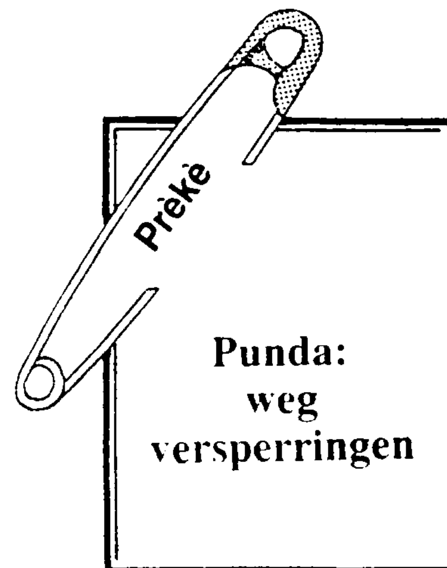

HIRSCH BALLIN ... kerst...

AMIGOE

109E JAARGANG — NO.: 293 ZATERDAG 19 DECEMBER 1992

Punda: weg versperringen

Hervormers op de wip in kabinet

Jeltsin breekt bezoek aan China onverwacht af

BEIJING - De Russische president Boris Jeltsin heeft zaterdag onverwacht zijn bezoek aan China afgebroken en is naar Moskou teruggekeerd, zo heeft het Chinese persbureau Xinhua meegedeeld. Hij gaat daar orde op zaken stellen omdat bij de vorming van het nieuwe kabinet de 'hervormers' buiten de boot dreigen te vallen. Het vertrek van Jeltsin verraste de Chinese gastheren volkomen. Eerder had Jeltsin ook de Amerikanen verrast met de opmerking dat in januari het tweede START-verdrag kan worden ondertekend. In Washington twijfelt men aan deze mogelijkheid, zo liet men fijntjes weten. Overigens is dat wel het verlangen van president George Bush voor hij opstapt als zodanig.

Het Chinese persbureau zei dat Jeltsin, zonder dat zijn Chinese gastheren dat van te voren wisten, zijn bezoek had verkort wegens drukke werkzaamheden in Moskou. Jeltsin had zaterdag, na twee dagen van gesprekken met premier Li Peng en andere Chinese leiders, nog een bezoek willen brengen aan de speciale economische zone van Shenzen, nabij Hongkong, het "uithangbord" van China's economische hervormingen. Er werd in Beijing geen reden gegeven voor het vroegtijdig afbreken van Jeltsins bezoek, dat door Xinhua "erg succesvol" werd genoemd. Waarnemers wezen er echter op dat voor het bezoek gespeculeerd was dat het wellicht helemaal niet door zou gaan als gevolg van de gespannen politieke situatie in Moskou.

NIEUWE PERIODE

Voor zijn vertrek zei Jeltsin dat hij in Moskou "de orde moest herstellen" en de hervormingsgezinden moest redden in een slag om de ministersposten die was uitgebroken in zijn regering. "Ik stond op het punt om naar Shenzen te vertrekken, maar ongelukkigerwijs hoorde ik 's nachts dat ze al begonnen waren slag te leveren over de portefeuilles," zei Jeltsin alvorens in het vliegtuig te stappen voor een overhaast vertrek.

Jeltsin heeft tijdens zijn bezoek ontmoetingen gehad met premier Li Peng, de secretaris-generaal van de Communistische partij Jiang Zemin en president Yang Shankung. De twee delegaties tekenden 24 documenten, waaronder een memorandum over militaire en technologische samenwerking. De Russische president sprak vrijdag van een "zeer geslaagd bezoek" dat "het begin is van een nieuwe periode van vriendschappelijke relaties".

BELANGRIJKSTE

Uit de opmerkingen van de Russische president bleek dat de nieuwe premier Viktor Tsjernomyrdin probeerde de hervormingsgezinden van de vlak voor Jeltsins vertrek afgetreden premier Jegor Gajdar uit zijn kabinet te verwijderen. "Ziet U," zei Jeltsin bij zijn vertrek vanuit Beijing, "Gajdar heeft dit team samengesteld, zijn jonge harde kern van hervormers. Een nieuwe premier wil zijn eigen mensen meenemen, maar de harde kern van Gajdars hervormers mag onder geen enkel beding uit elkaar gehaald worden."

"De regering moet op zijn plaats blijven, zodat zij operationeel is en kan werken aan hervormingen. Daarom zal ik onder geen enkele voorwaarde toelaten dat zij verwijderd wordt," aldus Jeltsin. "Om drie of vier mensen te vervangen van de dertig is een ding, maar de harde kern is het belangrijkste ding. De belangrijkste mensen moeten blijven. Dat is waarom ik onmiddellijk terugkeer naar Moskou."

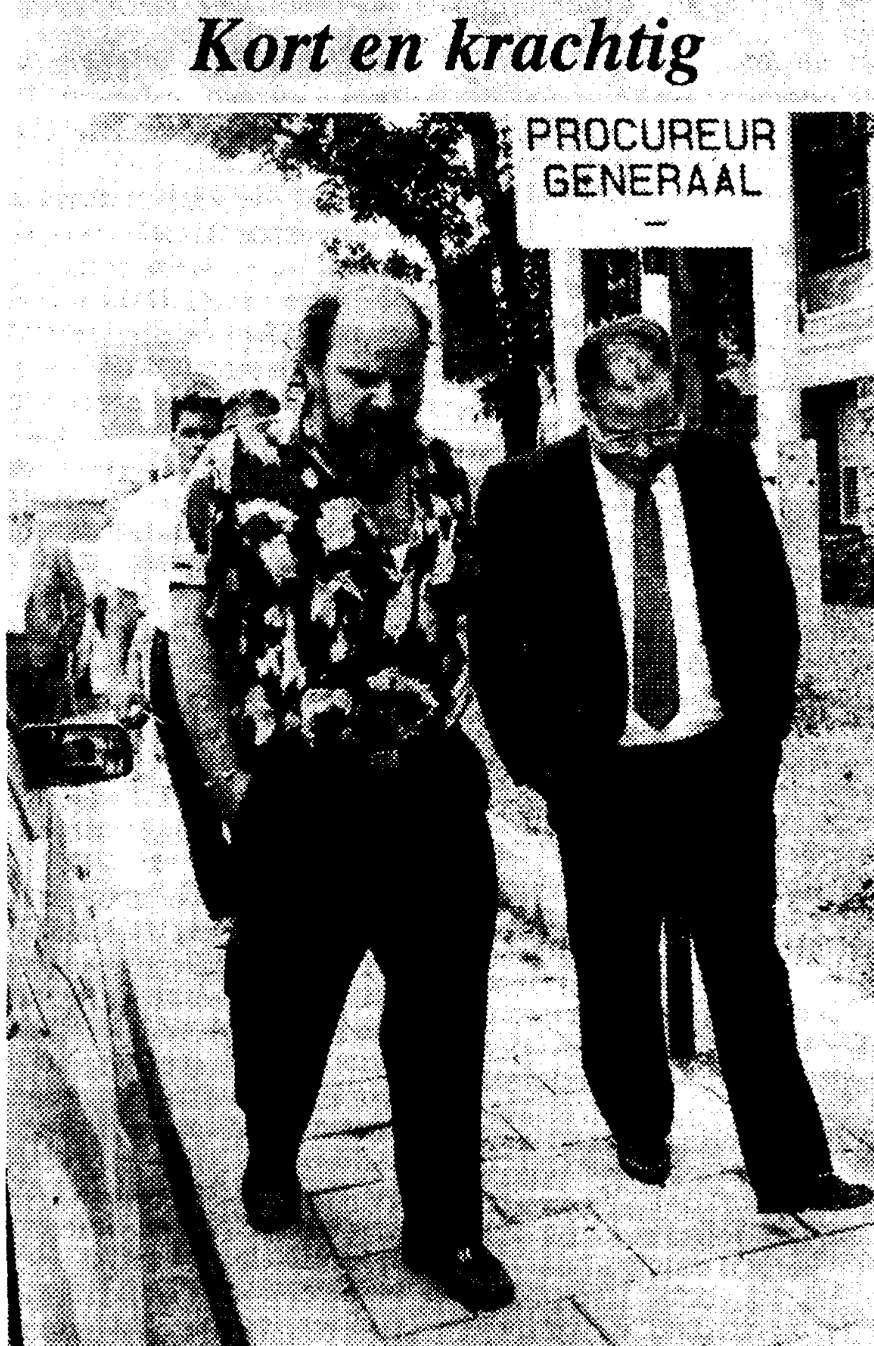
OPTIMISME

De Verenigde Staten hebben vrijdag hun twijfel uitgesproken over een spoedige ondertekening van het START-II-verdrag met Rusland. De Russische president, Boris Jeltsin, verklaarde vrijdag dat wat Rusland betreft het verdrag, dat voorziet in een vermindering met twee-derde van de arsenalen strategische kernwapens, in januari kan worden ondertekend. Jeltsin deed zijn bekendmaking in Beijing, waar hij op bezoek is. De woordvoerder van het Witte Huis zei dat een akkoord dicht bij is. "Wij zijn optimistisch", aldus Marlin Fitzwater in een reactie op de verklaring van de Russische president.

De Amerikaanse minister van Buitenlandse zaken, Lawrence Eagleburger, zei in Brussel, waar hij een vergadering van de NAVO bijwononde, dat hij er niet van op de hoogte was dat de VS en Rusland het eens waren geworden over het START-II-verdrag. "Ik weet niet meer dan wat ik uit Beijing gehoord heb", verklaarde Eagleburger. "Ik hoop dat hij (Jeltsin) gelijk heeft".

Volgens een verklaring die het Witte Huis vorige week uitgaf doen de VS en Rusland er alles aan om voor het einde van de ambtsperiode van president George Bush op 20 januari een akkoord over START-II te bereiken. Over een mogelijke top tussen Jeltsin en Bush in Alaska wilde het Witte Huis niets zeggen.

Kort en krachtig

■ *De twee kleine grote mannen in overleg. Cova en Wilsoe staken vrijdagmiddag de koppen bij elkaar. Op de stoep van het stadhuis en later ook in het politiebureau ernaast. Zij spraken over samenscholing, democratische rechten, veiligheidsmaatregelen en de toegankelijkheid van de publieke tribune van de Statenzaal waar op dat moment de eilandsbegroting 1993 werd besproken. Dit was het echte onderhandelen tussen gezagsdragers en syndicalisten: er werd niet publiciteitsgericht geschreeuwd; er werd op fluisterende toon overlegd.*

De Klerk: 'Wegens illegale activiteiten'

Legermensen in Z-Afika met pensioen gestuurd

KAAPSTAD - Een aantal functionarissen van het Zuidafrikaanse leger, onder wie zes generaals, is met pensioen gestuurd nadat uit een officieel onderzoek is gebleken dat zij betrokken waren bij "illegale of niet toegestane activiteiten". Dat heeft president Fredrik de Klerk van Zuid-Afrika zaterdag op een persconferentie in Kaapstad aangekondigd.

De Klerk zei dat bij het onderzoek, waarvoor hij een maand geleden opdracht had gegeven, was gebleken dat 23 militairen betrokken waren bij geheime militaire inlichtingenoperaties, die mogelijk zijn programma van hervorming van de apartheid zouden kunnen ondermijnen. Zestien militairen zijn vervroegd met pensioen gestuurd en zeven personen zijn in afwachting van de definitieve uitkomst van het onderzoek geschorst.

"Ik ben geschokt. Ik ben teleurgesteld. Maar ik ben ook vastbesloten", zei De Klerk. "als er een zwakke plek is, wil ik die verwijderen". Het is voor het eerst dat de president toegeeft dat leden van de strijdkrachten betrokken zijn bij onoirbare acties. "Dit kan niet getolereerd worden", onderstreepte De Klerk. "De reputatie van het hele Zuidafrikaanse leger wordt bedreigd door de onaanvaardbare activiteiten van een handvol individuen".

De Klerk zei dat er geen aanwijzingen zijn dat de officieren van plan waren een staatsgreep te plegen, maar voegde daaraan toe dat zij er wel persoonlijke politieke agenda's op na hielden en wellicht in contact stonden met extreem-rechtse groeperingen buiten de regering en het leger.

De president zei dat er geen bewijzen zijn dat minister van Defensie Gene Louw of een van zijn voorgangers betrokken waren bij de geheime operaties. "De activiteiten waarvan ik op de hoogte gesteld ben wijzen op een proces waarin de politiek verantwoordelijken niet volledig geïnformeerd of, zeer vaak, misleid waren".

Amigoe Kerstkrant '92

VANDAAG ontvangen de abonnees van de Amigoe het eerste katern van de Amigoe Kerstkrant '92, die dit jaar in vier afleveringen van elk zestien pagina's wordt bezorgd. De volgende katerns worden bezorgd op maandag 21, dinsdag 22 en woensdag 23 december. Aan deze Kerstkrant werd door een groot aantal redactionele medewerkers van de Amigoe een bijdrage geleverd, die per katern worden vermeld.

Voorts werkten mee: Ken Wong en Djisbie Franken (foto's), Yvette Brandt en haar pupillen en George Lichtveld (tekeningen), Carlo Gilmoor en Carina Wolters (grafische vormgeving), Sheila Rhodes en Nelleke Dicker (correctie), Viola Bernardus en Janny Naaldijk (advertentie-acquisitie), Marise Wardekker (advertentie-administratie), Freddie Lasten, Lulu Jimenez en Migdala Conradus (typesetting), Freddy Jimenez advertentie type-setting, Edseline Angelo (advertentie-opmaak).

De tekst en advertenties van de Aruba-pagina's werden verzorgd door Jos van der Schoot en Eef Hermers. Hubert Linkels zorgde voor de advertentie-acquisitie op Bonaire.

De opmaak was in handen van Solange Isselt en Norbert Hendrikse was verantwoordelijk voor de eindredactie.

Eerste top-diplomaat die de benen neemt

Zaakwaarnemer Cuba verdwenen in Moskou

MOSKOU - Cuba's plaatsvervangend ambassadeur in Moskou is sinds het midden van de vorige maand spoorloos verdwenen. Waarschijnlijk is hij gevlucht, zo heeft de Russische krant Izvestija vrijdag gemeld.

De 42-jarige diplomaat Jesus Renzoli Gil heeft volgens de krant Cubaanse ballingen benaderd met het verzoek hem te helpen uit Moskou te vluchten. Waarschijnlijk bevindt hij zich inmiddels met zijn vrouw en twee kinderen buiten Rusland. Gil geldt als een vertrouweling van de Cubaanse leider Fidel Castro. De krant schreef dat de verdwijning van de topdiplomaat reeds op 22 november door Cuba aan het Russische ministerie van Buitenlandse zaken is doorgegeven. Op verzoek van "bevoegde Russische organen" heeft Izvestija het nieuws niet eerder gepubliceerd.

De afgelopen tijd is er sprake van een massale vlucht van officieren, veiligheids- en andere functionarissen van de internationaal in een steeds groter isolement rakende regering in Havana. Gil is de eerste Cubaanse topdiplomaat die de benen neemt.

Gewonden bij explosie in Griekse hoofdstad

ATHENE - Een zware explosie heeft vrijdag het centrum van Athene opgeschrikt.

Er vielen zeker vijf gewonden bij de ontploffing op een plein dat vol stond met auto's. Aan het plein bevinden zich veel winkels en er waren veel mensen op straat toen de explosie zich voordeed. Het is onduidelijk waardoor de explosie is veroorzaakt: een kapotte gasleiding of een bom.

Rechterhand Adolf Eichmann overleden

PARIJS - Ais Brunner, de rechterhand van Adolf Eichmann die in de Tweede wereldoorlog verantwoordelijk was voor de deportatie van 130.000 Joden uit Duitsland en andere Europese landen, is op tachtigjarige leeftijd in Syrië overleden.

Dit meldt het maandblad *Cahiers de l'Orient* onder aanhaling van diplomatieke kringen in Damascus. Op het ministerie van Buitenlandse zaken in Parijs verklaarde men, niets te weten over de dood van Brunner, een van de allerlaatste oorlogsmisdadigers uit de Tweede Wereldoorlog die nog op vrije voeten was.

Uitgezet door Israël

■ *OOST LIBANON - De ruim vierhonderd door Israël buiten de grenzen gezette en door Libanon geweigerde Palestijnen in afwachting van de dingen die komen gaan. Zij bevinden zich in het grensgebied tussen Israël en Libanon.*

Honecker wacht tweede aanklacht

BERLIJN - De rechtbank in Berlijn heeft tegen de voormalige DDR-president Erich Honecker donderdag een tweede aanklacht ingediend, die wellicht een vertragende werking kan hebben in het proces tegen de voormalige Oostduitse leider.

Het gerechtshof beschuldigt de tachtigjarige Honecker, die aan leverkanker lijdt, ervan dat hij zich onterecht een geprivilegeerde behandeling liet welgevallen in de Wandlitz-kliniek in de buurt van Berlijn. Het gerechtshof liet vrijdag weten dat deze aanklacht wellicht voor een vertraging kan zorgen bij de eventuele vrijlating en de voortijdige beëindiging van het proces tegen de ex-DDR-leider. De beslissing over de vrijlating van de voormalige Oostduitse leider valt mogelijk maandag.

VN: Den Haag werkt onvoldoende mee

Nederlandse hulp voor Iraaks wapenarsenaal

NEW YORK - De speciale VN-commissie die toezicht houdt op de ontwapening van Irak is niet tevreden over de medewerking die zij krijgt van de Nederlandse regering.

Dr. Koos Ooms, het Nederlandse lid van de commissie, zei gisteren in New York dat met name de BVD niet bereid is om medewerking te verlenen aan de pogingen van de commissie om het internationale netwerk van mantelorganisaties bloot te leggen dat Saddam Husayn in gebruikt heeft bij zijn oorlogsproduktie van chemische en kernwapens.

Volgens welingelichte bron hebben twee Nederlandse bedrijven, KSB in Terneuzen en Melchemie in Arnhem, chemicaliën aan Irak geleverd die gebruikt zijn voor het vervaardigen van gifgassen. Via Iraakse mantelorganisaties met onschuldige namen hebben deze bedrijven chemische bestanddelen geleverd die bestemd waren voor de farmaceutische industrie en pesticiden. Zij zijn in het geheim met de lucratieve handel ook doorgegaan nadat zij gewaarschuwd waren dat de chemicaliën gebruikt werden voor het vervaardigen van gifgas. KSB is in 1984 gewaarschuwd dat de chemicaliën die het aan Irak verkocht gebruikt konden worden voor chemische wapens, maar is daarna in het geheim toch doorgegaan met de leveranties. Tegen Melchemie loopt een strafzaak wegens het overtreden van de exportbepalingen.

Nieuwsanalyse

Bekoelde relatie

DE VERHOUDING TUSSEN de parlementen van Nederland en de Antillen is ronduit slecht. Over en weer worden beschuldigingen en verwijten en kritiek geuit, die de relatie tot een absoluut dieptepunt hebben doen dalen. Het is een ernstige situatie. Niet alleen zitten Nederland en de Antillen in eenzelfde koninkrijk en ontmoeten ze elkaar dientengevolge vrijwel constant, anderzijds zijn de twee landen —hoewel uiteraard in zeer verschillende mate — van elkaar afhankelijk. Nederlandse bedrijven, van makelaarskantoren tot verzekeringsmaatschappijen, van computerfirma's tot bouwbedrijven, varen wel bij hetgeen de Antilliaanse economie aan expansie te bieden heeft. Anderzijds zijn de Nederlandse Antillen in sterke mate afhankelijk van Nederland voor wat betreft de ontwikkelingshulp en de technische bijstand. Het laatste zal dit jaar uitkomen op ruim dertig miljoen gulden, een voor dit doel duizelingwekkend bedrag.

Samenwerking gebaseerd op onderling respect is daarom de weg, die beide landen moeten inslaan, daar wantrouwen en antipathie niet de sfeer kunnen scheppen om de belangen van beide landen op de meest optimale wijze te behartigen.

Nu hebben Nederlandse Kamerleden en de pers, met name de rechtsgetinte, de vastgeroeste gewoonte om de rest van de wereld uit te leggen hoe het allemaal zou moeten, alsof aan gene zijde van de oceaan de meest ideale plek op de aardbol is gecreeerd. Er is echter een groot verschil tussen de verklaringen, die Nederlandse Kamerleden en die welke door Antilliaanse Statenleden worden gebezigd. De Nederlanders vallen het beleid hier te lande aan, de Antilliaanse parlementariers zijn hoogst persoonlijk geworden in hun kritiek op hun collega's in het landje aan de Noordzee. Statenvoorzitter Rufus McWilliam noemde Ernst Hirsch Ballin 'een studeerkamer-politicus', Dudley Lucia van de PNP vond dat de Nederlandse bewindsman 'alleen maar oog heeft voor de juridische aspecten van het beleid en het daarom gevaarlijk is hem zaken van algemene aard toe te vertrouwen'.

Er is een ander wezenlijk verschil tussen Nederlandse en Antilliaanse parlementsleden: het zijn in Nederland individuele leden van de beide Kamers of van de Vaste Commissie van Antilliaanse Zaken die op persoonlijke titel uitspraken doen; op de Antillen zijn anti-Nederlandse verklaringen de vorige week in het parlement afgelegd door premier Liberia, Statenvoorzitter McWilliam, toekomstige Statenvoorzitter Dudley Lucia en Yolanda Evers, een ander belangrijk lid van de PNP-fractie. Hier heeft de anti-Nederland-stemmingmakerij daarom meer weg van *an orchestrated effort* van met name topfunctionarissen van de voornaamste regeringspartij.

Het is tactisch niet slim om juist Hirsch Ballin te bekritiseren. Een vergelijking met Jan de Koning gaat ook niet op: die kwam tweemaal per jaar op verkapte vakantiereizen naar de Antillen, keurde projecten goed voordat hij ze — bij wijze van spreken — had ingezien. Hirsch Ballin is echter in sterkere mate betrokken bij de Antillen. Hij wil vanuit zijn strengchristelijke en daarom rechtlijnige opvoeding en vorming oprecht dat het goed gaat en dat de Antillen de ontwikkelingshulp besteden op gebieden waar dat het hardst nodig is en laten we eerlijk zijn, hier schromelijk zijn verwaarloosd, zoals onderwijs, jeugdvorming, deugdelijk bestuur. Hij besloot Sint Maarten aan te pakken, een stukje koninkrijk waar de zaken volkomen verkeerd liepen, is tegen een opsplitsing van de Antillen in drie of vier delen, en wil dat zaken, zoals drugshandel en het witwassen gestreng worden aangepakt.

Dergelijke opvattingen botsen met hetgeen regering en Staten als doeleinden hebben, maar vormen geen verontschuldiging voor de zeer persoonlijke kritiek, die op hem wordt uitgestort.

Onze regering en het parlement zullen met Hirsch Ballin moeten leren leven en moeten gaan inzien daarbij weinig keus te hebben. Als de verhoudingen nog slechter worden, zal de KLM een tiental keren per week naar Curacao blijven vliegen en andere Nederlandse bedrijven hun hier gemaakte winsten naar Nederland blijven overmaken. De gevolgen van een strengere houding van het Nederlandse kabinet en het parlement kunnen voor ons echter funest zijn.

Wij verkeren niet in een situatie als Indonesie, dat solide inkomsten heeft uit de olie en de hand met ettelijke honderden miljoenen aan hulpgeld af kan wijzen. Vooral zullen wij hier de kwaliteit van het bestuur moeten gaan opvoeren, waardoor de kritiek vanuit Nederland aanmerkelijk zal verstommen.

●RONNY RENS

ERWIN KOENSE

Boneco neemt afstand van SUK-koers

WILLEMSTAD — Boneco-voorzitter Erwin Koense heeft laten weten dat zijn vakbond zich distancieert van de koers die de SUK dezer dagen heeft verkozen te varen. Deze stellingname is unaniem genomen door het bestuur van Boneco. Boneco valt onder de vakbondscentrale CGTC. CGTC-vakbonden besloten eerder bij meerderheid zich te scharen onder unie van vakbonden SUK.

Erwin Koense is, naast vakbondsleider, ook eilandsraadslid voor de PDP en stemde voor de inkomstenverhogende maatregelen, die het bestuurscollege gaat doorvoeren. De verenigde vakbonden liepen te hoop tegen deze maatregelen, omdat zij vooral de minder-draagkrachtigen -- waaronder de werknemers -- zullen treffen. Boneco is de vakbond die zich inzet voor werknemers in industrie en handel.

Koense zegt zich niet te kunnen vinden in de standpunten van de bonden. De maatregelen zijn immers genomen om de financiële situatie van het eilandgebied Curaçao te verbeteren. Hij meent dat er een bereidheid tot offers brengen moet zijn. *"Every body wants to go to heaven, but nobody wants to die"*, citeert Koense. Voor wat de offerbereidheid betreft, is Koense wel van mening dat brede ruggen zwaardere lasten moeten dragen, maar hij geeft verder niet aan wat daarvan de consequenties moeten zijn.

Hij zegt: "Iedereen schreit nu, maar is het zo dat niemand offers kan brengen? In deze feestdagen smijt men werkelijk het geld weg en in februari krijgt men rekeningen die men niet kan betalen. Ik heb mensen nodig voor werk, maar zij zijn niet te vinden. Mensen vragen je in de stad om vijf gulden, in plaats van werkzaam te zijn. Dat is de reële situatie."

De kritische Koense zegt ook geen moeite te hebben met de twee petten die hij opheeft. Andere vakbondsbestuurders met twee petten verwijt hij te vaak de vakbondspet te lat- prevaleren. Deze vakbondsleiders zouden via een politieke weg stelling moeten nemen.

Morgen ontmoeting Liberia en Hirsch Ballin op Curaç[ao]

DEN HAAG/WILLEMSTAD — Morgenmiddag ontmoeten premier Maria Liberia-Peters en koninkrijksminister Ernst Hirsch Ballin elkaar wanneer Hirsch Ballin op doorreis naar St. Maarten enige uren in Willemstad verblijft. Volgens Liberia zal dan zeker het herstructureringsfonds aan de orde komen en daarover hopelijk overeenstemming worden bereikt, verklaarde ze gisteren tijdens het wekelijkse vrijdag-tv-interview.

Over dat fonds, dat eigenlijk bedoeld was als begrotingshulp, heeft Nederland eerder gezegd dat dit als zodanig van de baan is, nu het de landsoverheid en de eilandsbesturen niet gelukt is gelijktijdig een saneringsplan te presenteren. Er zou naar een nieuw alternatief gezocht worden waarbij Den Haag mogelijk direct met de eilandsbesturen die wel hun plan klaar hebben in zee gaat. Het toezicht anders dan eerst was [...] steld, direct in Nede[...] handen komen. Zo [...] meerde minister van [...] ciën, Chucho Smit[s] Staten kort geleden in [...] maakt deze keer ook [...] van de Antilliaanse de[...] die niet kan rekenen o[...] name van minister va[n] wikkelingssamenwe[rking] Rudi Ellis.

Hirsch Ballin en zij[n] gatie komen morgen o[...] vier aan op Curaçao, [...] om kwart over vier e[...] gadering met de p[...] plaats vindt in [...] Amsterdam. Men ve[...] om half acht naa[r] [St.] Maarten.

Daar zal op maand[ag] overleg tussen de [...] landse en Antilliaanse [...] gaties een gesprek [...] met gezaghebber R[...] Voges en het Bestuu[rscol]lege. Hierna staan [...] aparte gespekken [...] agenda met de gedepu[teerde] van financiën en me[...] hoofd financiën. On[...] feld zal dan een evalu[...] sprek over de stand [...] zaken met betrekking [...] overheidsfinanciën a[...] orde komen. Niet bek[end] of de AMR (hoger toe[...] intussen formeel gere[...] en of het BC officieel [...] over op de hoogte wordt [...] eld. In de avonduren vi[...] in Philipsburg, een ontv[angst] plaats ter kennismaki[ng] de nieuwe directeu[r] KabNA Hans van Wee[...] mevrouw A. Smits die o[...] KabNA-kantoor op [St.] Maarten met de leiding [...] belast.

Na een persconferen[tie] St. Maarten vetrekt de [...] gatie op dinsdagochtend [...] Curaçao, waar een op[...] ting plaats vindt bij go[uver]neur Jaime Saleh en [...] bezoek aan Mgr. W. Ellis.

Woensdagochtend [...] een gesprek met mi[...] Chucho Smits en zijn [advi]seurs, waarna om 11 u[ur] delegatie naar Bonaire [...] trekt. Daar zal tijdens [...] vergadering met [...] Bestuurscollege het rap[port] Pourier over de soci[aal] economische ontwikk[eling] van Bonaire worden aa[nge]boden aan Hirsch Ba[llin], minister Ellis en leden [van] het BC.

Opvallend is dat er [...] Curaçao, in tegenstelling [tot] St. Maarten en Bonaire, [...] persconferentie op het [pro]gramma staat.

Hirsch Ballin zal - zo [...] echter niet in het draai[boek] -na dit officiële deel van [...] bliksembezoek aan de [Ant]illen op Bonaire blijven w[aar] hij met zijn gezin Kerst do[or]brengt.

Kosten stijgen, kwaliteit daalt

Curaçao overstroomd door artsen en fysiotherapeuten

WILLEMSTAD — Curaçao heeft een aanzienlijk overschot aan specialisten, huisartsen en fysiotherapeuten, met alle financiële gevolgen vandien. Ook houdt dit het risico in van 'overbehandelen', met voor de patiënt negatieve medische gevolgen. Er is echter een tekort aan verpleegkundigen en ziekenverzorgenden. Zo blijkt uit de discussienota Beroepskrachtenplanning 1992-2000, die gisteren door het departement van Volksgezondheid aan minister Statia (Volksgezondheid) werd aangeboden. In de nota werd de behoeftebepaling vastgelegd aan medici en paramedici, nu en in de komende jaren.

Een goede beroepskrachtenplanning is noodzakelijk voor zowel de kwaliteit als de kosten van de gezondheidszorg. Daarbij werd rekening gehouden met diegenen die nu nog in opleiding zijn en met beroepsoefenaren die in de komende zeven jaar met pensioen zullen zijn gegaan. Hoewel de gehanteerde normen voor de behoeftebepaling mogelijk nog enige aanpassing aan de Antilliaanse situatie behoeven, blijkt dat ook als de norm naar beneden wordt gebracht er een teveel aan medici is. In de nota wordt voorgesteld een strikt beleid te voeren ten aanzien van het toekennen van studieleningen voor medische opleidingen, terwijl ook een restrictief toelatingsbeleid moet worden gevoerd ten aanzien van niet-Antillianen.

In de nota is uitgegaan van een bevolkingspopulatie van 148.500 personen (CBS 1989). Inmiddels zijn er op Curaçao nog maar 143.000 bewoners (CBS 1992), zodat de situatie eigenlijk nog somberder dan geschetst is.

Momenteel zijn er 78 huisartsen. Volgens de norm (1:2750) zou 54 huisartsen voldoende zijn. In de komende jaren komen er echter nog 93 (basis)artsen klaar met hun studie, terwijl de uitstroom 15 is. Een teveel van 102 artsen. Indien de AZV in de komende jaren wordt ingevoerd, zal er een verwijsplicht naar de specialisten komen. Dit betekent meer werk voor de huisartsen. Als de norm wordt bijgesteld van 1:2750 naar 1:2300 zullen er nog altijd 91.4 basisartsen teveel zijn. Om te beginnen zou er voor moeten worden gezorgd dat basisartsen zich niet meer als huisarts kunnen vestigen, aldus de nota, en moet er een huisartsenopleiding komen.

SPECIALISTEN

Er zijn 19 interne specialisten, terwijl 12.2 volgens de norm voldoende is. In de komende jaren komen er nog negen bij wegens het afronden van de studie en vertrekken er zes wegens pensionering, zodat er 8,8 internisten teveel zijn. In totaal zijn er 16 chirurgisch specialisten, terwijl 11,5 voldoende is. In de komende jaren komen er nog 11 terug naar Curacao, terwijl er zes uitstromen. Teveel: 8,5. Dan zijn er nog diverse andere specialisten, in totaal 34. Volgens de norm zou 25,3 genoeg zijn. In de komende jaren komen er nog 12 bij en stromen er 5 uit, zodat het teveel in deze categorie 15,7 bedraagt. Nu al zijn er in totaal 69 specialisten en binnen enkele jaren ruim 33.

Elke specialist, zo is bekend, genereert jaarlijks 1 miljoen gulden aan kosten. Uit verschillende studies is gebleken dat geneeskundigen met weinig patienten de neiging hebben meer en soms onnodige ingrepen bij hun patienten te doen.

Ook zijn er teveel fysiotherapeuten. Bij een norm van 1:3000 zouden 49,5 fysiotherapeuten voldoende zijn. Aanwezig zijn er 61, terwijl er nog tien in opleiding zijn en er niet meer dan twee met pensioen gaan. Een overschot van 19.5 fysiotherapeuten. Zelfs als de norm naar beneden wordt bijgesteld (onderzocht moet nog worden of dat reëel is en of iedereen momenteel fulltime werkt) is er sprake van een aanzienlijk overschot in deze beroepsgroep, zo concludeert het departement.

Anders is dit met de hoeveelheid verpleegkundigen en ziekenverzorgenden waarover het eiland beschikt. Zo'n 26 procent van de 191 bij de I.F.E. opgeleide verpleegkundigen en 22 procent van de ziekenverzorgenden vertrok in de afgelopen tien jaar naar Nederland. Hiermee ging in totaal een investeringsbedrag van anderhalf miljoen gulden verloren. Anderzijds moet voor veel geld deze beroepsgroep uit het buitenland worden aangetrokken. Voor de 57,6 contractanten wordt in totaal 6,8 miljoen gulden aan werving, uitzending en salarissen uitgegeven. Daarvoor hadden 340 studenten aan de I.F.E. kunnen worden opgeleid. In de discussienota wordt dan ook voorgesteld dat, zolang er een tekort is, de I.F.E.-studenten verplicht worden enkele jaren op het eiland te werken.

Officiële opening lichtfeest

WILLEMSTAD — Vrijdag werd het lichtfeest van Kodela en radiostation Z-86 officieel geopend. Dat gebeurde te St. Catharina, waar de winnaar van vorig jaar, Robby Rodrigues, woont.

Rodrigues heeft inmiddels de hele buurt warmgemaakt voor het jaarlijkse lichtfeest. Zelfs de straten zijn er feestelijk verlicht en versierd. Bij de opening betuigde gedeputeerde Abel Arrindell aan de buurtbewoners zijn erkentelijkheid voor de creatieve en spontane wijze waarop zij inhoud aan het initiatief van Kodela en Z-86 hebben gegeven.

Politievakbond vernietigend over optreden van gezaghebber

WILLEMSTAD —De politievakbond NAPB heeft een felle protestbrief geschreven aan gezaghebber Elmer Wilsoe, waarin de bond diens beleid afkeurt. In het schrijven wordt Wilsoe verantwoordelijk gesteld voor de "flagrante fouten" die hij als plaatselijk hoofd van politie gemaakt heeft, waardoor hij "wanorde op het eiland heeft veroorzaakt." Ondertekenaars zijn voorzitter R. Henriquez en sekretaris E. Barrow.

Wilsoe, die de afgelopen dagen behoorlijk onder druk heeft gestaan, mede omdat hij besloot de actie van de vakbonden op donderdag met harde hand tegen te gaan, ontving gisteren de brief van de politievakbond. Die maakt deel uit van de verenigde vakbonden, hoewel het velen opviel dat er weinig NAPB-mensen te zien waren op donderdag.

De NAPB lag eerder deze week ook in de clinch met minister van Justitie, Susanne Romer, omdat zij, volgens de bond, een beledigend schrijven had gestuurd aan de politiemensen, in verband met deelname een mogelijke acties.

Wilsoe beticht men van "onverantwoordelijk beleid". De argumenten van de vakbond: diens verkeerde beslissing geen vergunning te verlenen voor een vreedzame manifestatie op het Wilhelminaplein; zijn beslissing op donderdagavond geweld te gebruiken tegen de Curaçaose bevolking en vakbondsmensen in het bijzonder: dat beleid druist in tegen adviezen in het rapport Römer (over politiegeweld) hoe de relatie politie-publiek te verbeteren; eerdere bevelen van Wilsoe geweld te gebruiken hadden geen goedkeuring van het O.M.; tijdens het overleg met de de gezaghebber en de minister van Justitie op dinsdag 15 december werd duidelijk uitgelegd dat het om een vreedzame manifestatie zou gaan, die niet tot confrontatie zou leiden; Wilsoe's beleid van de afgelopen dagen heeft aangetoond dat hij tegen het vakbondswezen is, terwijl zo hard geroepen wordt om een dialoog met de sociale p[art]ners; zijn handelingen g[aan] een gezonde ontwikkeling [van] het eiand tegen; ook [het] beleid ten aanzien van [het] samenscholingsverbod is ni[et] in de haak, volgens de p[oli]tievakbond.

Men gaat door: "Uw ve[r]warde beleid heeft verw[a]ring, grote problemen [en] onherstelbare schade vero[or]zaakt, terwijl uw slecht[e] beleid ook de econo[mie] parten heeft gespeeld, m[et] als gevolg dat binnenk[ort] weer 'noodmaatregelen' te[gen] de werkende klas[se] genomen kunnen worden." De vakbond zegt ten slotte dat Wilsoe heeft aangetoond [...] heeft "geen beschermer va[n] de democratie te zijn, maar dictatoriale eigenschappen te vertonen."

Windmolenbouw start januari

WILLEMSTAD — In januari start de bouw van het windmolenpark te Tera Cora. De funderingen worden gelegd door aannemersbedrijf Hv. Betonbouw, terwijl de directievoering is toevertrouwd aan adviesbureau Ecomac b.v. De opdrachtsom bedraagt 1,7 miljoen gulden.

De totale kosten van het windmolenproject bedragen negen miljoen gulden. Kodela betaalt hiervan 51 procent, terwijl het Nederlandse Departement van Economische Zaken en de EG de resterende 49 procent subsidieren.

De fundering moet eind april klaar zijn. De officiële opening van het windmolenpark wordt in januari 1994 verwacht.

***

De detailhandelsomzet in GROOT-BRITTANNIE is in november volgens voorlopige cijfers met 0,1 procent afgenomen ten opzichte van de voorgaande maand. In vergelijking met november van het afgelopen jaar groeide de omzet met 0,7 procent.

Vakbondsleden lieten zich vrijdagmiddag fouilleren door de ordebewakers van het Statengebouw voordat zij de publieke tribune mochten betreden. Een paar minuten later hielden zij het voor gezien en vertrokken zij naar elders.

Vakbonden: 'Nieuwe acties rond omzetbelasting'

Overleg Wilsoe-Cova doet spanning afnemen

WILLEMSTAD — De spanningen tussen de Curaçaose overheid en de samenwerkende vakbonden op het eiland zijn gistermiddag afgenomen na bemiddeling door MAN-fractievoorzitter Don Martina. Errol Cova tekende later aan dat de vakbondsunie SUK 'het niet bij zal laten'. Volgens hem komen er opnieuw acties als de overheid nieuwe maatregelen neemt die werknemers treffen.

Daarmee ontstaat de indruk dat de eerste ronde van verhogingen van belastingen, leges en precariorechten door de overheid, door een meerderheid van de eilandsraadsleden zijn goedgekeurd, geaccepteerd wordt. Een bestuurslid van een van de vakbonden die deze dagen actief waren zei zo: "De overheid gaat met reces; wij ook".

De laatste confrontatie vond vrijdagochtend plaats toen syndicalisten naar het stadshart trokken waaruit zij donderdagavond nog door de politie waren verjaagd. Opnieuw stond de oproerpolitie paraat. De VKC niet.

Op en rond het Wilhelminaplein hielden vakbondsleden, politiefunctionarissen, de gezaghebber, vakbondsadvocaten en enkele oppositieleden met elkaar een dispuut over de vraag of de publieke tribune van de vergaderzaal van de eilandsraad wel of niet rechtmatig gesloten was. Gezaghebber Wilsoe wilde als voorzitter het publiek bij de begrotingsvergadering toelaten uit vrees voor onregelmatigheden. Deze weigering was van de vertegenwoordigers van de oppositiepartijen (Don Martina en Mayra Coffie van de MAN en Oswin Behilia van Nos Patria) niet gerechtvaardigd. De bepalingen in de ERNA schrijven voor dat stemming over de eilandsbegroting openbaar is.

Die stemming was op dat moment overigens nog niet aan de gang. De vakbonden overwogen even een kort geding aan te spannen om het democratisch recht op bijwonen van de vergadering af te dwingen. Dat bleek niet nodig. Voorzitter Wilsoe gaf toestemming. Onder het voorbehoud dat de tribune ontruimd zou worden als daartoe aanleiding bestond. De regels schrijven voor dat de voorzitter wel eerst drie maal een waarschuwing moet hebben gegeven. De vakbondsleiders konden zich daarin vinden.

Een aantal syndicalisten kon na fouillering door de ordedienst plaatsnemen op de tribunes. De leiders van de SUK besloten toen plotseling geen gebruik meer te maken van het verkregen recht. Zij trokken naar het vakbondscentrum van de SSK. Daar werd door de leiders nog eens duidelijk gemaakt dat men bereid was om desnoods kerst en Nieuwjaar op het spel te zetten als de overheid het onderwerp van de omzetbelasting ter hand neemt. Ook werd meegedeeld dat de vakbonden terug zouden komen. Cova zei in dit verband dat de syndicalisten 'geen slagen accepteren zonder terug te slaan'. Verder bleek dat de vakbonden niet veel heil zien in overleg met de overheid 'omdat zij geen respect toont'.

Of, zoals eerder bericht, daadwerkelijk klachten zijn ingediend bij de politie of bij het Openbaar Ministerie in verband met het politieoptreden donderdagavond bij de ontruiming van de stad, kon vanochtend niet achterhaald worden. De bonden stelden eerder al niet zichzelf maar de gezaghebber als hoofd van politie verantwoordelijk voor de ordeverstoring. De politiebond die tot nu toe vrij zwijgzaam was heeft laten weten die visie te delen.

Het stadshart was vrijdagavond vrij van wegversperringen. De koopavond was echter afgeblazen door de winkeliersorganisatie DMO. Volgens DMO-directeur Peter van der Veen gaan de festiviteiten in de binnenstad van de komende dagen gewoon door.

Dubbele breuk

WILLEMSTAD — Er is niet alleen een breuk in relaties tussen het management van de CDM en de vakbond CADMU, maar ook een breuk in de verhoudingen tussen de leden van de Commissie van Goede Diensten.

In de commissie is onenigheid ontstaan, omdat leden op persoonlijke titel uitlatingen hebben gedaan tegenover de pers en onderling niet voldoende overleg hebben gevoerd. Dat blijkt uit een schrijven van Karel Tielman, lid van de Commissie van Goede Diensten, aan commissieleden Wanga, De Lannooy en De Lannooi.

Oppositie stemt tegen

Begroting aangenomen: tekort 87,5 miljoen

WILLEMSTAD —Na een turbulente vergaderweek, werd gistermiddag om half vijf de begroting 1993 van het eilandgebied Curaçao aangenomen met twaalf PNP- en DP-stemmen voor en acht MAN-, FOL-, SI- en Nos Patria-stemmen tegen. Het aanvankelijke tekort op de begroting van 101 miljoen gulden was teruggebracht tot 87,5 miljoen, waarvan 50,3 miljoen op de Gewone Dienst en 37,2 miljoen op de Kapitaaldienst.

Tijdens de stemmotivering noemde Martina (MAN) het ontbreken van een meerjarenplan de reden waarom zijn fractie zou tegenstemmen. Hueck (SI) zei, dat hij al vanaf het begin van de vergadering had aangekondigd tegen te zullen stemmen, omdat de begroting 'aan alle kanten rammelt'. Dat vond ook Godett (FOL). Behilia (Nos Patria) motiveerde dat er wel wetsontwerpen zijn aangenomen waarin hij zich kan vinden, maar dat er toch teveel was waarmee hij het niet eens is. Hernandez (PDP) is er echter van overtuigd 'dat het BC goed werk heeft geleverd en concrete voorstellen heeft gedaan om het tekort terug te dringen. Zij hebben het maximale gedaan'. Gedeputeerde Bentoera (in zijn functie van DP-raadslid) is ervan overtuigd dat de begroting 'een gebalanceerd sociaal-economisch beleid mogelijk maakt'.

De uitslag was geen verrassing: tijdens de op maandagochtend begonnen openbare vergadering die de hele week van de vroege ochtend tot de zeer late avond doorging, was een aaneenschakeling van tegenovergestelde standpunten van coalitie en oppositie waar te nemen. Zoals te verwachten vonden de PDP-raadsleden het beleid getuigen van realiteitszin en kwam er uit die hoek niet veel weerwerk.

Alleen Hernandez - die tegen zijn zin moet aftreden als fractievoorzitter omdat Isebia hem in januari opvolgt - had af en toe een speldeprikje voor het BC. De DP-raadsleden zijn tevens de gedeputeerden van die partij in het BC, zodat van hen als raadslid al helemaal geen kritische geluiden te verwachten waren. Integendeel, zij roemden het vele werk dat het BC verzet.

Het laatste dagdeel van de begrotingsbehandeling verliep in een rustige sfeer, nadat Don Martina had bemiddeld tussen vakbondsleider Cova en de gezaghebber. Iedereen was ook moe; Page zei daarom 'ook maar meteen over te gaan tot beantwoording van de vragen'. Het was een van de weinige keren in de afgelopen week, dat vragen zakelijk behandeld werden in plaats van met veel retoriek.

Als een van de weinigen refereerde gedeputeerde Ricardo Isebia (PNP) gistermiddag tijdens de begrotingsbehandeling aan de gespannen situatie op Curaçao als gevolg van de vakbondsacties. Hij keurde -'als iemand die zelf aan heel veel acties heeft deelgenomen...'- die niet bij voorbaat af, maar wilde ook duidelijk maken dat bij acties geen enkele partij 'te ver moet gaan'. De vakbonden hadden dat in dit geval, zo liet hij indirect weten, wel gedaan. "Acties kunnnen op zich geen kwaad, maar er zijn regels en daaraan moet iedereen zich houden". Isebia was daarbij aanzienlijk minder fel dan zijn partijgenoot Faroe Metry die 's morgens de acties had betiteld als 'politieke handelingen van subversieve elementen met bedorven geesten'. Metry keurde de handelwijze van politie en justitie toen ook openlijk goed.

VERWEND

Premier Maria Liberia zei gisteravond tijdens het wekelijkse tv -interview begrip te hebben voor de handelwijze van de gezaghebber, daarbij aangevende dat het harde politie-optreden op donderdagavond in feite een zaak is die Wilsoe en minister van Jusitie Römer betreft. Ze vergeleek het conflict tussen de betrokkenen - in casu Cova en Wilsoe - als een tussen een verwend kind en zijn moeder. "Een verwend kind wil soms ook tegen alle regels iets doen, terwijl het heel goed weet dat het dat niet mag".

Liberia-Peters wilde ook kwijt, dat we er op Curaçao voor moeten oppassen dat door groeperingen geen machtsstrijd wordt uitgevochten. Dat zal de ondergang van het eiland inhouden. Naar voorbeeld: Somalia. "Nu lijkt het erop alsof de groep die het hardst schreeuwt het meeste bereikt. Dat gaat ten koste van de massa die doorgaans stil is."

AFSCHEID

In de eilandsraad werd gisteren lang niet zo diep ingegaan op deze zaken. De gedeputeerden Metry en Isebia hielden zich veeleer bezig met hun aanstaande aftreden, nu het begrotinsdebat voorbij is. Ze gaan zitting nemen in de eilandsraad. Metry nam 's morgens uitvoerig afscheid als gedeputeerde. Dat deed ook Isebia, die net als Metry vol lof was over zijn eigen beleid: hij noemde tal van zaken waaraan hij gewerkt heeft en die hij geregeld heeft en liet al zijn diensten de revue passeren. Hier en daar, erkende hij, zijn zaken niet afgerond.

Opvallend was dat Isebia, in tegenstelling tot vele anderen, niet direct melding maakte van de grote arbeidsproblemen bij CDM. Hij verklapte wel - vroegtijdig- dat zijn partijgenoot Dito Mendes (Economische Ontwikkeling) nu belast wordt met CDM. Curoil noemde Isebia als de 'koe met gouden horens'. " Daar zit het geld. Wat zouden we zonder Curoil beginnen?". Over het stafbureau zei Isebia dat hij blij was dat dat anders dan velen hadden voorgesteld niet opgedoekt is. "Toen ik aantrad zei ik direct dat opdoeking er niet inzat. *Over my dead body* zou dat opgeheven worden. Het stafbureau heeft aangetoond bestaansrecht te hebben."

Gedeputeerde Ruben Page (Toerisme, DROV) meldde op zijn beurt dat de moeilijke verkeerssituatie op Hato onder de loupe wordt genomen.

Gedeputeerde Abel Arrindell (DP), die voor Isebia en Page aan de beurt was, weidde vooral uit over telecommunicatie. Daarover waren door nagenoeg alle oppositieleden zowel in de eerste als in de tweede ronde vragen gesteld. De decentralisatie van Landsradio is immers allang door de Staten, maar de gedecentraliseerde Landsradio is nog steeds niet overgedragen aan het eilandgebied. Ook wilde de eilandsraad antwoord op de vraag hoe het nu staat met de PTT-onderhandelingen. Een eenduidig antwoord heeft de raad echter niet gekregen.

De stappen op dit gebied zijn 'geen gemakkelijke' erkende Arrindell, die meent dat 'decentralisatie op zich geen oplossing is'. De uitvoeringsbesluiten zijn net zo belangrijk: die moeten overgenomen worden door de eilanden. Dat er snel iets ten aanzien van bijvoorbeeld privatisering moet gebeuren, is volgens de gedeputeerde een feit. "Anders laten we het moment aan onze neus voorbij gaan."

Arrindell zei te beseffen dat deze problematiek velen zorgen baart, zowel de overheid als de privé-sector. Uit zijn woorden bleek dat het inderdaad niet lang zal duren voor er besluiten vallen. "Herstructurering van de telecommunicatie zal niet gemakkelijk zijn. Er moet goede coördinatie zijn." Hij zei het betreurenswaardig te vinden, dat een poging van de gezaghebber de partijen aan tafel te krijgen, mislukt is. Feit is volgens Arindell dat Curaçao haar beperkingen als klein eiland onder ogen moet zien 'en we moeten ons zelf niet vergelijken met de reuzen'.

REUZEN

Wie indirect wel werden vergeleken met reuzen, waren de scheidende gedeputeerden Isebia en Metry, die na het kerstreces zullen terugkeren als raadsleden.

Martina zei het niet altijd met hen eens te zijn geweest, maar dankte hen voor hun inzet. Demei zei "vaak heb ik met Metry een clash gehad, maar ik ben er zeker van dat hij toch zijn best heeft gedaan". Ook Hueck, die afgelopen week forse woordenwisselingen met Metry heeft gehad, bedankte 'Metry en mijn goede vriend Isebia'. Godett zei dat zijn aanvallen op Metry niet persoonlijk waren geweest, Behilia verwelkomde de 'twee pit-bullterriërs die straks in de raad komen'. Hernandez zei, dat men altijd serieus met elkaar heeft gewerkt. BC-collega's Bentoera en Peternella bedankten de scheidende gedeputeerden evenens. Het laatste woord - 'dat heb ik altijd, dus nu ook' -was aan de gezaghebber. Vrede en samenwerking op onze *baranka* in 1993 was zijn slotwens.

Page gaat hard optreden

Winkels aan Jan Noorduynweg gebouwd zonder vergunning

WILLEMSTAD —Gedeputeerde Page (Toerisme/ DROV) kondigde gistermiddag aan binnenkort hard te zullen optreden tegen de eigenaar van een aantal winkelpanden aan de Jan Noorduynweg wegens het niet voldoen aan de voorwaarden voor een bouwvergunning. Dit antwoordde Page in reactie op vragen van eilandsraadsleden.

Page gaf toe, dat voor de panden aan de Jan Noorduynweg ter hoogte van General Store '77 wel vergunningen zijn aangevraagd, maar niet allemaal zijn afgegeven. Dit omdat niet kon worden voldaan aan de eisen die DROV stelt aan de afwikkeling van het verkeer. Nu bestaat daar een verkeersgevaarlijke situatie, aldus Page. Dat moeten worden veranderd door de eigenaar van het terrein. Zo niet, dan volgen er binnenkort 'harde maatregelen'. Wat die maatregelen inhouden, zei Page niet.

Page gaf desgevraagd ook een opsomming van het lijstje vergunningen dat door het Van der Valk Plaza is gevraagd en afgegeven. Afgegeven zijn de vergunningen voor de reconstructie van het casino, de luifel en de trap naar de eerste verdieping. Aangevraagd zijn nog vergunningen voor de reconstructie van de gevels en het dak, de muren en de bijgebouwen en voor het gebruik van het terrein onder de luifel en de trap, dat eigendom van de overheid is. Op het feit dat het hotel ook precariorechten moet betalen 'zal de eigenaar attent gemaakt worden'. Aldus Page tijdens beantwoording van de tweede vragenronde in de openbare eilandsraad.

AGENDA ARUBA

KANTOORUREN AMIGOE
open van 08.30-12.00/14.30-17.30 uur; zaterdag gesloten.

TELEFOON
24333. Voor spoedgevallen na kantoortijd: 21639, 22316 en 24508. **Pageboy 127-0379.**

TELEFAX: 22368.

BANKREKENINGNUMMER
10.815.445 Banco di Caribe.

POLITIE
11100 (centrale) en 11141 (informatie).

ALARMCENTRALE
115.

****

ZOEKERTJES verschijnen op dinsdag en vrijdag en kunnen iedere dag tussen 08.00-12.00/14.00-17.00 uur worden opgegeven; behalve op zaterdag. Alleen zoekertjes, die op maandag en donderdag vóór 10.00 uur binnen zijn, kunnen de dag daarop (dus dinsdag en vrijdag) verschijnen.

****

WACHTREGELING DOKTOREN
(van 18.00-07.00 uur)
Oranjestad, Madiki, Tanki Flip, Noord, Tanki Leendert, Paradera en Sta. Cruz: dokter A. van der Linden, Adriaan Laclé Boulevard 5. Tel.: 28337.
Pos Chiquito, Savaneta en San Nicolas: dokter D. Bislip via Centro Medico San Nicolas (tel.: 48833) of via Alarmcentrum (115).

****

BOTICA'S
(nachtdienst)
Pabao brug: Santa Cruz, Macuarima 23-B. Tel.: 28028.
Pariba di brug: San Lucas, B. v/d Veen Zepoenveldtstraat (San Nicolas), tel.: 45119.

****

VOOR BRANDGEVALLEN, ongelukken of een of ander ongeluk gelieve Alarmcentrale (tel.: 115) op te bellen.

****

CENTRO MEDICO CARABOBO
(Engelandstraat 7, tel.: 21777)
De wacht heeft dra L.G. Beke-Martínez, tel.: 24696.

****

WIT GELE KRUIS ARUBA ZUIGELINGENBUREAU
(Koningstraat 22, tel.: 24444)
Dagelijks geopend van 07.30-12.00/13.50-17.00 uur; maandag te Paradera (tel.: 25543) van 08.00-11.00 uur; dinsdag: San Nicolas (45906)/Noord (23425) van 08.00-11.00 uur; woensdag: Santa Cruz 28288) van 08.00-11.00 uur; donderdag: Dakota 29008), Oranjestad (23168), Savaneta 47020) en Brazil (48301) van 08.00-11.00 uur.

****

ZWANGER? STICHTING CIZKA geeft informatie en brengt u in contact met leden die zwangerschapsbegeleiding, verloskundige hulp en kraamzorg bieden. Bel 37687.

****

INFORMATIECENTRUM KONINGIN WILHELMINA FONDS (voor de kankerbestrijding op Aruba)
Geopend van maandag t/m vrijdag van 08.30-11.30 uur - J.E. Irausquinplein 3 (juist achter de pastorie van Oranjestad).

****

NARCOTICS ANONYMOUS HELPLINE
Tel.: 38969 (24 uur per dag).

****

AIDS-[illegible]
Vragen [illegible] dan [illegible]
tussen 07.30-12.00/13.00-16.30 uur.

****

FADA/PRIDE
(Van Walbeeckstraat 25, tel.: 32999)
Open van maandag tot en met vrijdag van 08.00-16.00 uur voor inlichtingen omtrent preventie alcohol/drugsmisbruik.

****

AMNESTY INTERNATIONAL ARUBA
P.O. Box 1000, tel.: 27808/48124.

****

DIERENA[illegible]
P. Bare[illegible] en T.J.M. Wople, tel.: 21720.
Voor spoedgevallen buiten kantooruren tel.: 115.

****

BRIDGECLUB ARUBA/ARIBA
(Tivoliclub, Wilhelminastraat 16)
Dinsdagavond om 19.30 uur speelavond. Voor opgave/informatie tel.: 24953.

****

TELEARUBA
ZATERDAG: 18.00 Xmas Special: 'Rudolph & Frosy'; 19.42 Christmas Special in New Zealand; 20.30 Special Political Panel; 22.00 Nos cu Nos; 23.00 Xmas Special: 'Holiday Splendor'; 23.30 Sports Tonight; 24.00 Sluiting.

ZONDAG: 16.00 Studio Sport; 17.15 Special: 'Channukah at Bubbi's'; 18.00 Xmas Special; 19.30 Show-Time; 20.30 Special Political Panel; 22.00 Xmas Movie: 'Dinner'; 23.30 Sports Tonight; 24.00 Sluiting.

****

MAANDAG
DIVERSEN
BIJBELMUSEUM: geopend op elke werkdag van 10.00-12.00 uur en zondag van 11.00-12.00 uur in de protestantse kerk.

MUSEO HISTORIKO ARUBANO: openingstijden maandag t/m vrijdag van 09.00-12.00/16.00-19.00 uur; zaterdag van 09.00-12.00 uur.

BUREAU LEVENS-, GEZINS- EN HUWELIJKSMOEILIJKHEDEN (Layex Building, Wilhelminastraat 10): iedere werkdag van 07.30-12.00/13.00-16.30 uur (ook mogelijk afspraak te maken via tel.: [illegible] of 28111).

BEGELEIDINGSCENTRUM GEESTELIJK GEHANDICAPTEN 'MAN NA OBRA': elke maandag tot donderdag van 09.00-12.30 uur gelegenheid om produkten te kopen in het oude gebouw van Biblio Pis, t/o protestantse kerk, Piedra Plat.

****

KERKDIENSTEN
BRAZIL: zon.: 08.00 en 19.00 uur.
DAKOTA: zat. 19.00 uur; zon.: 08.00 en 18.00 uur.
EMANUELKAPEL: zat.: 19.00 uur.
NOORD: zat.: 19.00 uur; zon.: 07.30 en 18.00 uur.
ORANJESTAD: zat.: 19.00 uur; zon.: 08.30, 10.00 en 19.00 uur.
PARADERA: zat.: 19.00 uur; zon.: 10.00 en 17.30 uur.
POS CHIQUITO: zon.: 08.00 uur.
SAN NICOLAS: zon.: 08.30 en 18.30 uur.
SANTA CRUZ: zat.: 19.00 uur; zon.: 08.30, 09.00 en 18.30 uur.
SAVANETA: zat.: 19.00 uur; zon.: 17.30 uur.
TANKI LEENDERT: zon.: 09.00 uur.

****

PROTESTANTSE KERKDIENSTEN
ORANJESTAD: 10.00 uur ds A. van den Doel (crèche en zondagsschool).
SEROE COLORADO: 08.30 uur ds A. van den Doel.
PIEDRA PLAT: 10.30 zondagsschool; 17.30 uur ds. G.J. Dekker.
SAN NICOLAS: 09.00 ds. G.J. Dekker.

****

■ *ORANJESTAD — Bij Playa Linda Beach resort hebben 80 werknemers onder leiding van Jean Baiz een EHBO-cursus gevolgd en na afloop hun certificaat in ontvangst genomen. Deze cursus van het Rode Kruis heet officieel 'the First Aid & CPR cursus'.*

Tegenstander Kim verlaat politiek na derde nederlaag

Kim Young Sam: eerste burger-president Zuid-Korea

SEOUL - Kim Young-Sam van de Liberaal democratische partij (LDP) is bij de presidentsverkiezingen in Zuid-Korea uit de bus gekomen als o[illegible] president [illegible], zo heeft de Zuid[illegible]aanse staatstelevisie bekendgemaakt.

Nadat zaterdagmorgen 92 procent van de stemmen was geteld, lag Kim twee miljoen stemmen voor op zijn naaste concurrent, de oppositieleider Kim Dae-Jung. Het verschil was daarmee zo groot dat hij niet meer kon worden ingehaald. In procenten uitgedrukt stonden beiden toen op respectievelijk 42,1 en 34 procent. De derde kandidaat in belangrijkheid, de stichter van het Hyundai-concern en kandidaat van de Verenigde volkspartij Chung Ju-Jung, haalde 16,1 procent van de stemmen.

De verslagen Kim Dae-Jung, de leider van de Democratische partij (DP), erkende zijn verlies: "Ik geef nederig mijn verlies toe en feliciteer de kandidaat Kim Young-Sam".

Vervolgens maakte hij bekend dat hij zich nu terugtrekt uit de actieve politiek. "Ik ben er opnieuw niet in geslaagd het vertrouwen van het volk te verwerven. Dat wijt ik aan mijn eigen tekortkomingen," zei Kim Dae-Jung op een persconferentie. "Ik zal me terugtrekken in het rustige leven van een gewone burger. Het is met grote emotie dat ik vandaag een politiek leven van veertig jaar beëindig waarin heel wat is gebeurd." Kim, die jarenlang de voorvechter bij uitstek is geweest van de Zuidkoreaanse democratie, deed voor de derde maal een gooi naar het presidentschap. Hij had van tevoren al aangekondigd dat dit zijn laatste poging zou zijn.

"Dank u voor Uw warme steun," was de eerste reactie van de winnaar Kim Young-Sam, toen hij zich bij een kort verschijnen op zijn partijhoofdkwartier, zaterdagmorgen, een weg moest banen door een dichte menigte. De 64-jarige Kim, die ouderling is van de Presbyteriaanse kerk, zal het presidentschap aanvaarden in februari als de ambtstermijn van Roh Tae-Woo erop zit.

VERRAAD

Kim Young-Sam die in de vrijdag gehouden verkiezingen tot president van Zuid-Korea is gekozen, combineert het politiek gewicht van de partijleider van de regeringspartij met het aureool van de oppositieleider die gestreden heeft voor meer democratie. Voor de fusie van zijn oppositiebeweging met de partij van de zittende president Roh Tae-Woo in 1990 was Kim een uitgesproken tegenstander van wat hij "de militaire dictaturen" noemde van de presidenten Park Chung-Hee en Chun Doo-Whan in de jaren zeventig en het begin van de jaren tachtig. Veel mensen die bij de vorige presidentsverkiezingen in 1987 hun stem op Kim uitbrachten waren hevig teleurgesteld over wat zijn "verraad" werd genoemd.

De afgelopen campagne heeft hij vooral gevoerd tegen wat hij "het Koreaanse kwaad" noemde en wat in werkelijkheid neerkomt op een combinatie van stagnatie van de economie, een groeiende onvrede, en staatsorganen die zich in toenemende mate aan corruptie schuldig maken. Met de comfortabele meerderheid van zijn Liberaal democratische partij (LDP) achter zich, kon Kim beloven dat hij - als hij gekozen zou worden - zich zou beijveren voor de opbouw van een "nieuw Korea".

VLEKKELOOS

Kim, die geboren werd als zoon van een eenvoudige visser op het eiland Koje ten westen van Pusan, is 65 jaar. Hij heeft filosofie gestudeerd aan de Nationale universiteit van Seoul. In 1954, hij was toen pas 25 jaar, deed hij zijn intrede in de politiek. Intussen heeft hij een record gevestigd door niet minder dan negen maal gekozen te worden in het parlement. In 1973 werd hij de jongste leider van een oppositiepartij die het opnam tegen president Park, die toen bezig was de greep van zijn dictatuur te verstevigen. Park liet hem in 1979 uit het parlement zetten, wat aanleiding werd tot heftige demonstraties tegen de regering in Kims kiesdistrict Pusan-Masan. De onlusten brachten de veiligheidsdiensten ertoe nog datzelfde jaar Park te vermoorden.

Parks opvolger Chun, die qua dictatoriaal optreden niet voor hem onderdeed, liet Kim in 1983 onder huisarrest stellen. Kim begon daarop een hongerstaking die er na 23 dagen toe leidde dat hij zijn vrijheid herkreeg.

Kim gaat door voor een vlekkeloze democraat. Twijfel bestaat er echter hier en daar over aan de vraag of hij genoeg intellectuele bagage meebrengt om het land te besturen, met name voor wat de economische vraagstukken betreft.

***

Voor het eerst in meer dan drie jaar is een hoge economische delegatie van de VS in China gearriveerd. De Amerikaanse regering had de contacten met China op een laag pitje gezet na de bloedige onderdrukking van de studentenopstand in Peking in juni 1989. De delegatie staat onder leiding van minister van Handel [illegible] Barbara Franklin. Er zal vooral worden gepraat over vermindering van het Chinese overschot in de onderlinge handel.

Aruba wordt trampolineland

ORANJESTAD — Een jaar en 9 maanden luidde het vonnis tegen de Colombiaan G.Z. (30) die op 26 september 1992 maar liefst 1.070 gram heroïne Aruba binnen probeerde te smokkelen.

Korte tijd geleden merkte de rechter bij behandeling van een andere heroïnezaak op, dat het er naar uitziet dat Aruba niet alleen een 'trampolineland' voor cocaïne is, maar nu ook voor heroïne.

AHATA-leden instemmend bij presentatie

In april pensioenplan voor AHATA-werknemers

ORANJESTAD — In het Aruba Caribbean Resort vond een bijeenkomst van de Aruba Hotel And Tourism Association (AHATA) plaats, waarbij uitleg werd gegeven over het pensioenplan 'Pension Fund Tourism Sector Aruba' voor bedrijven aangesloten bij AHATA. Fel protest werd gehoord over de uitlating van Statenvoorzitter Felix Flanegien die tijdens een interview voor TeleAruba verklaarde te twijfelen aan de levensvatbaarheid van dit pensioenplan. Verwacht wordt dat niet later dan april 1993 de eerste werknemers uit de toeristensector lid van het fonds kunnen worden.

Bij de uiteenzetting, waarvoor grote belangstelling bestond, waren aanwezig leden van de directie en adviseur van het fonds, Rinus Kuipers (Towers Perrin/Smit & Bunschoten), leden van de investeringscommissie en Henk Belien en Marcel Voet van Belien van Wansink & Associates Aruba, die de presentatie verzorgden. Uit de vragen die na de presentatie gesteld werden, bleek dat er bij de AHATA-leden grote belangstelling en instemming voor het fonds bestaat.

Uiteengezet werd dat het fonds gebaseerd is op de filosofie van 'contribucion defini' in tegenstelling tot de meeste pensioenfondsen op Aruba en de Nederlandse Antillen, die gebaseerd zijn op de filosofie van 'beneficio defini'. De minimum leeftijd voor toetreding tot het fonds is 21 jaar en de pensioengerechtigde leeftijd is 62 jaar. De mogelijkheid bestaat om ook op latere leeftijd lid te worden van het fonds.

UITKERINGEN

De pensioen-uitkeringen zijn afhankelijk van wat een lid en zijn werkgever heeft bijgedragen gedurende de dienstjaren van het lid. Gebaseerd op de filosofie dat iemand op 21-jarige leeftijd toetreedt en op 62-jarige leeftijd met pensioen gaat, ontvangt hij meer dan zeventig procent van zijn laatste salaris, eventueel vermeerderd met de AOV. In totaal wordt 6 procent van het maandsalaris bijgedragen, waarvan door werknemer en werkgever ieder 3 procent.

Het fonds kent geen verschil in sekse noch speciale behandeling voor de gehuwde vrouw. Indien man en vrouw in de hotelsector werkzaam zijn en beiden in het pensioenfonds worden opgenomen, dan krijgen beiden het pensioen. Het weduwepensioen bedraagt 60 procent van het beschikbare pensioen van de overleden echtgenoot, welke zij tot haar overlijden ontvangt. Voor de wettelijke kinderen wordt 12 procent voor ieder betaald totdat de 25-jarige leeftijd is bereikt. Deelnemers aan het pensioen kunnen werknemers zijn van bij het fonds aangesloten bedrijven mits zij 20 uur per week werken. De aangesloten bedrijven krijgen individueel nog een uiteenzetting van het fonds. De benoeming van een actuaris en investment management, die de investeringen van het fonds leiden, vinden binnenkort plaats. Het fonds werd officieel opgericht voor notaris mr J. Croes op 23 maart 1992 en op 27 november jl werd een beheer contract gesloten met de firma Belien, Wansink & Associates.

Kerst-AVP-boom

■ *ORANJESTAD — Bij de AVP werd afgelopen weekeinde het kerstfeest ingeluid met het ontsteken van de grote kerstboom voor het partijhuis in Oranjestad. Vooral de jonge generatie was bij deze activiteit goed vertegenwoordigd. AVP-leider mr Henny Eman (midden) maakte van de gelegenheid gebruik en wenste eenieder alvast prettige en veilige kerstdagen toe.*

Politie vangt zes mille aan boetes

ORANJESTAD — In drie dagen tijd heeft de politie bijna 6.000 florin aan achterstallige boetes geïncasseerd. De komende dagen wordt onverminderd doorgegaan met veroordeelden aan te spreken, die een justitiële boete werd opgelegd maar nog steeds niet hebben betaald.

In San Nicolas werd 2.735 florin, Oranjestad 1.735 florin en in de districten 1.085 florin geïncasseerd. Zowel in Oranjestad als in San Nicolas werd een persoon ingesloten omdat hij de boete niet kon betalen en nu de vervangende gevangenisstraf moet uitzitten. Bij de incassatie van de politie bleken 22 personen niet thuis te zijn, 11 hadden reeds betaald op het parket en 9 personen troffen een regeling.

In totaal werden 96 adressen bezocht. De komende dagen heeft de politie nog 300 adressen die bezocht zullen worden wegens het niet betalen van hun opgelegde boete.

Minister Tromp brengt werkbezoek aan luchthaven

ORANJESTAD — Gevolmachtigd minister Ella Tromp-Yarzagaray, die in verband met de feestdagen en verkiezingen op Aruba verblijft, bracht een officieel bezoek aan de luchthaven. Zij wilde zich op de hoogte stellen omdat zowel in Nederland als Brussel regelmatig informatie over de luchthaven wordt gevraagd.

Op de luchthaven werd zij ontvangen door waarnemend directeur ing. Mario Bikker, vergezeld van de afdelingshoofden Mauricio Boekhoudt (technisch en onderhoud departement), Oscar Heronimo (financiën), Leticia Evertsz en Soraida Lake (PR-afdeling). Vervolgens gaf Bikker een uiteenzetting over de organisatie van de luchthavendienst, terwijl de afdelingshoofden toelichting gaven over de uitbreidingen en vernieuwingen.

In de verkeerstoren gaf Michael Tromp de bewindsvrouwe een uiteenzetting over het luchtverkeer en Kenneth Wolf over de meteologische dienst. Mevrouw Tromp was vergezeld van de PR-vrouwe van het Arubahuis en Anna Lo-A-Njoe van Bureau Voorlichting (BuVo).

Beroving

ORANJESTAD — In de Vondellaan ter hoogte van het Colegio Arubano werd een scholiere aangevallen door een man die op een brommer reed. Toen hij naast het meisje kwam, haalde hij een wapen tevoorschijn en slaagde erin met de sieraden van het meisje te ontkomen.

Mogelijk als vergelding

Helen Lejuez aangevallen door ex-drugsdelinquent

ORANJESTAD — Lijsttrekster van de Corona, mr Helen Lejuez, heeft gistermorgen een aanklacht ingediend tegen de man M.P. die haar aanviel in een restaurant.

Voor mr Lejuez was deze man een oude bekende omdat hij betrokken was in een rechtszaak waar zij officier van Justitie was. P. werd destijds veroordeeld tot zes jaar gevangenisstraf wegens handel in verdovende middelen.

Lejuez bevond zich met bekenden in een restaurant toen P. op haar af kwam gesneld en prompt twee glazen water in haar gezicht gooide. Een broer van Lejuez schoot te hulp, maar werd door een familielid van P. tegen de grond geslagen. Hierbij viel ook Helen Lejuez van haar stoel en liep daarbij lichte verwondingen op. Gistermorgen diende de lijsttrekster van Corona officieel een klacht in tegen M.P. Zijn optreden, waarbij hij ook nog dreigde dat hij de politie dood zou schieten, wordt als een represaille zaak gezien.

Opening Proina nv

ORANJESTAD — Voor de opening van het nieuwe kantoor van Professional Insurance Advisers Proina nv aan de la Sallestraat bestond goede belangstelling. Marcia Tromp-Franka en haar staf mochten in het nieuwe en ruime kantoor vele gelukwensen in ontvangst nemen van relaties en vrienden.

Bejaarde vrouw overvallen en aangerand

ORANJESTAD — Een 70-jarige vrouw is in haar woning te Malmok door twee mannen, bewapend met een mes, aangevallen, beroofd en aangerand.

Voordat de overvallers er met 1500 dollar en een radio casette vandoor gingen, moest de vrouw nog enige onzedelijke handelingen van het duo doorstaan. Haar handen werden vastgebonden zodat zij zich niet kon verzetten en geen alarm kon slaan. De politie zocht kort na de overval de omgeving af maar er was geen spoor meer van het duo te bekennen.

SVB-jubilaris

■*ORANJESTAD — Juan Dirksz (derde van rechts), chef van de afdeling premieheffing van de SVB, is in het zonnetje gezet omdat hij 25 jaar in overheidsdienst is. De jubilaris werd in het bijzijn van zijn familieleden en SVB-directeur drs Mario Croes (rechts) toegesproken door minister Charro Kelly van Volksgezondheid.*

Minister Roland Laclé:

'Harbourtown ging fout in met investeerders'

ORANJESTAD — Minister ing. Roland Laclé van Financiën reageerde op de faillietverklaring van de Swain Warf Development Group, dat het Harbourtown project de fout in is gegaan omdat de investeerders onvoldoende financiële middelen hadden. In april vroegen zij reeds uitstel van betaling.

De bewindsman zette uiteen dat de Swaingroep destijds onvoldoende financiële middelen had voor de afbouw van Harbourtown. Daarom leende Interbeton, tegen een hoge bouwrente, het benodigde bedrag om de afbouw zeker te stellen. Dit gaf de Swaingroep uiteindelijk nog meer financiële moeilijkheden en reeds in april werd uitstel van betaling gevraagd omdat er geen geld meer was.

De regering die zich op de hoogte stelde, uitte destijds in gesprek met de Swaingroep en Interbeton haar bezorgdheid over de gang van zaken. Hierbij bleek dat Swain destijds van de regering Eman een garantie toezegging kreeg. Het is onbekend waarom toen geen hulp werd gegeven. Aan de regering Oduber werd een garantie gevraagd; een verzoek waaraan niet kon worden voldaan. Wel werd door premier Oduber in Nederland getracht via de Financieringsbank hulp te krijgen, waarvan nog geen definitieve resultaten bekend zijn.

Laclé noemt het faillissement een slag voor het toerisme, zeker nu Aruba dit jaar over de 500.000 toeristen zal ontvangen. Laclé: "Enkele jaren geleden is een politiek spelletje gespeeld waarvan Aruba en haar bevolking nu de dupe worden".

ORANJESTAD — Namens de Aruba Tourism Scholarship and Award Foundation (Artousa) reikten AHATA-directeur dr Rory Arends en Jan Leysner de voor dit jaar toegekende studiebeurzen uit aan de studenten Minouska Diaz en Andre Dirksz van de Aruba Hotelschool. Voorts ontving de organisatie Man na Obra een donatie om hun werk dagelijks handenarbeid artikelen te verkopen aan de bezoekers van Aruba. Leden van Artousa brachten een bezoek aan de school van de geestelijk gehandicapten waarbij de cheque werd overhandigd.

Vonnis in zedenzaak

ORANJESTAD — Een jaar en 9 maanden was het vonnis tegen verdachte R.L. (38) die terecht stond omdat hij herhaalde malen onzedelijke handelingen met minderjarigen verrichtte, waaronder familieleden.

Twee weken geleden eiste de officier tegen hem 2.5 jaar gevangenisstraf. Het verweer van de verdediger dat zijn cliënt als hij dronken was zijn dierlijk instinct de vrije loop liet, werd verworpen. Uit het rapport van de reclassering bleek dat verdachte een drinkprobleem heeft.

Vonnis in zaak Natural Brigde

ORANJESTAD — Twee jaar gevangenisstraf luidde het vonnis tegen de vrouw F.K. die haar debiele dochter bij de Natural Bridge wilde vermoorden. Haar zoon M.G. kreeg 1 jaar en 3 maanden. De officier eiste 2 weken geleden tegen de moeder 2.5 jaar en tegen de zoon 1.5 jaar.

De moeilijkheden begonnen thuis toen de moeder warm water over haar dochter gooide. Toen zij bewusteloos raakte, bracht het duo haar met de auto naar de brug. Hier gooide de zoon, in opdracht van de moeder, zijn zuster de zee in.

Verdachten werd ten laste gelegd, Amigoe berichtte uitvoerig over behandeling van deze zaak, dat zij op 3 augustus jl dochter M.M. van de Natuurlijke Brug hadden gegooid met de bedoeling haar te vermoorden. Moeder en zoon deden het voorkomen dat de jonge vrouw, een debiel, zelfmoord had willen plegen.

De rechter achtte het ten laste gelegde, zware mishandeling en poging tot moord, bewezen. Het verweer van de verdediger dat zijn cliënt haar verstand verloor had, werd verworpen.

Spoedvergadering bij Holiday Inn

ORANJESTAD — In de POVA houdt de FTA maandag om 10.30 uur voor de avondwerknemers en om 16.15 voor de dagwerknemers van Holiday Inn Aruba een spoedvergadering. Gesproken wordt over de situatie rond de onderhandelingen voor een nieuwe cao bij Holiday, waarover nog geen overeenstemming is bereikt.

Studiebeurzen Artousa

BEKENDMAKING

Ingevolge artikel 3 van het 'Arbeidsvredebesluit III' (P.B. 1978 no. 243) maakt ondergetekende bekend dat:

a) de dag van het referendum onder de werknemers van Securitas Antias N.V. is vastgesteld op maandag, 11 januari 1993;

b) de plaats van het referendum is de Sala Betto Adamus in de Edifisio Yubi Spencer (S.S.K.-gebouw) aan de Schouwburgweg 44;

c) de gelegenheid om te stemmen bestaat van 8.00 uur tot 18.00 uur;

d) de vakbond die gerechtigd is om aan dit referendum deel te nemen is de Curaçaosche Federatie van Werknemers (C.F.W.);

e) slechts de personen vermeld op de bijlage van de brief van ondergetekende gedateerd 17 december 1992 aan betrokken partijen stemgerechtigd zijn en mogen deelnemen aan dit referendum

Willemstad, 17 december 1992
De Landsbemiddelaar
mw. drs. M. SCHILL-MARIA

Nu op gelijke hoogte met Cruijff en Platini

Marco van Basten voor de derde keer gekozen tot voetballer van het jaar

PARIJS - Marco van Basten is voor de derde keer gekozen tot Europees voetballer van het jaar. Het nieuws, dat al door Italiaanse kranten naar buiten was gebracht, werd vrijdag in Parijs bevestigd.

Zondag zal de 28-jarige aanvaller van AC Milan de door het weekblad France Football uitgeloofde "Gouden Bal 1992" voor de tv in Parijs in ontvangst nemen. Voor zijn aanwezigheid daar heeft hij toestemming gekregen van club-voorzitter Silvio Berlusconi, aan wie hij deze trofee opdraagt. Van Basten kreeg de onderscheiding ook al in 1989 en 1990. Vorig jaar werd de Fransman Jean-Pierre Papin onderscheiden.

Van Basten: "Ik heb de eerste aan Joop, mijn vader, gegeven. Die houdt hem in ons huis in Utrecht goed in de gaten. De tweede staat in ons appartement in Milaan. De derde geef ik aan meneer Berlusconi, omdat ik hem als mijn tweede vader beschouw en hij er alles voor gedaan heeft dat ik mij als voetballer verder kon ontwikkelen."

Met deze nieuwe onderscheiding is Van Basten op gelijke hoogte gekomen met Johan Cruijff en de Fransman Michel Platini, die ook drie keer tot voetballer van het jaar werden uitgeroepen.

De 29 voetbaldeskundigen uit heel Europa, die de jury vormden, hadden een hoge pet op van het Nederlandse voetbal achter Van Basten eindigde Dennis Bergkamp van Ajax als derde. Alleen de Bulgaarse aanvaller van Barcelona Hristo Stojtskov wrong zich tussen het Nederlandse tandem.

HEVIGE BEROERING

De aankondiging van de uitslag gaf aanleiding tot hevige beroering bij de spelers van Barcelona. Daar was algemeen verwacht dat Stojtskov de onderscheiding zou binnenhalen.

"Van Basten mag dan de beste speler van de wereld zijn, maar dit jaar verdiende ik die onderscheiding meer dan hij", meende de Bulgaar. Zijn ploegmaat Michael Laudrup ondersteunde hem: "Hristo won in 1992 zowel het Spaans kampioenschap als de Europa Cup I. Van Basten was alleen in Italië nummer een."

Bij Barcelona vermoedt men dat Berlusconi stevig de hand heeft gehad in de verkiezing van de voetballer van het jaar. Overigens is AC Milan ook in de huidige Italiaanse competitie weer ranglijstaanvoerder en staat Van Basten tweede op de lijst van topscorers.

■*MARCO VAN BASTEN: Europees voetballer van het jaar 1992*

Duurste uit de bokshistorie

HBO en TVKO sluiten contract met Bowe af

NEW YORK - Bokser Riddick Bowe, nieuwbakken wereldkampioen bij de zwaargewichten, heeft met twee Amerikaanse televisiemaatschappijen een mammoetcontract afgesloten.

De verbintenis omvat zes titelgevechten en is goed voor een bedrag van ruim 180 miljoen gulden.

Het is de duurste overeenkomst uit de bokshistorie van de Amerikaanse televisie. Oud-titelhouder Mike Tyson tekende in 1987 een contract voor acht partijen tegen een gage van vijftig miljoen gulden. "Ik hoop dat jullie een gelukkig kerstfeest hebben", glimlachte Bowe donderdag tijdens een persbijeenkomst. "Voor mij is dat nu zeker het geval."

Twee kabelnetten (HBO en TVKO) zijn betrokken bij de overeenkomst. Details van het opmerkelijke contract werden niet bekend gemaakt. Het verloop van de profcarrière van de voormalige straatjongen is uiteraard van groot belang voor de uitwerking van de "superdeal". Indien Bowe zijn gordel snel verspeelt, wordt het contract aangepast.

Zijn eerste titelgevecht is op 6 februari vastgesteld. Een tegenstander is nog niet aangewezen. Bowe streeft in 1993 naar vier duels om de wereldtitel.

De nieuwe ster, die vorige maand Evander Holyfield onttroonde, verloor deze week zonder slag of stoot zijn wereldtitel van de WBC. Deze organisatie wilde Bowe tegen de Brit Lennox Lewis om het mondiale kampioenschap laten boksen.

De Amerikaan had echter geen trek in dat weinig lucratieve gevecht en gooide zijn WBC-gordel tijdens een persconferentie demonstratief in de vuilnisbak. Hij blijft wereldkampioen voor de machtige WBA en IBF, de twee andere internationale boksbonden.

AGENDA SPORT

SENTRO DEPORTIVO KORSOU
(Zwembad)
Open van 09.00-12.00/14.00-17.00 uur; dinsdag- en donderdagmorgen gesloten.

PISINA BENNIE LEITO
(Gouverneur Van Slobbeweg z/n, Rif)
Open voor publiek-zwemmen (toegang kinderen t/m 14 jaar een gulden en volwassenen twee gulden) vrijdag van 20.00-22.30 uur; zaterdag van 14.00-17.00/20.00-22.00 uur en zondag van 12.00-17.00 uur

SENTRO DI BARRIO JANWE
(Dammen)
Elke donderdag van 15.00-18.00 uur damles en -training voor de jeugd vanaf acht tot achttien jaar
(Schaakvereniging Janwé)
Elke zaterdag van 09.00-12.00 uur schaakles en -training voor de jeugd vanaf zeven tot 23 jaar

DAMACOR BOWLING CLUB
(Chuchubiweg)
Openingstijden: maandag t/m donderdag van 17.00-02.00 uur; vrijdag en zaterdag van 16.00 uur tot na 02.00 uur; zondag vanaf 13.00 uur

RUST & BURGH
(Schaakvereniging Curaçao)
Iedere maandagavond om 20.00 uur gelegenheid tot schaken

* * * * * * * * *

ZATERDAG
BASKETBAL
(OR.BA.Hu.)
18.00-22.00 uur jeugdtoernooi - sportzaal Sentro Deportivo Kòrsou.

* * * * * * * * *

ZONDAG
BASKETBAL
(OR.BA.Hu.)
12.00-20.00 uur finale jeugdtoernooi - sportzaal Sentro Deportivo Kòrsou.

* * * * * * * * *

MAANDAG
SPORTPARK MARIE PAMPOEN
15.00-17.00 uur voetbal
16.00-18.00 uur dammen.

* * * * * * * * *

Tafeltennisster Edith MacLeod-Koster:

'Lichamelijke opvoeding op scholen vormt helaas geen basis meer voor onze sporters'

WILLEMSTAD — Discipline, saamhorigheid, de juiste sportieve instelling, beheersing van de technieken, de mens achter de sporter en diens liefde voor de sport zijn woorden die veel in haar vocabulaire voorkomen. Al die aspecten ofwel basisbeginselen van de sportbeoefening horen thuis bij de kennismaking met en het doen van lichamelijke oefeningen. Het is dan ook geen wonder dat tafeltennisster Edith MacLeod-Koster écht baalt omdat veel basisscholen geen gymzaal hebben waardoor de kinderen niets doen aan die belangrijke lichamelijke opvoeding.

Edith MacLeod-Koster staat synoniem voor tafeltennis op Curaçao en op de Nederlandse Antillen. Zij is de veelvoudige lokale kampioene die al ruim dertig jaar actief is in de tafeltenniswereld. MacLeod-Koster is naast tafeltennisster ook de voorzitster en trainster van Tornado die in de laatste lokale teamcompetities van de Curaçaose Tafel Tennis Bond (CTTB) alle eerste prijzen won in de damesgroep.

BASIS

MacLeod-Koster is stellig van mening dat lichamelijke opvoeding op de lokale basisscholen eigenlijk de basis moet vormen voor lokale sporters. De lessen lichamelijke oefeningen ofwel gymnastieklessen zijn voor schoolkinderen in feite dé kennismaking met sport. Veel van de huidige en jonge lokale sporters, meent zij, hebben echter in een laat stadium de belangrijke beginselen van de sportbeoefening geleerd.

De veelvoudige tafeltenniskampioene geeft, door toedoen van de dienst voor recreatie- en sportzaken SEDREKO, tafeltennistrainingen aan kinderen in bepaalde Curaçaose wijken. Eerst kon zij het niet begrijpen waarom het merendeel van de kinderen bij voorbeeld bij het hardlopen geen coördinatie had in hun bewegingen. Al snel kwam ze achter de oorzaak.

MacLeod-Koster: "De basisscholen op Curaçao hebben geen gymnastieklokaal voor het doen van lichamelijke oefeningen alhoewel ze wel over een overdekte ruimte beschikken. Die ruimte is echter toch niet geschikt voor het geven van lichamelijke opvoeding, want die is niet daarvoor gebouwd. Bovendien ontbreken de faciliteiten ook nog om lichamelijke oefeningen te doen".

De kinderen worden de dupe hiervan, terwijl het vak 'lichamelijke opvoeding' nu ook nog ondergewaardeerd wordt. "Niet alleen dat de schoolkinderen bij voorbeeld hun bewegingen niet kunnen coördineren, maar de discipline en sportieve doch actieve instelling zijn ver te zoeken. Doen sommige scholen toch wat aan lichamelijke opvoeding, dan nog gebeurt dat op ondeskundige wijze. Ik heb kinderen, via het project Sport in de Wijken van SEDREKO, les gegeven waarvan ik echt dacht van 'nou, dezen doen en consequent weten echt niet wat het sporten inhoudt'. Maar de oorzaak is dat de scholen niets meer doen aan lichamelijke opvoeding van het kind".

ONDERGEWAARDEERD

Heftig wijst de trainster van Tennisclub Tornado de tendens op bepaalde scholen ook af. Sommige onderwijs-instellingen in het basisonderwijs hebben het vak 'lichamelijke opvoeding' namelijk als een ondergewaardeerd onderwerp. "Weet je dat op bepaalde scholen lichamelijke oefening als strafwerk wordt opgegeven? Kinderen die dan voor straf rondjes moeten lopen op het schoolplein. Dit is toch te gek?!".

In haar club Tornado probeert MacLeod-Koster dan ook de achterstelling in lichamelijke opvoeding bij haar spelers weg te werken. Meestal uit eigen zak, de club heeft echter ook een potje, betaalt ze dan voor een eenmalig bezoek van de Tornado-spelers aan een lokaal fitnesscentrum. Hiernaast worden tijdens de trainingen in het tafeltenniscentrum Irene Moreno ook oefeningen gedaan.

Ze wil niet alleen goede spelers van haar pupillen maken, maar de trainster wil die leden tevens helpen in hun vorming en ontwikkeling. In deze hoedanigheid meent ze dat de relatie tussen trainer en sporter van belang is. "In mijn club werk ik vanaf het begin aan de discipline en juiste instelling van de leden, maar ook tracht ik een vertrouwensbasis te creëren tussen mij en dat lid. Eigenlijk moet een trainer of bestuurder de eigen leden goed kennen en kunnen inspelen op bepaalde situaties waarin die speler centraal staat".

MacLeod-Koster doet veel voor haar club. Ze zoekt zelf de spelers op, brengt hen terug, leent hen haar oude rackets om te trainen, schiet geld voor voor het kopen van nieuwe rackets voor die leden, organiseert onder andere fundraisings om aan geld te komen voor de tafeltennisvereniging.

SPONSORS

"Dit laatste omdat de sponsors niet graag een financiële bijdrage leveren. Ze weet de belangrijkste reden: tafeltennis is niet populaire genoeg zoals enkele jaren geleden. Bovendien moeten tafeltennissters zich altijd blijven bewijzen. Vroeger werden de meisjes totaal genegeerd, maar tegenwoordig krijgen de actieve tafeltennissters meer aandacht van de lokale bond". De sponsors lijken echter nog steeds argwanend.

De Tornado-voorzitster en trainster: "Soms bezoek ik andere sport activiteiten en ik zie al die sponsors. Ik gun die sportbonden en -clubs die ook, maar als het er ook mee eens dat misschien een sponsorbeleid gecreëerd moet worden op Curaçao. Alleen op deze manier kunnen clubs én sporters die echt goed presteren in aanmerking komen voor sponsoring en consequent daarop deelnemen aan internationale toernooien en competities".

Edith MacLeod-Koster wil dat meisjes in de lokale tafeltenniswereld meer erkenning krijgen, alhoewel de lokale tennisbond dit jaar een goede stap in die richting deed. Een groep meisjes werd opgeroepen voor een workshop. De toeloop van meisjes die tafeltennis spelen, blijkt dit jaar groter dan in voorgaande jaren. Verder pleit de tafeltennisster voor een meer gericht selectie-beleid. Met andere woorden: zwart op wit moet komen vast te staan aan welke eisen en voorwaarden spelers moeten voldoen om in de lokale selectie te komen. Van overheidswege wil ze dat de lokale onderwijsautoriteiten gaan inzien dat lichamelijke opvoeding ook deel vormt van het basisonderwijs.

Langdurig fietsen maakt impotent

Resultaat wetenschappelijk onderzoek veroorzaakt paniek

ROME - Italiaanse wielrenners hebben opgewonden gereageerd op een Noors wetenschappelijkonderzoek, waaruit blijkt dat langdurig zitten op een zadel van een racefiets impotentie veroorzaakt.

"Ik zweer bij mijn vrouw, ik heb nooit iets gemerkt van impotentie", reageerde Franco Chioccioli furieus in de Italiaanse kranten.

De Noorse artsen Morten Andersen en Bull Njaa kwamen na een intensief wetenschappelijk onderzoek tot de conclusie dat door urenlang fietsen de parasympathische zenuw, die de bloedtoevoer naar de penis regelt voor een erectie, zodanig in de knel komt dat op den duur impotentie kan ontstaan.

Voor de hanige Italiaanse fietser was het resultaat een slag onder de gordel. "Hoe komen die Noren er bij", stotterde de Italiaanse bondscoach Martini van kwaadheid. "Ik heb vaker meer dan 350 kilometer achtereen op een zadel gezeten. Als ik afstap en ze zeggen tegen me: "Alfredo doe het, dan doe ik het."

De artsen betrokken 800 fietsers in de leeftijd van 30 tot 45 jaar bij hun onderzoek: 350 van hen hadden de dagen na een lange fietstocht problemen een erectie te krijgen, 200 zeiden minder zin in sex te hebben.

"Ik heb de erectietest nooit gedaan, want ik heb na een inspannende bergetappe of een tijdrit wel wat anders aan mijn hoofd", was de reactie van wereldkampioen Gianni Bugno. "Wie wel behoefte heeft aan sex tijdens de Tour of Giro, is een maniak."

'Het voetbal is een zeer smerig wereldje'

Romario wil nog twee jaar voetballen bij PSV en daarna naar de Copacabana

PORTO ALEGRE - Romario de Souza Faria wil nog twee jaar voetballen. Bij PSV Eindhoven.

Over twee jaar is hij voor de rest van zijn leven financieel onafhankelijk en verlaat hij het 'smerige voetbalwereldje'. Dan gaat hij terug naar de Copacabana, naar de zon, naar het strand, naar zijn vrienden, naar zijn familie.

Dat zegt de kleine spits van PSV in het trainingskamp van het Braziliaanse elftal in Porto Alegre in een interview tegen Brian Homewood van Reuter.

"Er is teveel oneerlijkheid in voetbal. Het is een zeer smerig wereldje. Veel spelers, trainers en managers zijn niet eerlijk. Ze zeggen het een tegen jou en het tegenovergestelde achter je rug. De pers is ook een probleem. Zeker dertig procent van de verslaggevers verdraait mijn woorden en brengt mij in diskrediet."

Romario, 27 zijn januari, zegt dat PSV zijn laatste club is. In Eindhoven kan hij zijn toekomst veilig stellen. "Ik ben 29 als mijn contract bij PSV afloopt", betoogt hij. "Dan heb ik tien jaar betaald voetbal gespeeld. Dat is genoeg." Hij wil nog wel met het Braziliaanse elftal in 1994 naar de WK-eindronde in de Verenigde Staten.

"Voetbal heeft mij alles gegeven wat ik bezit. Maar ik wil er uit." Over twee jaar houdt hij het voor gezien. Op een leeftijd dat vele voetballers de piek in hun carrière bereiken. Over zijn toekomst blijft hij vaag. De Copacabana, de zon, het strand, gezin, familie, vrienden, het zijn de sleutelwoorden.

Romario is een 'killer' in de spits, dodelijk doeltreffend voor de tegenstander. Maar zoals zoveel grote topscorers kan hij lange delen van de wedstrijden onzichtbaar blijven, opeens opduiken en in een vlaag van inspiratie het duel beslissen. In de laatste twee seizoenen was hij topscorer van PSV, maar zijn verblijf in Eindhoven was allerminst comfortabel.

"Er zijn twee, drie spelers met wie ik niet goed kan opschieten", geeft hij toe. "Met de anderen kan ik goed overweg. Het leven in Eindhoven bevalt mij, al had ik het er moeilijk in het eerste jaar. Ik miste Rio, de zon, het strand, mijn vrienden."

MISVERSTANDEN

Misverstanden met trainer Robson en zijn opvolger Westerhof volgden elkaar in hoog tempo op. "Met Robson had dat een natuurlijke oorzaak. Hij was een Brit, ik een Braziliaan en we woonden in Nederland. Maar we hebben alles uitgepraat en zijn goed uit elkaar gegaan. Robson is een groot man, ik heb veel respect voor hem."

Met Westerhof kwam de Braziliaan in aanvaring in Athene. Hij werd gepasseerd voor de wedstrijd tegen AEK. En diep gekrenkt in zijn trots. In de return van de Europese bekerwedstrijd maakte hij alle drie doelpunten. "Ik heb mijn gelijk bewezen", stelt hij vast. Teleurstelling bleef hem in Porto Alegre evenmin bespaard.

Hij werd door Carlos Alberto uit de basis gehouden voor de wedstrijd van Brazilië tegen Duitsland (3-1). De bondscoach gaf de voorkeur aan de tandem Careca - Bebeto. "Onbegrijpelijk", vindt Romario. "Ik maak een van de beste periodes door in mijn carrière. Ik had moeten spelen. Meer wil ik er niet over zeggen."

Nog twee jaar voetballen. In Eindhoven, bij PSV in de eredivisie, bij Philips SV in de champions league. Geen woord over een mogelijke transfer naar Italië, Spanje of Frankrijk. En dan bliksemsnel terug naar Rio. Terug naar het rijke Braziliaanse leven.

Voetbaltoto in Rusland

MOSKOU - De Russische voetbalbond is voornemens een nieuwe communistische muur te slopen en te beginnen met een een voetbaltoto naar westers voorbeeld.

Voorzitter Vjatsjeslav Koloskov vertelde tegen persbureau ITAR-TASS dat er al voorbereidingen zijn getroffen in samenwerking met Britse partners. Voordat de Russische voetbalkenner kan gokken op competitiewedstrijden is nog wel de goedkeuring van de overheid nodig voor het project.

Het plan voor een Russische voetbaltoto is volgens Koloskov gelanceerd om iets te doen aan de penibele financiële situatie. Het tekort in 1993 wordt geschat op 100 miljoen roebel op een begroting van 250 miljoen roebel en anderhalf miljoen dollar voor internationale wedstrijden.

In het seizoen '92 konden vier clubs het hoofd niet langer boven water houden. Drie verenigingen uit de tweede divisie zagen af van promotie wegens de kosten, vooral het reizen, die dat zou meebrengen.

Van Basten twee maanden non-actief

ST MORITZ - Marco van Basten, vrijdag voor de derde keer uitgeroepen tot Europa's beste voetballer, dreigt twee maanden buitenspel te staan.

Zijn blessure dient operatief te worden behandeld.

Dat meldt sport informations dienst uit St. Morioz.

In het Zwitserse wintersportoord is de 28-jarige Nederlander onderzocht. Als gevolg van de blessure kon Van Basten woensdag in Istanbul niet meedoen met het Nederlands elftal tegen Turkije. De spits van AC Milan ondervindt ernstige hinder van een gekwetste enkel.

Vorige week speelde hij een helft tegen Ancona. Zondag neemt Van Basten in Parijs de "Gouden Bal" in ontvangst. Waarschijnlijk gaat hij maandag al onder het mes.

Inge de Bruijn weer zwemster van het jaar

UTRECHT - Inge de Bruijn is evenals vorig jaar gekozen tot zwemster van het jaar.

Marcel Wouda werd onderscheiden als zwemmer van het jaar. Hij is de opvolger van Ron Dekker.

De verkiezing werd georganiseerd door de redactie van de Zwemkroniek. De jury bestond uit de nationale topcoaches.

Marjolijn Both kwam net als in 1991 uit de verkiezing als de beste Nederlandse kunstzwemster. Daphne en Edwin Jongejans handhaafden hun positie als de favoriete schoonspringers.

Tot de beste waterpolospeler werd Hans Nieuwenburg (Polar Bears) gekozen. Bij de vrouwen ging de onderscheiding naar Hedda Verdam (Nereus).

Elftal NAC door virus getroffen

BREDA - Het bestuur van NAC heeft de KNVB gevraagd om de thuiswedstrijd van dit weekeinde tegen AZ uit te stellen.

Dit heeft Omroep Brabant vrijdag gemeld.

Het grootste deel van de selectie van de Bredase eerste-divisieclub zou aan een onbekende virusziekte lijden.

De spelers hebben darmklachten en buikloop. Niet meer dan twee of drie spelers van het eerste elftal zouden in staat zijn te spelen.

NAC moet een medische verklaring overleggen. De KNVB neemt voor zaterdagmiddag een beslissing.

Roeier Antanov doorbreekt het zwijgen

Onthullingen over Russische dopingpraktijken verbijsterend

MOSKOU - Ruim zeven jaar na de mysterieuze dood van zijn ploeggenoot Gintas Gidreitis in augustus 1985 heeft de Russische roeier Igor Antonov het zwijgen over dopingpraktijken doorbroken.

De bekentenis van de oud-sportman van wereldklasse uit de voormalige Sovjetunie heeft in Rusland voor verbijstering en opschudding gezorgd.

Antonov, wiens rechter gezichtshelft door het gebruik van dope verlamd raakte, is ervan overtuigd dat er een niet te ontkennen samenhang bestaat tussen zijn lot, de tragische dood van Gidreitis, de lichamelijke schade die zijn ploeggenoot Vladimir Alimov heeft opgelopen en de invaliditeit van de kanovaarder Ivan Kowaltsjoek. De laatste werd in 1985 na de strijd om de wereldtitels getroffen door een hersenbloeding.

Na uitgebreid onderzoek van de medische dossiers heeft Antonov het aangedurfd de hem reeds jaren dwars zittende gebeurtenissen in de openbaarheid te brengen.

In een gesprek met het Duitse persbureau DPA onthult Antonov dat hij en zijn ploeggenoten tijdens een trainingskamp in het noorden van de Kaukasus van een medewerker van het sportinstituut uit Moskou pillen kregen uitgereikt waarvan niemand wist "waar voor of waar tegen" die waren.

*****

TENNIS / ROTTERDAM - Boris Becker zal deelnemen aan het 20e ATP-tennistoernooi van Rotterdam, dat van 22 tot en met 28 februari 1993 in sportpaleis Ahoy' zal worden gehouden. De Duitser is na Richard Krajicek de tweede speler uit de top tien die werd vastgelegd. Becker was de afgelopen maanden in uitstekende vorm. Hij won het indoortoernooi van Parijs en de Masters in Frankfurt. Op de grand slam cup in München liet hij verstek gaan.

*****

VOETBAL, ROTTERDAM - Na hoofdtrainer Rob Jacobs, heeft ook diens assistent Henk van Stee zijn contract verlengd. Van Stee blijft ook tot en met het seizoen 1994/95 in dienst van de Rotterdamse club.

Herkemij in bestuur KNBSB

SANTPOORT - Cees Herkemij is toegetreden tot het bestuur van de KNBSB.

De portefeuille van Herkemij (58) omvat de technische zaken rond de nationale honkbalteams.

Hij is de opvolger van oud-international Thijs Vervaat, die slechts enige maanden deel uitmaakte van het bestuur. Vervaat geeft de vooraang aan zijn maatschappelijke loopbaan.

Herkemij was onder meer assistent-coach van het Nederlands team en coach van Jong Oranje. Ook was hij achtereenvolgens coach van de hoofdklassers Sparta, Giants en HCAW. Tijdens de bondsraadsvergadering van 27 maart zal Herkemij officieel voor verkiezing worden voorgedragen.

Strijd beslecht

Johan Koster is de nieuwe damkampioen

WILLEMSTAD — Johan Koster is de nieuwe damkampioen van Curaçao. In de negende tevens laatste finaleronde won hij van Zenge Britt. Met een punt voorsprong claimde hij de kampioenstitel op zijn naaste concurrent Raoul Alias. Deze werd dus door Koster onttroond en eindigde op een welverdiende tweede plaats. Rudsel Wolf die remise speelde in deze laatste ronde eindigde als derde beste dammer van de lokale competitie.

De finale-wedstrijden in de hoofdklasse van de Curaçaose Dambond zijn achter de rug. Vijf wedstrijden werden in deze klasse donderdagavond in de IPK-zaal aan de Consciëntiesteeg afgewerkt.

Johan Koster speelde dit jaar een sterk kampioenschap. Hij is een van de dammers die de competitie ongeslagen afsloot. Koster had zestien punten verzameld uit negen partijen. Hij won zeven wedstrijden en speelde twee keer remise. Een remise in de laatste ronde zou hem een gedeelde tweede plaats hebben opgeleverd, maar hij nam het zekere voor het onzekere en speelde voor de winst in zijn partij tegen Britt. Hij slaagde ook in zijn tactiek en keerde blij terug naar huis met de lokale kampioenstitel.

De dammer die de finale eveneens ongeslagen afsloot is Raoul Alias. Hij werd subkampioen met vijftien punten uit negen wedstrijden. Zijn produktie was zes overwinningen en drie remises. In de laatste afgelopen donderdag hij zijn zesde wi[...] Alias zegevierde o[...] Agatha.

De derde plaats w[...] Rudsel Wolf in[...] nadat hij remise [...] kwam met Edsel [...] (2-0). Wolf eindi[...] twaalf punten die h[...] melde middels vijf [...] ningen en twee rem[...] leed ook twee ne[...] De twee andere [...] Gibi Panneflek wo[...] van Feli Elisabeth [...] Juan Camelia zijn w[...] won tegen Felipe E[...] De eindstand in d[...] klasse: 1. Johan Ko[...] tien punten uit ne[...] strijden (16-9); 2. R[...] 15-9; 3. Rudsel Wo[...] Clifton Agatha 10-9; [...] Barbara 9-9; 6/7. Ju[...] elia en Gibi Pannefl[...] Rudy Elisabeth 6-9; [...] Britt 5-9 en 10. Feli[...] nandez 3-9.

In de A-klasse [...] Gibbs de nieuwe k[...] In de laatste finale-r[...] die klasse versloeg [...] chi Panneflek. Henr[...] dina eindigde op de [...] plaats. De volgende [...] werden geregistreer[...] Gibbs-Winchi Panne[...] Glen Monk-Ciro Fe[...] en Henry Bernadin[...] Viceisza 2-0. De eind[...] deze klasse: 1. Edgar [...] acht punten uit vijf [...] (8-5); 2. Henry Be[...] 6-5; 3 t/m 5. Ciro [...] Glen Monk en Erwin [...] flek alleen met 5-5[...] Marco Viceisza 1-5.

Fischer beschul[...] joodse gemeens[...]

BELGRADO - Oud-w[...] kampioen Bobby F[...] die door de Ameri[...] autoriteiten in st[...] beschuldiging is [...] wegens schending [...] internationale e[...] tegen klein-Joeg[...] (Servië en Monte[...] heeft de Joodse g[...] schap de schuld g[...] van de hetze die[...] hem wordt gevoer[...]

"En met name [...] York Times, die wor[...] [...] [...] dan mijn adres" [...] jarige Amerikaanse [...] [...] wordt afgeko[...] [...] dan als [...]

[...] het voormali[...] [...] hij d[...] [...] tegen [...] Boris Spass[...] [...] ruim v[...] gulden over.

"Ik heb tot nu [...] zwart op wit geke[...] [...] [...] [...] "Ik [...] [...] van de A[...] [...]ring vernemen [...] word beschuldig[...] [...] ik alleen de [...] in de Amerikaans[...] [...]zen. Ik ben blij [...] Joegoslavië ben en [...] niet plan mijn verblij[...] laten vergallen."

Ard Schenk stapt uit c[...] schaatsbege[...]

PURMEREND - [...] Schenk zal [...] niet langer [...] van de [...] missie [...] (BC[...]

[...] [...] vindt dat [...] voorzitterschap van [...] niet langer kan com[...] met zijn functie als [...] mission van het Ned[...] Olympisch Comité [...]

De BCK heeft [...] inbreng bij de same[...] van de kernplo[...] bepaalt in overle[...] coaches wie er naar [...] en WK wordt afgev[...] Bovendien geeft [...] missie advies aan [...] wie er in aanmerking [...] voor de Winterspel[...]

Schenk: "In A[...] ik nog gewoon lid [...] BCK. Sinds een half [...] ik nu voorzitter va[...] Het is wisselen van [...] werk geworden [...] breekt je op den du[...]

"Nooit vrije artsenkeuze voor armen"

Elhage vindt tegenstanders van medische contracten hypocriet

WILLEMSTAD —"De relatie arts-patient moet de mate van de medische zorg bepalen, niet de financiële marge". Zo is de stelling van de medisch specialisten op het eiland ten aanzien van het fenomeen dat steeds meer verzekeraars (zowel particuliere als overheidsfondsen) overgaan tot het sluiten van contracten met een beperkte groep medici. De specialisten, en ook de huisartsen, zijn dan ook niet erg gelukkig met hun vakbroeders die daartoe wel overgaan en er is daardoor een scheuring in het medicijnmannenbolwerk ontstaan. Aan de ene kant zij die tegen lagere tarieven zich verzekerd weten van een gegarandeerd aantal patienten, anderzijds zij die hun betalende patienten zien vertrekken. Maar er is nog een derde categorie: zij die tegen contracten zijn, maar die de specialisten hypocresie verwijten.

Is het nu wel of niet ethisch, dat een patient geen vrije artsenkeuze heeft? Tijdens een forumdiscussie, die afgelopen zaterdag in de UNA werd gehouden op initiatief van de International Society for Prosthetics and Orthotics (ISPO), kwam deze vraag vanuit verschillende invalshoeken aan de orde. De huisartsenvereniging, de vereniging van medisch specialisten en para-medici als fysiotherapeuten vinden van niet.

Huisarts Elhage, die zowel een particuliere als een P.P.-patientenpraktijk heeft, is tegenstander van contracten, maar vindt de hele discussie hypocriet. "P.P.-patienten hebben al jarenlang geen enkel recht op keuze. Geen enkele arts heeft daar ooit problemen mee gehad. Nu het gaat om betalende patienten, heeft iedereen ineens morele en ethische bezwaren," aldus Elhage. Hij hekelt het feit dat de voorzitter van de huisartsenvereniging zich in die funktie tegen contracten heeft gekant, maar ondertussen wel voor het FZOG controlerend huisarts is. "Waar blijf je dan met je principes? Daar krijg ik decubitus van!"

Volgens Elhage is het hele fenomeen 'contracten' bovendien het gevolg van het feit dat er artsen waren "die de boel belazerden". En dan doelt hij niet op onjuist medisch handelen, maar op medisch-economisch handelen die de kosten in de gezondheidszorg tot astronomische hoogte heeft doen stijgen. Volgens Elhage worden veel mensen 'overbehandeld', opdat voor iedere verrichting een rekening kan worden uitgeschreven. Artsen (en fysiotherapeuten) pakken elkaar daarop ook niet aan, omdat men met elkaar bevriend is. "Waar ter wereld verdient een fysiotherapeut tien of vijftienduizend gulden per jaar?"

De hele discussie over de vrije artsen-keuze zou veel geloofwaardiger overkomen, als men die strijd gaat voeren voor de P.P.-patienten, want "die hebben nu alleen maar plichten en geen rechten". Elhage geeft als voorbeeld de kinderartsen: bij de weekenddiensten blijken alleen particuliere patienten in het ziekenhuis terecht te kunnen. "Waar ben je dan mee bezig? Het is niet raar dat mensen het vertrouwen in het hele medische handelen verliezen. Het gaat alleen om het geld en men is naar buitentoe principieel."

Volgens inspecteur van de Volksgezondheid J. de Haan valt het in de praktijk wel mee met de beperkingen voor P.P.-patienten. Alleen de gyneacologen hebben wijken waaronder P.P.-patienten vallen. In de praktijk kan de P.P.-patient wel terecht bij de arts van zijn keuze.

■ *LEIDEN/WILLEMSTAD — Op de Emilie Knappert scholengemeenschap in Leiden was het groot feest. De Leidse bursalen waren uitgenodigd om voor Sint en Piet te verschijnen. Hier moesten zij verslag doen van hun bevindingen in Nederland en de resultaten van hun studie. Slechts één van de studenten werd op het matje geroepen. Zijn resultaten laten te wensen over en hij beloofde beterschap.*

Over de andere 21 bursalen niets dan lof. De studieresultaten zijn goed en ze zijn al aardig gewend in Nederland. Na het zingen van enige Sinterklaasliederen werden onder het smullen van een stuk banketletter en warme chocolademelk de cadeautjes uitgepakt.

Als gevolg van de aanhoudende recessie zijn in de VS-elektronica- industrie in het derde kwartaal dit jaar **24.000 BANEN** verloren gegaan. Dat is een vermindering van de werkgelegenheid in deze sector met een procent tot 2,31 miljoen arbeidsplaatsen. Het totale verlies aan banen in de elektronica-industrie in de VS komt daarmee dit jaar op 79.000. In 1989 lag het aantal banen nog op 2,6 miljoen.

Na invoering heffing

Muziekvereniging hekelt handelwijze eilandsraad

WILLEMSTAD — De voorzitter van de lokale Asosiashon de Musiko i Artista, Manfred 'Feco' Gomez, betreurt het ten zeerste dat de eilandsraad de muziekvereniging niet heeft benaderd alvorens met een festivalheffing te komen. In een brief aan die raad stelt de vereniging voor om af te zien van die extra heffing en de lokale muziekvereniging vraagt dan ook naar een vergadering met alle politieke leiders van de partijen in de eilandsraad.

"We zijn niet benaderd en gevraagd naar onze mening en bovendien namen we via de radio kennis van het besluit over de festivalheffing. waren we benaderd, dan hadden we aan de eilandbestuurders kunnen uitleggen dat het ook slecht gaat in de lokale muziekwereld", vertelt Gomez uiterst teleurgesteld. Hij meent dat niet alleen de lokale muziekformaties het financieel moeilijk hebben, maar ook organisatoren van feesten en andere activiteiten verliezen alleen maar geld.

Gomez begrijpt niet waarom het eilandsraadlid, Donny Hernandez, de brief die de vereniging naar de eilandsraad heeft verzonden, 'onbeschoft' vindt. "Er staat niets beledigend of onbeschoft in die brief. We hebben gewoon onze ongnoegens geuit en voorgesteld af te zien van de heffing, terwijl we ook nog naar een gesprek vroegen", verwoordde de voorzitter de brief.

In de vijfde alinea van die gewraakte brief aan de eilandsraad schreef Gomez echter, "dat zijn vereniging nu begrijpt waarom zo veel groeperingen in de lokale samenleving het eilandsbestuur beticht van een niet-serieus beleid, terwijl dat bestuur de lokale cultuur geen warm hart toedraagt".

De desbetreffende festivaleffing lijkt al te gaan gelden voor het komende Tumba-festival. "De overheid wil een heffing gaan treffen van tweehonderd gulden per avond, omdat veel mensen verkeerd vermoeden dat er sprake is van veel inkomsten via het Tumba-festival", vertelt Gomez desgevraagd. Zijn brief als voorzitter van de lokale muziekvereniging eindigde met "indien de vereniging geen bevredigend antwoord krijgt op de brief, de vereniging dan gedwongen is maatregelen te treffen".

DINE OUT FOR CHR

MAS IN ARUBA

Wilhelminastraat 2 - Tel.: 34888

Speciaal Kerstmenu **f.27,50**

Deze maand **lunch open buffet**

inclusief kopje soep en Pepsi-Cola **$ 14,-**

PRETTIGE FEESTDAGEN

in 1993 te Uwen dienste!

Chart your course to ...

The Pirates' Nest

Restaurant

in the Galleon on the beach

Enjoy our superb seafood and local delicacies in a romantic, nautical ambiance.

Merry Christmas Happy New Year

Bar open 10 a.m. to 11 p.m.
Happy Hour 4 to 6 p.m.
Dinner from 6 to 10:30 p.m.

(Closed on Wednesdays)

Located on the beach adjacent to the Bucuti Beach Resort. Informal dress, reservations requested **Tel.: 23444**

Merry Christmas and Happy New Year

Offering the most extensive salad bar on Aruba, Prime U.S. steaks and French specialties

Informal dress (no shorts)
FOR RESERVATIONS: 23444 Ext. 203

Manchebo Beach Resort Hotel

Closed on Monday

A touch of France in Aruba

RESTAURANT

Merry Christmas Happy New Year

Open nightly from 6:00 - 11:00 p.m.
Reservations suggested Telephone 35955
L.G. Smith Boulevard adjacent to Paradise

---

the plaza

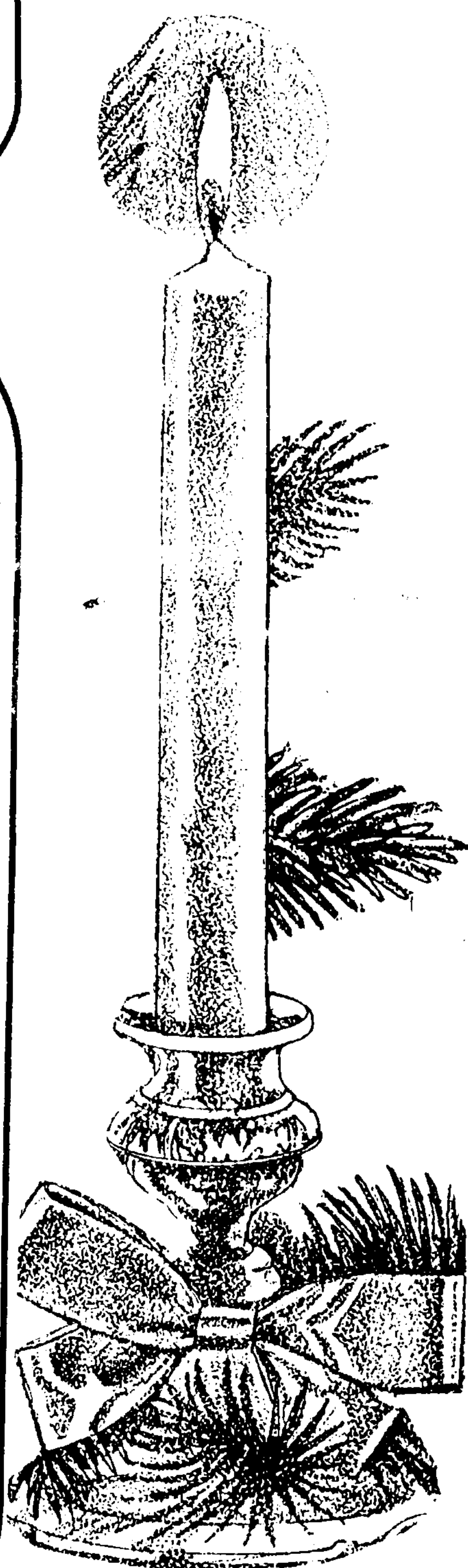
CAFE

Prettige Kerstdagen

Voorspoedig 1993

Wij zijn **Eerste** en **Tweede Kerstdag geopend.**

Festejar a la Parr

Distributeur

ROMAR TRADING CO.

Italiëstraat 3

Aruba's Best-Loved Imported Wine

RIUNITE ON ICE FOR THE HOLIDAYS

Mercurius Trading Co.

(Handelsmaatschappij Mercurius n.v.)

MEMBER CONSALES

CONSALES ARUBA N.V.

Gutenbergstraat 2, Tel.: 23750

Aanbeveling Task force:

Exodus naar Nederland stoppen door gerichte negatieve info

DEN HAAG/WILLEMSTAD — De regering van de Nederlandse Antillen moet kansarme jongeren, die naar Nederland willen, door middel van gerichte negatieve informatie weerhouden van een vlucht naar Nederland. Criminele Antilliaanse jongeren die in Nederland met de Justitie in aanraking komen, moeten lik-op-stuk krijgen. NRC-Handelsblad meldt vandaag deze aanbevelingen uit de vele die een werkgroep, oftewel *task force*, in een rapport aan onder meer premier Maria Liberia-Pters heeft gedaan. De werkgroep moest aanbevelingen opstellen om de problemen rond de migratie van vele Antilliaanse jongeren op te lossen.

Volgens de task force ligt de oorzaak van de problemen op de Antillen. Hij beveelt maatregelen aan om de probleemjongeren met arbeid, scholing, opvang en begeleiding van het afglijden naar criminele activiteiten te weerhouden. De kosten van het nieuwe beleid zouden tientallen miljoenen guldens bedragen. De kosten zouden in Nederland moeten worden gedragen door de fondsen voor de veelbesproken sociale vernieuwing.

De ambtelijke werkgroep werd afgelopen zomer ingesteld, nadat het ministerie van Justitie in Den Haag signalen bereikten dat Antilliaanse jongeren relatief vaak betrokken zijn bij 'bendevorming en agressieve vormen van criminaliteit'.

NRC

NRC-Handelsblad besteedt in zijn zaterdagbijlage een volle pagina aan de problemen rond de 'kinderen van Curaçao'. In zijn inleiding schrijft Frank Vermeulen dat veertig jaar na de verwerving van autonomie binnen het koninkrijk de Antillen een staat vormen zonder natie, met een regering zonder kracht en een schatkist zonder geld. "Het belangrijkste eiland dreigt bovendien een land zonder toekomst te worden doordat de jeugd er wordt verwaarloosd of uitgebuit. Velen kiezen de weg naar de drugs of naar Nederland. Of beide".

De reportage start in de derde klas van een school in Mundo Nobo. Onderwijzer Sidney Justiana heeft zichzelf een wereldbol aangeschaft, 'want de school zelf heeft geen geld voor atlassen. Trouwens er bestaan nauwelijks moderne leermiddelen voor het onderwijs op de Nederlandse Antillen. Hier niet en ook niet op de scholen in de betere buurten'.

PAPIAMENTU

Het Nederlands — voor de Papiamentu-sprekende bevolking een vreemde taal — is nog steeds de voertaal op de scholen. Onderwijzers behelpen zich met versleten lesboekjes die ooit werden achtergelaten door de fraters en de nonnen. Bij gebrek aan geld worden schoolschriften vaak doormidden geknipt, potloden in tweeën gezaagd'.

Justiana betreurt dat 'onze heilige, pardon lieve koningin Beatrix' bij haar werkbezoek aan de eilanden onlangs geen kijkje heeft genomen in zijn school. "Dan zou het verwaarloosde gebouw zeker een opknapbeurt hebben gekregen. Ik breng deze kinderen de meest elementaire dingen bij, bijvoorbeeldhoe ze op een stoel moeten zitten. Thuis zijn stoelen vaak alleen bedoeld voor gasten, kinderen zitten op de grond. Als er over tien jaar een timmerman, een verpleegster en een onderwijzer uit deze klas zijn voortgekomen, heb ik mijn doel bereikt."

Volgens Justiana besteden de meeste arme gezinnen het weinige geld dat ze hebben verkeerd. "Terwijl ik me bij veel kinderen afvraag of ze wel voldoende gevarieerde voeding krijgen, weet ik zeker dat elk kind een eigen *Nintendo*-spelcomputer heeft.

DEPORTATIE

Over de emigratiegolf naar Nederland zegt Justiana: "Als een moeder die naar Holland wil, mij om advies vraagt, antwoord ik altijd dat ze moet gaan. Principieel ben ik het er niet mee eens dat mensen hun land ontvluchten. Maar als je ziet dat veel mensen hier echt helemaal niets hebben, dan is die uitkering in Nederland en dat flatje op twaalf hoog het paradijs".

NRC-Handelsblad interviewde ook Willy Faay-Veltman en Louise Reed, adjunct-secretaris van de Voogdijraad. De vrouwen spreken over 'deportatie' van de Antilliaanse jeugd naar Nederland, over het miserabele onderwijsbestel, over het ontbreken van hulpverleningsinstanties en over het heersende systeem van politieke patronage, waardoor op belangrijke functies ondeskundige mensen worden benoemd.

CORRUPTIE

Faay en Reed hebben niet veel waardering voor regeringsnotities over het jeugdprobleem. Ook daarin wordt onder andere het onderwijs erbarmelijk genoemd. "Het papier is geduldig. Die rapporten zijn alleen bedoeld om nieuwe financieringsbronnen aan te boren in Nederland. Het geld gaat vervolgens naar tweede lijn, instanties die niets doen aan de werkelijke problemen", zegt Reed. "Vrouwen krijgen zestig gulden onderstand per week, plus acht gulden per kind. Om het hoofd boven water te houden krijgen ze kinderen van zoveel mogelijk verschillende mannen. De één betaalt de waterrekening en de ander geeft een kleurentelevisie. Al maak je twintig task forces met miljoenen uit Nederland, zolang er niets gebeurt aan de gezinsstructuren hier, helpt dat allemaal niets."

Uit het perspectief van de Antilliaanse regering lijkt de massale uittocht naar Nederland nog het meest op de export van een sociaal probleem, schrijft NRC-Handelsblad. Intussen kennen landskinderen van de Antillen —behalve Nederland — een alternatieve vluchtroute: verdovende middelen. Volgens officiële cijfers zouden volgens de reportage zestienduizend mensen op Curaçao min of meer verslaafd zijn. Anderen noemen een getal van dertigduizend. "Met sterk repressieve politie-apparaat dat blijkens een recent onderzoeksrapport verlamd is door corruptie en patronage treedt nauwelijks op tegen de grote drugs*dealers*."

VERWEND

Ook Max Martina van de Antilliaanse stichting Reclassering komt aan het woord. Hij klaagt over tegenwerking bij zijn pogingen iets moois op te zetten. "We hebben de jeugd links laten liggen en niet gediend als lichtend voorbeeld", zegt hij zijn eigen generatie beschuldigend. "Laatst kwam een gedeputeerde trots terug uit Nederland om te vertellen dat hij voor een of ander beleidsterrein twaalf miljoen gulden had losgepeuterd. Hij was trots op iets, waarvoor hij zich zou moeten schamen. Zou het niet veel beter zijn geweest als we zelf voor dat geld gewerkt hadden? We zijn net een stel verwende kinderen die aan moeders jurk blijven hangen", aldus Martina in NRC-Handelsblad.

Vrijwilligers welkom

Reef Care participeert in biologisch onderzoek

WILLEMSTAD — De organisatie Reef Care Curaçao werkt mee aan een vervolg op het wetenschappelijk onderzoek naar de korstvormende zakpijp. Eind januari organiseert zij daartoe een workshop. Daarnaast heeft de zojuist opgerichte rifbeschermingsorganisatie een aantal andere projecten op stapel staan.

De korstvormende zakpijp is een dier dat het koraalrif bedreigt. Het vervolgonderzoek naar de schadelijke gevolgen van dit dier voor het rif wordt geleid door twee biologen van de Universiteit van Amsterdam. Op Curaçao zijn niet voldoende deskundigen aanwezig voor de uitvoering van een dergelijk onderzoek. Daarom maken de biologen gebruik van de hulp van vrijwilligers van Reef Care. De workshop is bedoeld voor de medewerkers aan dit project. Tijdens die bijeenkomst wordt ook het bestuur van de stichting aan de donateurs en deelnemers voorgesteld.

Een tweede project houdt een snorkelcursus voor kinderen van de lagere school in. Reef Care wil zo de Curaçaose jeugd interesseren voor de onderwaterwereld en hen bewust maken van het belang van het rif.

Rond maart/april wil de nieuwe organisatie een seminar over de aanleg van stranden houden. Voorts wordt gedacht aan een 'onderwatertelefoon', een speciaal nummer waarop verontrustende waarnemingen gemeld kunnen worden of andere zaken die verband houden met het rif.

Andere plannen van Reef Care betreffen de bescherming van de schildpaddenpopulatie en het ontmoedigen van speervissers.

Reef Care Curaçao kan inmiddels rekenen op zo'n dertig vrijwilligers, die klaar staan om het rif en de daarin levende dieren en planten te beschermen. Nieuwe vrijwilligers en/of donateurs kunnen contact opnemen met voorzitter Paul Hoetjes, telefoon 368120.

Dodelijk schot: eis van vier jaar

AMSTERDAM/WILLEMSTAD — Officier van justitie mr. W. Franken van Bloemendaal heeft vrijdag voor de rechtbank in Amsterdam tegen de 33-jarige Antilliaan A.R. vier jaar gevangenisstraf geëist, wegens het doodschieten van zijn 32-jarige stadgenoot D. Thomas.

Vast staat dat de twee mannen op 21 december van het vorig jaar in het trappenhuis van de flat Hoptille in de Amsterdamse Bijlmer met elkaar in gevecht raakten.

Volgens de lezing van de verdachte had Thomas een revolver, die tijdens het handgemeen op de grond viel. R. pakte het op en sloeg zijn tegenstander ermee op het hoofd. Door de klap is het wapen afgegaan, aldus R, die volhield dat hij uit "zelfverdediging" heeft gehandeld. Thomas stortte met een zeer ernstige hoofdwond de trap af en bleef over een reling hangen. De man overleed korte tijd later in het ziekenhuis.

De officier hechtte weinig geloof aan het verhaal van R. en ging er vanuit dat hij met opzet heeft geschoten. De verklaring wordt op bepaalde punten tegengesproken door "een lappendeken aan getuigenverklaringen", zoals rechtbankpresidente mr. E. van Schaardenburg het omschreef.

Kern van het relaas van de getuigen was dat Thomas -verslaafd aan harddrugs - ruzie had met dealer R. Het vuurwapen zou van meet af aan in het bezit van de schutter zijn geweest. Voorts achtte mr. Franken van Bloemendaal het fysiek onmogelijk dat het slachtoffer door de klap met het vuurwapen de kogel door zijn hoofd had gehad.

Advocate mr. A. Pinkster meende dat er van opzet geen sprake is geweest en dat de officier ten onrechte doodslag ten laste heeft gelegd. De rechtbank doet uitspraak op 30 december.

Zes nieuwe juristen afgeleverd

Minister Wallé is trots op de UNA

WILLEMSTAD - Minister van Onderwijs, Sixto Wallé heeft gistermiddag t.g.v. de buluitreiking aan zes geslaagden van de Juridische Faculteit gezegd trots te zijn op de UNA en alle medewerking te zullen verlenen aan de verdere ontwikkeling van de universiteit. "Ik realiseer me dat er een stimulerende en ondersteunende samenwerking moet bestaan tussen de universiteit, mijn ministerie en mijn persoon. Samen kunnen wij dan nieuwe impulsen geven aan de ontwikkelingen en de faciliteiten van de UNA, zodat meerdere studenten ertoe bewogen worden aan de Universiteit van de Nederlandse Antillen te studeren", aldus Wallé.

Minister Wallé legde de nadruk op het belang van research: "Het is wenselijk dat er nieuwe denkbeelden komen van jonge juristen en daarvoor is het nodig wetenschappelijke onderzoeken te activeren en te promoveren". Hierdoor kunnen, volgens de minister, voor de lokale gemeenschap relevante onderwerpen worden bestudeerd en onderzocht en assistentie worden verleend voor de ontwikkeling van het Antilliaans recht.

De minister sprak de hoop uit dat de jeugd zich in grote getale zal inschrijven voor een studie aan de UNA om zich daarna volledig in te zetten voor de groei en bloei van de Antilliaanse gemeenschap.

Rector-magnificus, dr.Valdemar Marcha, zei bijzonder gelukkig te zijn met de woorden van minister Wallé. "Ik ben van mening dat wij aan het begin staan van een nieuw tijdperk voor de UNA. Dit jaar hebben wij al een record aantal inschrijvingen gehad en nu de nieuwe minister van Onderwijs, die een deskundige is op onderwijsgebied, heeft verklaard trots te zijn op onze universiteit, ben ik ervan overtuigd dat anderen ook het belang zullen inzien van de verdere ontwikkeling van de UNA", aldus dr. Marcha.

■WILLEMSTAD — *De directeur der Belastingen mr Oswald Seferina heeft maandag een exemplaar van het eerste Info-bulletin van de Belastingdienst ontvangen van de redactie. Hierbij waren aanwezig (vlnr): A. Wijshijer, A. Manuel, G. Mercelino, mr Seferina en H. Gummares.*

INGEZONDEN

Stem verheffen

DE GEBEURTENISSEN van de afgelopen dagen hebben weer eens bewezen hoe moeilijk het is eens gegeven gunsten te verminderen, want een vermindering wordt ineens ervaren als een last en zoals iedereen weet, de mens wil wel de lusten, maar zelden de lasten dragen.

Het hierboven gestelde geldt voor de gehele gemeenschap, politici, bedrijfsleven, vakbonden en ook de 'zwijgende meerderheid'; die burgers die niet protesteren doch die door de vergaande polarisering en stupiditeit van de georganiseerde groepen en/of machthebbers misschien wel het meest gedupeerd worden.

Er schijnen nog landen te zijn waar de burger met een zekere trots zijn bijdrage levert of probeert te leveren aan de opbouw en het welzijn van zijn land, doch wij zijn verworden tot een welvaartsland (weliswaar zonder welvaart) waar de omgekeerde stelling heerst. Jarenlang is hier het idee aangewakkerd dat het land de taak heeft onze welvaart te generen en te garanderen.

Deze fouten in het verleden gemaakt, zullen, gebaseerd op consensus van alle burgers, toch hersteld dienen te worden, willen wij allen kunnen overleven. Ook de 'zwijgende meerderheid' zal zijn stem dienen te verheffen in deze. Laten wij met elkaar zeggen: 1. wij wensen wel te betalen, doch eisen er serviceverlening tegenover; 2. wij zijn sociaal en willen de sociaal zwakkeren best beschermen, doch enkel op grond van objectieve gegevens waaruit blijkt dat een persoon tot de sociaal zwakkeren behoort; 3. wij zijn bereid offers te brengen doch deze offers dienen pondsgewijs verdeeld te worden.

Voor alles in het leven dient er betaald te worden, zo ook voor alle diensten van het gouvernement, naar ratio van iemands inkomen, hetwelk wederom vastgesteld dient te worden naar objectieve maatstaven en niet naar politieke. Voer weer schoolgeld in, doch verbeter de scholen; hef een eigen bijdrage voor medicijnen en medische behandeling gerelateerd aan inkomen; geen gratis GGD-verrichtingen, geen onderstand zonder dat er minstens een verplichting bestaat tot om- en bijscholing etc., etc. Wie gratis iets krijgt, apprecieert het aldus verkregene niet.

Indien het de burgers zal blijken dat hun regeerders zich inspannen voor hen en niet enkel ten eigen bate en/of de vakbondsleiders zich niet enkel uit machtswellust doch uit een gevoel voor realistische verhoudingen voor de werknemers inzetten, zal er misschien een kentering waar te nemen zijn in de zo begeerde welvaart ten bate van ons allen.

(naam en adres bij de redactie bekend)
Curaçao

HOLEC International in Hengelo, onderdeel van de Begemann-groep, heeft uit Abu Dhabi opdrachten gekregen voor de levering van schakelsystemen voor het elektriciteitstransport- en distributienet. Het gaat om in totaal Nf 11,5 miljoen. De elektrische installaties zijn bestemd voor het lokale energiebedrijf. Al eerder dit jaar ontving Holec uit de Verenigde Arabische Emiraten opdrachten met een waarde van ruim Nf 16 miljoen.

Winnaar 12 december

UIT HET GROTE aantal inzendingen van de Amigoe Puzzel van verleden week is uiteindelijk als gelukkige winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

12 december '92	19 december '92
C. de Waal	A. Stikvoort
Venezuelastr 5	Reigerweg 26
Aruba	Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie afhalen op het kantoor van de Amigoe: Curaçao - Scherpenheuvel z/n, tot drie uur n.m.; Aruba - Kaya G.F. Betico Croes 110 tijdens kantooruren.

Oplossingen moeten ingediend zijn op Curaçao vóór donderdagmorgen tien uur en op Aruba vóór woensdag middag vijf uur.

Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden:

AMIGOE PUZZEL

Curaçao: POB 577, Aruba: Caya G.F. Betico Croes 110 en Bonaire: Kaya Gobernador Debrot 152 t.n.v. Hubert Linkels.

Christmas Menu's

AGENDA BONAIRE

POLITIE: 8000
BRANDWEER: 8222
TAXICENTRALE: 8845
HOSPITAAL: 8900

LANDFILL te Lagoen: maandag t/m vrijdag van 07.00-16.00 uur; zaterdag van 08.00-12.00 uur; zondag gesloten.

OPENBARE BIBLIOTHEEK
(**openingstijden** voor het publiek)
maandag en donderdag van 14.00-18.00 uur; dinsdag en vrijdag van 08.00-12.00/14.00-20.00 uur; zaterdag van 10.00-12.00 uur.
(**openingstijden** voor lezers)
woensdag van 14.00-19.00 uur.

POSTSLUITING: maandag t/m vrijdag aangetekende stukken om 15.30 uur; gewone stukken om 16.30 uur.

SERVICE CLUBS
Lions: informatie H. van Bommel, tel.: 8896.
Rotary: woensdag 12.00 uur - Restaurant Beefeater.

GALERIA DI ARTE BONAIRE (Kaya Grandi 70): openingstijden: maandag t/m vrijdag van 08.00-12.00/14.00-18.00 uur; zaterdag van 08 00-12.00 uur.

POLITIECLUB (Weg naar Willemstoren): open op vrijdag van 20.00-24.00 uur; zaterdag van 12.00-24.00 uur.

LVV: **openingstijden Slachthuis** i.v.m. afwezigheid van de keurmeester zal tot nader order uitsluitend op donderdagen en vrijdagen geslacht en gekeurd worden.

STICHTING DIERENASIEL BONAIRE (Bonaire Animal Shelter Foundation, Lagunweg 26. Tel.: 8080): **openingstijden** maandag t/m zaterdag van 08.00-12.00/15.00-17.00 uur.

****

KLACHTEN(BEZORGING)
Shon Ma Carolina, Bld. J. Abraham 15, tel.: 8204 (na 18.00 uur tel.: 8342).

****

ZONDAG
DIVERSEN
SPORT
SOFTBAL
(Flamingo Beach Hotel)
10.00 uur Telbo vs Postkantoor;
12.00 uur Flamingo Beach vs Las Palmas;
14.00 uur La Sonrisa vs Survival (Aruba);
16.00 uur Los Amigos vs winnaar wedstrijden van 2 december - La Sonrisa Ballpark.

****

In Centro Pro Arte
Dave Valentine subliem in jazz-concert Kiwanis

WILLEMSTAD — Subliem doch van korte duur was het echte jazz-concert van de Simon & Gonzalez Band *featuring* de salsa- en jazzfluitist Dave Valentine en aansluitend *steelpan* jazz-artiest Conky. Het was namelijk de bedoeling om een Latin Jazz Christmas Cocktail Concert te houden als fundraising van Kiwanis Club Piscadera. De inkomsten van de fundraising komen ten bate van projecten voor lokale jongeren. De muziek (geen jazz) van de lokale AMUFE was leuk, terwijl de Nederlandse jazzformatie Trav'lin Light eigenlijk op een verdwaald trio leek in Centro Pro Arte.

De lokale schouwburg moest het scenario worden van een grote *jazzy* avond. Je zou haast denken dat jazz capsones kreeg, want de 'jazz-liefhebbers' moesten 65 gulden neertellen voor de fundraising en de heren moesten in pak verschijnen. Geen wonder dat veel van die heren in rare two-tones gekleed waren. Kan het niet zo worden dat afhankelijk van de activiteit in Centro Pro Arte, afgezien wordt van dat ouderwetse gedoe over 'zonder-pak-of-kolbert-niet-naar-binnen"? Afin.

De concert-avond werd muzikaal ingeleid door AMUFE (Asosiashon MUsikal FEnomenal) die uit jongeren met een of andere lichamelijk en geestelijk handicap wordt gevormd. De groep vertolkte van balade tot merengue en deze klonken goed in de oren.

Na AMUFE verscheen het Nederlandse trio Trav'lin Light op het podium. Ze kwamen niet met latin jazz, maar met de meer jazzy-soort muziek van *rhythm and blues* en leken dan ook op een verdwaald geraakt trio. Op het eiland en in Centro Pro Arte. Bovendien hielden de saxofonist, de gitarist/leider en de zangeres zich helaas strak aan het ingestudeerde schema. Met name de zangeres gaf blijk meer te kunnen met haar mooie stem dan wat ze gisteravond zong.

En toen kwam het moment waarop de minder dan de helft gevulde zaal - de stoelen waren wel verkocht maar niet bezet - op wachtte. Namelijk op latin-jazz. Van de lokale gebroeders Simon, pianist Edward en drummer Marlon, en eveneens de broers Andy (bassist) en Gerry Gonzalez (percussie) die samen de jazz-formatie Simon & Gonzalez Band vormden. En bovendien leek iedereen enthousiast op het optreden te wachten van salsa- en jazz-fluitvirtuoos Dave Valentine. Hij stond garant voor een mooie show die totaal anders was dan de show die hij twee jaar geleden presenteerde. Jammer dat *steelpan* jazz-artiest Conky slechts een nummer speelde en dan ook aan het eind van het concert. Het geheel duurde te kort.

Met de organisatie van het concert in Centro Pro Arte blijkt eens temeer dat Curaçao niet over een ruimte beschikt die zich goed uitleent voor muziekconcerten. De lokale schouwburg is zeker de plaats voor klassieke muziek en theater, maar voor jazz...NEE. Dit vanwege de setting die dus eerder geschikt is voor klassieke muziek en theater. Trouwens of er in die zaal gisteravond het echte jazz-minnend publiek aanwezig was, blijft een interessante vraag.

DENNIS PIKERO

Ondanks aanwezigheid VN-vredesmacht
Flink deel voedselhulp in Somalië gestolen

MUQDISHO - De eerste Amerikaanse vredestroepen kunnen al in januari uit Somalia worden teruggetrokken. Dit zei de Amerikaanse generaal Joseph Hoar, commmandant van de Amerikaanse commandotroepen, vrijdag tijdens een persconferentie in de Somalische hoofdstad.

Hoar bracht deze spoedige terugtrekking van een deel van de troepenmacht in verband met de vele andere landen die soldaten beschikbaar hebben gesteld voor de militaire hulpactie. Volgens Hoar zijn er op dit moment nog steeds niet genoeg manschappen voorhanden om het plunderen van hulpgoederen tegen te gaan. Een levend bewijs hiervoor was het stelen van zakken meel donderdag uit vier dorpen in het gebied rond Baidoa. Toen de Amerikaanse mariniers en Franse legionairs, die het voedselkonvooi naar de dorpen begeleidden, het gebied hadden verlaten, werd de voorraad het doelwit van plunderingen. Hoar stelde daar tegenover dat het op dit moment al van het grootste belang is dat de hulpgoederen de hongerenden kunnen bereiken.

Hij bevestigde dat de militaire hulpactie sneller verloopt dan aanvankelijk was verwacht. Hij beklemtoonde nog eens dat de multinationale vredesmacht enerzijds het verzoeningsproces van de rivaliserende clans wil bevorderen en zich anderzijds toelegt op het beëindigen van berovingen op voedseldistributiecentra en konvooien. Volgens de Amerikaanse generaal weten bewapende bandieten dagelijks beslag te leggen op meer dan vijftien procent van de voedselvoorraden die door Amerikanen en Fransen worden afgeleverd.

Kismayo in het zuiden van Somalia is nog dagelijks het toneel van felle gevechten. Medewerkers van de Amerikaanse hulporganisatie Care wijzen er voortdurend op dat de situatie in de kustplaats per dag onveiliger wordt.

HET WEER

WEERSVERWACHTING geldig tot morgenmiddag 12.00 uur:
Licht tot half bewolkt, tijdelijk zwaar bewolkt met een plaatselijke bui.
Zwakke tot matige, overwegend noordoostelijke wind (tussen vijf en achttien knopen).

WEEROVERZICHT:
De aangevoerde lucht zal in de komende 24 uur voldoende vochtig en onstabiel zijn om een tijdelijke toename van de bewolking te veroorzaken, waardoor een plaatselijke bui kan plaatsvinden.

OVERZICHT WEERSGESTELDHEID

Vanmorgen 08.00 L.T.		Afgelopen 24 uur		
Station	**Het weer**	**Max**	**Min**	**Neerslag mm**
Aruba	half bewolkt	31	25	0.2
Bonaire	half bewolkt	--	--	0.0
Curaçao	half bewolkt	29	24	0.0
St Eustatius	half bewolkt	30	22	1.4
St Maarten	licht bewolkt	30	22	1.4
Amsterdam	geheel bewolkt	10	+7	5.6
Atlanta	licht bewolkt	14	+4	0.8
Bogotá	mist	--	--	--
Caracas	licht bewolkt	27	13	0.0
Kingston	licht bewolkt	32	22	0.0
Miami	licht bewolkt	28	18	0.0

TV 11 krijgt onderscheiding

■ *KRALENDIJK — Vrijdag ontving TV-11 van Flamingo TV een Venezolaanse onderscheiding. Deze Cacique de Oro wordt toegekend aan het televisiestation dat in 1992 uitstak boven de andere stations in de regio wegens een ongekende bijdrage aan de artistieke en commerciële ontwikkeling van Bonaire.*

Op de foto vlnr Fabian de Caso die de onderscheiding overhandigde en rechts de beide directieleden van TV-11, Irwin Halley en Juny Jesurun.

Boete voor wanbetalers belasting

KRALENDIJK — Degenen die hun aangiftebiljet voor de inkomstenbelasting nog niet hebben ingeleverd, kunnen via een aangetekend schrijven een formele aanmaning verwachten. Wordt daaraan geen gehoor gegeven, dan kan de persoon in kwestie rekenen op een boete die vijf procent van het bedrag op de aanslag bedraagt met een minimum van vijf gulden en een maximum van duizend gulden. Dat deelt het hoofd van de Belastinginspectie mr. Jan van Walbeek mee.

Begin september 1992 werden de aangiftebiljetten inkomstenbelasting 1991 uitgereikt. Deze dienden op 15 oktober bij de inspectie ingeleverd te zijn. Van Walbeek heeft meerdere malen via persberichten en tijdens voorlichtingsactiviteiten meegedeeld dat de inspectie bereid is burgers te helpen en waar nodig souplesse te betrachten. Velen moesten immers voor de eerste maal een belasting invullen.

Om deze reden is geruime tijd gewacht met het verzenden van aanmaningen. Indien een aangiftebiljet wordt ingediend na de datum die vermeld is, zal een boete worden opgelegd.

COMMENTAAR

Waarde

HOEVEEL WAARDE ER geschonken moet worden aan Venezolaanse onderscheidingen, wordt weer eens duidelijk gemaakt met de onderscheiding die TV-11 afgelopen vrijdag heeft gekregen. TV-11 is het Bonaireaanse televisiestation van Flamingo Broadcasting Network.

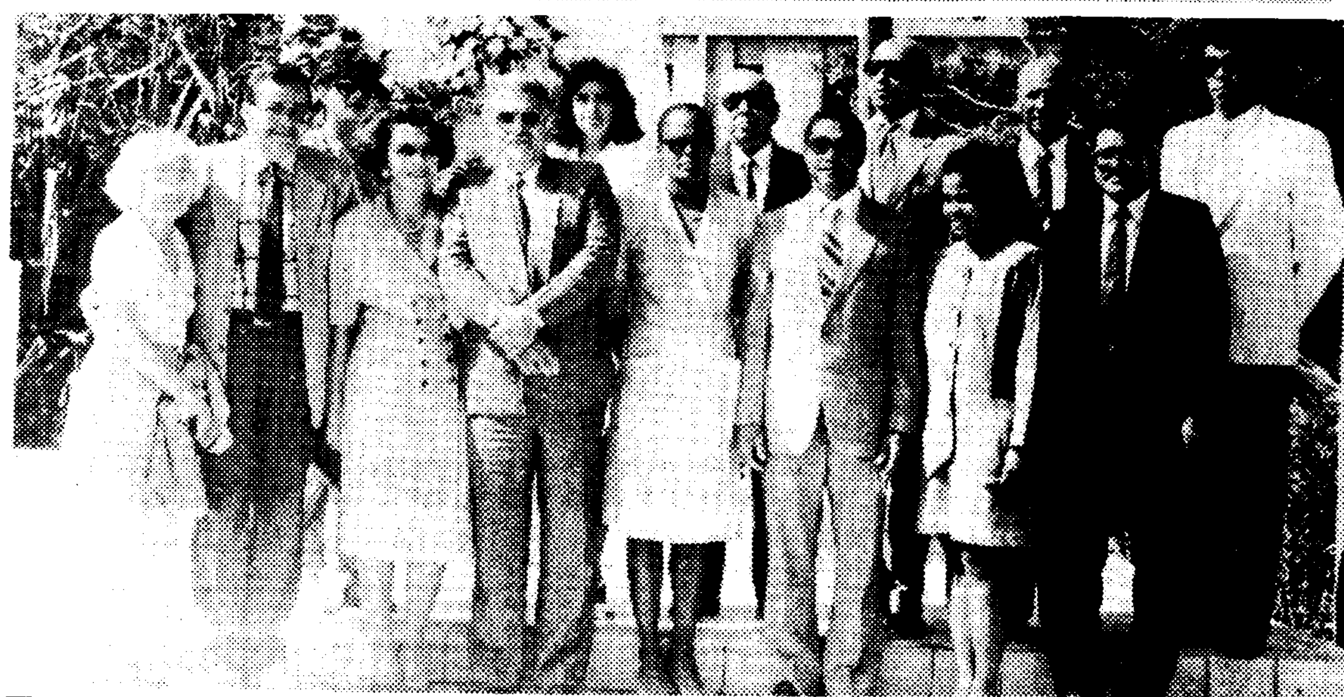
Helaas moeten kenners zich wel over Bonaire vermaakt hebben, toen in groot internationaal gezelschap en in aanwezigheid van televisiestations als Radio Caracas Television, TeleCarib en TeleZulia de voorzitter van de stichting Cacique de Oro, Tony Moret, de onderscheiding van TV-11 bekendmaakte.

Wie op Bonaire woont en dus dicht bij het vuur zit, weet dat er sedert de aankondiging van de komst van TV-11 in juli van dit jaar twee uitzendingen zijn geweest. Dat was op 9 oktober's avonds toen er een overzicht gegeven werd van de Sailing Regatta 1991 en op 20 november een overzicht van het bezoek van de koninklijke familie, dat halverwege werd afgebroken en trouwens al door TeleCuraçao was uitgezonden op 13 november.

Voor de rest is het scherm van TV-11 léég. Behalve de laatste drie weken. Op een mooie blauwe achtergrond staat een tekst, die afwisselend in het Papiamentu en Engels meedeelt dat wie zijn abonneegeld voor Flamingo TV niet vóór 14 december betaald heeft, wordt afgesloten. Na 14 december werd de tekst gewijzigd. De datum 14 december werd gewijzigd in 18 december.

Een bijdrage dus aan de maatschappelijke en culturele ontwikkeling van Bonaire.

Herdenking Simon Bolivar

■ *KRALENDIJK — Donderdag herdacht de Venezolaanse gemeenschap op Bonaire het overlijden van Simon Bolivar, 172 jaar geleden. Aan de voet van de buste van de Venezolaanse bevrijder werden verschillende kransen gelegd. Onder andere door de Bonaireaanse overheid die vertegenwoordigd werd door waarnemend gezaghebber Eddie Silie en de gedeputeerden Noris Gomes en Arthur Domacasse.*

Op de foto een gedeelte van de Venezolaanse gemeenschap en enkele Bonaireaanse genodigden.

Jesse Brown belast met Veteranen-zaken

Clinton neemt latino Cisneros in kabinet

LITTLE ROCK - De toekomstige Amerikaanse president Bill Clinton heeft donderdag in Little Rock (Arkansas) nog twee vertegenwoordigers van Amerikaanse minderheidsgroeperingen uitgekozen voor zijn toekomstige regering. De vroegere burgemeester van de Texaanse stad San Antonio, Henry Cisneros, een lid van de Latijnsamerikaanse gemeenschap, wordt minister van Woningbouw en de zwarte Vietnam-veteraan Jesse Brown wordt minister voor Oudstrijders. Brown wordt zelfs al de tweede zwarte in het toekomstige kabinet. Eerder koos Clinton Ron Brown, de huidige voorzitter van de Democratische Partij, tot minister van Handel. De twee Browns zijn geen familie van elkaar.

De 48-jarige Jesse Brown werd in Vietnam als infanterist van de marine gewond door een schotwond aan de arm. Hij is uitvoerend directeur van de vereniging van gehandicapte Amerikaanse veteranen. Als zijn adjunct in het toekomstige kabinet koos Clinton Herschel Gober, die het bureau leidt van de veteranen uit Clintons eigen staat Arkansas.

De 45-jarige Henry Cisneros, die naar Woningbouw en Stadsontwikkeling gaat, is een oude vertrouweling van Clinton. Hij was de eerste Latino die burgemeester werd van een grote Amerikaanse stad. Clinton streeft ernaar tegen kerstmis de lijst met kandidaat-ministers helemaal rond te hebben.

Interne markt-ministers voor het laatst bijeen

Europa' 92: Grenzen nog niet verdwenen

BRUSSEL - De EG-ministers verantwoordelijk voor de interne markt hebben donderdag hun laatste bijeenkomst voor 1 januari 1993 gehouden. Op die dag moet de interne markt beginnen, beter bekend als 'Europa 1992'. Volgens de Nederlandse staatssecretaris Piet Dankert van Buitenlandse Zaken is daarmee niet gezegd dat de grenzen dan ook daadwerkelijk zullen wegvallen.

De bewindslieden bereikten een politiek akkoord over onder meer de controle op de handel in explosieven voor civiel gebruik. Er komt een vergunningensysteem zodat die explosieven niet in verkeerde handen terechtkomen. Het gaat om explosieven voor de mijnindustrie en dergelijke en niet om militair materiaal. Die richtlijn (wet) gaat echter niet op 1 januari in, zoals een groot aantal maatregelen in het kader van het Europa zonder grenzen niet meteen begin volgend jaar van kracht worden. Volgens Dankert is de interne markt 'een geleidelijk proces', al is het vrije kapitaalverkeer allang geregeld.

De ministers werden het eens over de vrije handel in medische hulpmiddelen zoals röntgenapparaten en de oprichting van een EG-geneesmiddelenbureau voor de centrale registratie van medicijnen die dan overal in de Gemeenschap mogen worden verhandeld. Het bureau kan niet aan het werk zolang niet vaststaat waar het wordt gevestigd. Dat zal op 'een volgende EG-top worden uitgemaakt', zoals vorige week in Edinburgh is afgesproken voor nieuwe EG-instellingen. Hetzelfde geldt ook voor het EG-merkenbureau, dat Nederland wil binnenhalen. Overeenstemming over het EG-gemeenschapsmerk bleef echter ook uit vanwege onenigheid over het talenregime van het bureau.

PERSONENCONTROLES

Nog een hoop andere maatregelen, variërend van het gebruik van zoetstoffen en additieven, het auteursrecht voor satellietomroepen, de wettelijke bescherming van biotechnologische uitvindingen tot de controle op de uitvoer van goederen die een civiele en militaire toepassing kunnen hebben, moeten nog worden geregeld.

De commissie vertrouwt erop dat met de interne markt, die een vrij verkeer van mensen, goederen, kapitaal en diensten vergt, de fysieke grenscontroles ook verdwijnen. Het vrije personenverkeer zal echter 'nog aanzienlijke problemen' geven, omdat de Britten, Ieren en Denen daar niet aan willen. Een oplossing is volgens Dankert onduidelijk. "De Denen (die op 1 januari EG-voorzitter worden na de Britten) zullen daar nog een harde noot aan hebben."

De overige EG-landen zullen in het kader van het Schengen-akkoord de personencontroles ook niet meteen op 1 januari afschaffen, maar pas later en dan alleen aan de landgrenzen. Op de luchthavens blijven de controles tot eind 1993 overeind. Dankert vond het een veeg teken dat de drie landen donderdag spraken van 'versoepeling' en niet van afschaffing van de personencontroles. "Het beginsel wordt dus al aangekaart." België en Spanje logenstraften donderdag het vertrouwen van de commissie. Dankerts Belgische collega, Robert Urbain, zei dat België en ook Spanje voor gevaarlijk afval uit de buurlanden grenscontroleposten willen openhouden. De commissie zou die controles desnoods bij het EG-hof van justitie willen aanvechten.

***

PUMA neemt de verkoop van haar sportartikelen in de Benelux op 1 januari in eigen handen. Op die datum neemt Puma Benelux de activiteiten over van de All Weather Sports-groep. Deze behoorde tot 1989 tot Buhrmann-Tetterode en werd toen verkocht aan de directie.

Bosio moet Nederland uit na verlies kort geding

AMSTERDAM - De Franse zakenman Michel Bosio moet Nederland verlaten. Hij komt niet in aanmerking voor een vestigingsvergunning en beschikt ook niet over voldoende middelen van bestaan om een beroep te kunnen doen op EEG-richtlijnen die een voortgezet verblijf mogelijk zouden maken. Bosio is inmiddels ondergedoken om zich aan uitzetting te onttrekken.

Dat blijk uit het vonnis van de president van de rechtbank in Amsterdam, mr. B.J. Asscher, in het kort geding dat de zakenman had aangespannen tegen de staat. De Fransman werd op 3 november op het vliegtuig gezet naar Parijs, maar keerde direct per trein terug. Via het kort geding hoopte hij alsnog in Nederland te kunnen blijven.

Bosio raakte in de jaren tachtig betrokken in een drugsaffaire. De gang van zaken rond die affaire is nooit opgehelderd, ook al doordat justitie volgens Bosio de centrale figuur in die zaak dekt. Bovendien is Bosio onder evenmin opgehelderde omstandigheden ontslagen als directeur-werknemer van zijn bedrijf, dat met overheidskredieten was gefinancierd.

De uitspraak betekent overigens niet dat Bosio nu is uitgeprocedeerd. De zakenman verdenkt de Nederlandse staat ervan zijn bedrijfje te hebben misbruikt als dekmantel voor onzuivere activiteiten en is vastbesloten de onderste steen boven te krijgen.

VN: Economische neergang Afrika gaat onverminderd door

ADDIS ABEBA - De economische neergang van Afrika zet zich onverminderd voort. Ofschoon de ellende al groot is, worden de Afrikanen nog steeds armer. Sinds het eind van de jaren tachtig is het gemiddelde inkomen per hoofd van de bevolking jaarlijks met bijna een procent afgenomen. Dat schrijft de economische commissie voor Afrika van de Verenigde Naties (ECA) in het vrijdag gepubliceerde jaarrappport.

Met de verdere achteruitgang zet het continent de tendens voort die gold voor de jaren tachtig. Die periode in Afrika staat bekend als "het verloren decennium". Voor 1992 verwacht de ECA voor Afrika een economische groei van 2,4 procent tegen 1,9 procent in het voorgaande jaar.

Gemiddeld groeide de economie in de Afrikaanse landen sinds het begin van de jaren negentig met 2,1 procent per jaar. Dat percentage blijft achter bij de bevolkingsgroei, die jaarlijks 3,1 procent bedraagt.

Een groot probleem voor Afrika blijft de buitenlandse schuld. De aflossing van de schuld en de rentebetalingen beslaan dooreengenomen zo'n 31 procent van de exportinkomsten. Een lichtpuntje vormt de landbouw in zuidelijk en oostelijk Afrika sinds er een einde is gekomen aan de langdurige droogte voor die regio's.

Dollar pakt positieve lijn VS-conjunctuur op

AMSTERDAM - De dollar heeft zich vrijdag op de Europese wisselmarkten verder weten te herstellen van het koersverlies eerder deze week. Het herstel zette donderdag in de Verenigde Staten al in als reactie op positieve Amerikaanse conjunctuurcijfers en kreeg een vervolg in Europa. De dollar sloot in Amsterdam op f 1,7620, 1,25 cent hoger dan de f 1,7495 van donderdag. Eind vorige week sloot de munteenheid op f 1,7750.

Handelaren waren van mening dat de dollar in de loop van de week te sterk was weggezakt. De lage koers lokte koopjesjagers. De handel was zo vlak voor het laatste weekeinde voor Kerstmis uiterst dun.

In de lage notering van de Franse frank kwam vrijdag niet veel verandering. De munteenheid verliet de vloer op f 32,920 per honderd, een fractie hoger dan f 32,890 de dag ervoor. De uitlatingen van de president van de Duitse Bundesbank, Helmut Schlesinger, dat er geen reden is om de pariteit van de frank in het Europese Monetaire Stelsel (EMS) te veranderen, gingen langs de markt heen. De centrale banken van Frankrijk en Duitsland kwamen de munteenheid niet te hulp.

Verder stonden binnen het EMS de Deense kroon en het Ierse pond onder druk. De kroon eindigde op f 29,020 per honderd tegen f 29,115 op donderdag. Het Ierse pond zakte met 0,7 cent tot f 2,9680.

Het pond sterling verspeelde de winst van de vorige dag. De munteenheid sloot op f 2,7590 tegen f 2,7650 op donderdag. De Britse minister van Financiën, Norman Lamont, liet vrijdag weten nog steeds het belang van een sterk pond te onderschrijven, maar niet te verwachten dat de Britse munteenheid binnenkort al weer in het EMS terugkeert. Het pond verliet het monetaire stelsel medio september tijdens de toen opgestoken valutastormen.

***

De EG heeft in november 10,2 miljoen ton RUWSTAAL geproduceerd, 13,6 procent minder dan in november vorig jaar, zo blijkt uit cijfers van het Internationale ijzer- en staalinstituut (IISI). In de industrielanden nam de produktie af met 4,6 procent tot 29.8 miljoen ton.

Financieel Nieuws

DAF in trek op vriendelijk Damrak

AMSTERDAM - Het Damrak liet zich op de laatste beursdag van de week van zijn vriendelijke kant zien. De beleggers werden gestimuleerd door de geanimeerde stemming op de beurzen van New York, Londen (+ 49,4) en Frankfurt. Ook de stijging van de dollar met ruim een cent bevorderde de handel. De expiratie van de decemberseries op de optiebeurs had volgens de vloer nauwelijks effect. "Er is geen vuurwerk gekomen", verklaarde een handelaar.

De koersindex ging met een punt omhoog tot 195,60. De omzet in aandelen met ruim f 700 miljoen was behoorlijk.

De hoofdfondsen stonden in de ochtend al op winst bij overigens niet al te hoge omzetten. Het noodlijdende vrachtwagenfonds DAF speelde zich in de kijker. Na het bekend worden van de beperkte reddingsactie van de NIB lijkt het erop dat die stemming voor DAF iets beter aan het worden is. "DAF is door de bel gered", merkte een handelaar op. Daarnaast speelde een grote rol dat baisseposities afgedekt moesten worden waardoor de stijging een extra dimensie kreeg. DAF schoof met bijna veertien procent omhoog tot f 7,40, een plus van f 0,90. De omzet was volgens een handelaar hoog. Maar liefst 998.000 aandelen werden verhandeld. Normaal schommelt de omzet tussen de 100.000 en 300.000 aandelen.

Philips, eveneens een fonds dat lange tijd werd gemeden door de beleggers, klom in deze vriendelijke markt sterk. Beursbezoekers noemden de hdtv-subsidie van omgerekend f 450 miljoen van het Europees parlement een positief signaal voor Philips. Anderen twijfelden echter of de subsidie wel zo'n groot effect had op de koers. "Philips gaat gewoon met de markt mee". Philips behaalde een slot van f 19,40, een plus van acht dubbeltjes. De omzet was met ruim 1,1 miljoen aandelen gemiddeld.

VNU lag opnieuw goed in de markt. Beleggers verkochten stukken van Wolters Kluwer en haalden VNU in huis. "Het is een avontuurlijk fonds dat, als gekeken wordt naar de koerswinstverhouding, relatief goedkoop is", aldus een belegger. VNU verliet de beursvloer met een winst van f 0,80 op f 89,30. Elsevier klom met f 0,90 op f 119,90. Wolters Kluwer daarentegen bleef met een plus van een dubbeltje bescheiden op f 82,80.

Nedlloyd en DSM zaten in de hoek waar de klappen vielen. De optiebeurs zorgde voor wat druk op Nedlloyd en de koers moest f 1,70 terug op f 28,50. De somberheid van DSM-bestuursvoorzitter H. Van Liemt in zijn eindejaarsbrief werd niet in dank afgenomen. DSM, die de afgelopen dagen een licht herstel kon laten zien, moest terrein afstaan tot f 70,50, een achteruitgang van f 1,50. Daarmee komt DSM dicht in de buurt van de laagste koers van dit jaar op f 69,60.

Nutricia GB kon zijn verlies van donderdag iets beperken door een winstje te boeken van f 1,10 op f 111,50. Gisteren leverde Nutricia ruim een tientje in. De Nationale Investeringsbank (NIB) bleef ook vrijdag in het middelpunt van de belangstelling staan bij een potentiële koper. Ook deze keer noteerde NIB een biedkoers, maar vond het op f 700 nog steeds geen kopers. Dinsdag werd er voor het laatst gehandeld op f 675. De Nationale Investeringsbank wil op termijn de stukken splitsen. Op de parallelmarkt werd beddenproducent Dico afgestraft door de bijstelling van de winstverwachting. De koers viel met f 4,50 terug op f 52. In 1989 noteerde Dico een "all-time high" van f 150.

Op de optiebeurs werd er door het aflopen van de decemberopties een omzet van 52.000 contracten gehaald. De EOE-index klom met 1,64 punten tot 279,26.

Wall Street sluit week af met flinke winst

NEW YORK - De New-yorkse effectenbeurs is vrijdag flink hoger gesloten. De Dow Jones-index van dedertig belangrijkste aandelen steeg met 44,02 punten tot 3.313,25. Over de hele week was er een winst van negen punten. De omzet kwam vrijdag uit op een zeer fors totaal van 355 miljoen aandelen, het hoogste aantal in meer dan drie jaar.

De koerswinsten waren vooral te danken aan het feit dat vrijdag gelijktijdig aandelenopties, indexopties en indextermijncontracten afliepen. Dit "triple witching hour" vindt eens in de drie maanden plaats. Wall Street profiteerde ook van de gunstige ontwikkeling op de buitenlandse beurzen. IBM ieed weer koersverliees, maar dat werd ruimschoots gecompenseerd door flinke winsten voor fondsen als Coca-Cola en Allied Signal.

Op de valutamarkt in New York stond de dollarkoers tegen het slot van de handel op f 1,7585 na een slotkoers van f 1,7620 in Amsterdam. Donderdag sloot de dollar in New York op f 1,7510.

Fujimori te gast in Ecuador

BAHIA DE CARAQUEZ - De presidenten van Ecuador en Peru, Sixto Duran Ballen (links) en Alberto Fujimori, groeten het publiek aan de waterkant bij hun aankomst met een jacht van de Ecuadoraanse marine in de Ecuadoraanse badplaats Bahia de Caraquez. Fujimori was voor een dag op bezoek in Ecuador. Eerder moest een buitenlandse reis van Fujimori op het laatste ogenblik wegens ziekte worden afgezegd.

Sancties opgeheven

China en VS sluiten voor bijna miljard dollar contracten

BEIJING - Met het bezoek van de Amerikaanse onderminister van Handel, Barbara Franklin, aan China hebben de Verenigde Staten enkele handelssancties opgeheven. In 1989 hadden de VS de sancties ingesteld nadat Beijing hard had ingegrepen bij een opstand van studenten die meer democratie eisten. Volgens Franklin mogen kwesties over de mensenrechten Amerikaanse bedrijven in China niet in de weg staan.

Tijdens het bezoek dat vrijdag werd afgerond, ondertekenden beide landen handelscontracten met een totale waarde van bijna een miljard dollar. Het merendeel hiervan gaat naar vliegtuigbouwer Boeing, die een order ontving van de Chinese luchtvaartmaatschappij Chinese Southern voor zes vliegtuigen plus een optie op nog eens zes. Verder bestelde de Volksrepubliek schakelsystemen voor telecommunicatieapparatuur bij American Telephone and Telegraph en het Canadese Nothern Telecom, dat een produktievestiging in de VS heeft.

Tijdens het bezoek kwam ook de 'exportcontrole ter sprake die de export van hoogwaardige technologische produkten nog steeds belemmert. Franklin onderstreepte in Beijing de noodzaak dat China het toenemende overschot in de handel met de VS terugdringt. Dat overschot komt volgens Amerikaanse berekeningen dit jaar uit op 18 tot 20 miljoen dollar.

De koers van de RUSSISCHE roebel is donderdag ten opzichte van de VS-dollar nauwelijks veranderd. Op de wisselmarkt van Moskou bedroeg de koers 416 roebel voor een dollar vergeleken met 418 roebel op dinsdag. De omzet kwam uit op 54,95 miljoen dollar.

***

Het JAPANSE computerconcern Nec neemt een belang van 4,99 procent in het VS-Control Data systems. De Japanners zullen de in Ardens Hills gevestigde onderneming voorzien van computers die door het VS-bedrijf onder de naam van Control Data systems op de markt worden gebracht.

Commissarissen Nedlloyd willen Hagen graag kwijt

ROTTERDAM - Torstein Hagen moet de Raad van Commissarissen van het Rotterdamsetransportconcern Nedlloyd onmiddellijk verlaten. Dat hebben zijn collega's in die raad hem vrijdag te verstaan gegeven. De Centrale Ondernemingsraad (COR) had eerder op de dag al laten weten te willen onderzoeken of Hagen als commissaris kan worden geschorst.

Nedlloyd-grootaandeelhouder Hagen heeft volgengs de toezichthouders afspraken geschonden die voor zijn fel aangevochten toetreden tot de raad op 1 oktober van dit jaar zijn gemaakt. De afspraken dateren al van 28 januari 1992. De Noor beschikt via de Noorse oliemaatschappij DNO en zijn investeringsmaatschappij Marine Investments over een direct belang van 15 procent in Nedlloyd.

Hagen, die van meet af aan zeer werd gewantrouwd door het bestuur van Nedlloyd en de Cor, is er volgens de commissarissen destijds mee akkoord gegaan gedurende de periode dat de Noor deel zou uitmaken van de raad noch zelf of via DNO vijandige acties te ondernemen tegen Nedlloyd. DNO en Hagen zouden er ook mee hebben ingestemd de bestaande statuten en het volledige structuurregime van Nedlloyd in hun geheel te aanvaarden.

Ook zou zowel DNO als Hagen de huidige strategie van Nedlloyd onderschrijven en hebben zij "blijk van vertrouwen gegeven in de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen van de vennootschap." Er zou ten slotte zijn afgesproken dat schending van deze afspraken door DNO of Hagen moet leiden tot het onmiddellijk vertrek van de toegetreden commissaris.

Hagen verraste deze week vriend en vijand. DNO, waarin hagen het merendeel van zijn belang in nedlloyd heeft ondergebracht, gaf een verklaring uit met het verzoek een buitengewone algemene vergadering van aandeelhouders uit te schrijven. DNO wil in deze vergadering een voorstel lanceren voor afschaffing van het structuurregime en voor wijziging van de statuten van Nedlloyd. Volgens de Noorse mmaatschappij moet Nedlloyd een onderneming worden naar europees model, waarbij tweederde van de leden van de Raad van Commissarissen wordt benoemd door de aandeelhouders en de rest door de werknemers. Deze week zijn zeer tegen de zin van Hagen twee zittende leden van de Raad van Commissarissen, drs. J.B. Erbe en voorzitter R. Wijkstra, door de raad herbenoemd.

De Centrale bank van PORTUGAL heeft het kapitaalverkeer met het buitenland volledig vrijgegeven. Daarmee heeft Lissabon het binnen EG-verband overeengekomen programma voor de liberalisering van het kapitaalverkeer veertien dagen eerder afgerond dan officieel was afgesproken.

***

Het ZUIDKOREAANSE elektronicaconcern Samsung gaat samen met het Amerikaanse Texas Instruments een joint venture in Portugal beginnen voor de produktie van halfgeleiders en computerchips. De produktie moet in de tweede helft van 1993 van start gaan.

Triodosbank steekt opnieuw f 60 miljoen in windenergie

ZEIST - De op antroposofische leest geschoeide Triodosbank gaat nog eens f 60 miljoen investeren in windenergie. Samen met de Provinciale Elektriciteitsbedrijven voor Gelderland en Flevoland (PGEM) en Zeeland (Delta) wil de bank in Zeeland 29 windturbines bouwen met een gezamenlijk vermogen van 15 megawatt. Verdere investeringen in windenergie zijn echter nog onzeker, omdat de exploitanten het oneens zijn met de elektriciteitsmaatschappijen over de toekomstige terugleveringsvergoeding, aldus Triodos-directeur P. Blom.

De idealistische bank in Zeist heeft de afgelopen jaren reeds f 60 miljoen in schone energie-opwekking geinvesteerd. In 1991 werd in samenwerking met het PGEM een windmolenpark met 35 turbines geopend in Lelystad, destijds het grootste in Europa. Verder zijn er windmolens gebouwd in Zeeland (28 turbines), Lauwersoog (4 turbines) en Kornwerderzand (1 turbine), gezamenlijk goed voor een vermogen van 25 megawatt. Volgens Blom hebben deze projecten de meeste kinderziektes inmiddels overwonnen.

Het ligt in de bedoeling dat de windmolens zich over een periode van tien jaar laten terugverdienen. "Bij sommige projecten, zoals die in Lelystad, vergt het iets meer tijd. Maar in Zeeland, waar veel meer wind staat, halen we die planning wel", aldus Blom.

De windmolenprojecten leveren de opgewekte energie terug aan de elektriciteitsmaatschappijen. Bij de huidige projecten krijgen zij daarvoor een vaste vergoeding van 14 cent per kilowatt/uur. Voor de projecten die nu op stapel staan, daalt die vergoeding naar 11 cent per kwh. Daar staat echter tegenover dat de energiemaatschappijen een groot deel van de investeringen voor hun rekening nemen.

Of investeringezin windenergie rendabel blijven, hangt volgens Blom af van de vraag hoeveel de terugleveringsvergoeding bij toekomstige projecten zal bedragen. De exploitanten van windmolens verschillen daarover van mening met de energiemaatschappijen.

De Triodos-directeur noemt de de huidige terugleveringsvergoeding in vergelijking met de tarieven in het buitenland "absoluut te laag". In Groot-Brittannië lag die *vergoeding volgens Blom enkele jaren geleden nog op 11 pence per kwh (destijds omgerekend 36 cent), terwijl in Duitsland 24 pfennig (26 cent) wordt betaald.*

Bovendien is de subsidie voor windenergieprojecten in Nederland de laatste jaren sterk gedaald. In 1988 subsidieerde het ministerie van Economische Zaken de helft van de investeringen, inmiddels ligt dat percentage op 35. Blom: "De subsidie diende in eerste instantie als een soort zweepslag. EZ bouwt de vergoeding nu af met de bedoeling dat elektriciteitsmaatschappijen die rol overnemen. We hebben als het ware een soort driehoeksverhouding".

In Nederland ligt de energieprijs momenteel op 18 cent per kwh. Blom meent dat dit tarief niet gelijk hoeft te staan met de maximale terugleveringsvergoeding, omdat de milieubelasting niet is verdisconteerd. "Reken je die kosten mee dan kom je op 30 à 40 cent per kilowatt/uur", aldus de Triodosbank-directeur.

Het geschil tussen de exploitanten en de elektriciteitsmaatschappijen over de terugleveringsvergoeding is inmiddels voorgelegd aan een onafhankelijke arbitragecommissie. De commissie zal in de eerste helft van volgend jaar met haar bevindingen naar buiten komen.

Windenergie leek in Nederland lange tijd geen lang leven beschoren. Zo verklaarde oud-directeur J.C. Smit van Holec in 1988 dat dit bedrijf zijn investeringen in windenergie aanzienlijk zou verminderen in verband met teleurstellende ervaringen. Holec gold destijds als een van de voornaamste fabrikanten van windmolens in Nederland en was nauw betrokken bij de bouw van het proefproject voor windenergie bij het Friese Balk.

Inmiddels is Holec overgenomen door de Begemanngroep van Joep van den Nieuwenhuyzen en zijn de activiteiten op het gebied van turbines geïntegreerd met het in 1989 eveneens door Begemann overgenomen Windmaster. Dit onder meer in Lelystad gevestigde bedrijf behaalde vorig jaar een omzet van f 40 miljoen en heeft 90 medewerkers in dienst. Windmaster levert onder meer turbines voor het windmolenpark in de Noord-Oost Polder van de Overijsselse energiemaatschappij IJsselmij.

Van vermindering van de belangstelling voor windenergie binnen de Begemanngroep is volgens Windmaster-directeur ir. J. Kursten zeker geen sprake. "Van den Nieuwenhuyzen heeft ons juist overgenomen omdat hij de techniek veelbelovend vindt". De opvattingen van voormalig Holec-directeur Smit noemt Kursten zeer persoonlijk. "Maar Smit had wel meer van die typische ideeën. Hij is niet voor niets vervangen".

MENSEN

■ *Volgens de meeste Engelssprekende kinderen woont de kerstman op de Noordpool, maar Duitse kinderen denken dat hij in de hemel woont. Daarom gaat jaarlijks heel wat kinderpost naar plaatsjes in Duitsland met de naam 'Himmelpforten' (hemelpoort) en Himmelsthuer (hemelsdeur) of ook wel naar het dorpje Nicholasdorf. In ieder geval weet de kerstman de brieven wel te vinden.*

Gilbert Bécaud schiet soldaat van woonboot

Een dronken Amerikaanse soldaat heeft donderdag geweten dat hij aan het verkeerde adres was. Op het moment dat de militair aan boord van de woonboot van **Gilbert Becaud** wilde klimmen, kreeg hij een schot hagel uit het pistool van de beroemde Franse zanger, zo meldde de Parijse politie.

De soldaat die over de kade van Boulogne-Billancourt, een buitenwijk van Parijs, zwalkte, had de ark van Becaud aangezien voor een restaurant. De zanger probeerde hem aan het verstand te brengen dat de boot geen eetgelegenheid was, maar de militair wilde er niet van horen. Daarop koos Becaud een zwaarder middel om de ongewenste gast te verjagen. Deze raakte gewond aan zijn gezicht.

Martin Schwab speelt titelrol in 'Oeroeg'

Acteur **Martin Schwab** (30) werd vier keer door een toneelschool geweigerd: twee keer door de Amsterdamse en twee keer door de Arnhemse. De Maastrichtse toneelschool wilde hem uiteindelijk wel. Hij was er vorig jaar nog niet af of de uit een Ambonese moeder en Soendanees-Javaanse vader geboren toneelspeler kreeg de titelrol in de film **'Oeroeg'**, naar het boek van Hella Haasse. In de film spelen ook onder andere Jeroen Krabbé, Peter Faber, Josee Ruiter en Aus Greidanus een rol.

Het boekje (uit 1948) gaat over de Indische jongen Oeroeg en zijn Nederlandse vriend Johan. Tijdens de strijd om de onafhankelijkheid van Indonesië groeien ze totaal uit elkaar. Ze vinden het vreselijk, maar er is geen weg terug. De film 'Oeroeg' van Hans Hylkema gaat in februari in première in de bioscoop en komt later ook nog als serie op de televisie.

Bijna iedere jonge, onbekende acteur zou een gat in de lucht springen bij zo'n weliswaar niet al te grote, maar toch zeer in het oog springende filmrol. Schwab heeft echter lang nagedacht voordat hij eraan begon: De film zou volgens hem toch vanuit een zeker blank standpunt worden gemaakt, en Oeroeg is bovendien een specifiek Indische rol waarop Schwab vastgeprikt vreesde te worden.

"Toen ik besloot het toch te doen, heb ik ook meteen een rol geaccepteerd in de Vara-televisie-serie "Het oude noorden", een soort "Eastenders" in Rotterdam. Daarin ben ik gewoon een buurtbewoner. Ik heb eigenlijk mijn twijfels over die serie, maar ik dacht als 'Oeroeg' straks het enige is waar een groter publiek me van kent, moet ik drie keer zo hard gaan werken om daarvan af te komen. Als Indische jongen kom je hier heel erg moeilijk aan de bak, of het is weer als bajesklant of drugsverslaafde. Als er op een andere manier met bruine mensen wordt gewerkt, dan krijgt het meteen weer zo'n allochtoon karakter. Dan heb ik er ook geen zin meer in."

"Bij film kan ik me sommige problemen nog wel voorstellen, daarvoor gelden andere wetten dan voor het toneel, daarin probeer je de werkelijkheid zoveel mogelijk na te bootsen. Maar toneel is illusie, daar zou het niet moeten uitmaken dat ik een bruine kleur heb, alleen dat ik een goede acteur ben of niet. Er wordt echter overduidelijk onderscheid gemaakt."

■ *WASHINGTON — President George Bush en zijn echtgenote Barbara maken tijd voor de kleinkinderen nu ze zoveel vrije tijd in het verschiet hebben. Opa Bush helpt kleindochter Marshall Bush (tweede van rechts) bij het vastzetten van een strik in het haar, vlak voordat de opnames beginnen van een televisiekerstspel waarin zij een elfje speelt. De andere kinderen zijn Ashley Riegle (links), dochter van senator Donald Riegle (Michigan), Jordan Jones (tweede van links); Ellie LeBlond (derde van links) ook een kleindochter van Bush en Joseph McCarthy (rechts).*

Vrouw die drie mensen doodreed vrijgesproken

De rechtbank in Den Bosch heeft woensdag een vrouw **vrijgesproken van schuld** aan de dood van drie mensen. In de avond van 4 december 1990 botste de 27-jarige E. van B. door een epilepsie-aanval in St.Oedenrode op een tegenligger. De drie inzittenden van de andere auto, een echtpaar met een jong kind, overleden aan de gevolgen van het ongeluk.

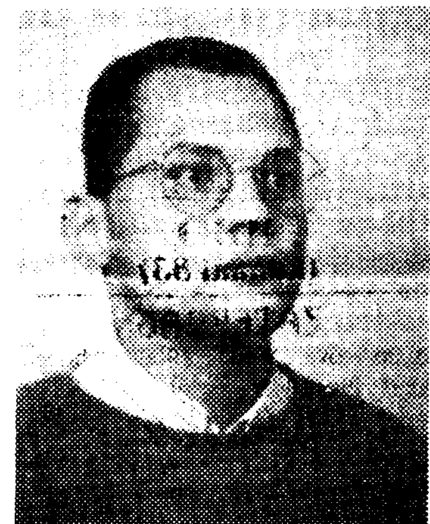
Van B. leed aan een milde vorm van epilepsie sinds zij als kind bij een auto-ongeluk gewond was geraakt. Zij mocht ondanks haar aandoening overdag en 's avonds autorijden omdat de aanvallen zich alleen 's nachts voordeden. De vrouw was ten tijde van het ongeluk tweeënhalve maand zwanger van haar eerste kind. Haar neuroloog verklaarde ter zitting dat deze aanval mogelijk is veroorzaakt door de zwangerschap die een snellere afbraak te zien kan geven van de medicijnen die zij gebruikt.

De vrouw is opnieuw zwanger en rijdt voor de veiligheid voorlopig niet. Zij heeft met de familie van de overledenen indertijd naar wens besproken om het enig overlevende kind van het omgekomen gezin te adopteren. Het kind is echter bij familie in Engeland ondergebracht.

Op grond van de toelichting van de neuroloog concludeerde de rechtbank dat de bewezen onvoorzichtigheid buiten de schuld van de vrouw lag. Voor dit feit werd zij dus van rechtsvervolging ontslagen.

■ *WILLEMSTAD — Vandaag viert gedeputeerde Abel A. Arrindell zijn vijftigste verjaardag. Hij wordt gefeliciteerd door zijn secretaresses, collega-gedeputeerden en het bestuur van de Democratische Partij.*

■ *...Jose Isebia...*

De ouders van **Jose Isebia** hebben vernomen dat hun zoon als eerte Antilliaan is toegelaten tot de Orde voor Register EDP Auditors (NOREA). EDP-auditors zijn te vergelijken met accountants, maar gericht op onder meer de betrouwbaarheid van computersystemen. Jose mag de titel RE gebruiken, na afronding van zijn postdoctorale opleiding EDP-Auditing. Verder deed hij ervaring op bij Arthur Andersen Accountants in Nederland. Vanaf januari 1993 komt Jose te werken bij de Curaçaose vestiging van dit bedrijf.

Staartje Heineken-zaak

Van de drie nieuwe bezwaren die de Alkmaarse hoofdagent P. van Hove en zijn raadsman A. Castellijns hebben verzameld tegen de **Heineken-ontvoerders** C. van H. en J.B., zijn er woensdag tijdens een besloten zitting van de raadkamer van het Amsterdamse gerechtshof twee overeind gebleven. Dit heeft de advocaat van B., mr. V. Kraal, woensdag meegedeeld.

Van Hove is ervan overtuigd dat de twee Heineken-ontvoerders zijn dienstauto tijdens een achtervolging in 1977 onder vuur hebben genomen. Nadat het Openbaar Ministerie eerder besloot de mannen voor deze kwestie niet te vervolgen, wendde Van Hove zich tot het gerechtshof om dit via een speciale procedure alsnog gedaan te krijgen. Hij kreeg de opdracht nieuw bewijs te verzamelen.

Na inzage in het dossier lieten de advocaten Kraal en A. Moszkowicz al weten niet onder de indruk te zijn van het nieuwe bewijs. Van Hove verzamelde verklaringen van voormalig Bijlmer-Bajesbewaarder T. Teunis en een anonieme verklaring van iemand die B. iets in de gevangenis in Leeuwarden over de zaak zou hebben horen zeggen. Teunis zou Van H. zich zorgen hebben horen maken over een mogelijk nieuw onderzoek. De raadslieden bestempelden de verklaringen als "louter roddel".

Het derde bewijsstuk betrof een oud rapport van het gerechtelijk laboratorium, waarin de mogelijkheid wordt geopperd dat het wapen waarmee op Van Hove is geschoten hetzelfde is als waarmee een aantal overvallen is gepleegd. Dit wapen zou bovendien gevonden zijn bij een deel van het losgeld dat voor Heineken en diens chauffeur Doderer werd betaald. Het Hof beschouwde het rapport echter niet als een nieuw stuk en zal het bij de beoordeling van de zaak buiten beschouwing laten.

Over ongeveer twee maanden zal de raadkamer van het Hof schriftelijk uitspraak doen.

Tweeduizend gulden boete wegens anti-moslimboek

De Amsterdamse politierechter mr. E. van Schaardenburg heeft woensdag de 41-jarige Edammer Z. van A. conform de eis bij verstek veroordeeld tot een boete van **tweeduizend gulden**. De politierechter was met officier van justitie mr. W. Mijnssen van oordeel dat Van A. Onder het pseudoniem **Mohammed Rasoel** een boek heeft geschreven en gepubliceerd dat beledigend is voor moslims en dat bovendien aanzet tot haat jegens deze godsdienstige groep.

Het boek, getiteld 'De ondergang van Nederland, land der naïeve dwazen', verscheen in 1990 bij de Amsterdamse uitgever Gerard Timmer. Korte tijd later diende de Anne Frank Stichting een strafklacht in tegen de schrijver, waarna het Openbaar Ministerie tot vervolging overging. Het boek gaat over het gevaar van het - volgens de auteur - groeiend islamitisch fundamentalisme in Nederland.

Volgens officier Mijnssen is Rasoel zich te buiten gegaan aan (beledigende) generalisaties ten aanzien van moslims. "Je mag wel kritiek hebben", aldus Mijnssen, "maar dan alleen zakelijk. Het komt erop neer dat je de bal mag spelen, maar niet de man."

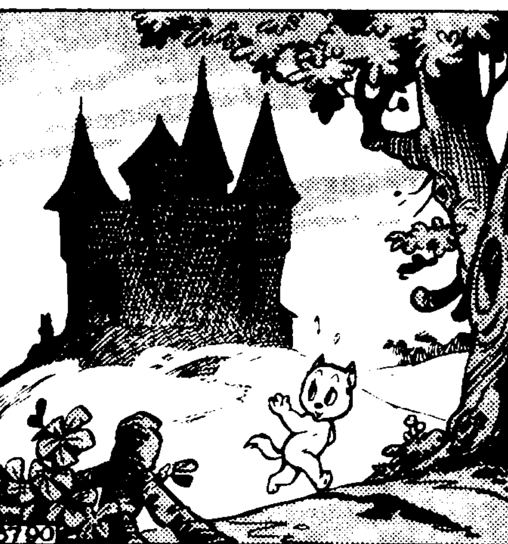
Heel erg gelukkig, maken wij de geboorte bekend van onze dochter:

Joanna

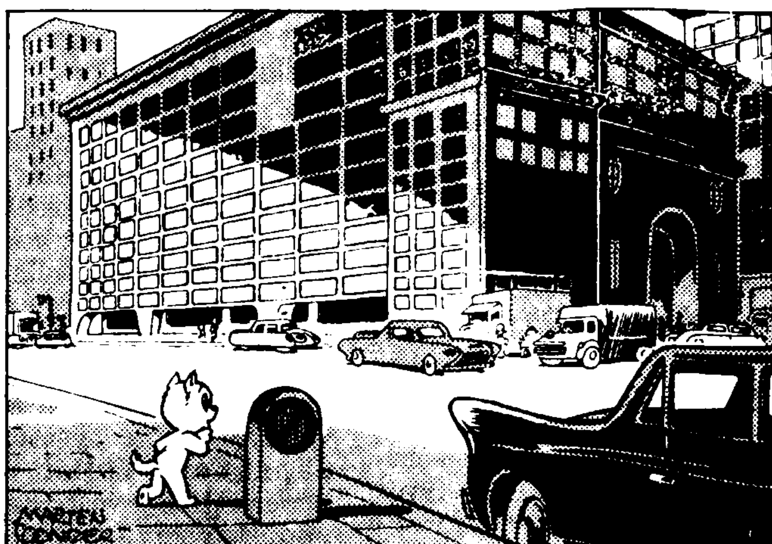
op 16 december 1992 in Nederland.

Anja en Jacco Steffens - van Bergen
Papenburg 66 II A.
1011 T.Z -Amsterdam
Nederland.

Heer Bommel en de Windhandel
door Marten Toonder

3790 — **Tom Poes keerde zich om en liep vastberaden de weg af, die naar Rommeldam leidde.**

"Waar ga je heen, jonge vriend?" riep heer Bommel hem klagelijk na. "In plaats dat je me helpt bij het berekenen van mijn winsten loop je weer weg. Ik sta als heer en als zakenman ook overal alleen voor."

Maar Tom Poes luisterde niet. Hij vermoedde, dat heer Ollie zich weer in de moeilijkheden gestoken had en hij wilde proberen om die op te lossen voor ze erger zouden worden. Daarom begaf hij zich rechtstreeks naar de uitdragerij van Super en Hieper, die, zoals iedereen weet, niet te vertrouwen zijn.

Maar voor het morsige pandje waar deze figuren nog kortelings hun nering dreven, stond nu een onbekende.

"Super?" bromde deze desgevraagd. "Die woont hier niet meer. Hij heeft de zaak aan mij overgedaan en nu heeft hij een kantoor betrokken in het gebouw Utopia. Eerste klas, hoor! Dat is pas een zakenman."

Tom Poes vervolgde dus zijn weg in de aangeduide richting en kwam na enig lopen in de nieuwe wijken van Rommeldam terecht. Daar hadden voortvarende burgers een fraai, modern zakenpand doen verrijzen waar de grootste ondernemingen van de stad een onderkomen konden vinden.

Hier had bij voorbeeld P. Beurskraker zijn zetel gevestigd, in afwachting van het ogenblik dat hij slot Bommelstein zou overnemen. En sinds enkele dagen prijkte daar nu ook een koperen naambord waarop met kloeke sierletters gegraveerd stond: N.V. Super Droomlucht - 8ste verdieping.

"Hm", mompelde Tom Poes, "zou ik me dan toch in die lui vergissen?"

HENRY — By Dick Hodgins

Sale ALL CANDY 1/2 Price

LIBRARY

CREATIVE FUND RAISING BY I.C. BUCKS

CONTRIBUTIONS ACCEPTED FOR CANDY RESEARCH

BONER'S ARK — By Addison & Frank Johnson

DUM-DUM, I JUST LOVE YOUR TIE!

YOU DO?

GUK! HOWEVER, I DIDN'T MEAN I LOVED IT THAT MUCH!

BEETLE BAILEY — By Mort Walker

THESE NEW SHOES FEEL FUNNY

KNOWING YOU, YOU PROBABLY HAVE THEM ON THE WRONG FEET

NO, THEY'RE MY FEET...

REDEYE — By Bill Yates & Mel Casson

WHAT DO YOU HEAR?

"MOAN-N-N... GROAN-N... O-O-O-O... BOO! BOO!"

GHOST TOWN TWO MILES THAT WAY!

AGENDA CURAÇAO

MEDISCHE DIENSTEN

ARTSEN

NACHTDIENST ARTSEN
Patiënten van de artsen van Bandabao (2de district) kunnen in spoedgevallen tel.: 641658 bellen en dan het antwoordapparaat afluisteren. De patiënten van de andere districten kunnen in spoedgevallen de artsenpraktijk van hun eigen huisarts bellen en het antwoordapparaat zal dan mededelen wie de dienstdoende arts is.

TANDARTS
(particuliere patiënten)
Voor de dienstdoende arts belt U tel.: 669000/625100.

VERENIGING VAN TANDARTSEN
Voor de dienstdoende arts gedurende het weekeinde en op feestdagen gelieve tel.: 692222 op te bellen.

CENTRO MEDICO STA ROSA
Sta. Rosaweg 327, tel.: 672300/676666; openingstijden zaterdag en zondag van 08.00-24.00 uur.

WIJKVERPLEGING

HET GELE KRUIS WIJKVERPLEGING
Sta. Maria 17. Tel.: 682344, 682947, 682412 en 682574. Fax: 681000; geopend van zeven uur 's morgens tot vijf uur 's middags; spreekuur wijkgebouw Bonam: iedere dinsdag van 09.00-11.00 uur. Tel.: 371666; Suffisant: tel.: 687707; Montagne Abao: tel.: 673711; Kaya Fensu: tel.: 618677; Mamayaweg: tel.: 657508; voor informatie omtrent zuigelingen- en peuterzorg kan men terecht op consultatiebureau Brievengat. Tel.: 373584.
Voor de wachtzuster gelieve tel.: 603661 te bellen.

STICHTING VAN HET WIT GELE KRUIS VOOR GEZINSVERZORGING 'KWIDO PA FAMIA'
Sta. Maria 17. Tel.: 680222; spreekuren maandag, woensdag en vrijdag van 08.00-10.00 uur; dinsdag en donderdag van 14.00-16.00 uur.

NEUTRALE WIJKVERPLEGING
Groot Davelaarweg 15. Tel.: 692231/ geopend van 07.00-17.00 uur; de wacht heeft zuster Martis. Tel.: 626632 pageboy 669-0368 b.g.g. 691838.
kantoor Bandabao, Groot Sta Martha 141. Tel.: 642555; geopend van 14.00-17.00 uur; de wacht heeft zuster Martis. Tel.: 626632 pageboy 669-0368.

KRAAMKLINIEK RIO CANARIO
Schottegatweg Noord 43, tel.: 44510, 691343, 691683 en 691838; voor informatie over prenatale zorg en zorg gedurende en na de bevalling.
Consultatiebureau zuigelingen: iedere donderdagmiddag van 13.30-16.00 uur.
Consultatiebureau peuters: iedere dinsdagmiddag van 12.30-14.45 uur.

STICHTING WIJKVERPLEGING BANDABAO
Fontein 35, tel.: 648077/648387; open van maandag t/m vrijdag van 07.00-17.00 uur; na 17.00 uur bereikbaar: zuster Mattheew. Tel.: 648827 b.g.g. 601760.
Consultatiebureau: iedere dinsdag van 09.00-11.00/18.00-20.00 uur.

FUNDASHON LECHI DI MAMA KORSOU
Voor informatie tel.: 672289, 375023 of 375542.

GENEESK. DIENST

STADS- EN 2DE DISTRICT OOST
19 december 1992 vanaf 08.00 uur tot 21 december 1992 om 07.00 uur:
Dokter Schoop, Sentro Mediko Sta. Rosa. Tel.: 676666; spreekuren: 11.00-12.00/ 17.00-18.00 uur; **spoedgevallen tel.: b.g.g. 689266/689337.**
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Wilsoe, Da Costa Gomez, Nassy-Tseng, Nassy, Tseng, Suiters, Braakman, Doran, Guerrero-Bakmeyer, Ayubi, De Vos en Braam)

STADS- EN 2DE DISTRICT WEST
18 december 1992 vanaf 17.00 uur tot 21 december 1992 om 07.00 uur:
Dokter Davelaar, Spreekkamer: Seru Fortuna. Tel.: 684122; spreekuren: 11.00-12.00/ 17.00-18.00 uur; **spoedgevallen tel.: 617142 b.g.g. 689266/689337.**
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Swart, Goilo, Roose, Braakman-Bonder, De Rouw-Picus, Davelaar, Elhage, Pablo, Heerenveen, Nivillac, Rosales-Concession en De Vos)

DERDE DISTRICT BANDABAO
18 december 1992 vanaf 17.00 uur tot 21 december 1992 om 07.00 uur:
Dokter Dunker, Spreekkamer: Tera Coora. Tel.: 648079; spreekuren: 10.00-11.00/17.00-18.00 uur; **spoedgevallen tel.: 648079 b.g.g. 689266/689337.**
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Schellens, Sommer, Lucasius, Spong en Tweed).

■ **Patiënten van hier niet genoemde artsen wordt aangeraden in spoedgevallen de eigen arts te bellen en te informeren wie voor deze de dienst waarneemt. Het verdient te allen tijde aanbeveling een huisarts te kiezen die in avonden en weekeinden bereikbaarheid geregeld heeft. Vraag er naar bij uw eerstvolgend bezoek!**

HYGIËNISCHE DIENST
van 18 t/m 20 december na kantooruren heeft de heer **O. Offerman. Tel.: 625800, pagenummer: 310-0712** dienst.

APOTHEKEN

WEEKEINDEDIENST
ZATERDAG
Otrobanda
Paradeis, F.D. Rooseveltweg 46-B. Tel.: 689676/689808.
Punda

ZONDAG
Otrobanda
Gosie, Gosieweg 90-A. Tel.: 379744.
Punda
Brievengat, Corriweg 32. Tel.: 379098/ 379567.

DIVERSEN

VERLOF BEGRAFENIS

(van 10.00-14.00 uur)
19 december: E.F. Cannister, Schottegatweg Oost 25.
20 december: A. Michel, Dr. M.L. King Boulevard 42.

HEEFT U hulp nodig, bel SOS-lijn 127.

NOODGEVALLEN/VERMISSING OP ZEE
Telefoon: 637911 (RCC)
24 uur per dag bereikbaar.

LUCHTPOSTSLUITING
(Postkantoor Groot Kwartier)
Nederland: voor gewone stukken: maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag om 11.30 uur; woensdag om 10.15 uur. Voor aangetekende stukken één uur van tevoren.
Suriname: voor gewone stukken: dinsdag en vrijdag om 17.30 uur en zaterdag om 10.45 en 17.00 uur.
De Verenigde Staten en Europa (op zaterdag): voor aangetekende en gewone poststukken om 14.45 en 15.45 uur.
Het zegelloket is op zaterdag van 07.00-15.00 uur open.

THORAX CENTRUM
(Jan Noorduynweg naast UNA. Tel.: 685544)
openingstijden van maandag t/m vrijdag van 08.00-17.00 uur; op zon- en feestdagen alsmede op werkdagen na 17.00 uur voor spoedgevallen tel.: 685917.

STICHTING DIERENBESCHERMING
Het Dierenasiel is open van maandag t/m vrijdag 10.00-12.00/14.00-18.00 uur; zaterdag van 08.00-13.00/16.00-18.00 uur; zondag gesloten.

DIERENARTS
voor **spoedgevallen** gelieve te bellen: **614000** (Veterinaire Dienst) voor de dienstdoende arts.

ZONDAG

TOERISTENSCHIP
08.00-18.00 uur *Royal Princess* (SJU).

MAANDAG

TOERISTENSCHEPEN
11.00-18.30 uur *Seawind Crown* (AUA).
09.00-17.00 uur *Song of Norway* (SJU).

KERKDIENSTEN

KLOOSTER ALVERNA (Gouv. van Lansbergeweg): zon.: 10.00 uur hoogmis (Ned) en 16.00 uur Papiamentu.
BARBER (H. Joseph): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.00 en 09.00 uur.
BRIEVENGAT: zat.: 18.30 uur; zon.: 10.00 en 18.00 uur.
BUENA VISTA (Birgen Milagrosa): zat.: 18.30 uur; zon.: 09.00 en 11.30 uur.
CHARO (O.L. Vrouw van Coromoto): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.00, 11.00, 17.00 (Spaans) en 19.00 uur.
GROOT KWARTIER (O.L. Vrouw van Berg Carmel): zat.: 19.30 uur; zon.: 09.00 (Ned) en 18.00 uur.
JANDORET (O.L. Vrouw van Goede Raad): zon.: 10.00 en 19.00 uur.
HULPKERK BOCA SAMI: zat.: 18.00 uur; zon.: 08.00 uur.
HULPKERK LAGOEN (H. Johannes): zon.: 10.00 uur.
JANWE (H. Hart van Jesus): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.30, 12.00 en 19.00 uur (Ned).
KORAAL SPECHT (Goede Herder): zat.: 19.00 uur; zon.: 11.00 en 18.00 uur.
MONTAÑA (H. Dominicus): zon.: 05.15, 08.30 en 19.00 uur.
OTROBANDA:
Santa Ana: zon.: 08.00 en 19.00 uur.
Santa Famia: zon.: 06.00, 09.00, 11.00 (Engels) en 19.00 uur.
PIETERMAAI (kathedraal): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.00, 09.00 en 19.00 uur.
SANTA MARIA: zat.: 18.30 uur; zon.: 07.00, 09.00 en 18.30 uur.
SANTA ROSA: zat.: 18.30 uur; zon.: 07.30, 09.00 en 18.30 uur.
SAN WILLIBRORDO: zat.: 19.00 uur; zon.: 10.00 uur.
SERU GRANDI (Fuik): zon.: 17.00 uur.
SOTO: zat.: 19.00 uur; zon.: 09.00 uur.
STEENRIJK (O.L. Vrouw van Altagracia): zat.: 07.00 en 19.00 uur; zon.: 08.00, 10.00 (charismatica) en 18.00 uur.
SUFFISANT (O.L. Vrouw van Fatima): zat.: 18.00 uur; zon.: 09.00 en 18.00 uur.
SERU FORTUNA: zat.: 18.30 uur; zon.: 10.00 uur.
TERA CORA: zon.: 18.00 UUR.
WESTPUNT (H. Petrus): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.30 uur.
WISHI (H. Teresita): zat.: 18.30 uur; zon.: 08.00 en 18.00 uur.
ZUID BONAM (H. Judas Thadeus): zat.: 18.30 uur; zon.: 08.30 en 17.30 uur.

EVANGELISCHE BROEDERGEMEENTE

MORAVIAN CHURCH
(Gdoroeboeroeweg, Mundo Nobo)
zaterdagavond 19.00 uur zangdienst.
zondagmorgen 09.30 uur preekdienst.
(Emmy Berthold kleuterschool, Suffisant)
zondagavond 18.00 uur Papiamentse dienst.

GEREFORMEERDE KERK

Groot Kwartier
08.30+16.30 uur dienst.
Muizenberg/Stenenkoraal
10.00 uur dienst.
Buena Vista
08.30 uur dienst.
19.00 uur samenkomst.
Santa Rosa
10.00 uur dienst.
19.00 uur samenkomst.

VERENIGDE PROT. GEMEENTE VAN CURAÇAO

Ebenezer Church
(Oranjestraat 111)
09.30 uur ds. O.G. Haasnoot.
Fortkerk
(Fort Amsterdam)
09.30 uur ds. H.B. van der Steen
Emmakerk
(Rio Canario)
09.30 uur dhr. J. van Eenennaam.

NOACH-KAPEL

zaterdag om 19.00 uur kerkdienst (Ned.) -Marinebasis Parera.

VOLLE EVANGELIE GEMEENTE YUBIA BENDITA

zondag om 10.00 uur dienst (tevens crèche en zondagsschool) - Weg naar Bullenbaai z/n. (tel.: 681922).

****

Kruiswoordpuzzel

HORIZONTAAL: 1. muziekgezelschap; 6. olijk; 11. [illegible] vocht; 13. edelman; 14. enig; 15. bloeiwijze; 17. [illegible]ndicht; 18. plooi; 20. makker; 22. deel van een [illegible]; 24. nageslacht; 25. vogel; 26. kunstwerk; 27. [illegible]ijsterd; 29. vrij; 30. kerkgebruik; 33. vreemde munt; [illegible]gezindheid; 37. lidwoord; 38. rivier in Siberië; 40. [illegible]; 42. rund; 44. nikkel; 45. snel; 47. handvat; 48. [illegible] in Frankrijk; 49. leer; 51. mager; 53. veerkracht; [illegible] vlaktemaat; 56. oude lengtemaat; 57. hoofd; 59. [illegible]landse Omroep Vereniging; 61. kaartspel; 62. [illegible]gel; 63. smart; 64. Noorse godheid; 66. schilders[illegible]dschap; 67. plaats in Gelderland; 68. schaak[illegible]; 69 vermolmd; 70. uitgestorven beroep.

VERTICAAL: 1. beroep; 2. vergaren; 3. gebogen; 4. [illegible]; 5. tin; 6. gesteente; 7. melkklier; 8. boom; 9. te [illegible]; 10. bevel; 11. bevalligheid; 12. plat stuk hout; 14. [illegible] Naties; 16. water in Noord-Brabant; 19. [illegible]der; 21. plaats in Noord Brabant; 23. terdege; [illegible]uig; 27. medicijn; 28. produktie-inrichting; 29. [illegible]richt; 31. schattig; 32. klein; 34. werkelijk; 36. [illegible]; 39. loods; 41. deel van het oor; 43. recht stuk [illegible]; 46. klaar staand; 50. klap; 52. dichter; 54. rust; [illegible]wicht; 58. hoofddeksel; 59. insnijding; 60. rivier in [illegible]land; 61. beteuterd; 62. mannelijk dier; 63. [illegible]ente; 65. eventueel; 66. poste restante; 67. [illegible]ord.

Oplossing vorige week

HORIZONTAAL: 1. beeld[illegible] 6. kalk 10. spa 11. [illegible]names 13. vuurtest [illegible]verdienste 18. momen[illegible] [illegible] opstel 22. kieken[illegible] 23. les 24. gang 25. [illegible]nest

VERTICAAL: 2. espeblad 3. druppelvangers 4. loper 5. absolutie 7. anemie 8. kipsate 9. aanbrengpremie 14. proefdier 16. eveneens 17. smoking 19. moeren 21. reuma

TELECURAÇAO (kanaal 8/6)

ZATERDAG

17.30 Telefiesta met tante Irma
18.00 Studio Sport
18.57 Tempu pa Dios
19.00 Cocktail Turístiko met Captain Sterling
20.00 Telenotisia
20.30 Teatro Klasiko: *In the Cool of the Day*
22.00 Wega di Number Kòrsou
22.07 Estreno
23.30 Sluiting.

ZONDAG

09.30 Directe uitzending Nederlandse voetbalwedstrijd
11.15 Uitzending (herhaling) voetbalwedstrijd *Nederland vs Turkije*
12.30 Matinee
13.00 Sena di Señor
16.00 Sala di Konsierto
17.00 Much'i Ben
17.50 Wega di Number Kòrsou
18.00 Di bishita ku..... *Curinta*
18.30 Cocktail Special
19.30 Modisima (met Anne-Marie en Saida)
20.00 Telenotisia
20.30 Shete Dia
21.00 Special: *Capital Live*
21.30 Christmas Show
22.30 Uitzending voetbalwedstrijd om de Kopa Antiano: *Sithoc vs Juventus (Bonaire)*
23.00 Sluiting.
(wijzigingen voorbehouden!)

HBO (kanaal 83)

ZATERDAG

16.30 Movie: 'Feds' (1988; Rebecca De Mornay/Mary Cross)
18.00 Movie: 'Young Einstein' (1989; Yahoo Serious/Odile LeClezio))
19.30 Movie: 'Teen Witch' (1989; Robyn Lively/Zelda Rubinstein)
21.00 Movie: 'My Girl' (1991; Anna Chlumsky/Macaulay Culkin)
23.00 15th Annual Young Comedians Show
24.00 Movie: 'Major League' (1989; Tom Berenger/Charlie Sheen)
01.50 Movie: 'Maniac Cop 3: Badge of Silence' (1992; Robert Davi)
03.20 Movie: 'Harlem Nights' (1989; Eddie Murphy/Richard Pryor)
05.20 Movie: 'Out on Bail' (1988; Robert Ginty/Kathy Shower).

ZONDAG

13.45 Perfect Date
14.30 Movie: 'Supergirl' (1984; Helen Slater/Faye Dunaway)
16.30 Movie: 'Kramer vs Kramer' (1979; Dustin Hofmann/Meryl Streep)
18.30 Mr. Bean (Rowan Atkinson)
19.00 Movie: 'Pink Cadillac' (1989; Clint Eastwood/Bernadette Peters)
21.00 Movie: 'The Naked Gun 2½: The Smell of Fear' (1991; Leslie Nielsen/Priscilla Presley)
22.30 Movie: 'No Safe Haven' (1986; Wings Hauser/Robert Tessier)
24.00 Best of the Kids in the Hall
24.30 Movie: 'Son of Darkness: To Die For II' (1991; Rosalind Allen/ Steve Bond)
02.05 Movie: 'Dead Calm' (1989; Sam Neill/Nicole Kidman)
03.45 Movie: 'Risky Business' (1983; Tom Cruise/Rebecca De Mornay)
05.30 On the Ledge (Host: Joey Cheezhee).
06.30 Movie: 'Virgin High' (1990; Linnea Quigley/Burt Ward)

TBS (kanaal 89)

ZATERDAG

15.05 Movie: 'The Last Starfighter' (1984; Lance Quest)
17.05 Movie: 'National Lampoon's Animal House' (1978; John Belushi)
19.05 WCW Saturday Night Wrestling
19.35 NBA Basketball Magic at Hawks (L)
21.50 U.S. Olympic Gold
23.50 Movie: 'Bustin Loose' (1981)
01.50 Movie: 'Car Wash' (1976; Richard Pryor)
03.50 Movie: 'Fast Break' (1979; Gabriel Kaplan)
06.05 CHIPs.

ZONDAG

13.35 Movie: 'The Jetsons Meet the Flinstones'
15.35 Movie: 'Earthquake' (1974; Charlton Heston)
18.05 Tom and Jerry's Funhouse
18.35 Captain Planet and the Planeteers
19.05 WCW Main Event Wrestling
20.00 Movie: 'Sam Whiskey' (1969; Burt Reynolds/Clint Walker)
22.00 National Geographic Explorer
24.00 Network Earth
24.30 Paid Program
01.30 World Tomorrow
02.00 Paid Program
05.00 WCW Main Event Wrestling
06.05 Gomer Pyle
06.35 CNN News.

EURO-TV (kanaal 77)

ZATERDAG

19.00 Dierenmanieren
19.30 Samen Thuis, Samen Uit
19.50 NOS Journaal
20.10 TROS TV Show
21.00 Sluiting.
(zondag van 09.00-11.00 uur herhaling)

ZONDAG (kanaal 97)

19.00 Alfred J. Kwak
19.25 Kreatief met Karton
19.40 NOS Journaal
20.00 Voor de Grap
20.30 Kieskeurig
21.00 Sluiting.
(maandag van 09.00-11.00 uur herhaling)

ABC (kanaal 99)

ZATERDAG

21.00 Covington Cross
22.00 Crossroads
23.00 The Commish
24.00 ABC News.

ZONDAG

20.00 Life Goes On
21.00 Funniest Videos
21.30 America's Funniest People
22.00 ABC Sunday Night Movie
24.00 ABC News.

AE (kanaal 73)

ZATERDAG

15.00 World at War
16.00 Movie: 'Bernard and the Genie' (1991; Alan Cumming)
17.30 To Be Announced
18.00 Caroline's Comedy Hour
19.00 Real West
20.00 TravelQuest
20.30 Bob Vila's Home Again
21.00 Movie: 'Murphy's War' (1971; Peter O'Toole/Sian Phillps)
23.00 Comedy on the Road
24.00 Evening at the Improv
01.00 Movie: 'Murphy's War' (1971; Peter O'Toole/Sian Phillps)
03.00 Comedy on the Road
04.00 Evening at the Improv
05.00 Movie: 'Scott of the Antarctic ' (1948; John Mills).

ZONDAG

13.00 Twenty Years of Monty Python
14.30 Movie: 'Monty Python and the Holy Grail' (1974; Graham Chapman)
16.30 Movie: 'Jabberwocky' (1977; Michael Palin)
18.30 First Flights
19.00 In Search Of...
19.30 In Search Of...
20.00 Comedy on the Road
21.00 Charlton Heston Presents the Bible
22.00 Miss Marple
23.00 Miss Marple
24.00 Rave
01.00 Charlton Heston Presents the Bible
02.00 Miss Marple
03.00 Miss Marple
04.00 Rave
05.00 Twenty Years of Monty Python
06.30 First Flights.

CBS (kanaal 75)

ZATERDAG

21.00 Top Cops
21.30 Brooklyn Birdge
22.00 Movie: 'Sarah, Plain and Tall' (1991; Glenn Close/Christopher Walken).

ZONDAG

20.00 60 Minutes
21.00 Murder, She Wrote
22.00 CBS Sunday Movie
24.00 CBS News.

NBC (kanaal 85)

ZATERDAG

21.00 Here and Now
21.30 Powers That Be
22.00 Empty Nest
22.30 Nurses
23.00 Sisters.

ZONDAG

20.00 Movie: 'The Story Lady' (Jessica Tany/Stephanie Zimbalist)
22.00 Bop Hope Christmas
23.00 Christmas in Washington.

***

In november zijn er in GROOT-BRITTANNIE 41.100 werklozen bijgekomen. In totaal zijn er nu 2,91 miljoen Britten werkloos, het hoogste aantal sinds april 1987. De werkloosheid is 31 maanden achtereen groter geworden en bedraagt nu 10,3 procent van de beroepsbevolking tegen 10,1 procent in oktober.

Khmers laten alle Indonesische VN-soldaten gaan

PHNOM PENH - De Cambodjaanse verzetsbeweging Rode Khmer heeft vrijdag 46 Indonesische militairen van de vredesmacht van de Verenigde Naties (VN) toestemming gegeven het dorp te verlaten waar zij werden vastgehouden.

Dat heeft VN-woordvoerder Eric Falt op een persconferentie in Phnom Penh gezegd. Gewapende strijders van de Rode Khmer dwongen de Indonesiërs de nacht door te brengen in het dorp in de provincie Kompong Thom. Het was de derde keer deze maand dat de Rode Khmer VN-militairen gijzelde en de tweede keer binnen drie dagen.

Intens bedroefd geven wij kennis van het overlijden op 18 december van mijn lieve man, onze zorgzame vader, schoonvader, grootvader, broer, zwager en oom

W.M.H. DE HASETH
(SJON)

Sjon Li de Haseth-Joubert
Carol de Haseth en kinderen
Marietta en Peter van Duinen-de Haseth en kinderen
Michael en Jooske de Haseth-Doorenbos en kinderen
Nadine de Haseth
M.B. de Haseth, echtgenote en kinderen
M.B. de Haseth-Winkel en kinderen
Verdere families: Joubert, Gorsira, Provence, Aris en Duits.

De crematie zal op 22 december in Nederland plaatsvinden.

Condoleance-adres: **Ocarinalaan 340**
2287 RL Rijswijk (Z-H)
Nederland.

BOUWBEDRIJF LENDERING N.V.

Hierbij maken wij het overlijden bekend van

Mevrouw Willy Lendering - van Oudvorst,

echtgenote van onze vroegere direkteur de heer Theo Lendering.

Dat zij moge rusten in vrede.

Bouwbedrijf Lendering N.V.

Diep bedroefd maken wij het overlijden bekend van mijn dierbare echtgenote, onze lieve moeder, en onvergetelijke oma,

Willy Helena Lendering-van Oudvorst

Oosterhout, **Theo J.J. Lendering**
Curacao , **Theo en Gerrie Lendering-Hermsen**
Ruben, Merel, Kasper.

De crematie zal in Nederland plaatsvinden.

Correspondentie-adressen:

Groenestraat 6-120
6678 MB Oosterhout (Gld)
Nederland

Fransche Bloemweg 32
Curacao N.A.

Colofon AMIGOE

Curaçao: tel. 672000, fax. 674524
Aruba: tel. 24333, fax. 22368

UITGEVERIJ AMIGOE N.V.
Scherpenheuvel z/n of P.O.B. 577
Curaçao N.A.
Giro 440.000
Bankrek. nr.: 11-07-313
Algemene Bank N.V.
Bankrek. nr.: 874.825.10
Maduro & Curiel's Bank N.V.

Directie:
Ingrid de Maayer-Hollander,
Leeward News Holding

Hoofdredactie:
Peter Dicker (Hoofdredacteur)
A. van Leeuwen (adjunct-hoofdredactrice)
N. Hendrikse (eindredacteur RAPA)

Overige leden Redactie:
[illegible]

ADVERTENTIE-AFDELING
[illegible]
Algemene advertenties:
Maandag t/m vrijdag van 07.30-15.30 uur. Alle advertenties voor de komende dag moeten 1 dag van tevoren vóór 15.30 binnen zijn.

ZOEKERTJES verschijnen op dinsdag en vrijdag en kunnen iedere dag tussen 07.30-15.30 uur worden opgegeven, behalve op zaterdag.

Alleen zoekertjes die op maandag en donderdag vóór twaalf uur binnen zijn, kunnen de dag daarop (dus dinsdag en vrijdag) verschijnen.

UITGEVERIJ AMIGOE ARUBA
Caya G.F. Betico Croes 110

Eindredacteur/Directeur
Jos van der Schot
Redactie: [illegible]
Fotografie: [illegible]
Advertentie-afdeling: Eileen Clemencia-Landemark

BONAIRE
Correspondent:
Hubert Linkels, Kaya Gobernador N. Debrot 152 tel: 8627

SINT MAARTEN
Correspondent:
Eddie Williams

Abonnementen en advertenties:
The Chronicle, Groundove Road, Philipsburg, tel: 23019.

ST. EUSTATIUS:
Vertegenwoordiger/Correspondente:
Mevrouw Peggy van de Horde,
Whitewallweg 1

AMSTERDAM
correspondent:
Mike Willemse
Telefoon & Fax: 020-6137251

HILVERSUM
correspondenten:
B. Jos de Roo en Victor Heikamp:
Radio Nederland Wereldomroep
(tel: 035-72[illegible])

Persagentschappen: ANP en AFP
Samenwerking: [illegible] The Miami Herald, De Haagsche Courant, De Brabant Pers

DRUKKERIJ: Rotaprint N.V.

DISTRIBUTIE (abonnementen):
Curaçao: Distico N.V. Tel.: 620803, 370504 en 370304

Voor klachten gelieve [illegible] op te bellen. Het abonnementsgeld kan ook betaald worden via Giro rek. nr: 208.000, Maduro Bank rek. nr: 256.330.08 en RBN rek. nr: 11.18.626

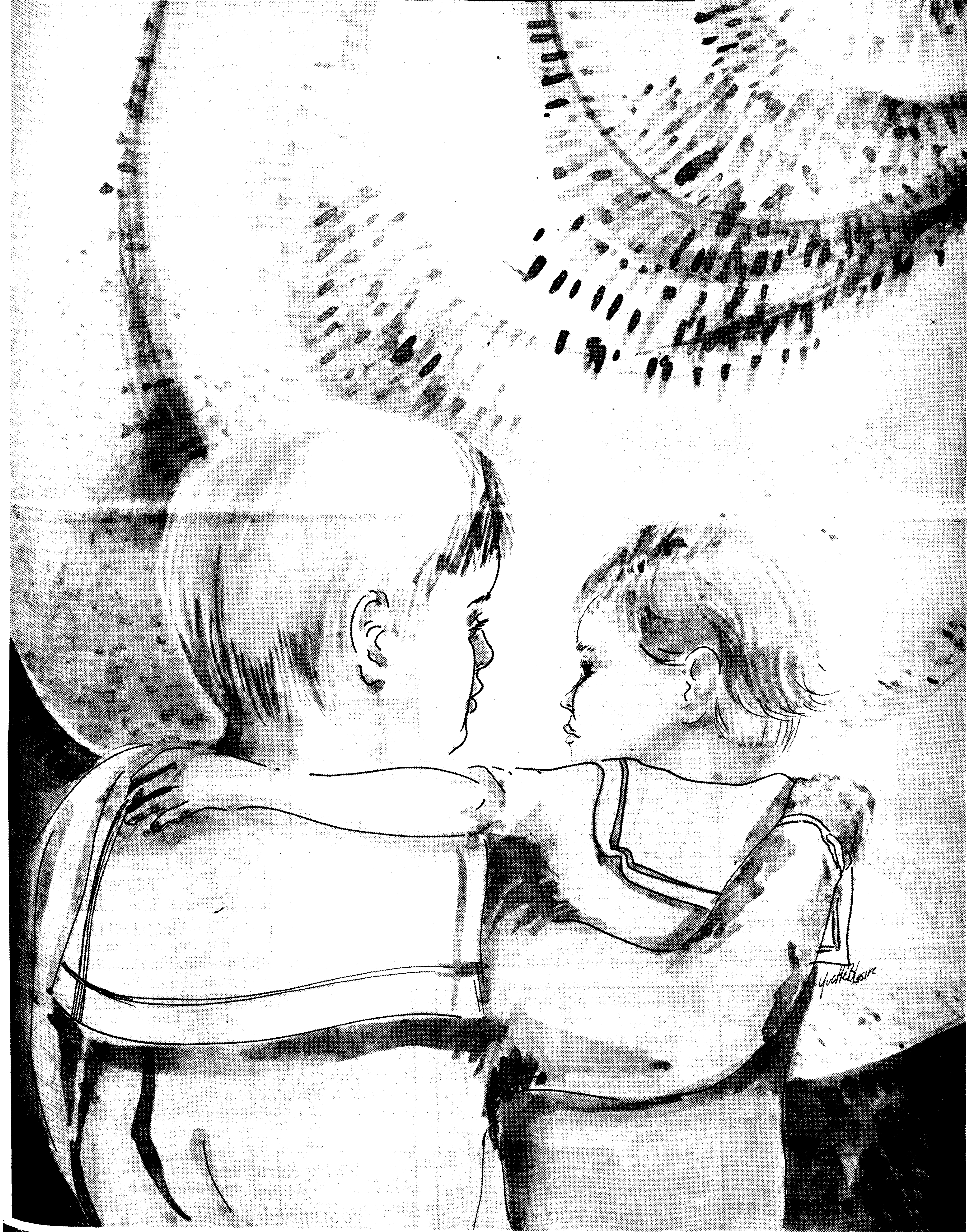
Aruba: Caya G.F. Betico Croes 110, tel: 24333

Bonaire: Shon MacCarthy, Blvd. J. Abraham [illegible] (na 18.00 uur, tel.: [illegible])

Losse nummers 80 cent:
Abonnementsprijs op alle eilanden van de Nederlandse Antillen Naf 15,=, op Aruba Naf 17,=

Buiten Antillen (Nederland):
NAf. [illegible] per maand (luchtpost) of NAf.25,- per maand (zeepost); jaarlijks vooruit te betalen

A IGOE KERSTKRANT !

Eindredactie: Norbert Hendrikse, opmaak: Solange Isselt

VANDAAG verschijnt de eerste in een serie van vier kerstbijlagen van de Amigoe. Aan het redactionele gedeelte van dit nummer werkten mee: Ronald Donk, Elisabeth de Montsouris, Hans Hooidonk, Jos de Roo, Elisabeth Hollander, Toon van Dongen, René Römer, Victor Hafkamp, Harald Linkels, Ken Wong (foto's), Djispie Franken (foto's), Carlo Gilmore (grafische vormgeving), Solange Isselt (lay out) en Norbert Hendrikse (eindredactie). De tekening op de voorpagina is van Yvette Brandt.

Overpeinzingen bij de Kerst

Wat is wel toegestaan en wat niet bij de viering

DE VIERING EN beleving van het kerstfeest roept bij mij en waarschijnlijk ook bij anderen elk jaar weer paradoxale gevoelens en beelden op. Kerstfeest wordt elk jaar door miljoenen mensen op aarde gevierd. Het is het feest van de geboorte; van een nieuw begin en hoop; ja, van vrede op aarde. Toch is er met kerst altijd wel een plek op de wereld aan te wijzen waar op oogafstand van zingende en vredelievende kerkgangers mortieren en granaten door de lucht vliegen. *"I'm dreaming of a white and peaceful Christmas at Sarajewo"*. Soms zijn de strijdende partijen nog wel bereid, zoals zo vaak in de geschiedenis is gebleken, speciaal voor het vredeskindje in de stal de bloedige strijd een paar dagen op te schorten. Maar dat is volksverlakkerij en ook een paradox: vrede uit de loop van een geweer.

=door Ronald Donk=

Kerst 1992 heeft een speciale betekenis. Vierhonderd jaar geleden verging de Santa Maria van Cristoforo Colombo aan de kust van Hispañola. De gestrande Spanjaarden kregen hulp van vredelievende indianen en begonnen op 25 december een nederzetting, die zij La Navidad doopten. Kerst op Hispañola werd het begin van de kerstening van een continent en het begin van de ondergang van indiaanse volkeren en culturen.

Met kerst gedenken christenen de geboorte van het beloofde Godskind Jezus van Nazareth in een armoedige kribbe. Gebedshuizen lopen in deze dagen vol, omdat gelovigen en kerstgelovigen deze officiële feestdagen een geschikt moment vinden om uiting te geven aan hun religieuze gevoelens en (weer) contact te zoeken met een hogere macht. Vele nietgelovigen vieren in een gekerstende wereld de kerstdagen op een geheel eigen wijze: de religieuze bezinning heeft plaats gemaakt voor een materieel ritueel; dieren worden geslacht ten behoeve van de eigen verfijnde smaak en opgefokte eetrituelen. Vrienden en familieleden wisselen geschenken bij de kerstboom. Wat heeft dit allemaal nog met de kribbe in een stal te maken?

GEEN ONDERSCHEID

In een sterk geseculariseerde wereld is er bijna geen onderscheid meer tussen het vieren van deze christelijke gebeurtenis door christenen en niet-gelovigen. Het offeren van konijnen, kippen en kalkoenen komt in beide kringen voor. De kerstboom heeft haar zuivere sacrale betekenis verloren. Net als bij de oude Germanen is de boom een verzamelplaats voor het bewonderen en ontvangen van aardse goederen geworden. Om de ruil van cadeaus sfeervol te laten verlopen, gebeurt dit in een entourage van kaarsen, kerstballen en feestverlichting. Kerstfeest is een soort Sinterklaasfeest geworden zonder Zwarte Piet maar mèt de talloze clichéliederen. Tel uit je winst! De verkoopcijfers van dit jaar zijn weer beter dan die van het vorige jaar. *'Christmas is a commercial success'*.

Hoe kan een christen zich nog buiten deze commercie houden? Door naar de kerk te gaan tijdens deze hoogtijdagen en zich in overgave te wijden aan gebed en bezinning? Misschien lopen daarom tijdens deze dagen de kerken vol?

Voor mij is kerstviering ook altijd rijk aan contrasten geweest. Als kind heb je weinig keus en moet je je maar aanpassen aan de kerstgewoonten van je ouders. Nu viel het thuis bij ons wel mee. Met een katholieke vader en lutherse moeder was kerst een syncretisme van kerkelijke en wereldse elementen. Geen enkele geloofsdwang, maar de wekelijkse gang naar zondagsschool werd wel op prijs gesteld. Kerst vierde ik meestal twee keer: op de zondagsschool van de Arubaanse protestanten — wat een kille bedoeling! — en op die van de Hernhutters waar een krentenbol werd uitgedeeld. Soms ging ik zelfs kerstvieren in de kerk van Santa Theresa met mijn katholieke vriendjes. Dit oecumenisch geknuffel is mij tot op de dag van vandaag bij gebleven: niet de kerk is belangrijk, maar mijn verhouding tot God.

APPELS

Ik herinner mij nog heel goed hoe ik op mijn achtste op eerste kerstdag hevig heb gezondigd. Na de kerstviering op de zondagsschool van de Moravische Broeders in San Nicolas ging ik naar huis. Ik nam een *short cut* door de tuin van mijn Surinaamse overburen. Aan de granaatappelboom zag ik een paar rijpe appels hangen. Ik kon het niet laten er één te pikken en op te peuzelen. Dit appeltje had echter nog een staartje, want nog terwijl de laatste hap werd doorgeslikt, begonnen verschillende vragen door mijn hoofd te spoken. Hoe kon ik zoiets doen op de geboortedag van onze Verlosser? Hoe zou ik dit ooit weer goed kunnen maken? Ik nam mij voor eerste en tweede kerstdag voortaan altijd te heiligen. Kerst zou voor mij inhouden: zelfverloochening, serene rust, bezinning op je gedrag en lichamelijke reinheid. Kerstfeest was voor mij door de symboliek van de gestolen appel een religieuze en introverte belevenis geworden. Feesten en dansen op kerst waren dus taboe. Het verkrijgen van cadeautjes — een gewoonte die de Lago-employees naar Aruba brachten? — moest totaal onbelangrijk zijn. Vuurwerk afsteken tijdens de kerstdagen, zoals sommige vrienden deden, heb ik nooit gedaan. Speelde mijn latere angst voor vuurwerk mij toen al parten? Ik houd mijzelf voor dat dat niet was, omdat ik bang was (en ben) voor harde knallen en vuurwerk.

Op mijn zeventiende verliet ik Aruba op een olietanker om mijn geluk in Nederland te beproeven. Sommigen zagen mij later vanwege mijn opvattingen als predikant naar mijn geboorteeiland terugkeren. Mijn vader profeteerde mijn herderlijke roeping, maar kreeg zoals bij vele andere visioenen ongelijk. Mijn ascese heb ik altijd buiten de kerkmuren beoefend.

Mijn eerste kerstfeest in 1962 in Nederland was eenzaam. Ver weg van mijn moeder en vader, van mijn broers, zusters en vrienden vond ik kerstfeest maar een koude bedoening. Kerst vereenzelvigde ik tijdens mijn eerste studiejaren steeds meer met eenzaamheid en met de afwezigheid van geliefden en intimi. Voor veel Antilliaanse en Arubaanse studenten is deze eenzaamheid juist in die dagen groot. In Nederland wordt kerst namelijk niet met grote feesten gevierd en moet men door de kou om anderen te ontmoeten. Dat het juist met kerst zo koud is, is voor Antillianen en Arubanen een extra domper. Bovendien mis je met kerst die mensen bij wie je graag had willen zijn en die je spontaan zou willen omhelzen. Moderne communicatiemiddelen kunnen deze gevoelens slechts verzachten.

Tijdens mijn eerste vier studiejaren vroeg ik mij steeds af of het wel zinvol was om in een vreemd land met kerst naar de kerk te gaan. Wat moest ik vieren met mensen die ik helemaal niet kende? Kon ik niet volstaan met een stil gebed tot mijn Verlosser? De eenzaamheid kon ik na verloop van een paar jaar verdringen door bij mijn oudste zus in Delft te logeren en met kerst mee te gaan naar haar aangetrouwde Indische familie.

Kerst kreeg voor mij de betekenis van gezelligheid en een ingehouden eetfestijn van exotische gerechten. Deze betekenis bleef het houden toen ik in mijn vierde studiejaar door een serieuze relatie met mijn latere vrouw opgenomen werd in een Nederlandse familie. Kerst kreeg toen de betekenis van een aantal vrije dagen om gezellig te praten, samen 'Hollandse kost' te eten en te wandelen door de bossen.

SYMBOLIEK

De symboliek van de granaatappel bleef ook tijdens mijn verblijf in Nederland echter een rol spelen. Na de kerstdagen vroeg ik mij altijd af waarom ik mij weer had laten verleiden tot het verorberen van ritueel geslacht wild. Waaraan hadden de dieren het verdiend om vet gemest en vermoord te worden ter meerdere eer en glorie van mijn gulzigheid? Kon ik niet beter vegetariër worden? Deze gewetenswroeging opende de weg naar de kerk met de kerstdagen. Een aantal jaren heb ik op de zondagsschool in Nijmegen gewerkt om kleine kinderen van tien tot twaalf over God en zijn enig geboren zoon te vertellen.

Met kerst mocht ik tot twee keer toe in de volle kerk het kerstverhaal vertellen aan kinderen van zes tot twaalf. Met behulp van die onbeschreven kleintjes gaf ik vorm aan de oorspronkelijke betekenis van kerst.

Werd kerst voor mij sindsdien een blijde gebeurtenis, een feest en kwam ik los van de appel? Nee, niet echt. Nog altijd knagen vele vragen. Welke handelingen zijn met kerst wel toegestaan en welke niet? M[...] alcohol drinken? Is [...] christelijke mensheid [...] staan op deze dagen [...] bezig te zijn? Mag [...] quasi-intellectueel wel [...] melijke arbeid verrich[...] moet je in alle stilte le[...] tijd doorbrengen? Is [...] meest geschikte perio[...] je te bezinnen op het [...] van alle dag en in de [...] heid van Gods schepp[...]

BLIJMOEDIG

Deze vragen komen [...] relen, niet omdat ik een [...] tobber ben of omdat [...] door het geloof laa[...] streren. Integendeel! H[...] oof is voor mij iets bl[...] digs en realistisch. Doo[...] geloof meen ik beg[...] zijn met het lot van [...] joenen in de zogen[...] Derde Wereld en laat i[...] gedrag tegenover an[...] bepalen. Door mijn g[...] heb ik veel vertrouw[...] mijn medemensen en w[...] ik, naïef als ik ben, te[...] vaarden dat er mense[...] die zich als w[...] gedragen.

Het geloof is een w[...] lijk uitgangspunt van [...] handelen. Daarom ga i[...] kerst waar ik ook ben [...] de kerk om anderen te [...] moeten, samen te zing[...] te bidden. Ja, ook me[...] vreemden en die blij[...] dige gelovigen die alle[...] religieuze feestdagen de [...] naar hun Heer zoeken. [...] ik niet zelf een vreemd[...] twijfelt aan vele ge[...] punten en dogma's? Het [...] feest is door de geboorte [...] een timmermanszoon [...] voor ons allen bedoeld. [...] lieve Heer houdt toch [...] presentielijsten of comp[...] uitdraaien bij?

Kerst is voor mij [...] niet meer uitsluitend [...] periode van innerlijk[...] uitwendige ascese. Da[...] wil ik met kerst mijn [...] deren ontmoeten of h[...] Samen om de kerstboo[...] ten, thuis bij kaarslic[...] veelkleurige kerstball[...] ker, maar met mate[...] Kerst is een ontmo[...] feest geworden. Wie [...] daar tegen zijn? Het [...] niet alleen om een ve[...] maar ook om een ho[...] tale bezinning. En w[...] lichtpuntje in Bethlehe[...] Amen, Hossana, feestg[...] en muziek wil gede[...] heeft mijn zegen. Maar [...] mijzelf liever zonder [...] moedig dansen en dr[...] want ik moet nog altijd [...] denken aan het ac[...] jongetje dat at van de [...] boden vrucht.

"Kijken, kijken, mooi hoor...."
Het geheim van Madeira

=door Jos de Roo=

"KIJKEN, KIJKEN. Mooi hoor!" wijst de taxi-chauffeur Joao net buiten Machico op een groot rond gebouw, van waaruit je een schitterend uitzicht op het dal beneden hebt. Het zijn de enige woorden Nederlands die hij beheerst en in het kwartiertje dat we in zijn taxi zitten, heeft hij ze zeker al een dozijn keer gebruikt. 'Kijken, kijken. Mooi hoor!' was de luchthaven van Madeira en dan vooral de uitloop van de startbaan die op hoge pilaren in zee steunt. 'Kijken, kijken. Mooi hoor!' was het moderne twintig etages tellende hotel bij Matur. 'Kijken, kijken. Mooi hoor!' waren de bloeiende vruchtbomen, de agaves, de bloeiende bremstruiken, de mimosa, de strelitzia's of vogelbekbloemen langs de weg, de gezondheidscentra in de dorpjes, de bergen met hun wijngaarden en terrassen, de zee en de onbewoonde eilanden in de verte.

Joao had steeds gelijk met zijn 'Mooi hoor!', maar dit ronde gebouw bood wel een mooi uitzicht, maar het was zelf vooral karakterloos. Misschien was het een rijkeluiswoning. "Nee, nee", weert Joao af en zijn gezicht krijgt een smartelijke trek, terwijl hij in het Engels, dat hij nu en dan lardeert met Duitse woorden, uitlegt: "Het is van een van de vele emigranten die teruggekomen zijn, sir. Madeira was vroeger erg arm. De mensen trokken weg op zoek naar werk, vooral naar Zuid-Afrika en Venezuela. Sommigen zijn er rijk geworden en die komen nu terug. Het is erg, sir, ze kopen alle restaurants op, of ze bouwen zelf een nieuw restaurant, zoals dat gebouw, dat van een Zuidafrikaan is. Zo blijft er voor ons, gewone Madeirezen, nog maar weinig over".

Mismoedig schakelt hij terug in een lagere versnelling, want de weg stijgt na het restaurant in aanbouw een stuk sterker.

Ik ben benieuwd naar die teruggekeerde emigranten en vraag of er ook mensen uit Curaçao terugkomen. "Curaçao?", vraagt Joao nadenkend. "Daar heb ik nooit van gehoord. Waar ligt dat?" Ik leg uit dat het in de Caribische Zee ligt, vlak voor de Venezolaanse kust en dat er veel Madeirezen heen zijn gegaan, die bij de olie-raffinaderij gingen werken. Maar nee, Joao heeft wel gehoord van veel Zuid-afrikaanse en Venezolaanse Madeirezen, maar niet van Curaçaose.

Waarom heeft hij het toch over Zuidafrikanen en Venezolanen; het zijn toch Madeirezen die terugkeren naar hun geboortegrond? Joao vindt het maar een rare vraag. "Het waren Madeirezen, sir, maar ze zijn anders geworden. Omdat ze met geld terugkomen, denken ze dat ze alles kunnen doen en kopen ze alles. Zo blijft er voor ons weinig over", herhaalt hij zijn klacht. Hij wijst meteen — "Kijken, kijken. Mooi hoor!" — naar iets dat nog wel typisch Madeirees is: een wandelende bos gras aan de kant van de weg. We hadden ze al eerder gezien, de mannen die zulke grote bossen gemaaid gras op hun nek torsen, dat alleen hun voeten nog zichtbaar zijn. Joao vertelt dat ze op weg zijn naar een van de vele kleine schuurtjes met daken van zilverblinkende golfplaten, die op de hellingen staan. Tot onze verbazing dienen ze niet als bewaarplaats voor tuingereedschap als spaden, harken en zeisen, maar blijken het koeiestallen te zijn.

AFGRONDEN

Joao proeft onze verwondering en legt met plezier uit dat je het wel niet ziet, maar dat er veel aan veeteelt wordt gedaan op Madeira. Geiten worden hoog in de bergen geweid, die kunnen klimmen en klauteren, die vallen niet zomaar van de rotsen en steile bergwanden af. Koeien zouden dat wel doen, want de aangelegde terrassen zijn veel te smal, vaak niet meer dan twee of drie meter breed, daarnaast heb je een afgrond van een meter of tien en daaronder heb je dan pas het volgende terras. Veel te gevaarlijk voor die lompe beesten! Daarom slijten ze hun hele leven in hun eentje in zo'n klein stalletje en brengen de boeren te voet er het gras heen.

Het lijkt een boerenbestaan zonder toekomst, want het landschap van Madeira is net Saba in veelvoud: er is bijna geen meter vlakke grond, de bergwanden zijn steil, en de dalen zijn smal. In de loop der eeuwen hebben de Madeirezen op elke bijna bereikbare plek smalle terrassen aangelegd, die de bergwanden een dessaachtig uiterlijk geven. Van alles wordt er verbouwd: op de hogere delen tot 800 meter aardappelen, aardbeien en graan, op zeeniveau tropische en subtropische gewassen en vruchten en tussen die twee zones zie je overal de wijngaarden die de beroemde Madeira-wijnen leveren. Maar in de Europese Gemeenschap zijn schaalvergroting en machinale landbouw voorwaarden om te overleven en dat kan op Madeira niet. En zo kondigt de ondergang van de landbouw en veeteelt zich aan op een eiland, dat niet alleen door de natuur, maar vooral ook door enorme menselijke inspanningen zo vruchtbaar is geworden.

Een bekend Nederlands liedje mag dan wel 'Zonnig Madeira' heten, maar zo zonnig is het eiland eigenlijk niet, merken we. Aan de noordkant vormen zich elke dag dikke wolkenpakken, waaruit de stijgingsregens vallen. De zuidkant waar de hoofdstad Funchal en de meeste vissersdorpen liggen, blijft vaak zonnig en droog. Soms valt daar in geen zes maanden een druppel regen. Hetzelfde zie je op de grote Canarische eilanden Tenerife en Gran Canaria. Maar terwijl daar de zuidkanten dorre en droge maanlandschappen zijn, waar zelfs wild-west films worden opgenomen, is de zuidkant van Madeira net zo groen als de noordkant en lijkt ze wel een grote botanische tuin.

LEVADAS

Het geheim van het vruchtbare Madeira zijn de smalle irrigatiekanalen die de Madeirezen hebben aangelegd, de levadas. Met hun aanleg is al kort na de ontdekking van het onbewoonde eiland in 1419 begonnen, want de oudste wetgeving over levadas en waterrechten stamt al uit de tweede helft van de vijftiende eeuw. De eerste kolonisten brachten toen de lagere hellingen in het zuiden in cultuur, waarbij ze terrassen uithakten. Ze legden kanalen aan die het water uit hoger gelegen bronnen omlaag voerden. Het hele levadassysteem omvat nu 2150 km aan kanalen, inclusief 40 km tunnel en talloze aquaducten. De levadas voeren het water van een hoogte van 1000 meter eerst naar de krachtstations die net aan de bovenste rand van het bouwland liggen, en daarna naar de geïrrigeerde zones. Met stenen regelen de boeren daar de bevloeiïng. Door een paar stenen van de hoop te halen die een zijtak van het systeem afsluit, gaat het water murmelend het land op stromen. De boeren betalen niet voor de hoeveelheid water, maar voor de tijd dat ze hun land bevloeien.

De levadas zijn een van de belangrijkste toeristische attracties. Door de paadjes die erlangs liggen en door de gegraven tunnels zijn de meest afgelegen plekken van het eiland lopend bereikbaar geworden. Men kan er adembenemende wandelingen maken zonder al te veel te hoeven klimmen en dalen, tenminste als men per bus of taxi bij de levadas komt. Joao zet ons af bij de Levada de Portels, waar de mimosa nog bloeit. Als we het bemoste pad oplopen, roept hij ons vrolijk na: "Kijken, kijken. Mooi hoor!"

TOERISME

Voor stranden gaan de 400.000 toeristen per jaar niet naar Madeira; ze zijn er niet. Het zuster-eiland Porto Santo heeft wel een kilometer lang zandstrand, maar meer dan dat is er niet, zo is ons verzekerd. Bij de hotels in Funchal heeft men grote zeezwembaden aangelegd. Behalve het avondvermaak van dancings, casino's, restaurants en een sfeervolle binnenstad biedt Madeira de toerist vooral zijn aangename klimaat (van 18 graden 's winters tot 27 graden 's zomers, zijn adembenemende berglandschap waarin het hele jaar door een bloemenweelde valt te bewonderen, en zijn pittoreske vissersdorpjes.

De Britten ontdekten Madeira als toeristisch eiland en zij vormen nog steeds de grootste groep vakantiegangers. Duitsers ziet men er nauwelijks en Nederlanders gaan er ook nog niet massaal naar toe, zoals naar de Algarve, want het eiland heeft de naam duur te zijn. Ten onrechte, want de prijzen liggen op hetzelfde niveau als in Portugal. Taxi's lijken zelfs goedkoper te zijn en er is een uitstekend busnet waarmee je in elke afgelegen hoek van het eiland kunt komen, als je tenminste soms een vertrektijd van zeven uur 's ochtends voor lief neemt. Bij het grote busstation in Funchal valt ons trouwens de Engelse invloed op: er is een speciale functionaris die ervoor zorgt dat de mensen bij de haltes in een keurige keu gaan staan.

Bij de eerste de beste busrit die we maken, zijn we blij dat we geen auto hebben gehuurd. De wegen zijn smal en in de talrijke bochten is er geen uitzicht op het tegemoet komende verkeer. Een dagtocht over het eiland hebben we geboekt, maar we krijgen slechts een deel van het eiland te zien. Ook al is Madeira niet zo groot —de maximale lengte is 57 km, en de maximale breedte 22 km — door het gebergte lijken de afstanden veel groter. We hebben een Nederlandstalige gids, de Madeirese Wanda, die wel een lopende encyclopedie lijkt. Gidsen op Madeira (en in de rest van Portugal) moeten een streng examen afleggen voordat ze officieel als gids mogen functioneren. Wanda ratelt de hele dag door. Soms is haar Nederlands Amerikaans getint, zo spreekt ze van cereals als ze maïs aanwijst. Iemand uit de bus vraagt Wanda waar zij als Madeirese zo goed Nederlands heeft leren spreken. "Op Curaçao", zegt ze. "Daar heb ik op de lagere school gezeten". Bij de koffie schuif ik bij Wanda aan. Ze blijkt met haar ouders mee terug gegaan naar Madeira, want ook al was ze er niet geboren, de verhalen van haar ouders hadden haar altijd het gevoel gegeven dat Madeira haar eiland was.

Wanda was positief over haar toekomst op Madeira. "De Europese Gemeenschap heeft een enorme *push* gegeven. Kijk maar om je heen: het wegennet is sterk verbeterd, overal wordt geïnvesteerd. De luchthaven wordt met geld van de EG uitgebreid, want nu kunnen er alleen maar kleine toestellen landen. De grotere moeten uitwijken naar Porto Santo, dat een grote NATO-luchtmachtbasis heeft. Dat zal het toerisme een enorme push gegven". Is Wanda niet bang dat het eigen karakter van Madeira dan verloren gaat, zoals de Algarve nu al één groot Benidorm is geworden? Ze weet het niet en ze lijkt er zich niet erg druk om te maken.

Dezelfde avond zien we Wanda weer. Bij het hotel is een grote barbecue-party met een band. Als de band de zangeres aankondigt, kijken we verrast op: het is Wanda. Ze ziet ons ook en zwaait. Dan gaat ze zingen en dansen en even is het alsof we weer op Curaçao zijn. Ik buig me naar mijn vrouw en zeg: "Kijken, kijken. Mooi hoor!"

Kerkelijke rechtbank timmert niet aan de weg

TRIBUNAL DIOCESANO

Diocesis di Willemstad

= door Elisabeth Hollander=

DE KERKELIJKE Rechtbank van het bisdom Willemstad timmert niet bepaald aan de weg. Sinds het verschijnen van het nieuwe Kerkelijk Wetboek, de Codex Iuris Canunici, in 1983 is voor elk bisdom een Kerkelijke Rechtbank verplicht, onder leiding van een priester, tevens kerkjurist.

Maar op Curaçao wordt al sinds 1958 recht gesproken. Eerst door pater De Graaf, een doctor in het Kerkelijk Recht, en later door zijn opvolgers, respectievelijk pater Drs. Maassen en pater Schoenmackers S.J.

Sinds 1983 beschikt het bisdom Willemstad niet meer over een kerkjurist. Wel werden er door prof. Stevens en prof. Fleurquin een aantal cursussen gegeven over het nieuwe Kerkelijk Wetboek.

Sinds 1983 is pater Kees Streefkerk M.S. soc., het waarnemend hoofd van de Kerkelijke Rechtbank, die jaarlijks zo'n twintig aanvragen tot nietigverklaring krijgt, waarvan ongeveer de helft ontvankelijk wordt verklaard. En dan te denken dat in een land als Frankrijk maar 20 nietigverklaringen per jaar worden uitgesproken.

Overzicht van de verhouding gesloten huwelijken en burgerlijke echtscheidingen volgens het Bureau van de Statistiek.

Jaar	Gesloten huwelijken	Echtscheidingen
1983	934	456
1984	825	409
1985	878	423
1986	976	363
1987	879	383
1988	997	388
1989	897	365
1990	907	350
1991	916	428

De Kerkelijke Rechtbank krijgt gemiddeld 20 aanvragen tot nietigverklaring per jaar. Ongeveer de helft daarvan is ontvankelijk.

Pater Kees Streefkerk:
"Van ideaal tot wet"

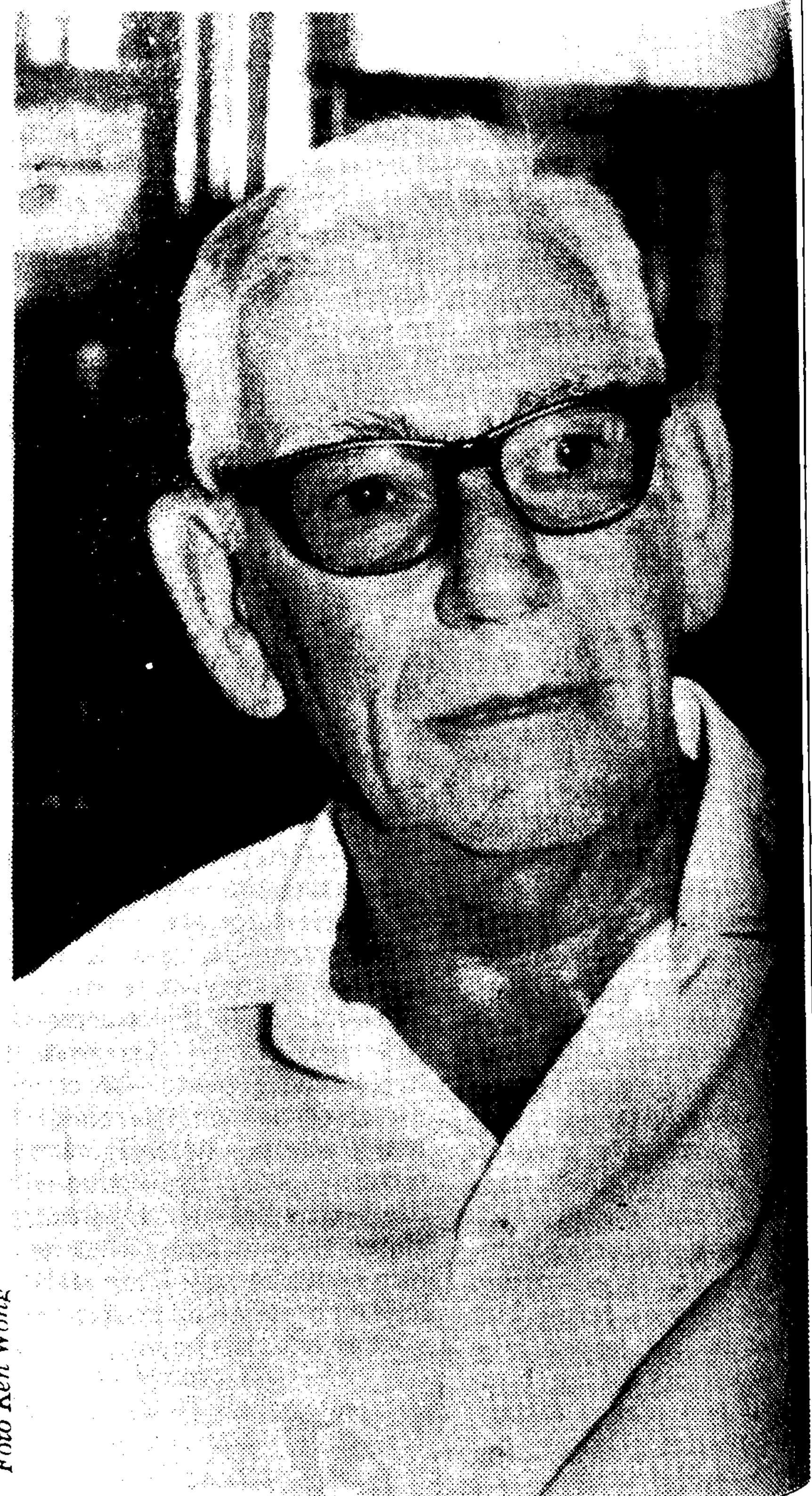

Foto Ken Wong

KEES STREEFKERK MS SOC.

Pater STREEFKERK beschikt niet alleen over een overvolle agenda, maar deze is ook nog gevuld met de meest uiteenlopende zaken, die verband houden met een grote diversiteit aan functies.

* Van docent aan de UNA tot aalmoezenier van de Antilliaanse militie.
* Van vertegenwoordiger van het bisdom in de stichting Famia Planeá tot geestelijk verzorger van de Jonge Wacht.
* Van lid van de Liturgische Commissie tot lid van de Commissie Mensenrechten.

Daarnaast dan ook nog plaatsvervangend hoofd van de Kerkelijke Rechtbank, wat een zeer misleidende titel is, want er is al tien jaar lang geen echt hoofd meer. Dit werk komt dus ook volledig op zijn schouders neer, het geen beslist geen sinecure is, zoals zal blijken.

Wat toch bevreemdend is, want 'wat God verbonden heeft, dat scheide geen mens', is nog steeds het uitgangspunt van de katholieke kerk. Van de zeven sacramenten die de katholieke kerk kent, roept het huwelijk de meeste controverses op. De onontbindbaarheid in het bijzonder wordt zowel hardnekkig verdedigd als bestreden. Pater Streefkerk hoort uiteraard bij de verdedigers.

"Inderdaad, de huwelijksband is onverbreekbaar. Dat leert de bijbel, zo heeft de kerk het altijd als 'Ideaal' gezien. In de eerste duizend jaar past de kerk zich evenwel aan aan de burgerlijke gebruiken. De kerk is tegen een tweede huwelijk, maar laat het oogluikend toe. Wanneer de burgerlijke regeling van het huwelijk in Europa een chaos geworden is (de donkere Middeleeuwen na de ineenstorting van het Romeinse Rijk), neemt de kerk deze taak steeds meer over en ontwikkelt zich het kerkelijk huwelijksrecht. Het ideaal 'het huwelijk is voor eens en altijd', wordt dan een wet op het Concilie van Trente in 1563 en vanaf die tijd rekent de kerk de onontbindbaareid van het huwelijk als een van de essentiële eigenschappen van het huwelijk".

VERKEERD ADRES

Veel katholieke verkeren dan ook in de veronderstelling dat zij in situaties van onherstelbare ontwrichting van hun huwelijk bij de kerk aan het verkeerde adres zijn.

"De kerk houdt inderdaad onverminderd vast aan de onontbindbaarheid van het sacramenteel geldig gesloten huwelijk. De katholieke kerk kent geen echtscheiding. Wat zij wel kent is de nietigverklaring. Bij een echtscheiding bestaat er een geldig huwelijk en de burgerlijke rechter beslist dat dit huwelijk niet langer bestaat. Bij een nietigverklaring constateert de rechtbank dat er **nooit** een geldig huwelijk geweest is".

Dat ligt niet alleen wettelijk, maar ook emotioneel totaal anders. Ik kan me voorstellen dat er situaties zijn waarin het onverdraaglijk is, dat een mislukt huwelijk het etiket 'nooit bestaand' krijgt opgeplakt.

"Jazeker. Dit geeft ook heel duidelijk aan dat er een wezenlijk verschil bestaat tussen een 'mislukt huwelijk' en een 'huwelijk dat nooit een echt huwelijk was'. De procedure bij een nietigverklaring is dan ook totaal verschillend van die bij een echtscheiding. Bij een echtscheiding concentreren zich het onderzoek en de bewijsvoering op het breekpunt van het huwelijk. Bij een nietigverklaring zal het onderzoek zich beperken tot de periode onmiddellijk voorafgaand aan de huwelijkssluiting en de beginperiode van de samenleving. De reden tot een nietigverklaring kan dan een puur juridische formaliteit zijn, die niet is nageleefd. Bij voorbeeld: het katholieke huwelijk moet gesloten worden voor een bevoegde pastoor en twee getuigen. Stel dat de pastoor van Sta. Rosa plotseling ziek wordt en men vraagt de pastoor van Brievengat het huwelijk te komen sluiten, dan is dat huwelijk ongeldig, want de pastoor van Brievengat is niet bevoegd op Sta. Rosa een huwelijk te sluiten. In zo'n geval had hij het paar naar Brievengat moeten laten komen. Een andere formele grond tot nietigverklaring is bij voorbeeld als een van de getuigen vergeten heeft te tekenen".

"Veel gecompliceerder ligt een nietigverklaring als het aan de **personen** ligt, die de huwelijksverbintenis zijn aangegaan. Dat kan zijn:

* mentaal zo gehandicapt dat de persoon niet in staat is om een contract te sluiten:
* de persoon mist het onderscheidingsvermogen om te weten wat een huwelijk eigenlijk is: eenheid, onontbindbaarheid en aanvaarding van de huwelijksdoeleinden;
* ofwel de persoon heeft onder dwang het 'ja, ik wil' uitgesproken".

Hoe gaat zo'n nietigverklaring in zijn werk?

"Dat gaat op deze manier: iemand is burgerlijk gescheiden, anders mag ik er niet eens aan beginnen, en die persoon komt bij mij rechtstreeks of via de pastoor van zijn parochie. Hij of zij moet dan op schrift vastleggen waarom er nooit sprake is geweest van een huwelijk en als voorzitter van de rechtbank beoordeel ik de aangereikte gronden: ik accepteer de casus of niet. Bij voorbeeld, iemand geeft aan tien jaar goed getrouwd te zijn geweest, ontmoette toen iemand anders, pleegde echtbreuk en wil met de nieuwe partner verder gaan. Dat is geen grond voor een nietigverklaring, wel voor een burgerlijke echtscheiding".

DECREET

"Als ik de casus ontvankelijk acht, maak ik een decreet op en leg dit voor aan de andere leden van de rechtbank en aan de Defensor Vinculi, de verdediger van de huwelijksband, in dit geval pater Nic. Erkamp O.P. Dan volgt de ondervraging van de aanvrager, over zijn jeugd, achtergronden, verlovingstijd, hoe ze op het idee kwamen om te trouwen of er druk op hen is uitgeoefend, of het huwelijk afgeraden werd, enz. Dan wordt de gedaagde partij opgeroepen en dat kost nog wel eens moeite, als die bij voorbeeld het eiland verlaten heeft. Bovendien moeten zowel de aanvrager als de gedaagde twee of drie getuigen opgeven, die goed op de hoogte zijn van wat er zich rond die huwelijkssluiting heeft afgespeeld. Niet via, via, maar directe getuigen. Bij voorbeeld: Moeder was er op tegen, dan moet moeder daarover zelf komen getuigen".

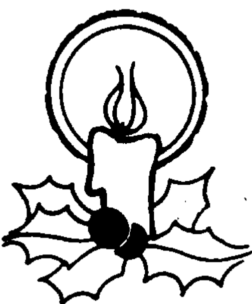
"Aan de hand van al deze verklaringen wordt een nieuw decreet opgesteld waarin de gronden plus de bewijsvoering worden vastgelegd. Dit wordt doorgestuurd naar de verdediger van de huwelijksband, een soort advocaat van de duivel en voorzien van diens commentaar gaat het naar de andere twee rechters. Wanneer tenminste twee van deze drie rechters het er mee eens zijn, gaat de zaak door, anders niet. Daarna maak ik een definitieve sententie en dit gaat naar een beroepsinstantie, een 'korte superior' voor een laatste beoordeling. In ons geval is dat de rechtbank van het aartsbisdom in Trinidad; wat de hele ellende van de vertaling van het Papiaments naar het Engels met zich meebrengt".

Dat is inderdaad een omslachtig, maar wel een zeer zorgvuldig proces. Hoeveel gevallen behandelt U zo per jaar?

"Gemiddeld krijgen we ongeveer 20 aanvragen per jaar, waarvan ongeveer de helft afgehandeld wordt met een nietigverklaring. Meestal betreft het gescheiden mensen die opnieuw willen trouwen, maar een enkele keer is er geen sprake van een nieuw huwelijk, maar wil de persoon toch vrij zijn, niet alleen voor het oog van de mensen, maar ook voor God".

Ik kan me voorstellen dat dit het geval is als er echt geen sprake was van een huwelijk. Zijn het nu meer mannen of

Vervolg van pag. 5

Pater Nic Erkamp
Hoogste recht soms grootste onrecht

Pater NIC. ERKAMP is de Vicaris Provinciaal van de Dominicanen op de Nederlandse Antillen en behalve dat hij allerlei bestuursfuncties bekleedt, is hij ook de *Defensor Vinculi*, de advocaat van de duivel, bij de Kerkelijke Rechtbank. Het is zijn taak de onverbreekbaarheid van de huwelijksband te verdedigen. Als Defensor Vinculi komt hij echter regelmatig in botsing met zijn pastorale taak als priester en worstelt hij met het verband tussen 'recht' aan de ene kant en 'barmhartigheid' aan de andere kant. Hij baseert zich hierbij zoveel mogelijk op Canon 1752 waarin staat dat men moet handelen "...met in achtneming van de canonieke billijkheid en met het zieleheil voor ogen, wat in de kerk steeds de hoogste wet moet zijn".

Dat de kerk geen gebroken huwelijken accepteert, maar wel oog heeft voor niet bestaande huwelijken leidt tot creatief denkwerk binnen deze begrenzingen en omdat recht nu eenmaal elastisch is, kunnen heel wat huwelijken nietig worden verklaard met behoud van juridische onontbindbaarheid als beginsel. Op deze manier kunt U mensen blijven helpen ook als Defensor Vinculi. Toch doet maar een klein percentage van alle gescheiden katholieken een beroep op de Katholieke Rechtbank...?

"Een heleboel gevallen komen ook zonder meer niet in aanmerking. Kijk, als jij echt door je eigen grove schuld door jouw gemeenheid, je huwelijk op de klippen hebt laten lopen, zul je nooit in aanmerking komen voor een nietigverklaring. Net zo min als dat ik zo maar iedereen trouw die zich daarvoor aanmeldt. Ik kreeg eens iemand bij me, die wilde gaan trouwen, maar hij had kinderen uit losse relaties en die onderhield hij niet. Kijk, zo zijn we dus niet getrouwd. Het heeft geen enkele zin iemand te trouwen die blijk geeft één van de belangrijkste huwelijksdoeleinden, namelijk de zorg voor kinderen, niet in praktijk te kunnen brengen. Het boek waar we van uit moeten gaan, is niet het Kerkelijk Wetboek, maar de bijbel. Dat we naast de bijbel nog een uitgebreide Codex Iuris Canonici nodig hebben, is verschrikkelijk, want het hoogste recht kan het grootste onrecht zijn. Er schort nogal wat aan veel van onze huwelijken. Een hoog geplaatste Antilliaan vertelde me eens, dat volgens hem de meeste mensen trouwen met het idee in het achterhoofd 'als het mis gaat, geef ik hem of haar de bons'."

BEWIJS

Als je dit kunt bewijzen, is dat dan een grond voor nietigverklaring?

"Als je het kunt bewijzen wel. We hebben één keer zo'n geval meegemaakt, wat ons werd toegestuurd uit Trinidad. De vrouw had een dagboek bijgehouden van de tijd voor haar huwelijk tot een jaar na het huwelijk en daar stond dat duidelijk in en dit werd als bewijs aanvaard. Maar ik heb het ook wel eens mensen afgeraden om naar de kerkelijke rechtbank te gaan op pastorale gronden, want je wordt zo op de snijtafel gelegd. Het is dikwijls pijnlijk, al die vragen die gesteld worden. Het is geen kleinigheid om het hele proces door te maken. Kijk alleen al het woord 'Kerkelijke Rechtbank' vind ik zo vreselijk. En dan nog dat wachten!"

U wilt ook als Defensor Vinculi liever Uw pastorale hart laten spreken...?

"Dit is een heel moeilijke functie. Je verdedigt het huwelijk zolang als je het huwelijk verdedigen kunt, maar meestal is er niets te verdedigen. Ondankbaar werk! Als je tussen de mensen staat, wil je ze op de eerte plaats helpen en dan geldt nog steeds wat vroeger aan de pastoor werd voorgehouden: 'Wolven op de preekstoel en lammeren in de biechtstoel'."

Als het huwelijk nietig verklaard wordt en er zijn kinderen, wat gebeurt er met hen?

"Voor de kinderen verandert niets. De kerk erkent hen gewoon als wettig. Emotioneel kan het wel eens problemen opleveren voor deze kinderen, maar dat is met een goed gesprek meestal op te lossen".

Mag ik de Kerkelijke Rechtbank op Curaçao een pastoraal karakter toedichten?

"We missen natuurlijk een stukje professionalisme. Aan het hoofd staat geen priester met een kerkrechterlijk doctoraat, zoals voorgeschreven is, want die hebben we niet. Er is geen secretariaat dat de papieren rompslomp verzorgt. Wij doen het er allemaal bij, naast ons pastorale werk. Dus krijg je vanzelf ook een meer pastorale opstelling. Op Trinidad bij voorbeeld, zitten drie professionele kerkjuristen, die zullen veel formalistischer tewerk gaan. Dus veel meer naar formaliteiten kijken: klopt de procedure, zijn de argumenten niet alleen steekhoudend, maar zijn ze ook correct verwoord, etc.

NIC ERKAMP

Pater Amado Römer:

"Wan tres porta niet in staat om echt huwelijk in te gaan"

DR. AMADO ROMER is de enige Antilliaanse rechter bij de Kerkelijke Rechtbank. Hij neemt deze taak zeer serieus en is blij met de nieuwe invalshoek die het tweede Vaticaanse Concilie aanreikte. Ook hij benadrukt dat het bij de Kerkelijke Rechtbank niet gaat om morele uitspraken over goed en kwaad, maar om een ja of nee als antwoord op de vraag: Was hier sprake van een echt huwelijk? 'Het neemt erg veel tijd om elke zaak in geweten te bekijken en je telkens weer af te vragen: wat is de wet? — Hoe moet deze wet geïnterpreteerd worden om tot een gewetensvol evenwicht te komen tussen wet en pastoraat?'

Na Vaticanum II mogen steeds meer factoren als: cultuur, leeftijd, opvoeding en psycho-sociale aspecten een rol spelen bij de beslissingen van de rechtbank en juist hier is de inbreng van Amado Römer, als priester van eigen bodem van enorme waarde. Het is echter nog maar de vraag of dit altijd in het voordeel van de cliënt is, want: 'ons kent ons'. Het beminnen van je naaste houdt volgens Amado Römer in de ander te geven wat hij nodig heeft en dat kan dus ook betekenen: 'een oorvijg van hier tot ginder'. Maar Amado Römer stelt voorop dat je altijd voor ogen moet houden dat het hier gaat om 'een mens in de knoei', die om hulp vraagt. Als priester mist hij de biechtpraktijk van vroeger, die immers van onschatbare waarde was om een algemeen beeld te vormen van het culturele patroon van de mensen en de veranderingen die daarin binnen slopen. In de biechtstoel kwam het dagelijkse leven van de mensen naar boven met al zijn valkuilen. Dat gaf een schat aan levenservaring die nodig is om een wijze en prudente beslissing te nemen. Want het gaat bij de Kerkelijke Rechtbank niet om een uitspraak over een huwelijk dat na een aantal goede jaren mislukt is, maar om de uitspraak dat er nooit een huwelijk was. Dat kan dus zuiver op formele gronden gebeuren. Een hypothetisch voorbeeld:

— Een echtpaar, twintig jaar getrouwd, vrouw loopt weg met een ander, man blijft alleen achter. Burgerlijke echtscheiding volgt. Later vindt deze man een andere partner, gaat samen wonen, wil als praktizerend katholiek met zijn geweten in het reine komen, vraagt wat de mogelijkheden zijn en dan ontdekt men dat deze man en zijn eerste vrouw volle neef en nicht waren, waar destijds geen dispensatie voor was aangevraagd. Dus dit huwelijk was nooit een geldig huwelijk en het staat de man vrij om ten allen tijde een nieuw katholiek huwelijk te sluiten.

Veel moeilijker ligt de zaak als het er om gaat te bewijzen dat iemand in staat is de onverbrekelijkheid van de huwelijksband in praktijk te brengen. Als gevolg van het machismo lopen er nogal wat huwelijken op de klippen en dit culturele verchijnsel kan ook een rol spelen bij het vaststellen of er wel ooit sprake was van een echte huwelijksband. Maar het is moeilijk te bewijzen.

IMPOTENTIE

Impotentie bij voorbeeld is een gegeven dat is niet aan te leren. Maar machismo is wel aan te leren. Dus moet er onderscheid gemaakt worden tussen **'aangeleerde ontrouw'** en **'aangeboren ontrouw'**, iemand die vanuit zijn persoonlijkheidsstructuur helemaal niet in staat is om trouw te zijn. In zo'n geval zal dus de hulp van een psycholoog of psychiater moeten worden ingeroepen. Meestal gaat het dan ook niet alleen om ontrouw, maar ligt de zaak veel fundamenteler: men is überhaupt niet in staat om een samenlevingsverband op te bouwen".

Dat zou dus kunnen betekenen dat er op de Antillen relatief veel huwelijken in aanmerking komen voor een nulliteit?

"Dat is ook zo, de moeilijkheid is dat je het moet kunnen bewijzen. Maar ook als dat niet lukt, kun je hier positief op inspelen. Ik heb al eens voorgesteld een lijstje te maken van de afgewezen casussen, omdat je hieruit de aandachtspunten voor **marriage counseling** kunt afleiden. Bovendien zouden deze gegevens een belangrijke rol kunnen spelen bij het opstellen van criteria voor het accepteren van huwelijkskandidaten. Niet iedereen is geschikt voor het sacrament van het huwelijk en als de voorbereiding niet zorgvuldig gebeurt, kun je er van op aan dat een aantal huwelijken mislukt juist omdat men niet voldoende inzicht heeft in wat een huwelijk eigenlijk inhoudt en dat men precies op die gronden later weer in aanmerking zou kunnen komen voor een nulliteit".

"Hier ligt dus op de eerste plaats een pastorale taak. Zonder een behoorlijke katechese is de dogmatische vorming deficiënt, maar ook de morele vorming en dat levert ons een wankel religieus leven op. We missen immers zowel **het idee als de ideologie.** Daarmee bedoel ik dat het levendragende idee ontbreekt en dat wreekt zich in het huwelijk. Het menselijk leven komt volgens een Goddelijke Wet voort uit het huwelijk en het huwelijk moet gedragen worden door recht en moraal. Dan pas heb je een hechte constructie, als basis voor een gezonde maatschappij".

"Wat ik ook jammer vind is, dat de aankondigingen voor het huwelijk in de kerk zijn afgeschaft. Ieder was vroeger in geweten verplicht huwelijksbeletselen naar voren te brengen. Voorkomen is immers beter dan genezen en een vaste relatie met de één en trouwen met de ander is uitgesloten. 'Wan tres porta' kan geen echt huwelijk aan".

DR.AMADO ROMER

Streefkerk

vervolg van pag. 4

meer vrouwen die een aanvraag indienen?

"Als er sprake is van een nieuw huwelijk, is de verhouding *fifty-fifty*, maar als er geen nieuwe verbintenis in het spel is, zijn het alleen vrouwen die ooit zo'n aanvraag hebben ingediend".

GRONDEN

Wat zijn op Curaçao nu de meest voorkomende gronden, waarop nietigverklaring wordt aangevraagd?

* "Op de eerste plaats de gedwongen huwelijken in geval van zwangerschap. Getrouwd om de schaamte te ontlopen.
* Dan geen inzicht in de te vormen levensgemeenschap. Twee-eenlingen onder één dak en in één bed, waarbij er dus echt geen sprake is van een levensgemeenschap en ieder zijn eigen gang gaat. Hieronder valt dus bij voorbeeld ook (pathologische) ontrouw.
* Psychische onmacht komt ook wel voor. Bij voorbeeld in geval van homosexualiteit. Dat kan er dan best pas veel later uitkomen, omdat iemand zichzelf wel een tijdlang onder controle kan houden, vooral als zo iemand het zichzelf niet wilde bekennen, of omdat hij het advies heeft gekregen 'ga maar trouwen, dan gaat het wel over'.

Maar in al deze gevallen gaat het erom de zaak te bekijken vanuit het Kerkelijk Recht. Het gaat om uiterlijke daden, niet om de moraal, of iets goed of slecht is".

De Kerkelijke Rechtbank voert een zeer 'low profile'. Zelfs de meeste katholieken weten niet eens van haar bestaan af. Is er ergens op Curaçao een deur met een bordje: 'Kerkelijke Rechtbank, erop?

"Nee. Waar ik woon, was ook altijd het feitelijk adres van de rechtbank, maar er zijn nu plannen om de rechtbank onder te brengen in Otrobanda in de pastorie van Sta. Ana. Maar het is helemaal niets officieels, zoals een burgerlijke rechtbank met toga's en dergelijke. Het is eigenlijk alleen maar een archief vol met stille getuigen van veel menselijk leed".

DE BEVRIJDING VAN GRAPEFIELD

= door Hans Hooiberg =

HET VLIEGTUIG zwenkte en Oranjestad kwam in zicht. Tom Das en zijn vrouw helden over om alles maar goed te kunnen zien. Truus was nooit eerder op Aruba geweest en voor Tom was het veertig jaar geleden. Hij herkende dan ook niets. Een ogenblik later landde het toestel en reed langzaam naar het hoofdgebouw. Toen ze uitstapten, viel de hitte als een warme deken om hen heen. "Als ik dit maar volhoud", zei Truus bezorgd.

De juffrouw van het reisbureau in Arnhem was erg behulpzaam geweest. Ze had allerlei folders uitgezocht over Aruba. "Een heerlijk eiland!", zei ze. Nee, ze was er zelf nog niet geweest, maar de folders spraken toch boekdelen? Die wuivende palmen, die hagelwitte stranden, die hartelijke mensen. Onbetaalbaar! Tom kon zich niet veel wuivende palmen herinneren, maar in veertig jaar kan er natuurlijk heel wat opgroeien. Truus was al dadelijk enthousiast: "He ja, Tom, doen!" had ze gezegd, aangevuurd door de reisjuffrouw. En zo was alles dan heel snel geregeld.

Foto Djisbie Franken

Onderweg in het vliegtuig kwamen er weer fragmenten uit zijn herinnering aan vroeger bij Tom boven. Het ouderlijk huis met het erf. De geiten en hun eigenaardige geur. Na school voetballen met vriendjes op een stoffig en ongelijk veld. Een wajacaboom achter het huis, waaronder hij zijn fiets repareerde. De nederlandse frater op school, die zo fijn vertellen kon, maar van wie hij het Nederlands niet altijd goed begrepen had. Zo nu en dan was hij half weggezonken in slaap, terwijl die herinneringen door hem heen gingen.

En nu zaten ze dan prinsheerlijk van een piñacolada te genieten bij het zwembad bij het hotel. Truus in haar nieuwe zwempak haar huid nog spierwit, en Tom in een nieuwe zwembroek, waar zijn dikke buik overheen puilde. Truus was in de koele hotelkamer al weer snel bijgekomen en nu scheen ze zich best te vermaken. Ze had altijd een levende interesse in andere mensen gehad en haar fantasie spon verhalen om mensen heen, die om één of andere reden opvielen. Hier vielen ze allemaal op. Die oude dame met haar spataders en toch in een bikini. Geen gezicht was het! Wat zou iemand er toe bewegen om zich zo ten toon te stellen? Wat voor verborgen psychologische krachten waren hier aan het werk? Of die magere heer daar, die zich zo uitsloofde om het een veel jongere, knappe vrouw naar de zin te maken? Was ze zijn vrouw, dochter, nicht, vriendin? Of die moeder met haar kinderen, eindeloos bezorgd over wat er nu weer mis zou kunnen gaan? Het hield Truus erg bezig en ze genoot met volle teugen.

Tom keek ondertussen een krant door, die hem bij de balie van het hotel gegeven was. "Amigoe" heette die. Hij scheen zich de naam vagelijk te herinneren, maar naar zijn gevoel was de naam eigenlijk langer. Ineens schoot het hem te binnen. "Amigoe di Aruba" was het vroeger. Ja, nu wist hij het weer. Zijn vader kocht die krant wel eens, wanneer hij in de stad was. Hij probeerde zich te oriënteren in de advertentiepagina's, maar hij herkende geen enkele naam. Alles was nieuw, dat was duidelijk. Het deed hem echter goed om in december zo lekker in zijn zwembroek buiten te kunnen zitten en hij bestelde nog twee piñacolada's.

DUSHI TERA

De volgende ochtend huurde Tom een auto en samen met Truus ging hij al vroeg op stap. Hij was altijd een vroege vogel geweest en Truus was als boerendochter ook gewend om bij dag en dauw op te staan. Ze konden dus profiteren van de koele ochtenduren. Hun hotel lag in Oranjestad langs de boulevard aan de zeezijde, maar ze waren al snel buiten de stad. Op hun gemak reden ze in de richting van Malmok. Tom viel van de ene verbazing in de andere. Waar vroeger alleen maar strand was, stonden nu de hotels, kleine en grote, elkaar te verdringen. De palmen van de reisfolders stonden er inderdaad. Prachtige tuinen omringden de hotels. Maar de weg ging verder, naar de uiterste noordwestpunt van het eiland, daar waar de California vuurtoren hoog boven het dorre landschap uitsteekt.

Er is geen betere tijd van de dag om Aruba te zien dan de vroege ochtend. De atmosfeer is nog fris en alles heeft iets van een nog onvervulde verwachting. Truus en Tom genoten er van. Omdat voor haar alles nieuw was, viel ook alles haar op. Daar zag ze een leguaan wegschieten achter een steen. De pelikanen zaten op rotsen in zee. Allerlei vogels waren reeds druk in de weer. En dan die verrukkelijke kleuren van de zee, de strengheid van het maanlandschap, de duinen achter de Seroe California. Ze had wel meer palmen verwacht, maar ze kwam al gauw tot de conclusie dat de hotels en toeristenbureau's zich een flink stuk fantasie en suggestie veroorloven.

Tom herinnerde zich hoe hij vroeger met zijn vader wel eens gevist had bij Malmok en hoe ze langs het strand tot aan Arashi waren gelopen. Maar de stranden waren leeg in die tijd. Arubanen zijn van nature geen strandmensen. Ze hebben het van de toeristen afgekeken. Ja, verlaten lagen de stranden er vroeger bij, net zo verlaten als nu de noordkust nog altijd is.

Toen het warmer begon te worden, zochten ze een boom op, die wat schaduw kon geven. Er staan echter niet veel bomen op Aruba en langs de noordkust zijn ze helemaal moeilijk te vinden. Truus begon last te krijgen van de hitte en klaagde daar over. Tenslotte vonden ze een watapanaboom en vleiden ze zich neer in de kostbare schaduw. Vanonder hun boom hadden ze een machtig uitzicht over de zee en de merkwaardige geuren van zee en land vermengden zich met elkaar en brachten veel van vroeger terug in Toms bewustzijn.

Terwijl Truus lag te genieten van het uitzicht, dommelde Tom in een halfslaap, waarbij beelden uit zijn jeugd hem bezig hielden. Hij was op Aruba geboren en getogen. Zijn vader was een hardwerkende lasser in het oliebedrijf, die samen met zijn vrouw vijf kinderen had grootgebracht. Ze waren uitgevlogen naar alle windstreken. Tom zag ze soms jaren achtereen niet. Alleen zijn zus Marja, die ook in Nederland woonde, zag hij met verjaardagen en met de kerst. Zelf was hij in veertig jaar niet meer terug op Aruba. De jaren waren omgevlogen. Zijn ouders hadden hem in Nederland de onderwijzersopleiding laten volgen en hij was daar blijven hangen. Op de kweekschool had hij Truus ontmoet en ze waren enkele jaren later getrouwd. Er was een groot tekort aan onderwijzers in Nederland en hij kon meteen aan de slag toen hij zijn akte had. Daarna hadden Truus en hij hun drie kinderen. De moeder van Truus was ziekelijk en kwam bij hen inwonen. Van reizen kwam toen jarenlang niets meer. Maar nu was oma overleden en de kinderen waren volwassen en het huis uit. Nu konden Truus en hij rustig met vakantie. Hij had net zijn pensioen gekregen en de vrijheid lachte hem toe. Hij vond het best daar onder die watapana.

Jaren geleden had hij zo ook gelegen, rustend na een klauterpartij samen met schoolvrienden. De frater, bij wie hij in de klas zat, hield ook van wandelingen en nam regelmatig groepjes leerlingen mee. Zo leerde je over de gesteenten en over de inwerking van de zee en de lucht op het land. Je kende op het laatst de namen van de meest voorkomende vogels en de frater wist veel te vertellen over de gewoonten van de trekvogels, die tijdelijk op Aruba verblijven, wanneer het in het noorden erg koud is. Wandeltochten hadden ze gemaakt, langs de noordkust, naar Bushiribana en de natuurlijke brug, naar Alto Vista en naar Dos Playa. Ja, het kwam allemaal weer terug. Hij wist het weer, hij beleefde het opnieuw.

NACHTMERRIE

Aruba is maar een klein eiland en het duurt niet lang om een algemene indruk te krijgen. Veel toeristen rijden in hoog tempo rond en kunnen na enkele uren reeds precies zeggen hoe het in elkaar zit. Je hoort ze in de restaurants en bij de zwembaden van de hotels druk met elkaar spreken. Vooral de Amerikanen weten alles en spreken daar luidkeels over. Arubanen weten dat het anders is. Wij kennen Aruba nooit helemaal. Het eiland is lang geleden vanuit de grote zee om ons heen omhooggeduwd en drooggevallen. Het is een land vol geheimen, met uitgestrekte grotten en verlaten fosfaatmijnen, met rooien waar goud gevonden is, en met talloze boca's, met heuvels en dalen, met allerlei vreemdgevormde rotsblokken en met tekeningen door Indianen op reeds lang vergeten grotwanden. Aruba is voor ons een geheimzinnig en bijzonder land.

Zo voelde Tom het aan, nu hij weer terug was op zijn geboortegrond. Truus verbaasde zich nog over de steeds wisselende kleuren van de zee, over de blauwe hagedissen, die heel kalm kruimels uit haar hand kwamen eten en over een stel parkieten, die elkaar luid krijsend achterna zaten. Maar Tom was weer helemaal thuis en dromerig gaf hij zich over aan dat vertrouwde gevoel. Veertig jaar lang had hij het niet meer gevoeld. Eerst de studie, toen het werk, trouwen, kinderen, hun opvoeding, hun verliefd worden, trouwen, enzovoorts. De jaren waren boordevol geweest. Hier op Aruba begon hij weer perspektief te krijgen op het verleden. De stukjes van zijn levenspuzzel pasten in elkaar.

Met het rijzen van de zon verdween geleidelijk aan de schaduw onder de watapana. Tom en Truus besloten om verder te gaan. Aruba was op haar best. Rustige wegen, vaak aan beide kanten begroeid met cactussen, enorme rotsformaties, klaarblijkelijk achteloos over het land uitgestrooid door een God die van grappen houdt, een soezerige warmte, de geur van geitenkeutels.

BOCA'S

Ze stopten hier en daar om foto's te maken. De majestueuze boca's, zoals Boca Prins, trokken hen aan. Behoedzaam waadden ze in het koele water. Heerlijk rustgevend was het voor hun voeten. Urenlang zaten ze onder de zeedruiven, genietend van de vruchten en dankbaar voor de schaduw. Truus was moe geworden van alle nieuwe indrukken en sliep rustig in, terwijl de passaat door de dikke bladeren ritselde. Tom dacht terug aan een grote picnic, die ze eens bij Boca Prins gehad hadden. Al zijn ooms en tantes waren gekomen en zelfs zijn oude grootvader Tromp was er bij geweest. De kinderen, waaronder hijzelf, hadden de hele middag gespeeld, op de duinen en in de boca, op het zand en in het water. Toen het tijd werd om naar huis te gaan, kon zijn neefje Dito niet gevonden worden. Tot laat in de nacht bleven de mannen zoeken. Pas twee dagen later was het lijkje aangespoeld. Nog kon hij de bitterheid waarop die mooie dag geëindigd was, goed voelen. Eigenaardig was dat, hoe sommige ervaringen je bijbleven.

Als tiener was hij met enkele van zijn vrienden naar de grotten van Quadarikiri gegaan. Zijn vader moest niet veel van de grotten hebben en raadde het steeds af. Hij vond dat zijn vader bijgelovig was en hij had gelachen. Toen was zijn vader erg boos geworden en hij had een tijdlang gevoeld dat hun verhouding verkoeld was. Het begon net weer wat beter te worden tussen hem en zijn vader, toen hij met de anderen naar Quadarikiri ging. Hij had er thuis niets van gezegd. Ze hadden zaklantaarns meegenomen omdat het diep in de grot wel pikdonker zou zijn. Dat was het ook inderdaad. De grotten hebben de vorm van een ingewikkeld aderstelsel. Er zijn eindeloos veel binnenaardse vertakkingen, de vloeren zijn hobbelig en glad, en de zaklantaarns werkten geen van allen goed. Een van de jongens stelden voor om maar terug te gaan, maar hij had smalend gezegd: "Ben jij bang Pedro?"

Geen enkele Arubaanse jongen zal dat ooit toegeven en zo kwam het dus dat ze verder en verder in de grotten waren doorgedrongen. Op het laatst kwamen ze aan het einde van een gang, zodat ze wel terug moesten. Toen begonnen echter de moeilijkheden pas. In het donker waren er geen herkenningspunten en het aantal mogelijkheden was legio. Zo strompelden ze verder, gleden uit op de glibberige bodem, stootten hun hoofd tegen laaghangende stalaktieten, en raakten totaal uitgeput. Ze hadden geen idee van de tijd en de stemming werd paniekerig. Pedro mompelde dat hij dit nu juist voorzien had, maar Tom had hem weer toegebeten om niet bang te zijn. Zo ploeterden ze voort.

Enkele uren later waren ze nog steeds in het netwerk van gangen gevangen. Er scheen geen eind aan te komen. Tom had totaal geen oriëntatiezin meer over en de anderen waren er al even slecht aan toe. Tenslotte konden ze niet verder en bleven ontmoedigd zitten. Ze waren verdwaald en goed ook.

Pas de volgende middag vonden enkele mannen hen. Een van de jongens was gelukkig dom geweest om tegen een jonger broertje te

zeggen dat hij met zijn kornuiten naar Quadarikiri zou gaan. Dat had de kleine zich een dag later herinnerd. Toen ze uitgehongerd thuis kwamen was Toms vader werkelijk kwaad geworden. Hij had zijn zoon toch gewaarschuwd tegen die grotten! En weer was de verhouding met zijn vader er slechter op geworden. Gelukkig was zijn moeder een rustige vrouw, die het evenwicht in het gezin weer wist te herstellen.

Truus werd wakker. Ze zweette behoorlijk en ze besloten om weer wat te waden in de zee alvorens verder te rijden.

GRAPEFIELD

Het was vroeg in de middag toen ze verder reden. Tom was vergeten, hoe heet dat uur kan zijn. Geen wonder dat Truus al spoedig klaagde over de warmte. Gelukkig had ze geen oog voor de grotten, want na de herinnering aan die nachtmerrie had Tom bepaald geen zin om er naar toe te gaan. Net als de gedachte aan zijn verdronken neefje, was ook de gebeurtenis te Quadarikiri als een angel in hem blijven steken. Hij was blij dat Truus het te druk had met haar zakdoek en haar waaier om op hem te letten, want hij was in een gedrukte stemming geraakt.

De weg slingerde tussen de terassen met daarin de grotten aan de ene kant en de naar de zee aflopende koraalvelden door. Begroeiing was er nauwelijks. Een enkele korte struik had zich staande gehouden in de straffe passaat. Zelfs cactussen zijn er niet veel aan die barre kust. Tom vond het strenge landschap een passend kader voor zijn verstrikte gevoelens.

Toen Grapefield in zicht kwam, ademde Truus op: hier stond wat meer groen. Ook wel niet overdadig, maar toch... Het viel haar op, hoe snel je gewend raakt aan een karige vegetatie. Daarna lijkt zelfs het kleinste groene bosje een weelde aan groei. Ze reden tot vlak bij het strand en Truus begon naar schelpen uit te zien, terwijl Tom op een aangespoelde boomstronk ging zitten. Grapefield. Ja, hij kon zich Grapefield maar al te goed herinneren. Het had hem jaren geplaagd. Ook nu was hij er nog niet van af.

Toen hij geslaagd was voor zijn onderwijzersakte, was hij met vakantie naar Aruba gekomen. Zijn ouders waren blij met hun geleerde zoon. Zijn moeder leed toen al aan kanker en overleed enkele weken na zijn vertrek. Het was fijn, dat hij haar nog had kunnen zien. Met zijn vader had hij de familie bezocht, zijn ooms en tantes, neven en nichten. Iedereen had hem gevraagd waarom hij niet op Aruba bleef als onderwijzer. Hij had Truus echter al leren kennen en ze waren zwaar verliefd op elkaar. Zijn hart trok hem dus naar Nederland. Toen, tijdens een van de laatste dagen op Aruba, was het gebeurd. Hier op Grapefield.

Zijn oude schoolvriend Maiki had een auto gekocht. Tweedehands, dat wel, maar hij reed. Tom maakte gedurende die weken een aantal tochten met Maiki samen. Op die bewuste avond waren Pedro en Arturo ook van de partij. Ze hadden afgesproken om in de rumshop van Juano Morto eens goed wat te drinken. Tom wist wel dat hij daar thuis beter niets van kon zeggen. Zijn vader moest er niets van hebben. Die had er al genoeg ellende van meegemaakt. Maar Tom en zijn vrienden waren vastbesloten om er een gezellig avondje van te maken. Het was tenslotte toch een van zijn laatste avonden op Aruba en hij zou in Nederland geen kans krijgen om de bloemetjes buiten te zetten. Daarvoor kende hij Truus al goed genoeg.

In de rumshop speelde de jukebox op volle kracht. Horen en zien verging je. Gesprekken waren onmogelijk bij al dat geluid, maar drinken ging best. Dat deden ze dus. Maiki probeerde tussen de muzieknummers door wat over zijn wagen, een oude Chevrolet, te vertellen, maar zijn verhaal werd telkens weer in een nieuwe Elvis Presley gesmoord. Ondertussen raakte de rumshop vol en Tom zag verscheidene schoolmakkers. De begroetingen waren hartelijk en iedereen gaf een rondje. Een van die oude bekenden vertelde vol trots, dat hij net een pick-up gekocht had, die het tegen welke personenwagen dan ook in snelheid kon opnemen. Dat was teveel voor Maiki. Hij eiste meteen dat er een wedstrijd zou plaatsvinden op Grapefield. Zo werd besloten. Tom ging met Maiki, Pedro en Arturo in de Chevy, en Marco ging met zijn vrienden in de pick-up. Ze reden om beurten tegen de pick-up. Maiki en Pedro, Arturo en Tom. Het was ondertussen volkomen donker geworden. Door de vele gaten in het wegdek dansten de koplampen wild op en neer.

Het was Toms beurt om te rijden. Hij had weinig ervaring achter het stuur, maar de drank gaf hem moed en hij nam een forse start. Marco raakte aanvankelijk achter, maar zette alles op alles om de Chevy in te halen. Woest g'erden de motoren. getergd tot het uiterste. De pick-up bolderde de Chevy voorbij en Tom gaf meer gas. De drank, de snelheid, de duisternis en de zwoegende motoren, ondersteund door het schokkende rijden op de slechte weg, brachten Tom in een roes, waarin hij alleen nog maar mechanisch kon handelen. Daarom kon hij zich achteraf ook niet alles duidelijk herinneren. Wel scheen er ergens in deze maalstroom van lawaai en donkerte, van schokken en van beschonkenheid een extra zware schok te zijn... Het was na middernacht voordat hij thuiskwam. Zijn ouders sliepen al. Toen hij echter de dag daarna voor het laatst een Arubaanse krant inzag, kreeg hij een schok. Op Grapefield was door een jonge zwarte vrouw aangereden. De dader was doorgereden en haar geschokte vrienden konden geen beschrijving van de auto geven. Zou dat die

extra schok zijn geweest? Wat moest hij doen? Tom zat in een dilemma. Indien hij er iets van zou zeggen, zou zijn vader opnieuw erg teleurgesteld zijn in hem. Het zou een arrestatie betekenen en waarschijnlijk gevangenisstraf, want het slachtoffer was in ernstige toestand in het San Pedro Hospitaal opgenomen. Tom hield zich koest. Maiki, die bij hem langs kwam, zei niets en toen ze buiten bij de Chevy stonden te praten, zag Tom daar niets bijzonders aan. Hij durfde Maiki niets te vragen. Misschien had die niets gemerkt. Of misschien zou die zich ook dom houden, net als hij. Tom had een paar angstvolle dagen. Hij verwachtte elk ogenblik de politie aan de deur en ademde pas opgelucht toen hij op de boot zat, terug naar Nederland.

KERSTAVOND

De volgende dag was het kerstavond en Truus merkte 's morgens bij het ontbijt al op, dat het helemaal niet aanvoelde als Kerstmis. Daar moet je toch wat kou en sneeuw bij hebben, vond ze. Ze spraken over wat ze die dag zouden doen. Truus wilde winkelen om zo, via die drukte, de kerstsfeer op te zuigen, zoals ze het noemde. Tom zou enkele uren met haar meegaan, maar behield zich wel het recht voor om af te haken als het te lang zou duren. Hij kende Truus. Ze was een schat van een vrouw, maar uit een volle winkel was ze met geen tien paarden weg te trekken! Die middag zouden ze zwemmen en die avond wilde Truus vroeg naar bed, zodat ze zo fris als een hoentje naar de nachtmis kon gaan. Tom had gedurende de nacht, toen hij wakker lag, het plan opgevat om Maiki te zoeken en nog eens met hem over die grimmige Grapefield race te praten.

Het viel niet mee om Maiki te vinden. Tenslotte had Tom dan toch een adres in San Nicolas gekregen. Hij zocht zich naar, want van de volgorde der huisnummers klopt niet veel op Aruba. Toen hij met veel moeite het kleine Arubaanse huisje gevonden had, was Maiki er niet. Een buurvrouw vertelde Tom, dat hij Maiki waarschijnlijk wel in de rumshop aan de Congoweg kon vinden. Daar scheen hij kind aan huis te zijn. Tom vond de rumshop, maar hij zag Maiki niet, althans niemand die op Maiki leek zoals hij hem zich herinnerde. Het schoot hem te binnen, dat veertig jaar ook bij Maiki wel verandering zou betekenen. Hij bekeek de klanten daarom nog eens beter over het glas bier dat hij besteld had. Die man in de hoek zou Maiki wel eens kunnen zijn. Hij ging het hem vragen en warempel: hij was het! Tom kwam er echter al gauw achter dat Maiki een alcoholist was, waar geen zinnig woord mee te spreken viel. Maiki herkende hem, in feite, ook niet, al nam hij het rondje gretig aan.

Teleurgesteld ging Tom de rumshop uit. Hij wist dat Pedro overleden was en dat Arturo in Venezuela woonde, zodat zijn bronnen uitgeput waren met betrekking tot die avond. Marco, de eigenaar van de pick-up, zat in het huis van bewaring, zo had hij gehoord, in verband met gesmokkel in drugs. Hij kon zijn pogingen om achter de waarheid te komen dus wel opgeven.

Terwijl hij nog onzeker op straat stond, hoorde hij vlakbij een gezang. Natuurlijk, Kerstavond. Straks zou hij met Truus naar de nachtmis gaan in Oranjestad. Ze waren allebei katholiek, ook netjes in de kerk getrouwd, en de kinderen keurig gedoopt, maar daarna was er de klad in hun geloof gekomen. Hoe en wanneer precies, dat kon hij niet zeggen. Maar zo langzamerhand waren Pasen en Kerstmis nog de enige missen die ze bijwoonden. Hun kinderen hadden er helemaal de brui aangegeven en zijn kleinkinderen waren niet eens gedoopt.

Kerstavond. Het zingen wat hij hoorde kwam uit een klein, afstands kerkgebouwtje, zoals er vroeger meerdere in de Village van San Nicolas stonden. Tom ging er op af. Hij stootte de deur open en bevond zich ineens in een volle, kleine ruimte. Het waren zwarte mensen. De mannen in het pak, das en jas, de vrouwen in jurken met veel franjes en hoeden in velerlei modellen. Het zingen bracht niet alleen geluid, maar ook warmte voort. Het was er smoorheet. Een jonge prediker beklom de kansel. Hij was niet geschoold, dat viel goed te horen, maar hij was doodernstig. Tom had het gevoel dat de preek, waarin veel over zonde en schuld gezegd werd, speciaal voor hem bedoeld was. Hij keek eens om zich heen. De meeste mensen zagen recht voor zich uit, de ogen enigszins glazig als gevolg van het staren terwijl ze luisterden. Een vrouw zat hem aan te kijken.

Toen de dienst afgelopen was, ging Tom snel naar buiten. De avondlucht deed hem goed. Hij liep terug naar de auto, die nog voor de rumshop stond. Achter hem hoorde hij het geluid van iemand, die met ongelijke tred liep. Net toen hij de auto open wilde maken, zei een vrouwenstem: "Ken ik u niet? Bent u niet een van die jongens van Das?" Tom keek verbaasd om. Het was de vrouw uit het kerkje van daarnet. "Ja," zei hij, "ik ben Tom Das. Maar hoe kent u mij?" Ze lachte. "Ik heb een ijzersterk geheugen voor gelaatstrekken. Die veranderen maar heel weinig bij het ouder worden. We zaten in dezelfde klas op de lagere school, hier in San Nicolas. Weet je dat niet meer?" Tom lachte verlegen: "Ik heb niet zo'n goed geheugen voor gezichten. Ik weet het echt niet meer, maar ik geloof u graag". De vrouw ging even anders staan. "Mag ik even tegen de wagen leunen?" vroeg ze, "ik ben vroeger eens aangereden en nu is mijn ene been korter dan het andere. Het is vermoeiend lopen". Tom begon te trillen. "Zei u dat u aangereden was?" vroeg hij onzeker. "Ja, veertig jaar geleden", zei ze zuchtend, "Hit en run, weet je wel. Op Grapefield".

Toms adem stokte in zijn keel. Kwam zo de waarheid bij hem thuis? Aarzelend vroeg hij: "Was het heel erg?" Ze lachte bitter: "Ik stierf bijna, maar ik haalde het net". Tom kon niet meer terug. Hij moest verder vragen: "U zei dat het op Grapefield was. Daar is toch niet veel verkeer?" "Dat is zo", zei ze, "Maar het was op een avond. Ik liep er met wat vriendinnen te wandelen. Het was zo warm in die tijd van het jaar. Toen kwamen daar enkele auto's die een snelheidsrace hielden, geloof ik. Ze gingen geweldig tekeer. Die kerels reden als dronkemannen. Wij waren al van de weg af gegaan. Maar een van die auto's raakte van de weg af en reed mij aan". Tom voelde zich absoluut misselijk worden. "Ze hebben die lui toch zeker wel gestraft?" vroeg hij zwak.

Huichelaar, dacht hij bij zichzelf, misselijke leugenaar. Geef nou maar toe, dat je schuldig bent. Het wordt wel tijd, na veertig jaar. Hij stond op het punt om te zeggen: "Ik heb het gedaan", toen zij zei: "Nee, ze hebben nooit kunnen achterhalen wie de schuldige was. Het gebeurde zo snel. Ze reden zo hard. En mijn vriendinnen raakten helemaal in de war, zodat ze geen nummerplaten zagen. Ik weet alleen dat het een pick-up was". Tom voelde zich plotseling opgelucht en vreselijk zwak.

Die avond ging hij met Truus naar de nachtmis. Van de preek verstond hij niet veel. Maar in zijn hart leefde een gevoel van grote dankbaarheid, dat de waarheid eindelijk aan het licht gekomen was.

Een blik in verle…

Op de dr… een nieuw…

HET IS EEN goed gebruik bij het naderen van het einde van het jaar even terug te blikken op wat zich in het afgelopen jaar heeft voorgedaan, vooral op die gebeurtenissen die iemands persoonlijk leven op de een of andere wijze hebben beïnvloed. Gebeurtenissen die als caesuren in het eigen leven, of dat van iemand die je nabij is, kunnen worden beschouwd. Gebruikelijk is het echter ook in die periode de blik op de toekomst te richten, op het jaar dat zich op korte termijn zal aankondigen.

Het leven speelt zich af tussen het verleden en de toekomst, waarbij het heden niet meer is dan een overgang, die door de meeste van ons als te kort wordt ervaren. Het lukt niet altijd aan het *carpe diem* een bevredigende inhoud te geven. Ons leven in de tijd kent echter meer dimensies, hoewel wij ons daar maar zelden rekenschap van geven. Wij weten wel dat naast het jaar dat opgebouwd is uit maanden met hun ongelijke aantal dagen, er ook een tijdsdimensie is die wij met een eeuw aangeven. Het is echter meer een weten, dan een beleven. Honderd jaar kunnen wij mentaal niet overspannen; dat onttrekt zich doorgaans aan ons voorstellingsvermogen.

= door dr. René Römer=

Wij leven nu echter in een tijdbestek waarin dit besef meer gestalte begint te krijgen: de twintigste eeuw loopt over een afzienbaar aantal jaren ten einde en het jaar 2000, dat het begin zal markeren van de 21e eeuw, komt snel naderbij. Het komt mij voor dat er aanleiding voor bestaat even terug teblikken op wat de twintigste eeuw ons gebracht heeft en ons tevens af te vragen hoe wij ons moeten gaan voorbereiden op de toekomst, in dit geval op de korte aanloop die ons nog rest voor de 21e eeuw.

De eerste decennia van de twintigste eeuw

Hoe is het Curaçao in de twintigste eeuw gegaan? Ik wil trachten u daar in vogelvlucht een indruk van te geven. Laten wij beginnen met de vraag hoe de situatie op Curaçao, economisch en sociaal gezien, was aan het begin van de eeuw. Ik geloof dat dat het best getypeerd kan worden met de titel van de toespraak, die een Nederlandse parlementariër, H. van Kol, in 1901 in de Nederlandse volksvertegenwoordiging hield. Hij sprak toen van: 'Een noodlijdende kolonie'. De economie gaf toen een somber beeld te zien en velen leefden in armoede. Uit alle lagen van de bevolking, maar vooral uit de arbeidersklasse, emigreerde men naar Cuba om in de suikerproduktie emplooi te vinden. Slechts de hoedenvlechterij en de fosfaatontginning op Sta. Barbara boden op het eiland enige soelaas. In de haven verdienden verder zowel mannen als vrouwen een magere boterham als 'sjouwer' bij de doorvoer van steenkool. Curaçao was toen al een bunkerstation voor (stoom)schepen.

DEFICIT

De begroting van de kolonie voor het jaar 1915 sloot met een enorm deficit. De kolonie Curaçao en Onderhorigheden kon zelf slechts voor 54 procent in de meest noodzakelijke uitgaven voorzien. De begroting bedroeg dat jaar in totaal f. 1.265.120 en daarvan moest het moederland een bedrag van f. 581.995 (46%) suppleren. Sociaal gezien kon de samenleving getypeerd worden als een 'post-emancipatie maatschappij' waar nog vele vormen van 'pseudo-slavernij' heerste. Met name was dat het geval in de buitendistricten waar er sprake was van enige agrarische activiteit. De plantage-eigenaars zelf gingen gebukt onder zware hypotheken en hadden te kampen met een chronisch gebrek aan liquiditeit.

Het is niet overdreven te stellen dat wij te maken hadden met een sociaal en economisch gestagneerde samenleving. Wat de cultuur betreft, is het goed te wijzen op het opvallend feit dat deze Hollandse kolonie vanwege haar gerichtheid op de Spaanse omgeving, waaronder Venezuela en Santo Domingo een duidelijke Latijnse inslag had. Het Spaans was de cultuurtaal bij uitstek.

De veranderingen in de jaren twintig.

De vestiging van de raffinaderij van de Shell in 1915 kwam dan ook als een geschenk uit de hemel. Zij bracht een volledige omwenteling te weeg in de economie en als gevolg daarvan in het sociale en culturele leven. Wat betreft de economie veroorzaakte de olie een overgang van een agrarisch/ambachtelijke, deels ook handelseconomie naar een industriële economie op basis van de olieverwerking. Door de deplorabele toestand waarin het plantagewezen verkeerde, waren de plantagehouders gaarne bereid hun gronden aande Shell te verkopen. Zij zagen hierin een kans om van hun zware hypotheken af te komen.

Het kleine landbouwbedrijf van de *kunukero's* verging het niet beter. Wij zien hen in de jaren twintig in groten getale hun *kunukus* verlaten om in dienst te treden van de Shell. Zij konden nu op een misschien niet hoog, maar wel regelmatig inkomen rekenen en waren in dat opzicht enigszins van de onzekerheid en de ellende af. Er kwamen met deze verschuivingen ook belangrijke veranderingen in de structuur van de beroepen. Tussen 1920 en 1929 liep het aantal kleine landbouwers met zestig procent terug. De landbouw kwijnde langzaam weg. Er kwamen ook wijzigingen in de samenstelling van de bevolking omdat Shell, toen de lokale arbeidsmarkt verzadigd raakte, reeds in de tweede helft van de jaren twintig ertoe overging arbeiders uit de regio, onder andere uit Venezuela en de Britse kolonies, en uit Madeira aan te trekken.

Daarnaast kwamen er ook handelslieden van vreemde nationaliteit aangetrokken door de mogelijkheid hier handel te drijven, met name Libanezen en Oosteuropese (Ashkenazische) joden. Deze twee groepen gingen op den duur de detailhandel volledig beheersen. Ook de nazaten van de oorspronkelijke als contract-arbeiders naar Curaçao gekomen 'Portugezen' uit Madeira hebben de laatste tien à vijftien jaar een belangrijke plaats weten te verwerven in de detailhandel, in het bijzonder in de levensmiddelensector. De laatste twee decennia geven ook de opkomst te zien van handelaren afkomstig uit India. Zij zijn vooral vertegenwoordigd in de handel en elektronische apparaten.

MEER KANSEN

De groei van de economie bracht in het algemeen meer kansen om economisch hogerop te komen; er kwam een belangrijke sociale mobiliteit tot stand. De oude élitaire sociale structuur uit de slavenmaatschappij brokkelde langzaam maar zeker af. Wij kregen een samenleving waarin niet de afstamming, maar de prestatie steeds meer ging tellen voor het innemen van een bepaalde positie. Degenen die hiervan het meest hebben kunnen profiteren, waren de blanke en gekleurde middenklasse, dat wil zeggen de groep tussen de oude élite en de zwarte volksmassa. De afstammelingen van de slaven hadden een te grote achterstand dat zij meteen konden profiteren van de mogelijkheden die de economie bood.

Het onderwijs, dat op Europese leest was geschoeid, bood hun maar weinig kansen om vooruit te komen. In feite zitten wij nu nog steeds met dit probleem dat het onderwijs onvoldoende aansluit op de maatschappelijke werkelijkheid. De positie van de lagere strata verbetert hierdoor maar langzaam. Er is een enorme *gap* aan het ontstaan tussen deze achterhoede van de slavenmaatschappij en de koplopers die wel hebben kunnen profiteren van de ontwikkeling. Ik kom hierop nog terug.

De crisjaren en daarna

De crisisjaren zijn uiteraard niet aan ons voorbijgegaan. Het laat zich begrijpen dat de crisis zich het eerst bij de Shell deed gevoelen. Door de afvloeiing van arbeidskrachten en de werkloosheid, die daar het gevolg van was, en door de afgenomen koopkracht in het algemeen had echter ook de handelsstand te lijden. Vele zaken die in de *boom* van de jaren twintig waren opgekomen, moesten weer de deuren sluiten. De slag kwam vooral hard aan bij de nieuwe, gekleurde handeldrijvende 'middenstand/, die van de economische ontwikkeling in de jaren twintig gebruik had gemaakt om zich als zelfstandige kleine ondernemer te vestigen.

Toch waren wij economisch in 1934 al weer over het dieptepunt heen. De economie groeide daarna snel en de Tweede Wereldoorlog bracht de produktie van olie op volle toeren. Curaçao was, samen met Aruba, de belangrijkste leverancier van vliegtuigolie voor de geallieerde strijdkrachten.

Modernisering en verwestering

Als wij weer even terugblikken dan moet worden opgemerkt dat reeds aan het einde van de jaren twintig het proces van 'modernisering', dat onze samenleving in de twintigste eeuw verder zou kenmerken, zich inzette: verschillende noodzakelijke voorzieningen op het gebied van de gezondheidszorg, telecommunicatie, watervoorziening, elektriciteitsvoorziening werden aangepakt. Dit proces zou zich in steeds sneller tempo voortzetten. Curaçao ging hiermee steeds meer het aanzien van een moderne westerse samenleving krijgen. Dit betekende ook dat steeds hogere euisen aan de mensen, die op een bepaald niveau werkzaam moesten zijn, moesten worden gesteld. Verbetering en modernisering van het onderwijs werden een noodzakelijkheid. Zo kregen wij in 1941 onze eerste middelbare school en in 1971 onze eerste vorm van universitair onderwijs, de rechtshogeschool en later in 1979 de Universiteit van de Nederlandse Antillen.

VERNEDERLANDSING

De verbetering van het lager, en later het voortgezet onderwijs betekende echter ook een vernederlandsing van het onderwijs, omdat men bij de vernieuwing niet zo zeer naar gelijkwaardigheid als wel naar gelijkstelling met het onderwijs in Nederland streefde. Het gevolg was dat de Curaçaose kinderen zich door een onderwijssysteem heen moesten wringen, waarin in de Nederlandse taal door uit Nederland aangetrokken leerkrachten onderwijs werd gegeven dat op Nederlandse leest geschoeid was, wat ook het gebruik van Nederlandse leerboeken met zich meebracht. De cosmetische behandelingen die de laatste decennia op dit systeem zijn toegepast, hebben daar geen wijzigingen van fundamentele aard in aangebracht. Het onderwijssysteem is in feite niet gewijzigd; hooguit heeft het materiaal waarmee gewerkt wordt hier en daar een Curaçaos tintje gekregen. Verder zijn de Nederlandse onderwijzers vervangen door Antilliaanse, die dikwijls het systeem ontwrichten door *coute que coute* het Papiamentu menen te moeten gebruiken.

Velen missen nog altijd de aansluiting op een vorm van voortgezette opleiding, die enig perspectief kan bieden om op zinvolle wijze ingeschakeld te worden in het arbeidsproces. De reeds geconstateerde *gap* wordt hiermee alleen maar groter. Met deze ontwikkelingen kreeg de samenleving intussen steeds meer een gerichtheid op West-Europa en de Verenigde Staten, dat wil zeggen op die gebieden die wat betreft de moderne ontwikkelingen aan de kop lopen, zij het met ernstige concurrentie van de zijde van Japan. Curaçao *verwesterde* met de dag. De gerich… heid op West-Europa en … Verenigde Staten drong het Spaans terug; het Neder… lands, en naast het Neder… lands, het Engelse namen … belangrijkheid toe. Hoe… de Curaçaoënaar onte… zeggelijk nog steeds … Latijnse inslag heeft, is hij … laatste veertig jaar duide… beïvloed door de meer 'noo… delijke' cutluur. Persoon… acht ik dit een gelukki… omstandigheid voor e… klein land dat het van … samenwerking met ande… volkeren en culturen mo… hebben.

Ruimtelijke Verschuiving…

Een paar ontwikkeling… op het eiland wat betreft … verhoudingen tussen h… meer stedelijke centrum e… de landelijke regionen v… dienen hier ook de aandach… Een aspect van de moder… sering, die ik hierbov… noemde, is de toenemi… van het gemotoriseerde v… keer op de weg. In het beg… van de jaren dertig werd h… wegennet uitgebreid met h… gevolg dat de verschillend… woonkernen beter en snelle… bereikbaar werden. Met h… toegenomen autoverkeer wer… den de afstanden niet mee… als een barrière ervaren, waa… door het eiland steeds mee… dichtgroeide en de stad zich … enorm uitbreidde. Woon… kernen die vroeger buite… de stad lagen, zijn nu al… buitenwijken geannexeerd e… behoren nu tot wat word… aangeduid met 'het stedelijk… gebied'. Radio, telefoon e… televisie hielpen dit proce… complementeren.

Op het Curaçao van van… daag woont $^{2}/_{3}$ van de bevol… king in Willemstad e… omstreken. Het middenge… deelte van het eiland is ee… groot stedelijk aglomeraat. Slechts op Bandabou en Ban… dariba zijn er nog landelijke … kernen, die echter allemaal … beschikken over waterlei… ding, elektriciteit, telefoo… en andere moderne … gemakken. Zij zijn in grote … mate verstedelijkt.

De Moderne Samenleving anno 1990

Om u een beeld te geve… van wat het gevolg van he… moderniseringsproces voo… deze samenleving is … geweest, geef ik enige statis… tische gegevens. De voorlo… pige cijfers van de begin di… jaar gehouden volkstelling … leren dat 98 procent van de … huishoudens op het elek… trisch net is aangesloten en …

De Heerenstraat in Punda in de eerste helft van deze eeuw: veel drukte op straat, maar toch niet dat gejaagde gedoe van de jaren negentig.

heden en toekomst

mpel van illennium

procent op het waterleingnet; 95 procent van de ishoudens beschikt over n ijskast, 94 procent over n televisietoestel, 99 pront van alle kinderen tusn de vijf en vijftien jaar olgt onderwijs en het perntage analfabeten ligt neden de drie procent. eel treffend is dat negen ocent van de huishoudens er een computer beschikt. er vergelijking kan erop orden gewezen dat in de erenigde Staten dat met ftien procent van de huisudens het geval is.

Een beeld van de moderisering geeft ook de verdeng van de bijdrage van de rschillende sectoren van e economie aan het Bruto ationaal Produkt (*The Netherds Antilles, Statistical Orienion, 1991*). Opvallend is de eringe bijdrage van de landouw en visserij, namelijk chts 0,8 procent, terwijl at voor Bonaire nog 7,4 ocent is. De bijdrage van e industrie daarentegen is geveer negen procent, van e bouwnijverheid acht pront en van het bank en edietwezen etc. 18,8%. De ndel draagt er met 16,3% n bij. Uit deze cijfers blijkt verigens duidelijk de verhuiving in de economie e in de tweede helft van ze eeuw heeft plaatsgenden, namelijk van induse naar financieel-economihe en commerciële dienstrlening. Bij deze verschuing heeft vooral de groei n de zogenaamde *off shore*-ctor een belangrijke rol speeld.

n kolonie wordt autoom

In 1900 leefde men nog nder het regime van de aatsregeling van 1865. Structureel waren er drie organen onderscheiden in het staatsechterlijk bestel: de gouvereur, de Raad van Bestuur n de Koloniale Raad, die eheel uit benoemde leden estond. Tot de wijziging an 1901 hadden de gouvereur en de overige leden an de Raad van Bestuur ok deel uitgemaakt van de oloniale Raad. Was dit in trijd met het principe van cheiding der machten? Men an in dit verband stellen at men de Koloniale Raad moeilijk een 'volksvertegenvoordiging' of wetgevend orgaan kon noemen, ooguit een overlegorgaan oor de gouverneur.

Het zal wel duidelijk zijn at de veranderingen, die zich in de jaren dertig en veertig in de economische, sociale en culturele sectoren hebben voorgedaan, niet hebben nagelaten ook een effect te hebben op het politieke en staatkundige leven. In 1936, in de nadagen van de crisis, ging het koloniale bestuur in Nederland er toe over aan de kolonie Curaçao een beperkt kiesrecht toe te kennen voor het kiezen van, wat ik zou willen noemen een 'pseudo-volksvertegenwoordiging', die slechts voor 2/3 uit gekozen leden kwam te bestaan, de rest werd door de gouverneur aangewezen. De Koloniale Raad vond in feite een gedeeltelijke voortzetting in deze benoemde leden. Het isolement gedurende de Tweede Wereldoorlog stimuleerde de opkomst op Curaçao en Aruba van een krachtig nationalisme en een streven naar meer autonomie.

STATUUT

Dit mondde uiteindelijk uit in het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden, waarin in 1954 de Nederlandse Antillen (en later in 1986 Aruba) autonomie verkregen in eigen binnenlandse aangelegenheden. De Nederlandse Antillen (en Aruba) zijn nu moderne democratiën met algemeen kiesrecht voor alle ingezetenen die ouder zijn dan achttien jaar. Zij worden bestuurd door een constitutionele regering die verantwoording verschuldigd is aan een door algemeen mannen- en vrouwenkiesrecht gekozen volksvertegenwoordiging. Autonomie werd, krachtens de Eilandenregeling (1951), ook toegekend aan de eilandgebieden, waaruit de Nederlandse Antillen kwamen te bestaan. Het eilandgebied Curaçao kwam hiermee te beschikken over een eilandsbestuur bestaande uit een gezaghebber, een Bestuurscollege en een eilandsraad met verordenende bevoegdheid. De eilandsraad wordt, evenals de Staten van de Nederlandse Antillen met algemeen kiesrecht gekozen.

Het denken op het gebied van de staatkundige structuur staat sinds het begin van de jaren tachtig in het licht van het zoeken naar nieuwe vormen van samenwerking binnen het Koninkrijk. Niet in de laatste plaats is de oplossing die in 1983 is gevonden voor de drang van Aruba naar meer autonomie daar de oorzaak van. Het is voor een ieder, die de ontwikkelingen sedert de status aparte van Aruba in 1983 heeft gevolgd, wel duidelijk dat toen enige overhaaste beslissingen zijn genomen. Het min of meer dwingen van Aruba tot de aanvaarding van een clausule in het Statuut, dat het eiland in 1996 onafhankelijk zou moeten worden, indien men bleef volharden in de wens naar een aparte status binnen het koninkrijk, getuigde niet van inzicht in de kwetsbaarheid en inherente afhankelijkheid van micro-gebieden, ook al mogen zij zich onafhankelijk noemen.

Met de assymetrische machtsverhoudingen binnen het koninkrijk is door het rijksdeel in Europa niet met wijsheid omgesprongen. In plaats van het probleem op te lossen, werd het van tafel geveegd met een schijnoplossing. Het is niet te hopen dat dit probleem over de eeuwwisseling heen wordt getild ofschoon een terugblik weinig aanleiding tot optimisme geeft.

VAKBONDSWEZEN

Niet minder belangrijk voor het functioneren van een moderne samenleving is het vakbondswezen. Het vakbondswezen als zelfstandige organisatie voor de behartiging van de belangen van de arbeider, los van het patronage-systeem van de kerk en de politieke partijen, is heel jong in de Nederlandse Antillen en op Aruba. Na een gepatroniseerd begin in de jaren twintig en dertig onder vleugels van de R.K. Volksbond en pogingen van politieke partijen in de jaren veertig en vijftig, om, naar Caribisch voorbeeld, een 'vakbondspoot' in hun organisatie in te bouwen, zijn de vakbonden een eigen weg op gegaan.

Twee dramatische gebeurtenissen zijn in deze eeuw direct, danwel indirect van invloed geweest op de ontwikkeling van het vakbondswezen: de staking van de bootwerkers in 1922 en de onregelmatigheden van het 30 mei 1969. De bootwerkersstaking, die op 1 april 1922 in de Curaçaose haven uitbrak en zich maanden voortsleepte, mondde ten slotte op 17 juli uit in ernstige ordeverstoringen. Voor het vakbondswezen is zij echter niet geworden wat zij had kunnen betekenen: een *prise de conscience* van de arbeider tegen de willekeur van de wetgever. Zij vormt voor de vakbonden wel nog steeds een stuk 'vakbondsgeschiedenis, waar met regelmaat aan gerefeerd wordt.

De ongeregelmatigheden van 30 mei 1969, in feite ook het gevolg van van een uit de hand gelopen staking, die al enige weken had geduurd, hebben wel verre gaande gevolgen gehad voor de positie van de vakbonden. '30 Mei' betekende de definitieve breuk uit het patronagesysteem van kerk en van politieke partijen waar ik hierboven al aan refereerde. Sedertdien zijn de vakbonden zich heel kritisch gaan opstellen jegens de overheid en de werkgevers: zij hebben een belangrijke plaats weten te veroveren in ons economisch bestel. Er is ruimte voor een samenspraak tussen de drie belangrijkste pijlers van de economie, te weten de overheid, het bedrijfsleven en het vakbondswezen. Zij nemen nu deel aan verschillende overleg- en adviesorganen binnen het economisch bestel, zoals bij voorbeeld de Sociaal-Economische Raad, Anderzijds is er ook duidelijk sprake van een machtsstrijd en de laatste tijd zelfs van een openlijk gebrek aan vertrouwen tussen de drie sectoren.

Een profielschets van de toekomst

Het moderniseringsproces, dat zich bij ons in de jaren dertig en veertig heeft ingezet, zal zich in de komende decennia in versneld tempo moeten voortzetten, willen wij de aansluiting niet missen met ontwikkelingen op mondiaal niveau. Eén van de te verwachten ontwikkelingen zal ongetwijfeld zijn een toeneming van het langs elektronische weg verwerken van data tot informatie, in feite tot 'kennis'. Een *data base* maakt, als kennisvoorraad, een snelle verwerking van de opgeslagen informatie en dus ook snelle beslissingen mogelijk. Door de gegevens te interrelateren, via bij voorbeeld een *value added network* kan weer nieuwe informatie geschapen worden.

ONTWIKKELING

Op wereldniveau, dat wil in dit geval zeggen in de Westerse wereld en in het Verre Oosten (met Japan als koploper) is dit een niet te stuiten ontwikkeling. De telematica heeft daar volop zijn intrede gedaan. Een eerste aanzet daartoe is in onze samenleving al waarneembaar in de financieel economische sector. De *off shore*, om dat verzamelbegrip maar te gebruiken, en de banken zijn wat dat betreft goed *up to date*. Wij staan er bij voorbeeld niet bij stil dat het gebruik van een bankpas plus *pin*-code in feite betekent dat het gebruik maken, door middel van elektronische opdrachten, van bij de bank opgeslagen en verwerkte informatie voor het doen van een bancaire transactie, bij voorbeeld het opnemen van *cash* geld of een overboeking.

Buiten de banken zien wij handelsondernemingen in toenemende mate gebruik maken van deze moderne vorm van informatieverwerking., Toch is bij voorbeeld het gebruik van de *bar code*, de mysterieuze zwarte lijntjes en cijfers die op de produkten staan afgedrukt en door een *scanner* worden gelezen en verwerkt, bij ons nog zeer gering. Mogelijkerwijs heeft de kleinschaligheid van de markt op dit punt een beperkende invloed. Anderszijds moet worden toegegeven dat wij wat dit betreft op vele gebieden nog altijd behoorlijk achter lopen. Dit is zeker het geval met de overheidssector, zoals dat onlangs duidelijk is gebleken bij de administratie van een belangrijke en qua clientèle omvangrijke dienst als Sociale Zaken.

In een artikel in de Napa van 10 augustus 1991 (slechts een evenwichtige ontwikkeling is een stap vooruit) onderstreepte ik het belang voor Curaçao om in de pas te blijven met de ontwikkelingen die zich op wereldniveau voordoen en aansluiting te zoeken bij de koplopers. Een van de meest in het oog springende ontwikkeling op dit niveau is juist het toenemend gebruik van de elektronische informatieverwerking en de toepassing van de multipele gebruiksmogelijkheden hiervan. Degenen die hier verder in geïnteresseerd zijn, wil ik verwijzen naar het laatste boek van Alvin Toffler (*Powershift*, Bantam Books, New York 1991).

Aansluiting bij de koplopers op wereldniveau, wat noodzakelijk is om in de 21e eeuw de boot niet te missen, zal wel betekenen dat de *gap* tussen de koplopers en de achterhoede in onze eilandelijke samenleving zelf steeds groter zal worden. Het gebruik van geavanceerde systemen veronderstelt een bepaald niveau van opleiding en *know how*. Zoals de situatie nu is, kunnen wij al niet in voldoende mate in de vereiste behoefte aan gekwalificeerde mankracht voorzien. Het zal wel duidelijk zijn dat bij een versnelde ontwikkeling, die in feite een inhaalmanoeuvre zal inhouden, het tekort zal toenemen, ten zij er bewust iets aan gedaan wordt.

KNOW HOW

Er ligt wat dit betreft een enorm terrein braak voor onze onderwijsplanners. Indien niet daadwerkelijk iets gedaan wordt aan de omvang van de *drop outs* en aan de doorstroming naar onderwijsvormen die op de ontwikkeling aansluiten, zullen wij in toenemende mate afhankelijk worden van geïmporteerde *know how*. Ik geloof dat wij dat geen van allen wensen. Wij staan op de drempel van een nieuwe overgang die een tweede verschuiving in deze eeuw zal betekenen in de aard van de werkgelegenheid en dus in beroepenstructuur in onze samenleving.

Konden bij de eerste overgang van een agrarisch-commerciële economie naar een industriële economie ongeschoolden nog met gemak in het arbeidsproces worden opgenomen, bij de overgang die zich nu aankondigt naar een dienstverlenende economie, die in grote mate zal worden beheerst door het gebruik van de elektronische informatieverwerking, zullen slechts opgeleide, gekwalificeerde krachten erop kunnen rekenen opgenomen te kunnen worden in het economisch proces; onvoldoende geschoolden zullen steeds meer gemarginaliseerd worden. Als voorbeeld diene het gebruik van de faxmachine, dat de behoefte aan boodschappenjongens in grote mate heeft gereduceerd. De onvoldoende geschoolde zal steeds meer verdrongen worden. Helaas heeft Schuyt gelijk als hij opmerkt dat in de moderne samenleving er nog steeds mensen zijn die achteraan in de rij staan, en achteraan blijven staan als er positieve dingen worden uitgedeeld (Schuyt, C.J.M., Interview in het NRC Handelsblad, weekeditie, 17 november 1992),

Op het gevaar af in herhaling te vervallen wil ik daarom nogmaals wijzen op de verantwoordelijkheid die hier ligt voor de onderwijsplanners. Twee aandachtspunten dringen zich op: de voertaalproblematiek en de invoering van modern technologisch onderwijs. Onderwijs is vorming van het individu zodat hij op zinvolle wijze zal kunnen functioneren in zijn samenleving, maar dan niet alleen de in huidige, maar ook en vooral in de toekomstige samenleving.

SLOTOPMERKINGEN

Ik heb mij in dit artikel enigszins beperkt tot één aspect van de toekomstige samenleving. Uiteraard zijn er meer aspecten waar de aandacht op gericht kan worden. In de eerste plaats wil ik dan wijzen op de toeneming van de vrije tijd, die het gevolg zal zijn van de snellere, efficiëntere afhandeling van allerlei zaken met als resultaat een verhoogde produktiviteit, wat uiteindelijk zal uitmonden in een verkorting van de arbeidstijd. Wij zijn daar zowel qua mentaliteit en faciliteiten niet voldoende op voorbereid. De vrijetijdsbesteding wordt nog te veel gezien in termen van 'vrij zijn van' (arbeid) in plaats van 'vrij zijn tot' (allerlei activiteiten).

Op geestelijk, zo men wil spiritueel niveau, wil ik wijzen op de ontwikkelingen in het wetenschappelijk denken en de daaruit voortspruitende houding jegens de werkelijkheid om ons heen, jegens de vragen die het leven dagelijks opwerpt. Onder invloed van het natuurwetenschappelijk denken en toepassing daarvan op de verklaring van allerlei verschijnselen, zoals bij voorbeeld van het ontstaan van het heelal en de evolutie van de mens binnen dat wereldbeeld, raakt het godsbeeld steeds meer verduisterd. Het heelal is tijdloos zegt Hawking (Hawking, S.W., *A brief history of Time*, New York 1988), en in deze visie is er geen plaats voor een Schepper. Drees merkt in dit verband op dat het misschien ons (verouderd) godsbegrip is waar in dit wereldbeeld geen plaats voor is (Drees, W.B., Heelal, Mens en God, Vragen en Gedachten, Kampen 1992).

In de toekomst zullen jongeren zich moeten bekwamen in moderne technieken om te kunnen deelnemen aan het arbeidsproces. Zonder een gedegen basiskennis van informatica en electronica, komt men niet ver meer.

Een tweetal reacties op deze probleemstelling die in het oog loopt, zou ik hier willen noemen: enerzijds een toenemende secularisatie en anderzijds een vlucht in het fundamentalisme. De traditionele christelijke kerken lijken aan de periferie te verkruimelen, hun boodschap komt vanwege een verouderde symboliek en een niet aan de tijd aangepaste retoriek niet meer over. Er ontstaat een leemte die door ieder op de hem eigen wijze wordt ingevuld. Overigens is dit in de Westerse wereld niet alleen voor de christelijke kerken een probleem. Het komt mij voor dat ook dit aspect onze aandacht moet krijgen op de drempel van de 21ste eeuw. Het moge misschien allemaal ver van ons bed lijken, maar dat is het in feite niet. De gesignaleerde ontwikkelingen manifesteren zich ook in onze samenleving voor eenieder die daar niet bewust de ogen voor wil sluiten.

Last but not least wil ik de menselijke relaties noemen. Wij dachten al een heel eind gevorderd te zijn op het gebied van de menselijke verhoudingen, met name wat betreft de relateis tussen groepen die verschillend zijn naar etnische afkomst. De gewelddadigheden in Noord-Ierland, de Balkan, Oost-Europa en Afrika, en de latente, maar soms ook manifeste onderdrukking van etnische minderheden in Zuid- en Noord-Amerika wijzen erop dat op dit gebied nog een lange weg afgelegd moet worden.

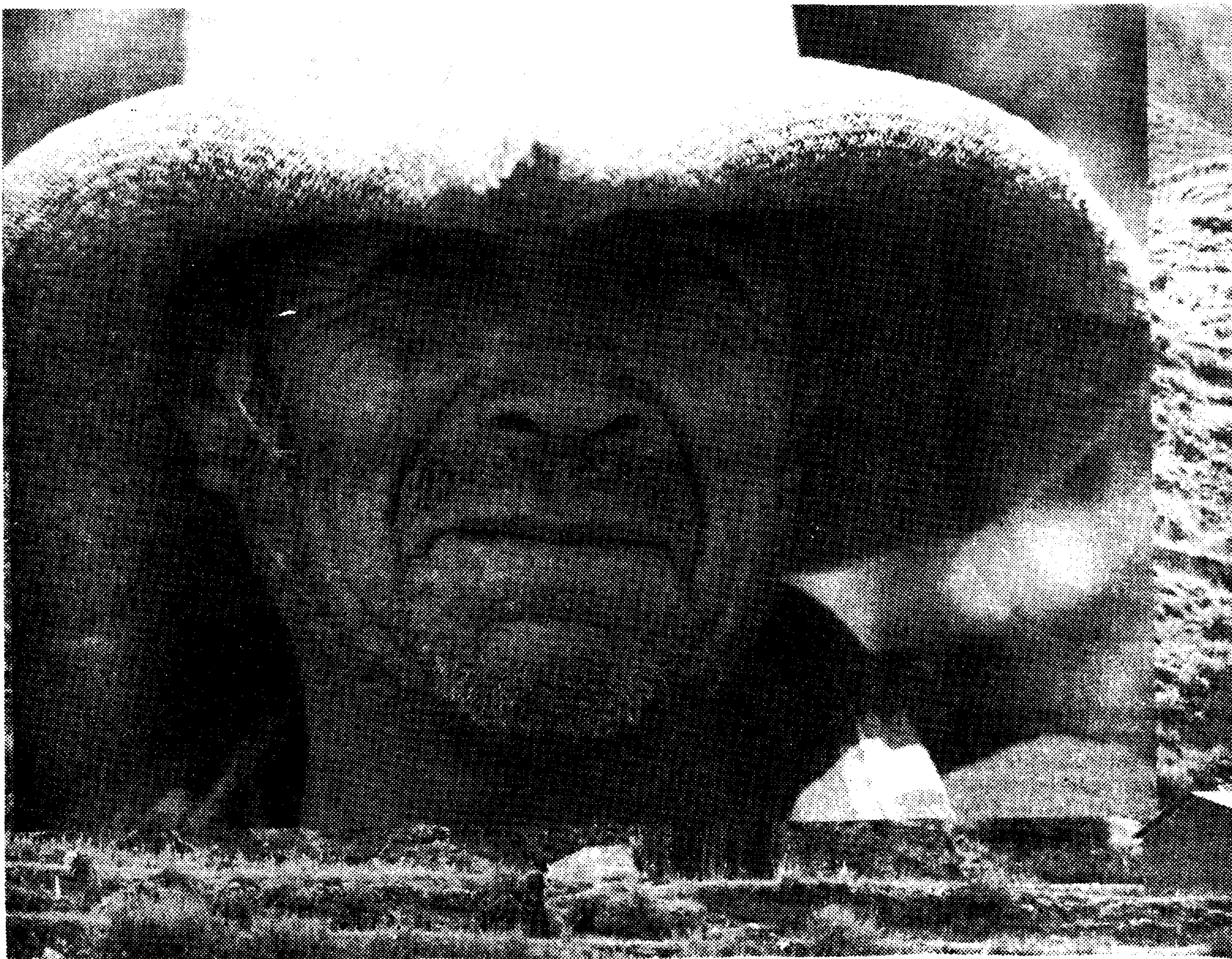
En hoever zijn wij op Curaçao op dit gebied gevorderd? Ondanks alle veranderingen en vooruitgang, die ik in de 20ste eeuw meende te moeten signaleren, zijn wij nog niet vrij te pleiten van allerlei vooroordelen jegens anderen, die raciaal of cultureel, of die qua sociale positie of opleiding van ons verschillen.

Mensen van de aarde

ALS ONS totaalprogramma vorm gekregen heeft wordt het een model. De andere Chileense burgers zullen begrijpen dat mensen op hun best zijn waar ze alles delen en samen zorg dragen voor natuur en bodemschatten.

Wij worden geboren met de overtuiging dat de aarde van iedereen is. Misleidend hebben de Spanjaarden ons Auracaniërs genoemd, maar dat is een scheldnaam. Onze naam zegt wat wij geloven, Mapuche dat wil zeggen: Mens van de aarde. Vijfhonderd jaar hebben we gevochten om deze aarde te behouden. De band van ons volk met God wordt via onze arbeid op de grond uitgedrukt. Op deze grond leven we, van deze grond eten we, in deze grond begraven we onze doden.

Aan het woord is Salvador Rain, een Mapuche, die vakbondsleider is in het Chileense Concepcion. Hij had een gesprek met het interessante Nederlandse maandblad BIJEEN.

Duidelijke boodschap

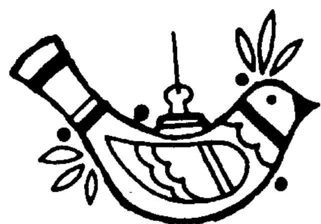
DE HERDENKING van de vijfhonderdste verjaardag van het feit dat Columbus voet aan wal zette in de Amerika's is weer achter de rug. Bij deze herdenking hebben de indianen als oorspronkelijke bewoners van dit werelddeel de aandacht op zich weten te richten. Terecht. Te lang hebben zij in vergetelheid geleefd en leken zij alleen voorbestemd om een hoofdrol te spelen in al dan niet spannende jeugdboeken. Daarom ook was de keuze van Rigoberta Menchu voor de Nobelprijs voor de vrede een uiterst gelukkige.

Bij het einde van dit herdenkingsjaar enige aandacht voor een paar groepen indianen waarbij zij zelf aan het woord komen, al dan niet via priesters die onder hen zijn gaan wonen. Een van hen drukte dit beeldend uit met te zeggen dat hij zijn boekenkast had omgekieperd tussen de indianen.

Deze aandacht is mede mogelijk doordat wij een en ander konden ontlenen aan het weekblad De Bazuin en aan de maandbladen Bijeen en ID. Duidelijk wordt wel dat zij ons iets te zeggen hebben: de noodzaak van harmonie onder elkaar en met de aarde waarop wij mogen leven. Een boodschap welke wij in onze oren kunnen knopen en waarvoor het nog niet te laat is.

Medewerker van Helder Camara pater Plummen:

Kerk als cactus in dorre grond eens zal hij bloeien en opleven

Bewerking Toon van Dongen

DE THEOLOOG en socioloog Umberto Plummen is actief gebleven aan de basis ondanks het feit dat de apostel van de armen, zoals Dom Helder Camara ook wel genoemd kan worden werd opgevolgd door een bisschop die meer ziet in een andere kerktype en die op last van Rome een punt zette achter de opleiding van priesters en pastorale werkers voor het arme deel van Brazilië. Met ruim tachtig andere, probeert de door de opvolger van Helder Camara gedesavoueerde priester pater Plummen, niettemin de kerk van de bevrijding tegen de stroom in gestalte te blijven geven. Onlangs tekende hij tijdens een spreekbeurt voor priesters in Nederland enige grote lijnen door de Latijnsamerikaanse kerkgeschiedenis.

De geschiedenis herhaalt zich namelijk, ook de kerkgeschiedenis van Latijns Amerika, zo stelt Plummen vast. Hij is jarenlang een medewerker geweest van Dom Helder Camara. Hij was als Nederlandse Redemptorist directeur van de theologische opleidingen voor leken en priesters in het noordoosten van Brazilië. Zoals vijfhonderd jaar geleden laat de hiërarchische kerk zich ook nu weinig gelegen liggen aan het geloof en het engagement van klein gemaakte Latijnsamerikaanse mensen, aldus Plummen. Maar ook zoals vijf eeuwen geleden zijn er profeten die in de woestijn de stem van de kleingemaakten laten horen.

Zoals de kolonisatie ging ook de evangelisatie indertijd gepaard met geweld, grof geweld zefs. Een beroep op de tijdgeest kan volgens Plummen niet als verontschuldiging dienen. Immers: Vijfhonderd jaar geleden verhieven velen hun stem tegen het geweld dat de veroveraar hanteerde en de evangelisatie welke hij oplegde.

HIERARCHISCH

Volgens Plummen zijn er drie typen kerk ontstaan uit de eerste evangelisatie in Latijns Amerika. Samen vormen ze tot op de dag van vandaag de katholieke kerk van Latijns Amerika.

Als eerste type kerk noemde pater Plummen het hierachisch kerkmodel van de evangelisator/veroveraar. "De politieke en religieuze cultuur van de nieuwe wereld werd ontkend en als van nul en gener waarde ter zijde geschoven voor de christelijke godsdienst en beschaving. Aanpassing aan plaatselijke gebruiken of gewoonten was in de ogen van de evangelisators/veroveraars niet nodig. Integendeel. De kerkstructuur van de Iberische wereld werd met geweld overgeplant met zijn diocesen, parochies, kloosters, broederschappen en wat dies meer zij. De overwonnen volkeren en later de ingevoerde slaven werden verplicht het juk van de veroveraars en hun godsdienst over te nemen. Uit deze evangelisatie ontstond een officiële, publieke christenheid, maar het was geen evangelische christenheid", aldus Plummen.

PROFETISCH

Daarnaast en daartegenover valt er in de Latijnamerikaanse kerkgeschiedenis een tweede kerkmodel te ontwaren. Plummen noemt dit het profetische. Ondanks ambiguiteiten en zwakke punten - de rechten van de Iberische koningen en het Eurocentrisme werden niet in vraag gesteld - werd dat met name gedragen door leden van de grote kloosterorden, door Dominicanen, Franciscanen en Jezuieten. "Zij trachtten de Latijnsamerikaanse bevolking te verdedigen en te beschermen tegen de veroveraars van kerk en staat. Ze kwamen op voor de rechten en de waardigheid van de autochtone volken, ze kozen voor de onderdrukten. Hun project beoogde een "nieuwe christenheid" te stichten in de ontdekte wereld, gescheiden en afgescheiden van de "oude christenheid", en voortbouwend op het "natuurlijke" religieuze gevoelens van de indianen".

Voorbeelden daarvan zijn bisschop Montesinos OP van Santo Domingo in de huidige Dominicaanse Republiek, de Franciscaanse missies op het platteland van Mexico en de zogenaamde "reducties" van de Jezuieten in het huidige Paraguay. De meest bekende onder hen was Bartolomé de las Casas (zestiende eeuw), grootgrondbezitter, bekeerling, Dominicaan en bisschop van Chiapas in Mexico. Nog steeds wordt hij beschouwd als de verdediger van de indiaanse zaak. Plummen citeerde uit een van zijn werken de volgende grondprincipen van authentieke evangelisatie: "De Blijde boodschap werkt op eigen kracht. Zij steunt op aanvaarding vanuit overtuiging en sluit respect in voor de identiteit en persoonlijkheid van de ander. Het Evangelie is wars van geweld, fysiek, cultureel en pedagogisch geweld.".

En dat hield De las Casas ook de toenmalige kerkelijk en politieke machthebbers voor, zij het meestal vergeefs. "Het profetisme van de religieuzen heeft het moeten afleggen tegen de op rijkdom beluste expansiepolitiek van de veroveraar/evangelisator. Het verloor aan kracht en verdween in de afgelopen eeuwen. Maar nooit helemaal". Aldus pater Plummen.

LEKENMODEL

Het derde kerktype in Latijns Amerika is het model van de leken, van de volksreligiositeit en de volkskerk. Plummen citeerde Comblin: "De veroveraar/evangelisator vestigde in de politieke centra een kerkelijk hierarchische superstructuur, maar de werkelijke evangelisatie werd tot stand gebracht door arme Spanjaarden en Portugezen die door de veroveraars werden aangevoerd: Arbeiders, soldaten, landbouwers, slaven, gevangenen en prostituees, en in een later tijdvak arme emigranten uit andere Europese landen. Zo ontstond er een leken-kerk met als grondslag de religiositeit van het volk. Christelijke waarden en symbolen vermengden zich met Afrikaanse en indiaanse godsdienstige uitingen. Formeel was dit model verbonden met de grote katholieke gemeenschap, maar in de praktijk leefde het echter in de marge daarvan. Met eigen leiders, eigen devoties, eigen geloofsvormen.

Tot op de dag van vandaag vinden we in de Latijnsamerikaanse kerk die drie typen van kerk terug. Ondanks vervolgingen en onderdrukking door de kerk van boven is zowel het profetisme als de volksreligiositeit levend gebleven in het continent. Het was de bisschoppenvergadering van Medellin in 1968 die dat opnieuw ontdekte. Plummen: "De contradictie tussen dood en leven, tussen een geloof van bevrijding en de werkelijkheid van sociale en culturele overheersing, van marginalisering en dood, was een van de meest pijnlijke constateringen van de bisschoppen-vergadering van Medellin". In Medellin hernamen de bisschoppen het profetisch project van de eerste evangelisatie in de optie voor de armen en onderdrukten. Ze noemden het de Nieuwe Evangelisatie.

GRONDLIJNEN

Dat hield in: "Een nieuwe solidaire en profetische keuze voor de armen en verpauperden, een pastoraal project dat de armen voorop stelt, én het aanvaarden van de ander in zijn anders-zijn. Met de woorden van Comblin: Evangelisatie gebeurt niet wanneer de evangelisator begint te preken, maar wanneer de aangesprokene, indiaan, zwarte, Europeaan, begint te preken in zijn eigen cultuur en taal. Evangelisatie begint wanneer hij het Evangelie begint te beleven: in de organisatie van het economisch leven en in zijn cultuur en godsdienst. Nieuwe Evangelisatie is de beleving van de leer en vooral de praktijk van Jezus leven.

De grondlijnen van de nieuwe evangelisatie pakte Plummen als volgt samen: "Optie voor de armen ook in structurele en politieke zin: integratie in hun werkelijkheid; inculturatie in de verschillende bevolkingsgroepen, van zwarten, indianen bijvoorbeeld, maar ook van vrouwen en gemarginaliseerden; en tenslotte toekenning van medeverantwoordelijkheid aan leken, in het bijzonder vrouwen.

Die nieuwe evangelisatie was van enorme betekenis voor de religieuzen. In Brazilië bijvoorbeeld gingen vele, vooral vrouwelijke religieuzen, leven en werken temidden van de armen, met en zoals de armen. In kleine communiteiten in de periferie van de grote steden en het leeggelopen platteland kreeg deze optie voor de armen met name gestalte.

Maar zoals eertijds ontmoeten velen van hen ook nu onbegrip, vervolging en verdachtmaking. Sommigen zelfs het martelaarschap. Die moeilijkheden komen zoals bij de eerste evangelisatie van de kant van de kerk.

STRIJDBAARHEID

Plummen: Ondanks een democratiseringsproces is de politieke macht nog steeds in handen van een kleine politieke en economische elite, conservatief en vertrouwd met de traditionele politieke mechanismen: uitbuiting, corruptie en omkoperij, vriendjespolitiek ook. Daarnaast en daartegenover ontwikkelde zich in de laatste decennia talloze strijdbare volksorganisaties, vakbonden, wijkorganisaties in de consumptiesfeer, basisgemeenschappen. Ook vrouwen, zwarten, en indianen organiseerden zich en daarnaast en daarin ontstaat de laatste jaren ook een strijdbare milieu-beweging.

Een van de meest beangstigende zaken is dat de staat alles in het werk stelt om deze organisaties de wind uit de zeilen te nemen. Dat doet ze door hun leiders uit te kopen of onschadelijk te maken en door zelf soortgelijke organisaties of projecten in het leven te roepen. En omdat de grote communicatiemedia in handen van de politieke en economische élite is, heeft die ook een enorme invloed op de opinievorming. Aldus Plummen.

RESTAURATIE

Intussen schrijdt het verarmingsproces in Latijns-Amerika voort. Plummen: 'Miljoenen leven onder de armoedegrens: Ze vegeteren alleen nog maar. Hun enige zorg is hoe de dag van morgen te overleven. Zelfs de middenklasse verarmt met de dag. Een probleem daarbij is nog de val van het socialistische alternatief in Oost Europa waardoor ook de machthebbers in Latijns-Amerika in feite sterker zijn geworden en kritiek op het kapitalisme en de schuldenlast die dat in het continent bracht, bijna onmogelijk is geworden.

In de jaren tachtig is het restauratieproces met kracht in de kerkelijke hierarchie van Latijns Amerika doorgedrongen. Plummen: De strategie ervan is de terugkeer naar wet, orde en discipline. Met kracht wordt gewerkt aan de versterking van de traditionele clericale kaders. Centralisme in besluitvorming en beleid voert hoogtij. Een hiërarchische structuur is referentiekader voor elk pastoraal project. De sociale werkelijkheid is niet meer uitgangspunt van analyse, maar het gezag of liever de macht van de kerk. Geen pluralisme van geloofsvormen en geloofsbeleving, maar uniformiteit staat centraal. Daarmee probeert men de dynamiek van de communitaire en profetische basisgemeenschappen te verlammen en de volksreligiositeit van de volksmassa's te desavoueren, waardoor de optie voor de armen aan structurele en politieke inhoud verliest.

In de voorbereidingsstukken voor de vergadering van de Latijnsamerikaanse bisschoppen (CELAM) die in oktober in Santo Domingo werd gehouden werd dan ook voor de Bevrijdingstheologie, de basisgemeenschappen en de optie voor de armen een ondergeschikte plaats ingeruimd. Het document zelf wekte de indruk dat de optie voor de armen vervangen zou worden door de optie voor de transnationale groeperingen van de middenklasse, een optie voor de charismatische beweging, Focolari, Opus Dei enzovoorts. Ook wordt in het stuk de rol van de religieuzen onder zware kritiek geplaatst. Ze worden beschuldigd van pluralisme. De oecumene ontbrak ook in de Celam-stukken voor Santo Domingo: de Celam hanteert een kerkbeeld waarin geen partners nodig zijn.

In heel Latijns Amerika staat de profetische kerk onder druk. Ondanks haar nog steeds aanwezige dynamiek, ondervindt ze ernstige moeilijkheden. Pater Plummen geeft daarvan voorbeelden. De structurele veranderingen die geeist worden op maatschappelijk en kerkelijk gebied eisen een historisch geduld dat niet gemakkelijk is op te brengen. Er is dan ook een zekere vermoeidheid in de gelederen van de profetische kerk. Ook het gevaar van elitisme bedreigt haar. Als kleine minderheid dreigt ze zelfgenoegzaam te worden en het contact met de grote massa te verliezen, de taal daarvan niet meer te begrijpen of te spreken. Ook de wijze van werken van het hierarchische blok ontmoedigt haar. Met name jongeren zien de kerk niet meer zitten en zetten zich minder en minder in. Ook hebben charismatische groepen in de basisgemeenschappen een vervreemdend effect: politiek élan verdwijnt en basisgroepen dreigen gesloten gemeenschappen te worden.

GROOTSTE DREIGING

De grootste dreiging echter komt van de sekten. De ellende en de armoede zijn een voedingsbodem voor religieuze explosies van velerlei aard met alle vervreemding vandien. "Veel sekten exploiteren de religiositeit van de massa. Ze bieden een alternatief in de hemel voor de uitzichtloze armoede hier op aarde en slechts de leiders van de sekten worden er beter van"

Ook de totale verarming op maatschappelijk gebied die Latijns Amerika teistert maakt bewustzijnsvorming vreselijk moeilijk en kan bovendien gemakkelijk leiden tot oncontroleerbare explosies van volkswoede. Daar komt nog bovenop dat tal van volksorganisaties ten onder gaan aan interne verdeeldheid, een verdeeldheid die nog versterkt wordt door de verdeel- heers- en coöptatiepolitiek van de machthebbers.

OPTIMIST

"De veranderingen zullen uit de volksorganisates moeten komen", zo vindt Plummen. En hij denkt daarbij aan de specifieke volksbewegingen van de indianen en de zwarten, de ecologische beweging, de basisgemeenschappen en ook de verpauperde middenklasse. "Als opiniemakers gaan zij de toekomstige nieuwe waarden bepalen. En de profetische kerk kan, moet en laat zich daardoor uitdagen. De rol van de religieuzen daarin is evident, dat blijkt uit de zware druk die er vanuit de hiërarchie op hen wordt uitgeoefend. Ze hebben morele en materiele steun uit andere landen hard nodig. Zij immers zijn de peilers onder de nieuwe evangelisatie van de met de armen en verarmde middenklasse geëngageerde profetische kerk. Ze werken samen met hen die zich inzetten voor een nieuwe maatschappij".

Plummen blijft optimist. "In de streek waar ik werk en leef, groeit de mandacaru, een soort cactus. Hij wortelt in harde grond, en hoe groot en langdurig ook de droogte, verdorren doet hij niet. Wanneer hij ook na jaren droogte bloeit is zijn bloem een lust voor het oog. Die cactus is het symbool van hoop en toekomst, van nieuw leven, ook als de toekomst uitzichtloos lijkt. Gods geest en kracht die in mensen werkt, zal ook in Latijns Amerika, vaak op droge en harde grond, vol lijden en dood, bloeien en nieuwe vormen van samenleven en kerkgemeenschap brengen. Dat geloven wij, daarop vertrouwen wij als christenen".

Van de Berg na bestuderen Aymara-cultuur

Met behulp van evangelie schaduw- kanten van leven anders belichten

AYMARA INDIANEN geloven dat alles met alles samenhangt. Mens, natuur, aarde en overleden voorouders staan in een directe relatie tot elkaar. De kosmos is opgebouwd uit elementen die tegengesteld zijn en elkaar in evenwicht houden. Misschien werd dit de Aymara's ingegeven door het klimaat in het Andes-hoogland waarop zij zich eeuwen geleden vestigden. De gelijkmatige verdeling van dag en nacht, de constante afwisseling van kou en warmte, de afgebakende perioden van regen en droogte, al deze tegenstellingen doen vermoeden dat de natuur wordt beheerst door krachten die elkaar niet verdragen. Maar deze tegengestelde krachten zijn voor de Aymara's niet absoluut. Zij vormen voor hen een harmonisch geheel. De mens heeft de verantwoordelijkheid dit evenwicht te bewaren. Het lukt lang niet altijd deze zware taak te volbrengen. Vandaar dat de rituelen van de Aymara's altijd te maken hebben met het handhaven en herstellen van het alomvattende evenwicht.

VAN DEN BERG

Dr Hans van den Berg zegt dit in een gesprek met De Bazuin, een kritisch kerkelijk maatschappelijk weekblad in Nederland dat zich mag verheugen een immer durende sympathie van de paters Dominicanen. Maria Jenniskens en Wybo Vons voerden een gesprek met deze in Bolivia werkzame priester die decaan is van de theologische faculteit van Cochabamba. Hij bestudeert al meer dan twintig jaar de godsdienst van de Aymara-indianen. Hij promoveerde in 1989 op hun religie- en landbouwriten. Het Bazuinduo stelt vast dat de Aymara-christenen zowel in de Maagd Maria geloven als in Moeder Aarde en noemt dit "een opmerkelijke erfenis van 450 jaar missie". Pater Van den Berg die behoort tot de orde der Augustijnen kreeg de opdracht de godsdienst van de Aymara's wetenschappelijk in kaart te brengen. Hij moest dus veldonderzoek gaan doen, iets wat hem eigenlijk niet zo lag. Hij ging bij de Aymara's wonen, in een Indianendorpje en leefde hun leven mee. Een paar flarden uit het Bazuinverhaal.

Toen Van den Berg vroeg of hij ook mee mocht gaan werken op het land was het antwoord kortweg Nee. Na veel gestamel kwam het hoge woord er uit:"Als wij de missionaris laten werken zal God ons zeker straffen". Van die boodschap waren de Aymara's overtuigd. "Uiteindelijk kwam een van de indianen met een geniaal compromisvoorstel. Ik mocht, als ik dat zo nodig wilde, meewerken. Maar zou God onverhoopt toch straffen met hagel of ander ongeluk dan was dat mijn schuld". Hij nam de gok. Het moest lukken. De bestraffende hagelbuien bleven uit.

Van den Berg kreeg geen antwoord op zijn vragen naar het waarom van de rituelen. Die beperkten zich tot: dat we het altijd zo hebben gedaan. Hij stortte zich daarom maar op hun taal. Ik ontdek dat hun taal perfect gestructureerd is, echt honderd procent logisch in elkaar zit. Hierdoor vermoedde ik dat al hun activiteiten -ook hun godsdienstige -wel eens op een zekere logica zouden kunnen berusten. Dat bleek inderdaad het geval.

Abstracte termen trof Van den Berg niet aan toen hij zich verdiepte in de taal van de Aymara's. "Onze christelijke godsdienst valt hierdoor dus ook niet over te brengen. Centrale termen als genade en verzoening zijn niet duidelijk te maken, alle vertalingen van de katechismus in het Aymara ten spijt. Een bijbelvertaling kwam overigens pas tien jaar geleden tot stand. Een vertaling die een Aymara-indiaan zelf al in de vorige eeuw maakte wilde niemand uitgeven. Deze verdween in de vitrines van een Londens museum.

VERSTERKEN

Wil je vanuit het evangelie tot een eerlijke ontmoeting komen dan zul je weet moeten hebben van elkaars begrippenkader, aldus Van den Berg. Feit is dat veel Aymara's zichzelf katholiek noemen. Wij hebben vijfhonderd jaar tegen ze aan gepraat zonder naar ze te luisteren. De missie is over de wezenlijke religieuze inzichten van deze samenleving heengewalst. Ik zie het nu als mijn taak de Aymara-indianen te versterken in hun eigen godsdienstige beleving. Je kunt er namelijk niet langer van uitgaan dat er meer één soort christendom bestaat.

"In onze Westerse cultuur is God steeds transcendenter geworden. Wij zijn het zicht op Gods aanwezigheid in de Schepping kwijt geraakt. De Aymara's leven juist wél vanuit het bewustzijn van een goddelijke aanwezigheid in alles om ons heen. Een dialoog met elkaar over dit soort zaken kan volgens mij alleen maar verrijkend en aanvullend zijn. Door zo'n gesprek wordt iedereen gedwongen zijn eigen traditie en die van de ander serieus te nemen".

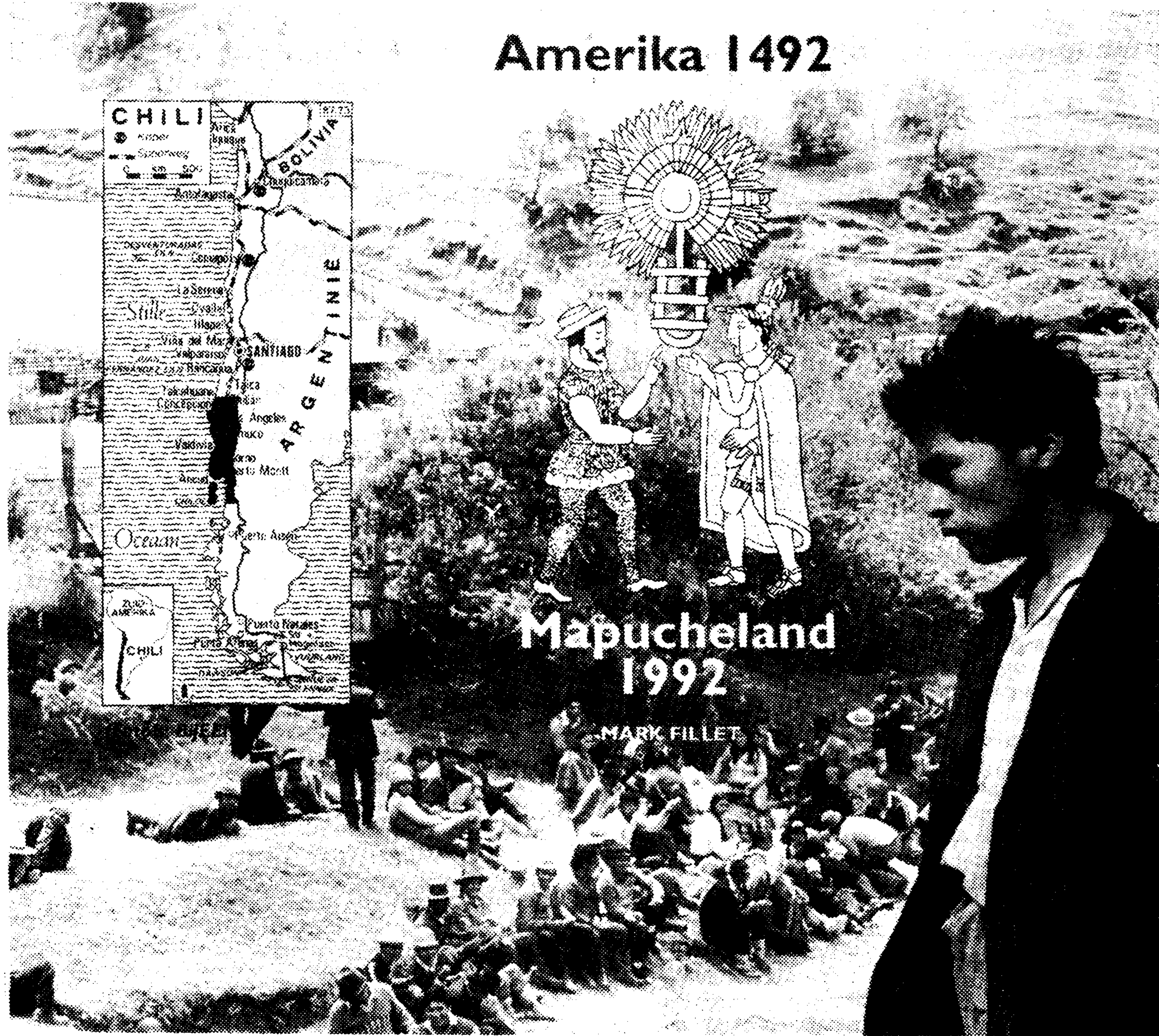
Aymara's zijn heel practisch en pragmatisch in hun godsdienstige beleving. Zo kwam er eens iemand bij mij met de vraag of ik een mis wilde opdragen ter ere van de heilige Hendrik, el Senor Enrique. Natuurlijk wilde ik dat. Tot mijn verbazing kwam hij toen het zover was met een enorm kruisbeeld aan. Na de mis werd het mij duidelijk dat de letters INRI boven het kruis waren verbasterd tot Enrique, Henriques, Hendrik. De werkelijke betekenis van de letters zei hem niets"

Ook de Heilige Drievuldigheid heeft bij de Aymara's een interessante gedaanteverwisseling ondergaan. Van den Berg: De Spaanse missionarissen wisten het woord Trinidad niet te vertalen in het Aymara. Omdat het ook een gebruikelijke meisjesnaam is zijn de Aymara's Trinidad gaan beschouwen als een vrouwelijke heilige. Vandaar dat er nu missen worden opgedragen voor de Virgen Santissima Trinidad, de Maagd Allerheiligste Drieeenheid.

De Aymara's zijn niet opgegaan in het christendom met verlies van hun eigen gezicht. Veeleer hebben zij het christendom naar zich toe gehaald en het een plaats gegeven binnen hun eigen cultuur en godsdienst. God de Vader is in dit proces het minst aangetast. God heeft zijn hemelse status behouden en speelt dus maar een kleine rol in de practische religiositeit van de Aymara's. Aan het kruis - en dus niet zozeer aan Jezus zelf - worden allerlei beschermende krachten ontleend. Jezus is vaak niet meer dan een patroonsheilige, een van de hele 'Heren', señores, die beschouwd worden als beschermers van familie of gemeenschap. De Heilige Geest wordt door de landbouwende Aymara-indianen vooral gezien als de groeikracht van de agrarische producten. En de maagd Maria - tenslotte - wordt als bijzondere patroonheilige nogal eens geïdentificeerd met Pachamama, Moeder Aarde."

Ik geloof dat mensen het evangelie nodig hebben in hun zoektocht naar een volwaardig menselijk bestaan. Bij de Andesvolkeren leeft heel sterk het besef van donkere krachten, zwarte magie en boze geesten, in het Spaans zo mooi aangeduid met het woord *tenebroso*, de schaduwzijde van het leven. Met behulp van het evangelie kan die schaduwzijde anders worden belicht. Dat scheelt veel angst en kramp.

Tot zover pater Van den Berg tegenover De Bazuin. Hij kreeg onlangs van de pauselijke nuntius in La Paz de vraag gesteld of hij "vooral door wilde gaan met zijn belangwekkend werk". Aan Van den Berg zal het niet liggen. Hij houdt van de Aymara's en van het land Bolivia.

...aymara indianen...

Van de Hoff: boekenkast omgekeerd tussen indianen

Zapoteekse mystiek: aan Gods belofte handen en voeten geven

HUN LEVENSSTIJL NOEMEN de indianen hun mystiek. Dienst aan elkaar, maar ook militant, vechten voor elkaar. Hun mystiek is samen instaan voor elkaar, verantwoordelijkheid hebben voor de hele groep. Maar dat altijd geladen met een perceptie van het goddelijke, van het heilige in de rivieren, de grond, wind, aarde, die in de mate dat wij hen respecteren, met ons meetrekken. Dus radikaal tegenover: Ieder voor zich, God voor ons allen, het kapitalistische idee.

In hun ziel laten kijken

Aan het woord is Frans van der Hoff SCJ, die onlangs op een proefschrift over *Teologia India rural*, indiaanse boerentheologie, in Nijmegen promoveerde. De titel van het proefschrift luidt verder: *Organizar la Esperanza*. Van der Hoff is theoloog, missioloog maar ook initiatiefnemer van het Max Havelaar koffiekeurmerk dat koffieboeren in de Derde wereld een rechtvaardige prijs wil betalen voor hun koffie. Hij is dan ook boer. Voor hem is boerzijn- en priester-theoloog zijn allerminst tegenstrijdig. Het geleefde en het geschreven geloof moeten immers met elkaar worden verbonden. "In mijn proefschrift heb ik mijn boekenkast laten omvallen en de inhoud samen met de indiaanse boeren vergeleken met hun geloof. En dat om het christelijk volksgeloof van de indianen beter te begrijpen en ook om de wetenschap daar op haar beurt mee te verrijken".

GEEN BARST

Pater Frans van der Hoff (52) woont na Chili, Peru, Canada en Mexicostad vanaf 1980 onder de Zapoteken, een indianenvolk van zo'n achthonderdduizend mensen in de provincie

Probleem is overleven

Oaxaca, zuid-Mexico. Hij is werkzaam in het bisdom Tehuantepec. Hij heeft zijn eigen boerderijtje, is er pastoor van het dorp maar tegelijk ook naaste medewerker van de bisschop en docent aan het seminarie. Maar dat niet alleen. Frans nam dus ook het initiatief voor het Max Havelaar-koffiekeurmerk en zit, namens de koffieproducenten nog steeds in het bestuur daarvan. Bovendien is hij ook initiatiefnemer van het uitwisselingsprogramma (Intercambio) tussen het bisdom Breda en dat van Tehuantepec. Paranimf bij zijn promotie waren dan ook de Bredase bisschop mgr Ernst en vanuit Mexico meegekomen, de collega (koffie)boer Angelino Escobar, lid van de coöperatie die 'zuivere' koffie voor Max Havelaar verbouwt, de UCIRI.

Hij had een gesprek met het maandblad ID (van Informatiedienst Woord en wederwoord van missionarissen). Dit vroeg hem: Waarom een zwaar wetenschappelijke promotie over notabene boerentheologie en dan nog wel in Nederland?. Het antwoord was simpel:"Omdat de indiaanse koffieboeren dat nodig vonden. Ze zeiden: In discussies met de consumenten van onze koffie in Europa gaat het altijd alleen maar over het economische; terwijl wij willen praten over het diepste dat ons beweegt, willen de Europeanen alleen maar praten over centen. Ze waren daar zeer kregelig over. Dat is één reden".

Een andere is dat de Zapoteekse boeren ook een beetje de pest erin hadden dat ze in het kader van 500 jaar Colombus, beschouwd werden als overlevenden uit de oertijd. Wij zijn ook mensen van 1992, zeiden ze. Wij zijn indianen én christenen. Er zit geen barst in onze alma, in onze ziel Ze willen ook de vreugde van het samendelen met hun collega's in de bergen niet kwijt. Zolang vrienden van ons het minder goed hebben, zolang hebben wij het ook nog niet goed, zeggen ze. Zolang hebben wij nog niets om voor te vechten.

NIET AFLATEND

De indiaanse boeren hebben zowel de Westerse kerk als de Westerse maatschappij een hoop te leren. De indianen in Oaxaca zijn ervan overtuigd dat deze wereld niet alleen door de Westerse rede, de *ratio*, moet worden vorm gegeven. Zij laten zien dat die *ratio* niet zonder *pathos*, tederheid, sympathie, solidariteit, vreugde kan. Dat niet alleen de uitbuiter overleeft maar ook zij die saamhorig voor elkaar zorgen. En ze weten uit eigen ervaring dat voor het vervullen van de utopie strijd nodig is, niet aflatende strijd. God heeft ons de belofte gedaan, wij zullen die belofte handen en voeten moe-

Ook enigszins opium

ten geven, moeten waar maken. Dat is de mystiek van de indianen in zuid-Mexico. Vanuit die spiritualiteit leven ze. Meer dan vijfhonderd jaar hebben we het volgehouden, zeggen ze en ze hebben ons niet op de knieën gekregen. Waaruit wij leven is iets goeds, Godzijdank.."

We zouden eens meer naar hen moeten luisteren. Zo besluit Frans van der Hoff zijn gesprek met ID.

Vriendschap met de Pachama

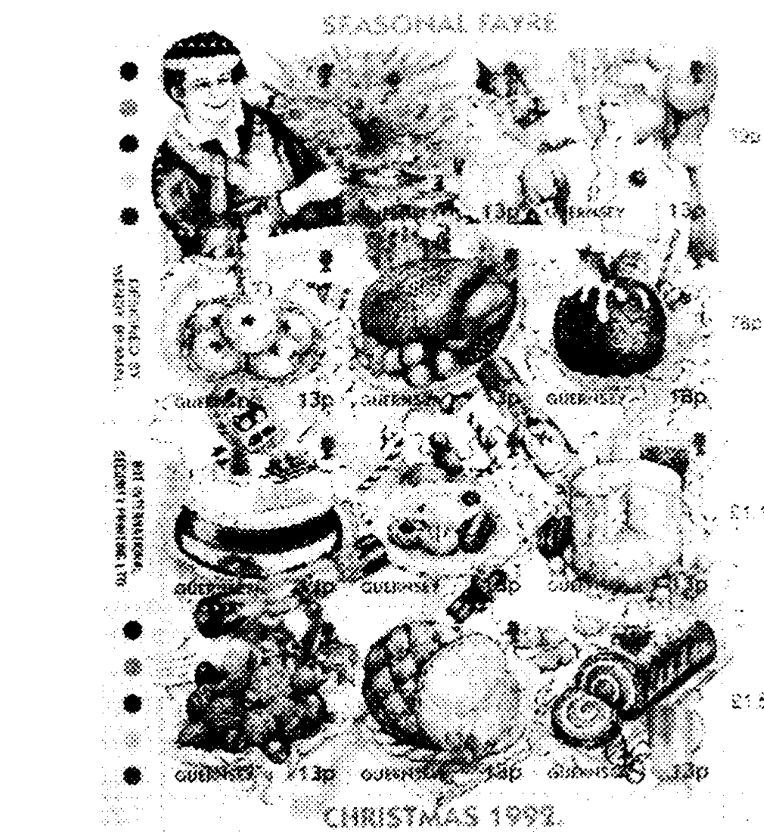
Harmonie is geluk

WAT IS GELUKKIG ZIJN, zo vroeg Jos Smeets aan indianen in Ycguna in Peru. "Vrij zijn van afgunst, niet zinnen op wraak, geen zonden bedrijven", zegt iemand en een ander valt hem bij: "Gelukkig ben je als alles goed gaat in de gemeenschap, als de mensen van het dorp accorderen. Als er harmonie is".

Harmonie, dat antwoord geeft me ook *curandero* Don Cristovan van Ychuna. Als *paco* (indiaans priester) van het dorp is hij verantwoordelijk voor het brengen van de offers aan de Pachamama, de 'Heilige Aarde', zoals hij ze noemt. Als hij naar de akkers moet twee keer per jaar voor het ritueel waarvan het slagen of mislukken van de oogst afhangt, bidt hij: "Pachamama, vergeef ons onze zonden, bevrijd ons van het kwaad, geef ons geluk, in ruil daarvoor schenken wij u de offerande: coca, wijn, de conucaplant en wierook".

Don Cristobal: "Gelukkig zijn is vriendschap onderhouden met de Pachamama. Als er geen of weinig regen valt dan betekent dit dat de Pachamama niet de gebruikelijke eerbewijzen kreeg. Dan neemt de Heilige Aarde wraak".

Deze citaten zijn ontleend aan een artikel in het maandblad BIJEEN.

Grote variatie aan thema's op kerstzegels

DE FAX EN ANDERE moderne communicatiemedia mogen het briefverkeer dan negatief beïnvloeden, kerstcorrespondentie zal er voorlopig wel blijven. De post roept overal ter wereld de klanten op om zoveel mogelijk kaartjes en brieven voor de feestdagen de deur uit te doen. Die oproep vindt — zeker binnen ons koninkrijk — elk jaar meer gehoor. En dat maakt het voor de post aantrekkelijk om zegels en velletjes uit te geven, waarmee de verzenders van wenscorrespondentie tegen reductie kan frankeren. Het verschijnsel Kerstzegel is de laatste decennia dan ook wereldomvattend geworden. Twintig jaar geleden loonde het nog de moeite een leuke collectie kerstzegels op te bouwen. Kom er nu maar eens om: zo'n collectie is in twee dikke albums al niet meer onder te brengen. En zo men er tijd en ruimte voor heeft, is er altijd nog de prijs. Wie jaarlijks alle kerstzegels compleet in zijn bezit wil hebben, is enkele honderden guldens kwijt.

= door Victor Hafkamp =

Bellini c.1490 National Gallery

THE VIRGIN AND CHILD

TURKS AND CAICOS ISLANDS
CHRISTMAS 1992

Dus moeten de liefhebbers een thema binnen het thema Kerst op zegels zoeken. In die categorie zijn twee hoofdthema's: religieuze en niet-religieuze ontwerpen. Wie de voorkeur geeft aan religieuze ontwerpen kan vervolgens nog kiezen tussen thema's als de heilige familie in de stal met herders en eventueel driekoningen, engeltjes en ster, kerstliederen *Christmas carols* en kerken. De niet-religieuze afbeeldingen bieden mogelijkheden tot onderverdeling in Kerstman met rendier, kerstcadeaus en landschapjes met (ook in tropische postgebieden) veel sneeuw.

Kerstmis is een thema dat de verzamelaar ook buiten de kersttijd kan bezighouden. In Duitsland in een *Motivgruppe Weihnachten* die de geïnteresseerde alle gewenste informatie verschaft. Vier keer per jaar komt er een informatiebulletin, een 'rundbrief' met berichten over alle sectoren van dit verzamelgebied, zoals nieuwe zegels en de bekende 'Christkindl'-stempels. Maar ook over Kerstdagen in moeilijke tijden, veldpost-, ballon Zeppelin- en vliegpost.

HANDBOEK

Binnenkort verschijnt een 'Handboek van Europese kerstzegels', waarin alle in Europa verschenen kerstzegels beschreven en afgebeeld zijn. Het handboek voor de kerstzegels van overzee is in bewerking. De leden van deze motiefverzamelaarsgroep komen ook van tijd tot tijd bijeen, volgend jaar december in het gehucht Christkindl in Oostenrijk, dat bij de filatelisten overal ter wereld bekend is. Het gehucht heeft in de Kersttijd een tijdelijk postkantoor dat twee speciale vlagstempels in voorraad heeft: één voor de periode tot en met tweede Kerstdag en één voor de periode daarna tot en met Driekoningen 6 januari.

Mocht u informatie over de motiefgroep en zijn activiteiten wensen, schrijft u dan naar de vertegenwoordiger voor Nederland, België en Luxemburg: Jacques Gommans (Spoorstraat 42, 5931 PV Tegelen). Het secretariaat is in handen van Beate Wagner (Weberstrasse 8, D-8660 Münchborg, Duitsland).

Ten overvloede wijs ik nog even op de vroegste kerstzegels die in 1943 in Hongarije uitkwamen. Cuba kwam in 1951 ook met twee exemplaren en daartussen was er de uitgifte van Thuringen, nu een Duitse deelstaat, dat met een bekend kerstblok kwam. Doorgewinterde filatelisten wijzen verder nog op de twee Spaanse kerstblokken met de opdruk *Navidad 1941*. Ze golden als verplichte toeslagzegels voor Barcelona.

Kerstmis is geen thema dat zich voor originele ontwerpen schijnt te lenen. Een overzicht van de kerstzegels die in de loop der jaren uitkwamen, biedt weinig verrassingen. Ontelbaar is het aantal reprodukties van schilderijen. Ook dit jaar zijn die er weer bij tientallen. Enkele eilandstaatjes in het Caribisch gebied zochten naar werken van oude meesters die het Kerstverhaal op hun doeken in beeld brachten. Zo kwam Nevis met acht zegels en twee souvenirvelletjes met onder meer een schilderij van Quinten Matsys, Metsys of Massys, een in 1465 in Leuven geboren meester. Saint Vincent dat maar liefst twaalf zegels en drie souvernirvelletjes liet drukken, bracht werken van Kan Metsys, een zoon van Quinten en Van Geertgen tot Sint Kans, een Noordnederlandse schilder, vermoedelijk uit Leiden, in beeld.

De zittende Maagd Maria met het kind Jezus, geschilderd door Dirck Bouts is te zien op een van de souvernirvellen van de Turks en Caicos-eilanden. Bouts gaf onderricht aan Quinen Matsys. De Vlaamse schilder Rogier van der Weyden schilderde 'de blijde boodschap'. Dat deden ook grote meesters als Melchior, Broederlam, eveneens een Vlaming, Fra Filippo Lippi en Albert Bouts. Tien schilderijen waarop de blijde boodschap van Maria is uitgebeeld, zijn gereproduceerd op zegels van Grenada's eilandreeks de Grenadinen die — hoewel dun bevolkt — ook een uitgebreid uitgifteprogramma hebben.

KUNSTWERKEN

Verscheidene grote landen hebben dit jaar ook kerstzegels met afbeeldingen van kunstwerken die het kerstverhaal als thema hebben. De Italiaanse meester blijken daarbij ook favoriet. Ierland gaf bij voorbeeld drie zegels met reprodukties uit, zoals Maria Boodschap en de aanbidding van de herders van Jacopo da Empoli (28 en 32 p.) en de aanbidding van de drie koningen van Johann Rottenhammer (52 p.). Verder kwam Ierland met het traditionele bonusvelletje dat uit dertien zegels van 28 pence bestaat. De zegel toont een Iers dorpskerkje met kerkgangers. Wie zo'n velletje van dertien koopt, krijgt een zegel gratis, want hij betaalt 3.36 pond voor het velletje, dat als opschrift draagt *Nollaig Shona 1992*, Gelukkig Kerstfeest 1992.

Malta in de Middellandse Zee bracht drie zegels uit voor Kerstmis oftewel 'Milied', zoals het in het Maltees heet. De afbeeldingen: Christus' geboorte (3+1 c.), de aanbidding van de wijzen (10+2 c.) en Christus met zijn ouders in de tempel (25+3 c.) zijn ontleend aan de Maltezer kunstenaar Giuseppe Cali (1846-1930). Cyprus, het andere Middellandse Zee-eiland koos voor muurschilderingen uit kerken, onder andere de kerk van de Heilige Nicolaas in Steyis. De zegels hebben een frankeerwaarde van zeven, vijftien en twintig cents.

Gebrandschilderde ramen lenen zich ook uitstekend voor kerstontwerpen op postzegels. De Britse post die een grote traditie heeft op het gebied van kerstuitgiften, zorgde voor vijf zegels met reprodukties van dergelijke ramen uit Britse kerken. De engel Gabriel uit de St. Jameskerk in Pangbourne is afgebeeld op een zegel van achttien pence, het Britse kerstkaarttarief. Maria met het kind Jezus (St. Mary Bibury), een van de drie koningen, de herders en twee koningen die wierook en mirre dragen, zijn afgebeeld op zegels van respectievelijk 24, 28, 33 en 39 pence. De gebrandschilderde ramen met de koningen zijn uit de kerk van *Our Lady and St. Peter* in Letherhead in Surrey.

Ook het eiland Man in de Ierse zee zorgde voor reprodukties van gebrandschilderde vensters. Ze komen uit kerken in de hoofdstad Douglas (17, 22, 37 en 40 pence). Saint Kitts gaf eind oktober al vier zegels (20, 25, 80 cent en drie dollar) uit met plaatsjes in de stijl van gebrandschilderde ramen. De post in Duitsland zowel als in Oostenrijk liet de keuze vallen op reprodukties van beelden. Franz Maidburg maakte beelden die te bewonderen zijn in de St. Annenkirsche in Annaberg-Bucholz in het Erstgebergte. Zijn 'aanbidding van de wijzen' en 'De geboorte van Christus' zijn in beeld gebracht op zegels van 60+30 en 100+5 pfenning. De toeslagen zijn bestemd voor liefdadige instellingen.

Johan Georg Schmidt (1680-1748) maakte een beeld met de geboorte van Christus als thema. Het is te bewonderen in het Stift (klooster) Lilienfeld en nu ook op een Oostenrijkse zegel van 5.50 schilling.

WERKEN

En dan zijn er natuurlijk ook weer de kerken op postzegels. Fris en wat prentbriefkaart-achtig zijn de vier zegels van het Kanaaleiland Jersey (16, 22, 39 en 57 pence) met kerken van het eiland, de Drieëenheidskerk, en de kerken van St. Mary, St. Martin en St. Peter.

De kroonkolonie Gibraltar zorgde voor vier kerstzegels met kerken uit het kleine gebied aan de zuidpunt van Spanje. De kerk van het Heilig Hart, de kathedraal van het katholieke geloof, en de kerken van St. Andrew en St. Joseph zijn afgebeeld op waarden van 4, 24, 34 en 49 pence. De kroonkolonie Gibraltar is volgens een opgave van de lokale post niet minder dan vijftien christelijke kerken rijk. Liechtenstein heeft zegels van vijftig en negentig centimes en 1.60 franc laten verschijnen met o.a. afbeeldingen van de St. Mamertus-kapel en de St. Maris-kapel en een kerstkribbe, zoals die in een van de kapellen in deze tijd feestelijk versierd wordt. Zwitserland voegde dit jaar aan zijn jaarlijkse *Pro Juventute*-reeks een speciale kerstzegel toe. De koning Balthasar, een van het bekende drietal dat op 6 januari wordt gevierd, is afgebeeld op een zegel van 50+25 centimes.

Andere religieuze thema's op de kerstzegels zijn onder andere te vinden in Spanje (27 pesetas), op de Bahamas (15, 55, 60 en 70 cents) en in de Verenigde Staten waar steeds twee soorten zegels worden gedrukt: één voor de liefhebbers van een religieus thema en een ander met een profaan thema. De zegel met religieus motief heeft dit jaar een frankeerwaarde van 29 cents en toont de madonna met kind van Bellini, een werk uit de National Gallery. De andere zegels (vier van 29 cent als blokje) tonen kinderspeelgoed, zoals een speelgoedtrein. Die zegel is ook nog als zelfklevend exemplaar in boekjes van achttien stuks verkrijgbaar. Ook Finland heeft dit jaar bij wijze van uitzondering religieuze ontwerpen op zijn kerstzegels: eem kerk, de St. Laurentiuskerk in Helsinge en een gebrandschilderd raam uit de kerk Karkkila (1.80 en 2.10 mark).

KINDEREN

Verscheidene landen kozen voor niet-religieuze onderwerpen op hun kerstzegels. Dat maakte de keuze wat groter voor de ontwerpers, maar echt originele ontwerpen zijn er dit jaar weer niet bij. Australië liet op zegels van veertig, 45 cents en één dollar de kindervreugde in de Kersttijd uitbeelden. De eerste zegel heeft toch nog wel iets religieus, want de kinderen op het zegelbeeld spelen Maria en Jozef en hebben een poppenwagen met Kerstkind.

Santa without snow (De Kerstman zonder sneeuw) is de titel van een serie Nieuwzeelandse zegels. Een blokje met vier zegels van 45 cent toont de Kerstman op slee met rendieren die boven de huizen met verwachtingsvolle kinderen en een Kerstboom door de lucht zweeft. Er zijn ook nog drie zegels (65 c., één en 1.50 dollar) met onder andere een kerkje en een pohutukawa, een Nieuwzeelandse kerstboom.

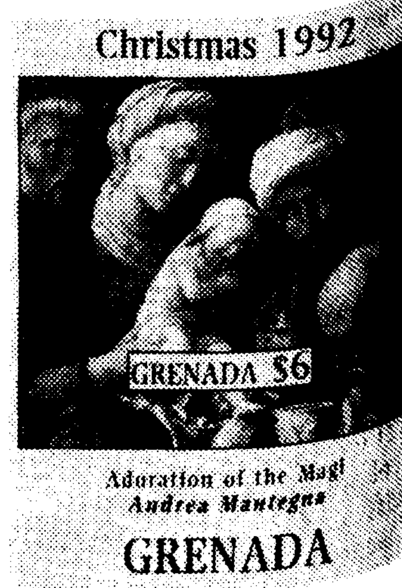
De Kerstman is ook op andere uitgiften nadrukkelijk aanwezig, zoals op de leuke zegel van Groenland, waar hij een Groenlands kind en diens moeder de hand reikt. Canada heeft op een van z'n vier zegels ook de Kerstman afgebeeld. Noorwegen heeft op twee zegels van 3.30 kronen gnomen, de assistenten van Kerstman, afgebeeld. Monaco zocht het in beeldjes uit de Provence, te zien op zegels van 2.50, 3.40 en vijf francs.

Het eiland Ascensión in de Atlantische Oceaan liet kinderen vier kerstzegels (8, 18, 25 en 65 pence) ontwerpen. Andere posterijen gebruikten de kerstzegel om iets van de schoonheid van eigen land op af te beelden. Zoals het eiland Christmas, zo genoemd omdat James Cook het op de ochtend van Kerstmis 1777 ontdekte. Het eilandgebied kwam weer met een strip van vijf zegels (40, 45 c., 1.05 en 1.20 dollar) met vogels en een gezicht op de kust. Norfolk presenteerde zichzelf ook op kerstzegels van 40, 45, 75 cent en 1.20 dollar.

Verder zijn er ook zegels met Kerstliederen. Dit jaar zijn er vier uitgebeeld op zegels van Samoa (50, 60, 75 sene en 4 dollar). België zocht het in een combinatie van Kerstmis en Nieuwjaar en bracht een zegel uit van elf frank met het Koningsplein in Brussel naar een werk van Luc De Decker. Er zijn natuurlijk ook Nieuwjaarszegels. In landen waar het christelijke Kerstfeest niet gevierd wordt, zoals bij ons, verschijnen vaak zegels voor het nieuwe jaar met het dier van het jaar (zoals in Zuid-Oost-Azië) of met andere ontwerpen: Thailand.

Rusland geeft elk jaar een Nieuwjaarszegel uit met de wens *Snowym godom* (op het nieuwe jaar). Dit jaar toont het exemplaar van vijftig kopeken een klok, vuurwerk en kersttakken). Rusland had dit jaar trouwens ook kerstzegels. Samen met Zweden gaf het vier zegels uit met afbeeldingen van ikonen, onder andere met een afbeelding van Sint Nicolaas. De vier zegels kostten in Rusland tien roebel en in Zweden 2.30 kronen per stuk. Prachtige zegels die nog eens aantonen hoe mooi een collectie kerstzegels kan zijn.

Adoration of the Magi
Andrea Mantegna
GRENADA

Bankier Ron Gomes Casseres

Investeren in werknemers is beleggen in de toekomst

"EEN WERKNEMER IS niet alleen een persoon die werkt en aan het eind van de maand salaris moet krijgen. Hij of zij is ook een mens, geconfronteerd met zowel vreugde als verdriet", zegt Ron Gomes Casseres, directielid van de Maduro en Curiel's Bank (MCB). Rekening houden met de privé-omstandigheden van de werknemer is de filosofie geworden van de bank, die zich kennelijk niet voor niets *bo banku amigu* noemt. Volgens Gomes Casseres dient een werkgever, en dus ook de overheid, verder te kijken dan naar winst maken respectievelijk tekorten wegwerken. "Investeren in je werknemers betekent investeren in de toekomst".

= door Elisabeth de Montsouris =

"In 1989 zijn we begonnen met het verlichten van de zorgen van de werknemer door mee te betalen aan de uitgaven voor crèches. Vijftig procent betaalt de MCB, met een maximum van fl. 150,- per maand. Ja, dat kost wel een hap geld, maar het betekent een enorme gemoedsrust voor de werknemer. De kinderen zijn goed ondergebracht en dus kan hij of zij zich beter op het werk concentreren".

Gomes Casseres haalt twee filosofen/historici, Will en Ariel Durant, aan, om zijn verhaal kracht bij te zetten. Zij hebben ooit gezegd: "Het gezin is de kern van de beschaving". De vroegere voorzitter van de Harvard Universiteit, Charles W. Elliot, liet zich in dergelijke bewoordingen uit: "De zekerheid en de verheffing van het gezin en het gezinsleven zijn de eerste doelen van de beschaving, en het uiteindelijke oogmerk van alle economische activiteit".

"Als we met Elliot en de Durants vinden dat het gezin de essentie is van de beschaving moet al het andere dan niet ondergeschikt worden gemaakt aan het gezin?", zo vraagt Gomes Casseres zich af. Voor hem is het antwoord ja. Als zakenman wordt hij dan direct geconfronteerd met de vraag hoe de verhouding tussen de werkgever aan de ene kant en de werknemer en zijn of haar gezin aan de andere kant moet zijn.

Foto Ken Wong

RON GOMES CASSERES

DISCREPANTIE

"Uit onderzoek is gebleken dat slechts zeven procent van de Amerikaanse bevolking voldoet aan het klassieke gezinsmodel van vader, moeder, twee of drie kinderen en hond of kat. Een onevenredig groot aantal managers blijkt echter wel uit een dergelijke gezinssituatie afkomstig te zijn. Dat betekent dat er een grote discrepantie bestaat tussen managers en werknemers die het dagelijkse werk in de bedrijven uitvoeren".

"Hoewel ik niet zeker weet hoe de situatie op de Antillen ligt, mag ik er toch wel vanuit gaan dat die niet veel anders zal zijn, wellicht zelfs erger", aldus Gomes Casseres.

Uit een andere studie blijkt weer dat een derde van de werknemers meent dat gezinszaken het werk beïnvloeden. Als het om vrouwelijke werknemers met jonge kinderen gaat, loopt het percentage zelfs op tot bijna zestig procent.

PRODUKTIVITEIT

De MCB houdt in haar arbeidsvoorwaardenbeleid terdege rekening met de gezinsomstandigheden van haar werknemers. Aan de ene kant uit sociale overwegingen, maar zeker ook met het oog op economische factoren. "Het gevoel dat thuis alles soepel loopt werkt natuurlijk de produktiviteit in de hand", vertelt Gomes Casseres. "Daardoor loopt het bedrijf dus beter".

Nadat de bank een jaar of wat tot volle tevredenheid van iedereen aan de kosten van de crèches had meebetaald, gingen de eerste crèchekinderen naar school. "Toen zijn we ook begonnen aan het financieren van buitenschoolse opvang voor kinderen tot twaalf jaar. Als je er eenmaal over gaat nadenken, is er geen einde meer aan de mogelijkheden. Dat is het creatieve ervan".

Creatief zijn ze in elk geval bij de banku amigu. Er bestaat een bijdrage in de aanschafkosten van schoolboeken voor werknemers met kinderen op de middelbare school en binnenkort wordt er ook iets geregeld voor de opvang van inwonende (groot)ouders. "Dat komt nog veel voor, vooral bij oudere families", vertelt Gomes Casseres. "Wij gaan waarschijnlijk een deel van de kosten van een dagverblijf voor ouden van dagen vergoeden".

Zestig MCB-kinderen worden inmiddels na schooltijd opgevangen in buurtcentra of crèches met middagopvang, terwijl zo'n 150-200 kinderen de dag in een deels door de bank betaalde crèche doorbrengen. Dit alles op een totaal van 1200 werknemers verdeeld over vier eilanden.

ZORGEN

"We willen als bank verder gaan dan het betalen van salaris. We proberen ons ook iets aan te trekken van de zorgen waar de werknemer mee zit. En dat gaat verder dan belangstelling tonen bij een sterfgeval, een jubileum of een verjaardag".

"We worden daar ook door de werknemers op gewezen", zo vervolgt hij. "Na een studiedag over hygiëne bij voorbeeld kwam een werknemer op ons af en vroeg waarom wij er dan niet voor zorgen dat ouders de tijd krijgen om met hun kind naar het consultatiebureau te gaan. Dat kan dus tegenwoordig. Onder werktijd".

Om aan de problemen tegemoet te komen die bij de werknemers leven, stuurt het bedrijf hun elk jaar een brief. Daarin wordt gevraagd om suggesties omtrent nieuwe arbeidsvoorwaarden. De voorstellen worden verwerkt in een verslag. Ideeën die integraal deel van de arbeidsvoorwaarden gaan uitmaken worden daarin vermeld evenals de wensen waaraan niet kan worden voldaan en de reden waarom.

Gomes Casseres: "Helaas krijgen we weinig respons op die brief. Je vraagt je af of dat apathie is of tevredenheid met het door ons gevoerde beleid. Je merkt aan de suggesties wel meteen wat er op dat moment speelt. Toen er gesproken werd over vervroegd pensioen, kwamen daarover ineens veel wensen".

Voor alleenwonende moeders zou de bank graag flexibele werktijden invoeren. Er wordt heftig over gediscussieerd binnen de directie, maar de heren zijn er nog niet uit. Een van de problemen betreft de controle en de continuïteit in de dienstverlening. "Bij flexibele werktijden hoort een prikkloksysteem. Maar we prikken niet bij ons bedrijf. We houden nu eenmaal niet van dat soort reglementering. Iedereen moet zijn eigen verantwoordelijkheid kennen tegenover de bank en de collega's".

Ook de kwestie van de dienstverlening is nog niet opgelost. Gomes Casseres: "We willen tegenover de klanten niet de indruk wekken dat grote groepen mensen na vier uur niet werken. Op de afdeling automatisering kan wel op verschillende tijden gewerkt worden, maar niet bij de kassa's of de kredietverlening".

De sociaal werkster speelt een belangrijke rol in het sociale beleid van de bank. Zij draagt ideeën aan en organiseert informatie-ochtenden over voeding, hygiëne en andere zaken die ouders interesseren. "Zij bekijkt de zaken weer vanuit haar invalshoek", zegt Gomes Casseres. "En omgekeerd. Wij komen ergens mee en vragen aan haar om dat uit te zoeken".

"Het belangrijkste is dat we streven naar een bredere visie op het personeelsbeleid". Het moet natuurlijk wel kunnen, geeft het MCB-directielid onmiddellijk toe. "In een tweemansbedrijfje is het moeilijker om iemand onder werktijd naar het consultatiebureau te laten gaan. Maar als je wilt, is overal wel een mouw aan te passen", meent hij.

"Hier ligt ook een taak voor de Kamer van Koophandel en de Vereniging Bedrijfsleven Curaçao. Als die instanties de werkgevers aansporen, ook die van de overheid, meer rekening te houden met de algemene noden van de werknemer, dan geloof ik dat we een betere samenleving krijgen".

Rozijnenbrood

1 pakje droge gist
5-6 cups meel
2 cups melk
1/3 cup suiker
1 eetlepel zout
3 eetlepels boter
gesmolten boter

1½ cup sultana rozijnen overnacht getrokken in sherry met een beetje nootmuskaat en 2 theelepels limoenschil
1 eigeel losgeklopt met 2 eetlepels room

Doe de helft van het meel en de gist in een grote kom. Warm de melk en voeg er de suiker, het zout en de boter aan toe. Afkoelen tot het mengsel lauw is. Bij het meel en de gist doen en genoeg meel toevoegen tot er een elastisch glad deeg is ontstaan (±10 minuten).

In een beboterde kom doen, een keer draaien om de bovenkant te beboteren. Laten rijzen op een warme plaats, uit de tocht tot het deeg zich verdubbeld heeft. Het deeg doorslaan en weer 3 minuten kneden. Daarna weer 30 minuten laten rijzen. Het deeg in 2 gelijke delen verdelen. Twee broodvormen van 25-10-6 cm invetten.

Het deeg uitrollen tot een rechthoek van ongeveer 23 bij 45 cm. Insmeren met gesmolten boter. Het rozijnenmengsel (dat u eerst heeft laten uitlekken in een zeef) erover strooien. Het deeg stevig oprollen, te beginnen bij de smalle kant. In de vorm doen en laten rijzen tot net boven aan de rand van de vorm. Bestrijken met het eigeel-room mengsel

Voor de andere helft van het deeg procedure herhalen!

De broden in een voorverwarmde oven tot 400° F. 10 minuten bakken, daarna de temperatuur verlagen naar 350° F. en nog 20-30 minuten bakken. Uit de oven halen, broden uit de vorm nemen, op de bodems kloppen. Als het hol klinkt, zijn ze klaar. Zoniet, even zonder vorm terugzetten in de oven.

Aardappelsla

1 pond aardappelen
1 flinke komkommer
½ cup maisolie
1 eetlepel tafelazijn
1 eetlepel zout
½ theelepel vers
¼ theelepel gemalen zwarte peper
1 lente-ui, fijn gesneden
1 eetlepel fijn gehakte verse peterselie

De aardappelen wassen en in de schil koken (de aardappelen moeten allemaal even groot zijn anders zijn ze niet tegelijk gaar!). Water afgieten en de aardappelen laten afkoelen. De aardappelen schillen en in plakjes snijden. De komkommer schillen, in de lengte doorsnijden, de pitten verwijderen en de komkommer op een grote rasp raspen.

In een zeef met een gewicht erop laten uitlekken. De olie, azijn, peper en het zout mengen, over de aardappelschijfjes gieten. De uitgelekte komkommer toevoegen met de peterselie en de lente-ui. Overnacht laten intrekken in de ijskast.

Kersthams

Op deze manier bereiden de Amerikanen hun *precooked* ham:

Oven voorverwarmen tot 325° F. Plaats een ham van 5-6 kg (11-13 lbs) met de vette kant omhoog op een rooster in een ondiepe braadslee zodat de ham voldoende ruimte heeft. Ongeveer twee uur braden tot de ham een inwendige temperatuur heeft van 140° F. Uit de oven halen. De oventemperatuur verhogen tot 450° F. Met een lang scherp mes het zwoerd verwijderen. De vetlaag tot op het vlees kerven in een ruiten patroon. Maak een papje van 1½ cup bruine suiker en 3 eetlepels mosterd en een beetje water. Smeer de ham ermee in en plaats op elk kruis van de inkepingen een kruidnagel. De ham bedruipen met het vocht onder uit de braadslee.

Nog 15-20 minuten laten braden in de hete oven tot de suiker gesmolten is en er een glanzend glazuur is gevormd.

SPECIALE SCHOTELS VOOR DE FEESTDAGEN

Caribische Eggnog

6 eieren
2 blikken gesuikerde condens-melk
1 theelepel vanille-essence
fijn geraspte schil van 1 limoen
2 cup rum

De eieren loskloppen in de osterizer, dan de melk, vanille en limoen toevoegen, even kloppen. Tot slot de rum. Weer kloppen. Serveren met kleine stukjes ijs (6-12 drankjes).

Kalfslapjes

4 kalfslapjes van 125 gram elk
zout
vers gemalen zwarte peper
1 limoen of citroen
25 gram roomboter
6 lente-uien klein gesneden
2 theelepels rozemarijn
3 stukjes verse hete peper (voorzichtig!)

Kalfslapjes plat slaan en in tweeën snijden, kruiden met zout en peper en het sap van ½ limoen (citroen). Boter verhitten in een koekepan en de lapjes erin doen zodra de boter schuimt. Bak de lapjes aan beide kanten goudbruin. Uit de pan halen en warm houden. In diezelfde koekepan het witte deel van de uien in de stukjes hete peper fruiten. Voeg het vlees in de rozemarijn toe en de in dunne schijfjes gesneden limoen (citroen). 2x3 minuten laten sudderen. Bestrooi het geheel met de klein gesneden groene delen van de lente-uien,

Rode Kool

1 rode kool van 1 kg
3 appels
100 gram roomboter
1 ui
2 eetlepels wijnazijn
1 eetlepel suiker
zout
mespuntje gemalen kruidnagel
1½ cup sterke kippebouillon
1½ eetlepel kaneel
½ cup witte wijn.

De rode kool schoonmaken en in de keukenmachine zeer fijn raspen. De appels schillen, met de appelboor de klokhuizen verwijderen en de appels in dikke plakken snijden. De appelschijven in de boter, in een flinke braadpan, lichtbruin bakken. De ui schoonmaken en in grote stukken snijden. De uit met de kool, kruidnagel, suiker, azijn en het zout aan de appels toevoegen. Goed door roeren. Even laten pruttelen. Voeg nu de bouillon toe. Op een laag pitje met de deksel op de pan de kool 45 minuten [illegible] de kaneel [illegible] egen in de wijn. Nog een kwartier laten doorpruttelen.
[illegible] bij de kersthams [illegible] koud.

Aarbeien Custard Pie

3 losgeklopte eieren
6 eetlepels suiker
¼ theelepel zout
1 theelepel vanille-essence
1 pond bevroren aardbeien [illegible] (laten ontdooien)
1 pakje taartma (taartengelei rood)
een ongebakken pie-bodem van 23 cm

Voor de pie-bodem:
1¼ cup meel
cup koude ongezouten roomboter
½ theelepel zout
cup ijskoud water.

Het meel met de boter en de suiker mengen in de keukenmachine ±10 seconden. Daarna het water druppel voor druppel erbij [illegible] het deeg samenhangt. Uitrollen tussen waspapier. In de pievorm draperen. Mooie gegolfde rand maken.

Oven verwarmen tot [illegible]° F. Eieren suiker en zout mengen. Melk [illegible], dan vanille. In de pie-bodem gieten. Zes minuten bakken. Afkoelen in [illegible]. De aardbeien [illegible] in een [illegible]. De siroop opvangen. De a[illegible] over de pie [illegible]. [illegible] halveren. De siroop [illegible] volgens aanwijzingen op het taartma zakje. Over de aardbeien scheppen.
Pie in de ijskast bewaren.

Bestuur moet bedrijfsmatig gaan functioneren

De overheid als concern de burgers als haar cliënt

= door drs Harald Linkels =

DE AFGELOPEN jaren steeds duidelijker geworden voor een klein land als de Nederlandse Antillen noodzaak is om te werken aan een kleiner en overheidsapparaat. Om dat te bereiken zijn reeds (vaak buitenlandse) consultancy's bureau inge- en zijn ook met wisselend succes bepaalde veranderingen doorgevoerd. Een voorbeeld van lijke organisatieverandering is de grootscheepse isatie die de afgelopen jaren is gerealiseerd, taken van de landsoverheid werden afgestoten naar llende eilandgebieden. Op zich een proces dat bij de op dat moment heersende gedachte dat het zaken in grotere organisaties minder centralis- regelen en te streven naar de organisatie van in kleinere, meer autonome deelorganisaties.

vaak bij derge- nisaties werd hier stilgestaan bij e uitvoering. Er bepaalde zaken delijk niveau gede- rd maar men hield kening mee dat de kleinere Bonaire, St. Saba helemaal urlijke capaci- de mankracht de nieuwe taken uit te voeren. op Curaçao moge- rotere efficientie tot wam door uitdun- het ambtelijke appa- op de overige de bestuurlijke en maar groter. de eilanden samen keer één land kan er over het nomen beslist niet worden van een ... plannen tot een van de inkomsten ... belasting ger (zoals door n de omzetbelas- de overheid haar een efficiënter apparaat blijkbaar en en zich op het gesteld dat een voor de financiële geheel gezocht den in een verho- de inkomsten en dringend een verlaging van uitgaven.

FOUTEN

fouten die de de afgelopen jaren reorganisaties heeft mijns inziens dat gefixeerd op een van de *structuur* verheidsapparaat, te aandacht werd n de verandering lijke *cultuur*, en of nooit werd een totaalop- is in de organisa- n algemeen aan- vatting dat wan- organisatie enkel dt aan de veran- de structuur van (of juist alleen) de reorganisatie is te mislukken, twee onlosmake- zijn verbonden. is er bijna nooit één probleem dat ... verandering ... doch ... pro- ... aan sle- probleem te midden ... nooit leiden ... in een orga- ...

... vragen wat ... is om het ... en effi- ... organisatie ... tot beant- ... vraag kom ... ingaan ... in de ... het denken ... heid.

VERANDERING

tot de helft van 80 heerste er in het organisatieadviseurs opvatting dat over- bedrijfsleven twee ... hun eigen pro- blemen en elk hun eigen specifieke oplossingen voor die problemen. Rond 1985 echter begon, met name geïnspireerd door psychologen en sociologen die zich bezig hielden met de leer van arbeid en organisatie (A&O), het inzicht te komen dat bedrijfsleven en overheid misschien toch niet zo verschillend waren als altijd was aangenomen. Het zijn vooral de psychologen die over het algemeen het standpunt aanhangen dat er bepaalde algemene (basale) en voor iedereen geldende principes zijn, volgens welke mensen denken en handelen, die de grenzen van bijvoorbeeld culturen maar ook organisaties overstijgen.

Aangezien organisaties niet veel anders zijn dan groepen mensen met een bepaald gemeenschappelijk doel begon men zich dan ook af te vragen of bepaalde principes die golden voor (mensen in) het bedrijfsleven niet zouden gelden (voor mensen) in de overheid. Daarnaast dient nog aangetekend te worden dat de jaren 80 kunnen worden gekenmerkt als jaren van toenemende verzakelijking. Met die verzakelijking begon ook de opvatting te komen in zowel de politiek als de maatschappij dat voor de overheid dezelfde criteria gehanteerd moesten worden als voor het bedrijfsleven. Als het niet goed gaat in een bedrijf dient er bezuinigd te worden, en dient men efficiënter te gaan werken. Waarom zou niet op eenzelfde manier naar de overheid gekeken kunnen worden?

Vanaf 1985 heeft men (vooral in Nederland) in toenemende mate geëxperimenteerd met het toepassen van inzichten uit het bedrijfsleven in de overheid om die overheid efficiënter en bedrijfsmatiger te krijgen. Ook in Nederland had de overheid de naam een geldverslindend apparaat te zijn, vol met "luie" ambtenaren die weinig anders behoefden te doen dan de krant te lezen en koffie te drinken. Dat dergelijke kwalificaties niet erg genuanceerd of correct waren mag duidelijk zijn, maar het beeld dat men van de overheid en haar ambtenaren had spreekt er wel uit.

Het is ook mijn persoonlijke opvatting dat het toepassen van inzichten uit het bedrijfsleven bij de overheid inderdaad kan leiden tot belangrijke veranderingen die als uiteindelijk resultaat hebben:

— Een efficiënter en goedkoper overheidsapparaat
— Een tevreden burger
— Tevreden en gemotiveerde werknemers bij die overheid

Ik wil hieronder in tien punten uitwerken hoe men —met name ook op de Antillen — zou kunnen komen tot een bedrijfsmatiger overheidsorganisatie. Die punten — dat moge gezien de complexiteit van het probleem duidelijk zijn — zijn beslist niet uitputtend beschreven of uitgewerkt. De volgorde van die 10 punten zijn tot op zekere hoogte willekeurig. Zoals eerder aangegeven gaat het vooral om de totaaloplossing waarnaar men dient te streven. Of men nu de ene of de andere stap definieert als zijnde van een hogere prioriteit doet er daarbij niet zo heel veel toe.

CORPORATE IDENTITY

In het bedrijfsleven is het belang van corporate identity reeds lang onderkend. Corporate identity wil zeggen het totaal aan maatregelen dat een bedrijf neemt om zich te onderscheiden van haar omgeving en dat voor zowel haar werknemers als de klanten duidelijk maakt met wat voor bedrijf men te maken heeft. Men moet hierbij denken aan een bepaald logo, bepaald soort briefpapier, de aankleding van een gebouw, bepaald soort uniformen. Deze corporate identity heeft zowel een positieve invloed op de bekendheid van het bedrijf als op de gevoelens van saamhorigheid en zelfs trots van de werknemers van het bedrijf. Voorbeelden van een sterke corporate identity in het bedrijfsleven zien we bij luchtvaartmaatschappijen (bijvoorbeeld KLM), banken (Maduro & Curielsbank) en fast-food ketens (McDonalds, Burger King).

Gebleken is dat door het werken aan een corporate identity overheidsinstellingen het stoffige imago dat zij vaak hebben van zich af kunnen schudden. Dit leidt tot een positievere waardering door zowel de burgers als de werknemers van de overheidsorganisatie. Voorbeelden van aandacht voor de corporate identity bij de overheid zijn uniform briefpapier voor alle diensten met daarop hetzelfde logo, dienstauto's gespoten in dezelfde kleur met het overheidslogo, gelijke aankleding van de overheidsgebouwen (huisstijl).

Met name op de Antillen zien de burgers zichzelf vaak als willoos overgeleverd aan gemeentelijke instanties waarvan men afhankelijk is voor bepaalde diensten (bestuurskantoor, ontvanger, sociale dienst). Het is een wezenlijke verandering als de overheid zich niet langer opstelt als monopolist (de overheid levert immers als enige bepaalde zaken zoals bijvoorbeeld een paspoort, een uitkering etcetera) maar zichzelf gaat zien als een bedrijf dat een bepaalde dienst levert aan een klant. Wezenlijk daarbij is dat de overheid gaat onderzoeken wat de klanten (burgers) vinden van de serviceverlening en naar aanleiding daarvan haar werkwijze bijstelt.

MANAGEMENT

Management By Objectives (MBO) is een techniek die al jaren gebruikt is in het bedrijfsleven. Kort gezegd komt dit neer op de werkwijze waarbij binnen een bedrijf of concern met een afdeling (of dochterbedrijf) een contract wordt gesloten. In dat contract wordt overeengekomen voor hoeveel geld die afdeling een bepaalde taak uitvoert. Wordt dat bedrag overschreden dat moet die afdeling de financiele consequentie daarvan dragen (bijvoorbeeld door een kleinere eindejaarsuitkering voor de werknemers, of minder nieuwe computerapparatuur). Lukt het de afdeling daarentegen om het werk voor minder geld te doen dan kan men het uitgespaarde geld naar eigen inzicht besteden aan bijvoorbeeld een uitstapje met de afdeling, aanschaf van nieuw meubilair of wat dan ook. In Nederland is onder de naam Zelfbeheer en Contractmanagement binnen de overheid geëxperimenteerd met deze manier van werken, hetgeen leidde tot positieve resultaten, en een geheel andere instelling bij de ambtenaren.

Uit de arbeidspsychologie is bekend dat als mensen dag in dag uit hetzelfde monotone werk verrichten zij dit als zeer afstompend ervaren en hun motivatie tot het minimale daalt. Meestal associeert men dergelijke verschijnselen met lopende band werk in een fabriek. Echter ook bij de overheid ziet men voorkomen dat ambtenaren dag in, dag uit bezig zijn met hetzelfde, weinig betekenisvolle werk. Voorbeelden zijn medewerkers die de hele dag niets anders doen als het zetten van hun paraaf onder bepaalde documenten, of die documenten van zegels voorzien. Voortbordurend op het Management By Objectives (en binnen de overheid op Zelfbeheer) moet worden getracht bevoegdheden en verantwoordelijkheden van boven uit de organisatie door te schuiven naar werknemers in de lager echalons om hun werk opnieuw betekenisvol te maken.

MEETBAAR MAKEN

Ook dit betreft iets wat voor het bedrijfsleven welhaast vanzelfsprekend is, maar voor de overheid een volkomen nieuwe gedachte vormt. In de bedrijfsmatige overheid moet gestreefd worden naar de meetbaarheid van de output van de overheidsorganisaties. Voorbeelden hiervan zijn het tellen van aantal uitkeringsaanvragen dat per maand door de sociale dienst afgehandeld wordt, of het tellen van het aantal schriftelijke klachten dat bij een dienst binnenkomt. Nadat prestaties meetbaar zijn gemaakt moet worden gewerkt aan het opstellen van te behalen doelstellingen, en het op gezette tijdstippen meten of die doelstellingen al dan niet gehaald zijn.

Vaak hoort men de opmerking, en met name ook op de Antillen, dat de "kneusjes" die in het bedrijfsleven afvallen, bij de overheid terecht komen. Dit leidt tot een negatief beeld van een functie als ambtenaar. In de bedrijfsmatige overheid moet getracht worden dit beeld te wijzigen. Net als bedrijven moet de overheid actief gaan werken in personeelsadvertenties die niet — zoals nu het geval is —uitblinken in saaiheid en formeel taalgebruik, maar daarentegen ook de best gekwalificeerden aanspreekt, en waar een uitdaging van uitgaat. De advertenties moeten gebruik maken van het nieuwe overheidslogo (corporate identity) en uniform zijn in presentatie, ongeacht bij welk onderdeel van de overheid de vacature vervuld moet worden.

Daarnaast geldt dat in de bedrijfsmatige overheid geen plaats is voor vriendjespolitiek, en dat niet-gekwalificeerd en overtollig personeel zal moeten verdwijnen.

Aansluitend op het aangepaste personeelmanagement moet de ambtenaar niet worden beschouwd als de persoon *ondanks wie* men een reorganisatie succesvol doorvoert, maar *dankzij wie* men een reorganisatie succesvol kan doorvoeren. Waardevolle initiatieven van de ambtenaar dienen beloond te worden, en mogen niet tegengewerkt te worden door de hoofden van diensten die te actieve ambtenaren zien als een bedreiging voor hun eigen positie. Ter motivering van de ondernemende ambtenaar dient een liberaler promotiebeleid gevoerd te worden en dienen andere beloningen in het vooruitzicht gesteld te worden, zoals bijvoorbeeld een geldprijs bij de uitvoering van een idee dat de organisatie veel geld kan besparen.

EFFICIENCY

Door te streven naar de uniformiteit in de werkwijze van de overheid kunnen behoorlijke besparingen worden gerealiseerd. Gedacht moet worden aan het gebruik van uniforme formulieren voor alle afdelingen, gelijksoortige computerapparatuur en programmatuur en — voor zover mogelijk — gelijksoortige organisatiestructuur. Op die manier hoeft niet elk overheidsonderdeel steeds opnieuw het wiel uit te vinden, maar kan men van elkaar overnemen wat goed werkt. Bij grotere uniformiteit wordt het overheidsapparaat doorzichtiger en toegankelijker voor de burgers.

Daarnaast is personeel tussen de verschillende overheidsinstanties makkelijker uitwisselbaar.

In Nederland is de medezeggenschap van werknemers binnen het bedrijfsleven middels de Wet op de Ondernemensgraden goed geregeld. Voor de overheid geldt zij echter niet. Toch wordt in veel overheidsorganisaties de inspraak van de ambtenaren op de één of andere manier geregeld. Dit komt de organisatie vaak ten goede. Ten eerste zijn medewerkers die mee mogen beslissen beter gemotiveerde medewerkers.

Ten tweede is het zo er vaak een behoorlijke know-how aanwezig is binnen de overheidsorganisatie. Commissies van ambtenaren zijn vaak met betere voorstellen tot reorganisatie gekomen dan dure externe adviesbureau's. Ten derde wordt voorkomen dat — zoals op Curaçao nogal eens gebeurt — de ambtenaren slechts buiten de eigen organisatie hun ei kwijt kunnen in bijvoorbeeld de ambtenarenbonden. Energie die intern gericht zou kunnen zijn, wordt nu op een andere, minder productieve manier besteed.

PROEFTUINEN

Het uittesten van bovengenoemde 9 punten kan beter niet in alle onderdelen van de overheid tegelijk worden uitgeprobeerd. Beter is het om één of twee onderdelen uit te kiezen die daarmee gaan experimenteren (zogenaamd proeftuinen). Andere overheidsorganisaties kunnen van de ervaring in de proeftuinen leren, en hiermee voorkomen dat kostbare fouten telkens opnieuw worden gemaakt. Over het algemeen worden die organisaties als proeftuin uitgekozen die het meest ontvankelijk zijn voor de voorgestelde verandering, of die reeds enkele stappen hebben genomen in de goede richting. Inherent aan het werken met proeftuinen is dat er degelijk en uitgebreid onderzoek wordt verricht binnen de proeftuinen, om met zekerheid conclusies te kunnen trekken over het succes van doorgevoerde organisatieveranderingen.

Als men zou willen komen tot de doorvoering van de hierboven geschetste actie heeft men nog vele jaren nodig ter realisering daarvan. Het zou hier te ver voeren om op de haalbaarheid van de beschreven stappen uitgebreid in te gaan. Duidelijk mag zijn, dat wil men ook maar een stap zetten in de richting van een bedrijfsmatige overheid, er nog heel wat zal moeten geschieden. Het baart daarbij zorgen dat op dat punt de overheid zo weinig "commitment" vertoont, en verzandt in de discussie over inkomstenverhogende maatregelen die voor de burgers en de sociale partners niet acceptabel zijn en er waarschijnlijk dan ook niet komen. Gezien de ernst van de situatie is het echter zeer wenselijk om zo spoedig mogelijk een aanvang te maken met de zo noodzakelijke stroomlijning van het overheidsapparaat.